

NÅR IDRETTSLAG OG SKOLER SKAPER AKTIVITET SAMMEN

*En overordnet beskrivelse og evaluering av
«Aktive Lokalsamfunn» i Drammen 2014-2024*

Yngve Carlsson - 2025

Drammen Idrettsråd og Drammen kommune

Innholdsfortegnelse

Forord Drammen idrettsråd	7
Forord fra ordfører i Drammen kommune	9
Forfatterens forord	11
1. En innledende presentasjon av Aktive lokalsamfunn i Drammen	13
Et bredt og samskapt program i stadig endring	
Leseveiledning. Disposisjon	
2. Hvorfor evaluering – og hva slags evaluering?	15
2.1. Et utviklingsarbeid som burde ha vært evaluert av en ekstern og uavhengig forsker	15
2.2. En prosessorientert og beskrivende evaluering	15
2.3. En intern/ekstern evaluering	17
2.4. Evalueringsmetoder	17
2.5. Etiske overveielser	18
3. Kontekst: Kommunedeler, skolekretser og idrettslag	19
4. Forhistorie: 1990-tall og tidlig 2000-tall:	23
En foregangskommune på samspill mellom idrettslag og skoler	
4.1. Sent 90-tall: Drammen kommune ønsker mer fysisk aktivitet inn i skoler og barnehager	23
4.2. Idrettens storbyprogram: Drammen – en nasjonal foregangskommune på å bruke idrettslag inn i skolen	24
4.3. IL@skolen. Bunkeflomodellen på norsk	25
4.4. Etablering og drift av idrettsfritidsordninger	28
4.5. Kapittelkonklusjon: Et samspill skole/idrettslag som forutsetter profesjonelle og lønnede ansatte i idretten	31
5. Fra en spesifikk målgruppe til et universelt program	31
5.1. Inkludering av barn og unge med minoritetsbakgrunn i organisert idrett	31
5.2. Lavterskelaktiviteter utenfor medlemskapet i idrettslaget. DBK og Konnerud IL som foregangsklubber	33
6. Et program som sammenfaller med «innføring» av en times daglig fysisk aktivitet i skolen	35
6.1. Idrettskretsen som initiativtaker – og Sylling skole som modell	35
6.2. Drammen bystyres vedtak om en times daglig fysisk aktivitet i skolen: Bunnplanken i Aktive Lokalsamfunn	38
6.3. Drammen: Modell for Stortingets vedtak i 2017 om en times daglig fysisk aktivitet i skolen	40
6.4. Et vedtak som skaper faglig og politisk motstand - og som legges dødt	42
6.5. Oppfølgingen av bystyrevedtaket i Drammen? Lærdommer og konsekvenser	43
7. Inkludering i idrettslag og det universelle arbeidet smelter sammen i «Aktive Lokalsamfunn»	45
7.1. I samme båt-seminarene	45
7.2. Programmets virkemidler – personer og penger	47
7.3. Konnerudmodellen: En bærekraftig modell for å finansiere idrettslagets bidrag inn i skolen og fritiden	49
7.4. Oversikt over de økonomiske ressurser som inngår i programmet (2024)	51

8. En beskrivelse av de viktigste aktivitetene	53
8.1 «Fysak» for mellomtrinnet og aktivitetslederopplæring for ungdommer	54
8.1.1. Konnerud: Fysak for mellomtrinnet med aktivitetsledere fra ungdomsskolen	
8.1.2. Øren/Bragernes: Fysak for mellomtrinnet og storefriaktiviteter på ungdomsskolen	
8.1.3. Åssiden: Fysak på mellomtrinnet med aktivitetsledere fra valgfag på ungdomsskolen	
8.1.4. Gulsbogen: Fysak på mellomtrinnet og mye attåt	
8.1.5. Strømsø: Fysak på mellomtrinnet	
8.1.6. Åskollen/Skoger: Fysak på mellomtrinnet	
8.1.7. Mjøndalen: Fysak på mellomtrinnet og aktivitetslederopplæring på ungdomsskolen	
8.1.8. Krokstadelva: Fysak på mellomtrinnet	
8.1.9. Fjell: Fysak med egne fagressurser. Aktivitetslederopplæring i regi av idrettslaget	
8.1.10. Solbergelva: Fysak med egnen fagressurser. Ungdomsopplæring utenfor valgfag	
8.1.11. Svelvik: Aktivitetslederopplæring i valgfag ungdomsskolen	
8.1.12 Tre modeller for finansiering av Fysak og andre aktiviteter i skoletiden utført av personale fra idrettslaget:	
8.2 Motorisk trening for elever i småskolen og barnehagebarn	61
8.2.1. Øren	
8.2.2. Konnerud: Balansebarna	
8.3 E-sport – for de mange og for de få	64
8.3.1. E-sport som en universell breddeaktivitet	
8.3.2. Drammens Ballklubb: E-sport breddeaktiviteter	
8.3.3. Konnerud: E-sport	
8.3.4. Strømsgodset IF. 2024/25: Lokal kobling av informasjon og interesser som ender opp i en større e-sportssatsing.	
8.3.5. Sparebankstiftelsen som støttespiller for utbredelse av e-sport i Drammen	
8.3.6. E-sport overfor skolevegrere og helt vanlige elever: Drammens Ballklubb og Øren skole	
8.3.7. Et grensesprengende arbeid	
8.4 Åpen hall	68
8.4.1. Stor variasjon	
8.4.2. Mjøndalen: Åpen hall tre ganger pr.uke med «seniorkraft»	
8.4.3. Gulsbogen: Hverdager etter skoletid 4-7 klasse. 10 fredager i året for ungdomsskoleelever	
8.4.4. Krokstadelva: Hver onsdag hele skoleåret	
8.4.5. Solbergelva: To hverdager i halvåret for respektive mellomtrinn og ungdomsskole	
8.4.6. Konnerud: En lørdag i måneden for hhv. mellomtrinn og ungdomsskole – med deltakelse fra a-lagspillere	
8.4.7. Åssiden: En fredag i måneden for 5-7 trinn og en fredag i måneden for 8-10 trinn	
8.4.8. Åskollen: En happening med stor deltakelse og potensiale for konflikter	
8.4.9 Åpen hall på Strømsø, Svelvik og Fjell?	
8.5 Åpent klubbhus	73
8.5.1. Solbergelva/SSK. Åpent klubbhus for 9-10 åringer– med pensjonister og eldre ungdommer som medspillere	
8.5.3. Konnerud: Åpent klubbhus	
8.6 Ferieaktiviteter	76
8.6.1. Fjell. Drafn's aktivitetsscamper.	
8.6.2 Mjøndalen/MIF: Sommer-, høst- og vinterferie	
8.6.3 Gulsbogen: Sommer-, høst og vinterferie	
8.6.4 Krokstadelva: Sommer, høst og vinterferie	
8.6.5 Svelvik	
8.6.6 Andre idrettslag som driver ferieaktiviteter	
8.7 Aktiviteter som skjer kun i en kommunedel	77
8.7.1 «Sammen om et varmere Åssia» - en møtearena fire ganger i året	
8.7.2 Strømsø: Natteravner fra idrettslaget som inntektsbringende dugnad	
8.7.3 Gulsbogen: Teater og kunst	
8.8 Aktiviteter og tiltak som ikke presenteres nærmere	79
9. Hva har en oppnådd gjennom Aktive Lokalsamfunn? Oppsummering	80
9.1 En av Norges største lokale folkehelsesatsinger	80
9.2 Vedtaket om en times daglig fysisk aktivitet i skolen ble ikke gjennomført verken i Drammen eller nasjonalt	81

9.3 Har man klart å etablere og drive aktiviteter som vil kunne fremme bevegelsesglede, mestring og fellesskap?	83
9.3.1 Økt kvalitet på hhv. fysak på mellomtrinnet og valgfag/aktivitetslederopplæring i ungdomsskolen	
9.3.2 Økt omfang av og økt kvalitet på motorisk trening for elever i småskolen og for barnehagebarn	
9.3.3 Utbredelse av e-sport for de mange – og utprøving av e-sport som inkluderingsarena for særlig utsatte elever	
9.3.4 Lavterskelaktiviteter i åpen hall	
9.3.5 Klubbhus som arena for lavterskelaktiviteter og samvær etter skoletid	
9.3.6 Ferieaktiviteter med stort innslag av ungdommer som aktivitetsledere	
9.3.7 Bruk av ungdom som aktivitetsledere: Bygging av nye bånd, bruer og tillit i lokalsamfunnet	
9.4 Aktive Lokalsamfunn og innovasjon	87
9.5 De store fleridrettslagene i Drammen har tatt et større samfunnsansvar – også for de som ikke er aktive i idretten.....	88
9.6 Problemstilling for forskning: Bidrar lavterskelaktiviteter utenfor idrettslaget til å undergrave eller styrke breddeidretten og idrettslaget som organisasjon?	89
10. Hva har brakt arbeidet framover og hva har hemmet det?	91
10.1 Nettverk, dobbeltroller og svingdørroller	91
10.2 Profesjonaliseringen av idretten som forutsetning for samskaping og aktiviteter i skolene	94
10.3 Idrettens samfunnsarbeid og Aktive Lokalsamfunn – et eget «spor» på siden av det medlemsbaserte idrettslaget.....	99
10.4 De allmenntilgittige stiftelsenes rolle i å fremme aktivitet og innovasjon – med særlig vekt på Sparebankstiftelsen DNB.....	102
10.6 Jakten på økonomisk bærekraft.	108
Litteratur.....	111

Forord Drammen idrettsråd

Med evalueringsrapporten for Aktive Lokalsamfunn markerer vi på en solid måte de første ti årene for programmet.

En milepæl er at vi nå virkelig er i gang i alle kommunedeler med Svelvik som siste sted hvor det er i ferd med å tas inn en ansattressurs i arbeidet. En annen milepæl er aktivitetene for seniorer som idrettslag i hele Drammen har utvidet kraftig de siste årene. Ingen steder vil enkeltindivider og storsamfunnet få høyere avkastning på nedlagt innsats. Avkastning i denne sammenhengen ikke bare i snever økonomisk betydning, men mye mer som trivsel, samhold og helse for den enkelte.

Når vi presenterer Aktive Lokalsamfunn for andre ledd innen idretten, undres mange over at Aktive Lokalsamfunn ikke er en fast modell som gjennomføres etter hvert som lokalsamfunn er klare til å ta imot. Suksessen til Aktive Lokalsamfunn er basert på den organiske utviklingen som skjer sted for sted og år for år. Lokale ressurser, fasiliteter og styrker kobles sammen og utnyttes i fellesskap. Det som fungerer lokalt videreutvikles. Det som ikke fungerer, får rask og ubyråkratisk avvikling. Suksesshistorier deles mellom kommunedelen. Uavhengig av farge på drakta unner vi hverandre suksess.

Drammen idrettsråd har mange å takke for at Aktive Lokalsamfunn har kommet dit vi er i dag.

- Hele spekteret av politiske partier i Drammen har prioritert Aktive Lokalsamfunn både i økonomisk vanskelige og enklere tider. Den politiske støtten har for idretten i seg selv vært av uvurderlig betydning.
- Kommunens administrasjon har gitt solide bidrag til utvikling og gjennomføring av programmet. Administrasjonen har bragt inn kompetanse om saksbehandling og formelle prosesskrav som har vært helt avgjørende for utviklingen av Aktive Lokalsamfunn.
- Viken idrettskrets er «bestevennen» til Drammen. Kretsen er inspirator, pådriver og finansiell støttespiller for mye av idrettens nybrottsarbeid i Drammen. Kretsens visjon om «idretts- og aktivitetsglede» gjennom hele livet, virkelig gjøres gjennom Aktive Lokalsamfunn.
- Tilskudd fra ulike stiftelser og andre eksterne bidragsytere har vært avgjørende for de ti første årene av Aktive Lokalsamfunn. Vi takker for alle innovative midler som er skutt inn i AL.
- Drammen idrettsråd takker naturlig nok også alle våre medlemsklubber for virkeliggjøringen av Aktive Lokalsamfunn. Det store løftet gjøres av dere som går inn i programmet med klubbens midler, engasjement og frivillighet. I denne sammenhengen også en takk til alle øvrige idrettslag som ser at programmet er noe som styrker hele idrettsbevegelsen i Drammen.
- Til slutt en særlig takk til skoleledelse i Drammen og alle dere i skolene som arbeider sammen med oss i det daglige for utvikling og drift av Aktive Lokalsamfunn. Dere viser innovasjon og mot til å gjøre ting på nye måter. Dere imponerer oss.

Avslutningsvis en stor takk til Yngve Carlsson som med engasjement og faglig ballast har gjennomført arbeidet med evalueringsrapporten. Med en helt unik kunnskap om det norske lokalsamfunnet, forklarer og formidler Yngve komplekse samfunnsforhold på en briljant måte. I arbeidet med rapporten har Yngve hatt bistand av Janne Cecilie Hafskjold fra Drammen idrettsråd og Silje Rødseth Bjørge fra Drammen kommune som her begge får en velfortjent takk for solid arbeid.

Drammen idrettsråd
Per Fjeld-Olsen, Styreleder

Forord fra ordfører i Drammen kommune

Aktive Lokalsamfunn gjennom ti år

I løpet av ti år har Aktive Lokalsamfunn satt varige spor. Det var et prosjekt der idrett og skole samarbeidet om barn og unges trygge og aktive skolehverdag. Det var en god målsetting i seg selv. Men i dag ser vi at det er blitt noe mer og noe større. Vi ser en ny samfunnsmodell der frivillighet og skole sammen tar et nytt og spennende samfunnsansvar. I tillegg har Aktive Lokalsamfunn også inkludert seniorene.

For ti år siden visste vi godt at skolen og idrettslagene var viktige institusjoner i lokalsamfunnene. Vi visste også at det var et utstrakt samarbeid på plass allerede, med leie av anlegg og aktivitet fra morgen til kveld. Men vi visste ikke hvilke krefter vi utløste når samarbeidet mellom skole og idrett ble formalisert gjennom å koble kompetanse, ressurser og å jobbe på tvers.

En kommune kan ikke gjøre alt. Derfor forutsetter vi i kommuneplanens samfunnsdel at frivilligheten er selve grunnfjellet i kommunen. Det er lag og foreninger som kjenner lokalsamfunnene best. Kommunen kan legge til rette for aktivitet ute i kommunedelene, men aktivitetene må skapes nedenfra.

Aktive Lokalsamfunn har flyttet lass fra første dag. Grepet ved å koble idrett og skole tett sammen har vært et mesterlig sjakktrekk som tikker på flere av boksene i Kommuneplanens samfunnsdel. Derfor er også Aktive Lokalsamfunn en skreddersydd modell for å oppnå mange av de målene vi har for å utvikle Drammen til en bedre kommune å bo i. Bedre folkehelse og livskraftige lokalsamfunn bidrar til å muliggjøre det gode liv i Drammen

Samarbeidet har også ført til nye ideer, nye prosjekter. Andre ord for dette er nyskaping og innovasjon. Et eksempel på dette er hvordan seniorbefolkningen i Drammen er blitt en del av den nye samfunnsmodellen. «Aktiv Senior» er et samarbeid mellom Drammen Kommune, Drammen Idrettsråd, lokale idrettsklubber og pensjonistforeninger sammen med Pensjonistforbundet Buskerud. Dette prosjektet bidrar til livslang aktivitetsglede på tvers av generasjoner. Som ordfører er jeg glad for at Aktive Lokalsamfunn favner så bredt og omfatter hele kommunen.

Etter ti år, er det grunn til å feire alt det Aktive Lokalsamfunn har vært og hva som er oppnådd. Samtidig er det ved en slik milepæl viktig og nødvendig med en grundig evaluering. Alt nybrottsarbeid inneholder både utfordringer og muligheter. Rapporten bidrar til dette, og derfor vil den bli grundig lest og vurdert i fortsettelsen.

Kjell Arne Hermansen
Ordfører Drammen Kommune

Forfatterens forord

En viktig hensikt med denne rapporten er å gi en enkel evaluering av Aktive Lokalsamfunn som program. Evalueringen er en hybrid mellom en intern egenevaluering og en ekstern forskerevaluering med særlig vekt på å beskrive og analysere hvordan programmet har blitt utviklet siden oppstart i 2014 og fram til 2024. Alle opplysninger om deltakelse i aktiviteter og om økonomien i programmet er skaffet til veie fra Drammen idrettsråd, Drammen kommune og de enkelte idrettslag og skoler. Opplysningene er ikke kvalitetssikret utover det. Selve rapportens innhold og vurderinger står undertegnede ansvarlig for.

Med et sekstitalls delprosjekter og aktiviteter i 11 kommunedeler i Drammen, er dette trolig en av de større lokale folkehelsesatsinger i Norge i nyere tid. En relativt detaljert og beskrivende rapport på 110 sider, blir sjelden lest av særlig mange. Derfor er denne publikasjonen utstyrt med et 16 siders sammendrag – «kortforms-rapport». For de fleste som ønsker å sette seg inn i Aktive Lokalsamfunn, kan det være tilstrekkelig å lese denne. De som ønsker å gå dypere inn i beskrivelsene og i de vurderinger som er gjort, henvises selvsagt til denne hovedrapporten.

En stor takk til Janne Cecile Hafskjold i Drammen idrettsråd og til Silje Rødset Bjørge fra Drammen kommune for stor hjelp under gjennomføringen av et fokusgruppemøte i hver av de 11 kommunedelene. Uten dere hadde dette aldri gått! Likeledes vil jeg rette en stor takk til de rundt seksti informanter fra hhv. skoler og lokale idrettslag som deltok på fokusgruppemøtene og de sju nøkkelinformantene som jeg har gjennomført lengre individuelle intervjuer med. Denne rapporten bygger på den informasjon, erfaringer og refleksjoner som dere har bidratt med.

Yngve Carlsson

1. En innledende presentasjon av Aktive lokalsamfunn i Drammen

Et bredt og samskapt program i stadig endring

Denne rapporten inneholder en presentasjon og en evaluering av et utviklingsarbeid i Drammen som har pågått i over 10 år og som etter hvert fikk navnet *Aktive Lokalsamfunn*. Et kjennetegn ved *Aktive lokalsamfunn* er at de store fleridrettslagene i kommunen tar et utvidet ansvar for å skape økt aktivitet blant barn og unge – i skoletiden, etter skoletid og i noen grad i helger og ferier. Aktivitetene drives i et nært samarbeid med kommunens grunnskoler og flere barnehager – og de organiseres og finansieres utenfor den tradisjonelle og medlemsbaserte idretten.

De store kommunedelsbaserte fleridrettslagene er nå i 2024/2025 involvert i fysak-aktiviteter for mellomtrinnet på 18 av kommunens 22 barneskoler, i valgfag (eks. «innsats for andre») på flere av de 10 ungdomsskolene, gjennom lek og motorisk trening for barn fra ca. 20 barnehager – og et sted også for «småskolen». Idrettslagene driver «Åpen hall» og ferieaktiviteter i de fleste av de 11 kommunedelene¹⁾ - og tre idrettslag holder klubbhusene åpne for aktiviteter og felleskap etter skoletid. Flere av klubbene har innført e-sport som en ny aktivitet.

Aktive Lokalsamfunn bygger direkte på et prosjekt som ble kalt for «inkludering i idrettslag» som ble etablert i 2013 og som dreide seg om å inkludere flere barn og unge inn i den medlemsbaserte idretten i Drammen. Prosjektet dreide seg primært om bydelene Strømsø og Fjell, begge med en stor innvandringsbefolkning hvor mange barn og unge befant seg utenfor den organiserte idretten. Samtidig med at dette prosjektet ble igangsatt, var det et betydelig engasjement både i Buskerud idrettskrets, skoleledelsen i Drammen og blant ledende lokalpolitikere om å få til mer fysisk aktivitet i skoletiden. Dette engasjementet endte opp i et vedtak i bystyret den 23/9-2014 om at alle elever i Drammensskolene skulle ha en times daglig fysisk aktivitet. Det igangsatte inkluderingsprosjektet ble da endret til et mye større prosjekt hvor målsettingen ble å implementere «en times vedtaket» i alle bydelene. Målgruppen ble endret fra å være avgrenset til å bli universell.

Fra 2016 ble dette arbeidet gitt navnet «Aktive Lokalsamfunn» - som ble definert som et bredt og universelt arbeid som ikke bare dreier seg om aktive barn, men om aktive borgere generelt²⁾:

Aktive Lokalsamfunn er idrettens betegnelse på nærmiljøer, bygder og bydeler hvor det tas et samlende initiativ for å høyne innbyggernes aktivitetsnivå og bidrar til livslang aktivitetsglede.

Dette er lokalsamfunn hvor skolen, idrettslaget, foreldre (FAU) og andre frivillige organisasjoner legger til rette for:

- en aktiv start med fokus på grunnleggende bevegelsesglede i barneskolealder
- ungdomsidrett på ungdommens premisser med fokus på sosiale fellesskap
- utvikle lokalsamfunn med aktivitet på tvers av generasjoner

Det felles målet må være et lokalsamfunn hvor skolen og idretten sammen jobber med å bygge dette fundamentet i barneskolealder og siden samarbeider i å sikre adgang til meningsfulle aktivitetsfellesskap i ungdomsskolealder. Ved dette forener vi skolens og kroppsøvingsfagets ambisjon om Livslang bevegelsesglede med idrettens visjon om idrettsglede for alle – til en felles visjon om livslang idretts- og aktivitetsglede.

1) Drammen kommunene er delt i 10 kommunedeler. Vi har i denne rapporten delt kommunedelen Åssiden-Solbergelva- Solbergmoen i to deler – i det vi kaller for Solbergelva og Åssiden. Dette fordi denne kommunedelen omfatter hele 18000 innbyggere, den har to ungdomsskoler hhv. Killingrud i Solbergelva og Kjøsterud på Åssiden som igjen utgjør det geografiske området for hvert sitt store fleridrettslag hhv. Åssiden IF og Solberg Sportsklubb. Solbergelva og Åssiden er to ganske så distinkte lokalsamfunn – som ikke har så mye mer til felles enn at de grenser til hverandre på Vinnes der hvor grensen mellom Drammen og Nedre Eiker kommuner gikk fram til 2020. I «Aktiv lokalsamfunn-sammenheng» opererer vi derfor med 11 kommunedeler.

2) Det finnes en rekke beskrivelser og definisjoner av Aktive Lokalsamfunn fra 2016 og fram til i dag. Ordlyden varierer noe fra betegnelsen Aktive lokalsamfunn første gang introduseres i 2016 og i årene framover, men meningsinnholdet er ganske konstant. Den ordlyden som brukes her er hentet fra Årsrapport Inkludering i idrettslag 2017.

I 2024 omfatter denne satsingen idrettslag og skoler i alle de 11 kommunedelene i «nye Drammen» etter kommunesammenslåingen med hhv. Svelvik og Nedre Eiker i 2020. Det dreier seg ikke lenger om et tidsavgrenset prosjekt, men om et varig *program* – som er den betegnelsen vi velger å bruke om dette arbeidet.

De fleste aktiviteter og tiltak som er gjennomført via dette programmet har vært finansiert av de enkelte skoler, fra kommunen gjennom en rammebevilgning – og i noen grad av statlige midler fra hhv. BUF-etat, IMDI og fra statlige områdesatsinger. Gjensidigestiftelsen spilte en viktig rolle de første årene som utviklingspartner og økonomisk bidragsyter til programmets aktiviteter – en rolle som Sparebankstiftelsen har overtatt de siste årene. Sparebankstiftelsen har ikke bare støttet programmet som sådan, men har de senere år også gitt store økonomiske bidrag til en rekke tiltak og aktiviteter i regi av idrettslagene som deltar i programmet. Slik sett dreier dette seg derfor om et samspill mellom offentlig forvaltning, allmenntilgitt stiftelser og sivilsamfunnet ved den største og mest omfattende sivilt organiserte aktiviteten; idretten.

Visjonen for Aktive Lokalsamfunn er å skape livslang aktivitetsglede fra tidlig barnealder av – for derigjennom å styrke det generelle aktivitetsnivået blant innbyggerne. Fra 2019 ble også eldre/pensjonister målgruppe for programmet. Gjennom de siste par årene har flere av de store fleridrettslagene tatt egne initiativ til å etablere aktiviteter og sosialt samvær for og med denne målgruppen. I 2024 bevilget Drammen kommunestyret en liten ekstrasbevilgning til Aktive Lokalsamfunn Senior på kr. 300.000 kr. og for 2025 har kommunestyret bevilget en million kroner øremerket senioraktiviteter i idrettslag. «Senioraktivitetene» i programmet er såpass nytt at det vies lite plass i denne rapporten. Dette er et arbeid som fortjener en egen evaluering siden det retter seg mot en av våre største samfunnsutfordringer – hvordan skape livskvalitet og god helse lengst mulig for flest mulig når antallet eldre nærmest fordobles i løpet av 20 år.

Grovt regnet koster driften av programmets aktiviteter årlig ca. 16 millioner kroner.

Aktive Lokalsamfunn er «samskapt» - for å bruke et nyord fra 2010-tallet. I dette ligger det at programmets mål, strategier og innretning hele tiden er i bevegelse – i takt med endrede utfordringer, ressursmessige forutsetninger og interesser/ønsker hos de involverte aktører.

Leseveiledning. Disposisjon

Rapporten inneholder mye beskrivelser og dokumentasjon. Alle trenger ikke lese alt.

Kapittel 2 omhandler hva slags evaluering dette dreier seg om og hvilke metoder som er brukt for å hente inn informasjon. Kap. 3 beskriver den konteksten som utviklingsarbeidet har skjedd innenfor. Det legges særlig vekt på at Drammen har en kommunedelsstruktur hvor hver ungdomsskolekrets har sitt eget store fleridrettslag.

Kapittel 4,5,6 og 7 dreier seg om hvordan Aktive Lokalsamfunn som program har utviklet seg fra prosjekter og aktiviteter som startet opp allerede på midten av 1990-tallet og fram til i dag. Vedtaket om en times daglig fysisk aktivitet i Drammensskolen i 2014 og senere i Stortinget i 2017 og oppfølgingen av dem, vies betydelig plass.

I kapittel 8 presenteres en beskrivelse av de viktigste aktivitetene som er gjennomført i programmet de senere år. For de som synes dette er vel detaljert, finnes mye av den samme informasjonen i kap. 9.3 i mer konsentrert form.

Kapittel 9 inneholder en gjennomgang av hva som er oppnådd gjennom Aktive Lokalsamfunn. Hvordan gikk det med gjennomføringen av «en times daglig fysisk aktivitet i skolen»? Har man klart å etablere og drive aktiviteter som vil fremme bevegelsesglede, mestring og fellesskap? Og i hvilken grad har man klart å etablere nye og innovative aktiviteter og tiltak?

Kapittel 10 inneholder en drøfting av hva som har fremmet og hemmet programarbeidet. I 10.1. vises hvordan lokale nøkkelpersoner er koblet sammen gjennom nettverk, dobbeltroller og svingdørsroller. I 10.2 drøftes betydningen av profesjonaliseringen av idrettslagene – gjennom ansatte daglige ledere og aktivitetsledere. 10.3 dreier seg om hvordan dette brede samfunnsarbeidet er forankret i idrettsorganisasjonen. I kap. 10.4 presenteres de allmenntilgitt stiftelsenes rolle i å fremme lokal aktivitet og innovasjon. I kap. 10.5 forklares hvorfor skolenes engasjement i arbeidet er blitt redusert. Til slutt i kap. 10.6 drøftes hvorfor økonomisk bærekraft er en så sentral problemstilling i et samskapt program som Aktive Lokalsamfunn.

2. Hvorfor evaluering – og hva slags evaluering?

Undervisningssektor i «Gamle Drammen kommune» har hatt som praksis å sette bort evaluering av større satsinger til eksterne og profesjonelle evaluatore. Dette gjelder bl.a. «Norges Beste Skole 2009–2012» og «Norges Beste Barnehage 2012-2015», som ble evaluert av Rambøll i 2015. Innføring av aktivitetsskole (en forbedret SFO-ordning) ble evaluert av Vista Analyse/Ideas2Evidence i 2019 og Læringsløp Drammen 2016-2020 av Agenda Kaupang i 2019. Aktive Lokalsamfunn er ikke evaluert på samme måte.

2.1. Et utviklingsarbeid som burde ha vært evaluert av en ekstern og uavhengig forsker

Tatt i betraktning Aktive Lokalsamfunns omfang og den særlige vekten på kobling av ressurser og kompetanse mellom to av de viktigste arenaene for barn og unge - skole og idrettslag, burde dette arbeidet ha blitt grundig evaluert gjennom en ekstern forskerinnsats. Vedtaket om innføring av en times daglig fysisk aktivitet i skolen har tidligere inspirert mange kommuner. Og selve modellen Aktive Lokalsamfunn inspirerer andre kommuner i dag. Flere kommuner i Viken idrettskrets er i ferd med å innføre hele eller deler av programmet – inklusive store kommuner som Asker, Lillestrøm, Fredrikstad og Sarpsborg. I tillegg er Drammen fra 2020 en ny deltaker i KS storbynettverk hvor lokale forebyggende programmer av denne typen ofte blir presentert og hvor erfaringer blir delt. Dette taler også for at arbeidet i Drammen bør beskrives og evalueres slik at andre kommuner får bedre forutsetninger for å vurdere om dette er noe som kan være aktuelt for dem, og evt. hvilke lokale tilpasninger de bør gjøre.

En forskningsbasert evaluering av et så omfattende program som Aktive Lokalsamfunn vil være kostnadskrevende – mange ganger hva denne evalueringen har kostet. Dette er kostnader få norske kommuner ville hatt evne/vilje til å dekke selv. Det måtte evt. finansieres gjennom Norges forskningsråd, statlige prosjektmidler eller gjennom et planlagt samarbeid med universitet/høgskole. Dette har vært tilfelle for flere av de større prosjektene i Folkehelseprogrammet (2017-2026) – et program Aktive Lokalsamfunn absolutt kunne ha vært en del av.

Et rimeligere evalueringsalternativ er å gjennomføre en egenevaluering som er god nok til å dokumentere hva en har gjort og hvilke erfaringer og lærdommer en har gjort i arbeidet.

For å hjelpe kommunene med en slik egenevaluering og skriftliggjøring utarbeidet Kommunesektorens organisasjon KS i 2018 en veileder i **egenevaluering** av lokalt folkehelsearbeid slik at kommunene skal kunne gjennomføre en «god nok» evaluering selv. Veilederen ble utarbeidet av Bergljot Baklien – som av mange regnes som norsk evalueringsforsknings mor med over 40 års erfaring som evalueringsforsker³⁾.

Denne evalueringen av Aktive Lokalsamfunn i Drammen er inspirert av og bygger i noen grad på denne veilederen i egenevaluering fra KS og Bergljot Baklien.

2.2. En prosessorientert og beskrivende evaluering

Interne egenevalueringer har som regel et mye sterkere fokus på prosess enn på resultat (Baklien 2018). De er ofte opptatt av spørsmål som «hva fremmer og hemmer måloppnåelsen» - og hvordan vi kan bruke den innsikt som evalueringen gir til å forbedre måloppnåelsen. Hensikten med evalueringen er formativ – å forme og forbedre arbeidet. På engelsk: «The purpose is not to prove, but to improve.»

Eksterne og forskningsbaserte evalueringer vil oftere ha et resultat og effektfokus. I forhold til vårt tema ville naturlige spørsmål være: Bidrar programmet til mer fysisk aktivitet for flere barn og unge på kort, mellomlang og lang sikt? Bidrar aktivitetene og deltakelse i dem til styrket tilhørighet og fellesskap? Bidrar programmet til å høye

³⁾ [ks.no/contentassets/6dc53395d53a44e4a6c2ce0473655335/VeilederEgenevalueringMars2019.pdf](https://www.ks.no/contentassets/6dc53395d53a44e4a6c2ce0473655335/VeilederEgenevalueringMars2019.pdf)

Baklien utarbeidet for KS i 2022 en lett revidert veileder til bruk i evaluering av tiltak for eldre – både i og utenfor den kommunale pleie- og omsorgssektor. Den er trolig lay-outmessig og pedagogisk noe bedre enn «folkehelseveilederen» fra 2018.

<https://www.ks.no/contentassets/de8ac30c81974d30a1fca37d692dd2c0/KS-Veileder-i-evaluering-2022.pdf>

innbyggernes aktivitetsnivå? Fører dette i slutt-enden til at deltakerne får bedre fysisk og psykisk helse?

Å svare på denne type spørsmål er krevende rent forskningsmessig. For det første er det umulig å vurdere hvordan resultatene ville ha vært uten Aktive Lokalsamfunn. Idrettslag som Konnerud IL og Drammens Ballklubb var allerede godt i gang med et innovativt arbeid forut for Aktive Lokalsamfunn. Det samme gjaldt skolesektor som allerede i 2007 hadde satt i gang et større utviklingsarbeid for å fremme mer fysisk aktivitet i skolene – i samarbeid med idretten. Dette bygde i sin tur på det arbeidet som ble gjort gjennom deltakelse i Idrettens storbyprogram i årene 2001-2004. Aktive Lokalsamfunn bygger således på en lengre forutgående prosess hvor en innlemmer et «gammelt» arbeid inn i noe som framstår som nytt – gjennom et nytt navn og med en ny prosjektledelse. Hvis dette etablerte arbeidet ikke hadde blitt innlemmet i Aktive Lokalsamfunn, ville det med stor grad av sikkerhet allikevel blitt videreført i en eller annen form. Det er derfor nesten umulig å mulig å avgrense dette arbeidet – hvor det begynner og hvor det slutter.

For det andre er det vanskelig å kontrollere for andre faktorer som også virker inn og som kan bidra til positive effekter, men også undergrave slike effekter. Etter at Aktive Lokalsamfunn startet opp er f.eks. barn og ungdoms tids- og fritidsbruk endret gjennom økt bruk av sosiale medier, og at en har vært gjennom en pandemi. I Drammen har en i to bydeler samtidig gjennomført områdesatsinger som vil virke inn på de samme effektvariabler. Parallelt med Aktive Lokalsamfunn gjennomføres en rekke kommunale og statlige tiltak for å motvirke effektene av «barnefattigdom». I tillegg har Drammen kommune endret seg gjennom en sammenslåing med kommunene Nedre Eiker og Svelvik fra 1/1-2020. Det dreier seg om en ny kommune med en ny ledelse, ny organisering – og hvor ordninger, avtaler, praksiser og prioriteringer fra de gamle kommunene samordnes og harmoniseres, og hvor det ikke er gitt at praksis og programmer i en av de tidligere kommunene videreføres inn i en ny kommune.

Hvis en skulle ha gjennomført en evaluering av effekter av programmet, måtte dette dessuten ha vært planlagt fra programmets oppstart, blant annet gjennom en baselineundersøkelse – noe det ikke er.⁴⁾ Siden de ulike kommunedelene ble fasert inn i programmet fra 2014 til 2023, måtte dette i så fall ha vært 11 separate baselineundersøkelser.

Denne evalueringen søker å sammenfatte og tydeliggjøre noen av de viktigste erfaringene og lærdommene en har gjort i et programarbeid som har pågått i 11 år og som har endret karakter og fokus underveis.

Evalueringen vil søke å svare på følgende spørsmål:

- Har Drammen kommune klart å gjennomføre bystyrevedtaket fra 2014 om «en times daglig fysisk aktivitet i skolen»?
- Har idrettslagene sammen med skoler og barnehager klart å legge til rette for aktiviteter som med stor sannsynlighet vil skape bevegelsesglede, mestring og bygge fellesskap?
- Hvordan er arbeidet samskapt, organisert og finansiert? Hvilken rolle spiller idrettslagene, skolene, kommunen for-øvrig, statlige støtteordninger og allmenntilretteleggelse?

For å svare på slike spørsmål er det viktig å sette dagens programarbeid inn i en historisk, lokalsamfunnsmessig og ressursmessig kontekst. Er dette et nytt program eller står det på skuldrene av tidligere prosjekter og satsinger?

4) En kunne nok ha anvendt Ungdataundersøkelsen for å kartlegge deltakelse i de aktiviteter som utvikles via Aktive Lokalsamfunn. Men da måtte en ha lagt inn spesifikke spørsmål om dette i spørreskjemaet – i en tilleggsmodul med lokale spørsmål. Dette er det anledning til, men det er ikke gjort. I Ungdatas grunnmodul som «gamle» Drammen kommune har anvendt, er det spørsmål som dreier seg om deltakelse i organisert fritid – om en deltar i hhv. idrettslag, fritidsklubb/ungdomshus, religiøs forening, kors/kor/orkester, kulturskole/musikkskole og andre organisasjoner. De aktiviteter som er utviklet gjennom Aktive Lokalsamfunn fanges ikke opp gjennom dette spørsmålet. Ungdata har også spørsmål om trening og fysisk aktivitet, men her defineres trening som noe som gjør deg andpusten og svett – noe mange av lavterskelaktivitetene i Aktive Lokalsamfunn neppe kjennetegnes av. Det spørres også i grunnmodulen om en deltar på aktiviteter utenfor en idrettsklubb av typen «stå på ski», spille basket, drive med parcour, skate, kjøre snowboard mm. – men dette er også aktiviteter som i liten grad utvikles gjennom Aktive Lokalsamfunn. Ungdataundersøkelsen i «gamle» Drammen kommune ble gjennomført i 2016 og i mars 2021 i hele den nye kommunen. Hvis en skal kartlegge ungdommens deltakelse i aktiviteter for å sammenligne over tid, er en gjennomføring av undersøkelsen midt under en pandemi et særdeles uheldig tidspunkt. Knappt noe har endret mer på ungdommens fritidsaktiviteter enn dette.

2.3. En intern/ekstern evaluering

En egevaluering gjennomført av de som er aktører lokalt, har den fordel at de har inngående kjennskap til det som skjer lokalt, de har gode muligheter for å reflektere over det som har skjedd, og det er kort vei fra læring til handling og forbedring. I tillegg er det klart billigere enn en ekstern evaluering. Ulempen er at aktører som jobber med stor overbevisning og engasjement, lett vil kunne framstille arbeidet som mer vellykket enn det er, og at nærheten kan føre til «at en ikke ser skogen for bare trær». Det blir vanskelig å se de store trekkene i arbeidet. Dessuten vil en skriftliggjøring av erfaringer og presentasjon av arbeidet i en sammenhengende rapport forutsette at en eller flere personer fristilles de nødvendige månedsverk for å gjøre dette.

Et hovedpoeng hos Baklien (2018, 2022) er at det ikke er noen brannmur mellom en ekstern evaluering og en egevaluering. Det finnes realistiske mellomløsninger. Denne evalueringen av Aktive Lokalsamfunn representerer en slik mellomløsning – en kombinasjon av en intern og ekstern evaluering. En slik hybrid evalueringsform skal også kunne brukes til å forme og forbedre arbeidet, samtidig som det ender opp i en rapport hvor arbeidet presenteres og analyseres med forhåpentligvis større distanse enn gjennom en ren egevaluering. Rapporten skal være nyttig for idrettslag, skoler og evt. andre lokale aktører i de elleve kommunedelene, for aktører i Drammen kommune og Drammen Idrettsråd, samt for andre kommuner og idrettslag som ønsker å lære av Drammen.

Drammen idrettsråd har engasjert Yngve Carlsson til å være en slik ekstern ressursperson⁵⁾. Hans oppgave har vært å lede en lokal egevalueringssprosess i 11 kommunedelene, sørge for at viktige spørsmål stilles og besvares, og sammen med nøkkelaktører i idrett og kommune analysere det datamaterialet som egevalueringen frambringer, samt føre en skriftlig rapport i pennen. Det er derfor Carlssons penn og formuleringer som preger denne rapporten. Det har vært avsatt ca. 400 timer – dvs. knappe tre månedsverk – til denne eksterne ressursen. Dette har lagt betydelige begrensninger i hvor dypt en kan gå inn i 11 kommunedeler, 10 store fleridrettslag og et par-tre mindre, 32 skoler, et tyvetalls barnehager og et 60-talls tiltak og aktiviteter. Dette er en forklaring på hvorfor denne rapporten dreier seg om en beskrivelse og analyse av de store trekkene i dette programmet. *Det dreier seg om en presentasjon av skogen og ikke de enkelte trær.* På den annen side kommer en ikke helt unna en beskrivelse av skogens trær – dvs. enkeltaktiviteter og tiltak. En må hvertfall beskrive hvilke typer trær programmet består av. En slik beskrivelse må nødvendigvis bli ganske overflatisk, samtidig som leserne må ha forståelse for at enkelte trær ikke er beskrevet.

En annen konsekvens av at det er avsatt små ressurser til et stort arbeid, er at det i begrenset grad henvises til annen forskning. Forfatteren har måtte trekke veksler på den kunnskapen han har om temaet, om samhandling mellom kommune og frivillighet og om lokalsamfunnene i Drammen, uten å vise til kilder ved enhver anledning. Slik sett skiller denne rapporten seg fra en vanlig forskningsrapport.

2.4. Evalueringsmetoder

I evalueringen er det brukt følgende metoder:

Gjennomgang av skriftlige dokumenter

I løpet av dette evalueringsarbeidet har det stadig blitt viktigere å forstå at Aktive Lokalsamfunn ikke er noe som starter fra «scratch» i 2014, men bygger på tidligere prosjekter og satsinger tilbake til midt på 1990-tallet. Likeledes skjer det viktige dreininger i arbeidet underveis i programperioden fra 2014 og framover. Her spiller kommunens vedtak i 2014 om én times daglig fysisk aktivitet i skolen som igjen ble modell for et tilsvarende Stortingsvedtak i 2017 en viktig rolle. For å fange opp både forhistorie og endringer underveis i programmet, har det vært nødvendig å gå inn i tidligere eksterne evalueringer, saksframlegg til kommunestyret, Stortingsmeldinger, referater fra Stortinget, prosjektpresentasjoner, interne evalueringer og en rekke avisartikler.

5) Carlsson er utdannet sosiolog og har bl.a. erfaring som nærmiljøkonsulent i Drammen (1985-1988), som forsker ved Norsk institutt for by- og regionforskning (1988-2007), og som spesialrådgiver i KS (2007-2019). De siste fem årene har han drevet et eget rådgivningsfirma. Som forsker har han bl.a. evaluert folkehelseprogrammet «Kultur og Helse» (2000) sammen med Bergljot Baklien og Idrettens storbyprogram (2004) sammen med Thomas Haaland. Han har deltatt som en av KS to representanter inn i Folkehelseprogrammet fra 2016 til og med 2023. Han spilte i årene 2007 til 2010 en nøkkelrolle i utviklingen av Ungdata. Han har bodd i Drammen hele sitt liv og påstår selv at han «kan Drammen».

En annen type dokumenter som er brukt er årsrapportene for 2024 fra de involverte idrettslagene inn til Drammen idrettsråd.

11 kommunedelsvise evalueringsmøter – varighet ca. 4 timer:

Deltakere: De som er aktører lokalt – fra skole, idrettslag og evt. andre organisasjoner. 4-8 deltakere pr. møte.

Stab på hvert møte: Ekstern ressursperson (Y. Carlsson), en fra Idrettsråd og en fra kommunen. Drammen kommunes representant har vært referent og har utarbeidet et notat/referat fra møtet. Notatet har vært råstoff for videre analyse.

Referenten har skrevet evalueringssamtalene rett inn på PC underveis. Erfaringen er at dette har fungert overaskende bra. Ulempen ved denne metoden er allikevel at enkelte utsagn og nyanser går tapt.

Oppfølgingsintervjuer:

Det er gjennomført syv oppfølgingsintervjuer av nøkkelpersoner. Oppfølgingsintervjuene er skrevet ned for hånd i selve intervjuet – noe som heller ikke er optimalt, men kanskje «godt nok».

Opplysninger fra lokale aktører

Opplysninger om økonomi, deltakelse i ulike aktiviteter og annet tallmateriale fra arbeidet, er skaffet til veie av hhv. Drammen idrettsråd og Drammen kommune og er ikke kvalitetssikret utover det. Dette er tilsvarende hvis dette var en ren egevaluering.

2.5. Ethiske overveielser

Selv om denne evalueringen ikke kan regnes som forskning, har en bestrebet seg på å følge vanlige forskningsetiske prinsipper – som å være sannhetssøkende, behandle informantene med respekt og unngå at framstillingen får negative konsekvenser for dem.

Siden denne evalueringen er overordnet og i hovedsak dreier seg om samhandling og prosesser, er det ikke hentet inn personopplysninger. Alle sitater fra fokusgruppemøtene er gitt i åpenhet med andre deltakere til stede, og deltakerne har vært klar over at det skrives et notat fra møtet og at det vil brukes aktivt. Deltakerne er blitt bedt om å si i fra i de tilfeller de ikke ønsker at synspunkter på eller beskrivelser av hendelser og andre aktører skal referatføres. Dette er det tatt hensyn til.

Alle informanter (fokusgrupper og enkeltpersoner) har fått rapportutkast til gjennomlesning og dermed anledning til å rette opp feil, misforståelser e.l.

Opplysninger som er gitt offentlig i avisartikler, kronikker, i åpne møte i kommunestyre, formannskap eller politiske utvalg, er brukt fritt.

3. Kontekst: Kommunedeler, skolekretser og idrettslag

I dette kapitlet skal vi se på noen av de viktigste kontekstuelle forhold som har rammet inn tiltakene og som har gitt både muligheter og begrensninger i hva det er mulig å få til. Ikke minst er det viktig for interesserte i andre kommuner som vurderer å gjennomføre et lignende arbeid, å vite om hvilke betingelser arbeidet har skjedd under.

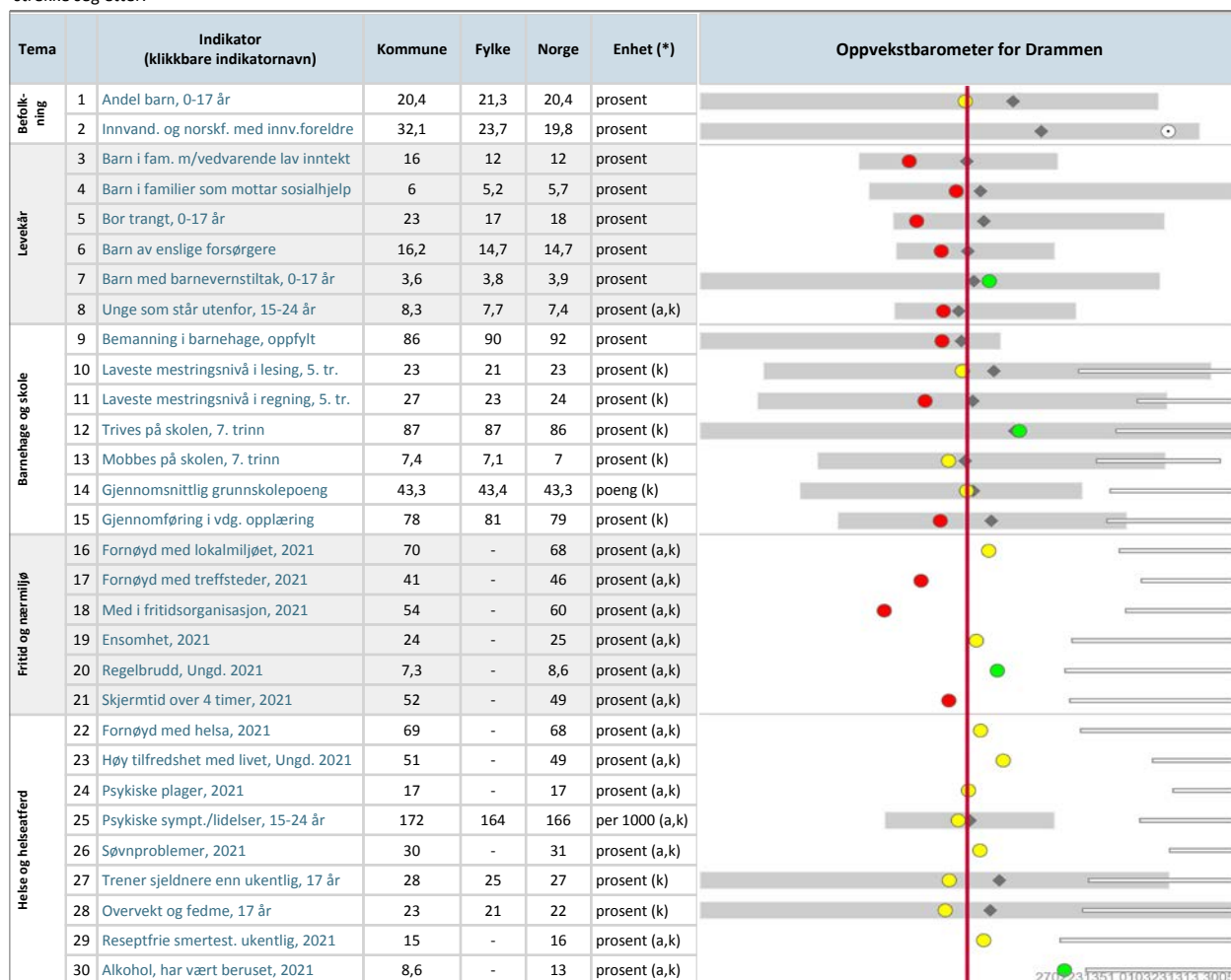
Norske kommuner og kommunedeler varierer langs en rekke dimensjoner. De er preget av blant annet topografi, klima, historie, næringsgrunnlag og næringsstruktur, kultur, befolkningsmengde, befolkningssammensetning, innvandring, klassestruktur, levekår og sosial ulikhet, samt kommunens økonomi. Kommuner med gode inntekter og mindre levekårs- og helseutfordringer vil vanligvis ha bedre økonomiske muligheter til å prioritere forebyggende arbeid framfor kostnadskrevenende reparasjons- og omsorgsarbeid, selv om det er mekanismer i inntektssystemet til kommunene som motvirker og reduserer slike forskjeller.

Oppvekstbarometer for kommunen

I oversikten nedenfor sammenlignes noen nøkkeltall for kommunen og fylket med landstall. I figuren og tallkolonnene tas det hensyn til at kommuner og fylker kan ha ulik alders- og kjønnsammensetning sammenliknet med landet. Klikk på indikatornavnene for å se utvikling over tid i kommunen. I [Kommunehelse statistikkbank](#) finnes flere indikatorer og utfyllende informasjon om hver enkelt indikator.

Vær oppmerksom på at også «grønne» verdier kan innebære en utfordring for kommunen, fordi landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- ◆ Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- Verdien for landet som helhet
- Variasjonen mellom kommunene i fylket
- De ti beste kommunene i landet

Den kanskje beste oversikten over levekår i Drammen og andre kjennetegn ved kommune og befolkning finnes i FHIs folkehelse- og oppvekstprofiler, samt i Drammen kommunes egen rapport «Drammenstrenger fra 2023»⁶⁾.

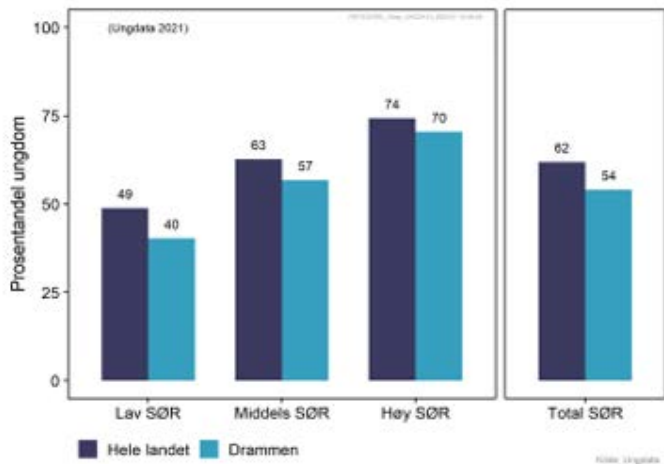
6) Drammenstrenger 2023 - <https://www.drammen.kommune.no/globalassets/politikk-og-samfunn/planer/dokumenter/drammenstrenger-2023.pdf>, Hent folkehelseprofil eller oppvekstprofil - FHI - <https://www.fhi.no/he/folkehelse/folkehelseprofil/>

Drammen kommer stort sett ut som et gjennomsnitt for Norge eller litt dårligere på de valgte indikatorene. Samlet sett har Drammen større levekårsutfordringer enn snittet for kommune-Norge.

Drammen skiller seg fra resten av Kommune-Norge ved at kommunen har en høy innvandrerandel. 32% av barn/unge mellom 0-17 år har innvandrerbakgrunn.

Drammen har en høyere andel barn i lavinntektsfamilier – 15% mot 11% for hele Norge. Drammen skiller seg ut ved at klart færre unge er med i en fritidsorganisasjon - noe som trolig har sammenheng med at 1/3 av respondentene har innvandrerbakgrunn og den høye andelen barn i lavinntektsfamilier.

Ifølge rapporten Drammenstrender (s. 170) er det store sosioøkonomiske forskjeller i deltakelse i idrettslag og annen aktivitet. Blant ungdomsskoleelever med lav grad av sosioøkonomiske ressurser deltar 40% i organiserte fritidsaktiviteter, mens det i gruppen med høy grad av sosioøkonomiske ressurser deltar 70%. (Drammenstrender s. 170).

Figur: Andel ungdomsskoleelever som er med i organiserte fritidsaktiviteter fordelt etter familiens sosioøkonomiske ressurser (SØR). Tallene er standardisert for kjønn og klasstrinn (FHI 2023, Oppvekstprofilen).

Nyere idrettsforskning viser også det samme bildet – basert på nasjonale Ungdatatall. Mens norsk idrett i årene etter 2. verdenskrig var kjennetegnet av betydelig sosial ulikhet, var denne ulikheten helt utjevnet i 1985. I årene etter år-tusenskiftet begynte den sosiale ulikhet i idrettsdeltakelse igjen å øke sterkt (Strandbu m.fl. 2017)⁷. I 2016 deltok dobbelt så mange 13-18 åringer med god familieøkonomi på trening/konkurranser i et idrettslag sammenlignet med de med dårlig (Bakken 2018).

Drammen kommune er ingen rik kommune. Etter en endring i inntektssystemet vedtatt i forbindelse med revidert statsbudsjett i 2024 fikk Drammen en forbedring fra 93% til 95% av gjennomsnittlig kommuneinntekt gjennom en økning i tilskuddene

til skattesvake kommuner og til kommuner med særlige levekårsutfordringer.

Det aller viktigste kjennetegnet ved de norske kommunene er at de er styrt av folkevalgte politiske representanter. I det ligger det en rett til å prioritere ulikt. Selv om det økonomiske handlingsrommet kan være ulikt mellom kommuner, vil det fortsatt være et handlingsrom for politisk prioritering. Kommunene kan også selv påvirke hvor stort dette handlingsrommet skal være gjennom bl.a. bruk av eiendomsskatt. Det har en valgt ikke å innføre i Drammen. I sin tur bidrar det til at Drammen fortsatt har en lavere inntekt enn sammenlignbare kommuner som har innført eiendomsskatt.

Å understøtte et program som Aktive Lokalsamfunn i Drammen, ligger definitivt innenfor kommunenes frihetsrom. Det er ikke lovpålagt på noen måte, og er noe som kommunene fritt kan velge å gjøre eller ikke.

Selv om det kan være flere variabler som påvirker evnen og viljen til å gjennomføre et slikt program, skal vi her legge vekt på faktorer som har vært viktige forutsetninger for hvordan Aktive Lokalsamfunn ble til og for den retningen programmet utviklet seg videre. Det betyr ikke at dette er nødvendige forutsetninger for å sette i gang et slikt program i andre kommuner, men de kan åpenbart være fordelaktige.

Kommunedeler hvor skolekretser og fleridrettslagenes virkeområde overlapper

Drammen kommune er et resultat av en kommunesammenslåing i 2020 hvor «gamle» Drammen kommune (ca. 70.000 innbyggere) slo seg sammen med Nedre Eiker (ca. 24.000 innbyggere) og Svelvik (ca. 7000 innbyggere). Kommunen har i 2025 105.000 innbyggere.

7) Strandbu Å., Guløy E., Andersen P.L., Seipel Ø. og Dalen H.B. 2017: Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. Norsk sosiologisk tidsskrift nr. 2 2017.

Drammen

Aktive Lokalsamfunn startet opp av Drammen idrettsråd i 2014 i «gamle» Drammen kommune. Grunnenhetene i programmet var lokale idrettslag og lokale skoler.

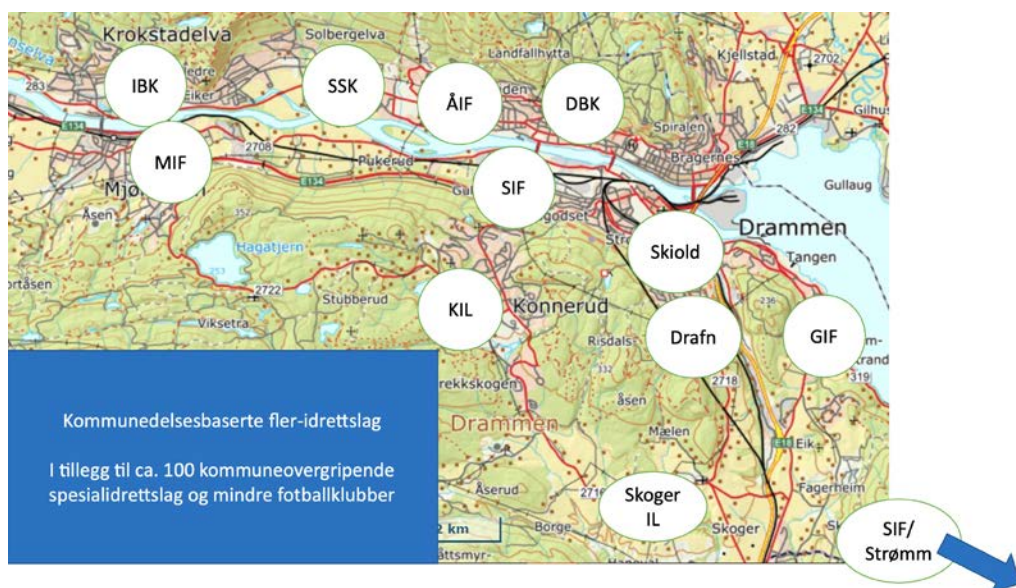
Da idrettslagene i Drammen ble etablert tidlig på 1900-tallet skjedde dette i en by med klare topografiske og administrative grenser – hvor skolekretsene spilte en helt sentral rolle. Skolekretsene ble tilpasset topografiske grenser som elv, åsrygger og landbruksområder – og særlig datidens kommunegrenser. Åssiden tilhørte Lier kommune til 1951 og Gulskogen, Danvik/Fjell, Åskollen, Skoger og Konnerud tilhørte Skoger kommune i Vestfold til 1964. De lokale idrettslagene som ble dannet på begynnelsen av 1900-tallet rekrutterte stort sett innenfor «sin skolekrets» og hvertfall innenfor sin kommune; Åssiden idrettsforening på Åssiden, Strømsgodset idrettsforening på Gulskogen, Skoger idrettslag i den geografisk vide, men befolkningsmessig tynne «Skauerbygda», Konnerud IL på Konnerud, Drammens Ballklubb på Øren og Bragernes Vest, Bragerøen Ballklubb på Brakerøya og Bragernes øst, Glassverket IL på Glassverket og Åskollen, Skiold på Strømsø. Ski- og ballklubben Drafn som et stykke på vei var borgerskapets idrettslag i byen, rekrutterte nok først geografisk ganske bredt i byen, men utover på 1970-80-tallet fikk klubben en tydeligere geografisk forankring på Danvik/Austad og den nye bydelen Fjell som sto ferdig utbygd i 1974.

Etter at byen vokste betydelig i folketall fra ca. 1990 og inn på 2000-tallet, har noen av barneskolekretsene blitt delt i to og endog tre barneskoler. De nye ungdomskolene som ble opprettet fra 1964 og i årene framover, kom etter hvert til å dekke omtrent det samme området som de gamle barneskolekretsene – som hadde hvert sitt idrettslag.

Det er noen unntak fra dette mønsteret. Åskollen/Glassverket og Skoger har ikke en egen ungdomsskole – her er allikevel den lokale idrettslagstilhørighet ganske klar. Det finnes noen «gråsoner» – særlig i sentrumsnære områder på Strømsø/Danvik hvor Drafn rekrutteringsområde har vært i bevegelse de siste 20-30 årene, og på Bragernes øst hvor Bragerøen Ballklubb er slått sammen med idrettslag over kommunegrensa i Lier⁸⁾. Dette til tross: Mønsteret er ganske klart. De lokalsamfunnsbaserte fleridrettslagene – som stort sett driver med fotball, håndball og i noen tilfeller ski og bandy - rekrutterer innenfor ganske faste områder som i stor grad er definert av skolekrets.

Nedre Eiker

Nedre Eiker kommune som ble en del av «nye Drammen kommune» fra 2020, hadde det samme mønsteret – kanskje enda tydeligere. Nedre Eiker var en geografisk liten, men befolkningsmessig stor kommune med sine 24000 innbyggere. Kommunen besto av tre lokalsamfunn med klare grenser dem imellom definert av hhv. elv og åsrygg; Mjøndalen, Krokstadelva og Solbergelva. Hvert område har sin egen ungdomsskole. Mjøndalen har tre barneskoler, Krokstadelva to og Solbergelva har en (som til gjengjeld er svært stor). Hvert lokalsamfunn har også

⁸⁾ På Bragernes øst er Bragerøen Ballklubb borte. Den ble slått sammen med Sparta fra Lierstranda i nabokommunen Lier. SpaBra driver nå kun barnefotball. Fra ungdomsalder og oppover er det etablert nytt idrettslag– Stoppen Sportsklubb - som dekker den «Drammensnære» og vestlige delen av Lier kommune og som trolig også rekrutterer en del i de østlige delene av Drammen.

hvert sitt tradisjonsrike og store fleridrettslag; Mjøndalen idrettsforening, Birkebeineren IL i Krokstadelva og Solberg Sportsklubb i Solbergelva. Her er det ingen tvil hvilket idrettslag og skoler som hører sammen.

Svelvik

Svelvik er nå også en del av Drammen kommune. Den gamle småkommunen med 7000 innbyggere som til og med lå i Vestfold fram til 2020, har hatt en foreningsstruktur som skiller seg fra de andre kommunedelene som er nevnt ovenfor. Stedet har mange og små foreninger – herunder idrettslag som Strømm IL (håndball) Svelvik idrettsforening (fotball, ski og e-sport), tennisklubb, orienteringslag og et lite idrettslag på hhv. Berger og Nesbygda. Det har ført til at en her har involvert tre idrettslag i programmet – hhv. Strømm IL, Svelvik idrettsforening og Svelvik Tennisklubb.

Store fleridrettslag tett på skolene

En konsekvens av dette mønsteret er at det er ganske innlysende hvilke idrettslag og hvilke skoler som sammen kan utvikle aktiviteter i et program som Aktive Lokalsamfunn. Informanter i idretten oppgir at det er lite konkurranse mellom disse fleridrettslagene om deltakere i den medlemsbaserte kjerneaktiviteten. Rekrutteringsområdet er avklart – hvertfall fram til ungdomsalder hvor det skjer en «spissing» og hvor det kan bli konkurranse om talentene – særlig i fotball.

En annen konsekvens av dette mønsteret er et betydelig overlapp mellom skoler, idrettslagenes klubbhus og fasiliteter for aktivitet. Det er stort sett etablert en idrettshall i hver kommunedel – de fleste i nær tilknytning til skoler og/eller ballflater. Idrettshallene gir muligheter til aktiviteter i skoletiden, men også til «åpen hall»-aktiviteter på tider hvor de ikke er opptatt av organisert idrettsaktivitet. Denne nærheten mellom skoler, ballflater/hall og i flere tilfeller klubbhus - har gitt gode betingelser for å utvikle aktiviteter gjennom et program som Aktive Lokalsamfunn.

Noen skoler har en nesten optimal plassering med ballflate og hall rett ved som på Øren, Åssiden, Åskollen, Brandenga, Fjell og i Solbergelva. Andre skoler har dette i gangavstand. For en del skoler er nok ikke dette helt optimalt – noe som betyr at de må bruke andre fasiliteter – som gymsaler, mindre ballflater og løkker og evt. nærliggende naturområder. Idrettsanlegg i «gamle Nedre Eiker» kommune er fortsatt eid og drevet av de tre nevnte idrettslagene – noe som innebærer at de fortsatt har store driftskostnader på anleggene. Til gjengjeld betaler skolene for sin bruk av anleggene. De fleste idrettsanlegg i form av ballflater og haller i «gamle Drammen» er eid og drevet av kommunen.

Utover dette spiller det også en rolle at det dreier seg om relativt store fleridrettslag – fra ca. 850 til 2900 medlemmer.⁹⁾ Flere av idrettslagene er så store at de i lang tid har hatt en ansatt daglig leder som har kunnet gå inn i dialog med skolene og utvikle de lokale aktivitetene – forut for og uavhengig av programmet. For noen av de «halvstore idrettslagene» har deltakelse i Aktive Lokalsamfunn gitt mulighet til å ansette daglig leder på heltid i en økonomisk spleis mellom idrettslag og Aktive Lokalsamfunn eller andre eksterne bidragsytere (eks. BUF-etat). Derved har også forutsetningene for å utvikle aktiviteter blitt styrket.

Drammen har selv sagt også spesialidrettslag for svømming, friidrett, roing, alpin, golf, turn, bryting mm. som dekker hele kommunen og endog kommunene rundt. Disse idrettslagene har i utgangspunktet ikke vært en naturlig del av Aktive Lokalsamfunn som program, men et fåtall av dem har fått økonomisk støtte til aktiviteter som favner barn fra hele kommunen.

Det beskrevne sammenfallet mellom kommunedel, skolekretser og det geografiske virkeområdet til store fleridrettslag, er neppe unikt. Det er godt mulig det er slik mange steder i Norge, mens det andre steder ikke er slik. Uansett er dette mønsteret en viktig kontekstuell variabel som har gitt utviklingsarbeidet i Drammen muligheter og retning.

9) Ifølge medlemsregisteret til Drammen idrettsråd har de store lokale fleridrettslagene følgende medlemstall i 2024: Birkebeineren: 927, Drammens Ballklubb: 1041, Glassverket IF: 992, Konnerud IL: 2857, Mjøndalen IF: 1621, Skiold: 921, Solberg Sportsklubb: 983, Strømsgodset IF: 870, Åsside IF: 1505. Drafn har kun 355 medlemmer. I Svelvik har Strøm IL: 124 medlemmer, Svelvik idrettsforening: 254 medlemmer og Svelvik Tennisklubb: 183 medlemmer.

4. Forhistorie: 1990-tall og tidlig 2000-tall:

En foregangskommune på samspill mellom idrettslag og skoler

Å presentere forhistorien til et program eller aktivitet er særlig viktig i tilfeller hvor programmet synes å ha stor overføringsverdi til andre kommuner og lokalsamfunn. Som regel er det ikke bare å kopiere et program, en må trolig også ta høyde for at programmet er frambrakt og skapt gjennom en lengre prosess. Nye kommuner og idrettslag som ønsker å gjøre noe lignende må ikke nødvendigvis gå gjennom de samme trinn som i Drammen, men de må være klar over at det under et slikt program kan ligge en lengre bevisstgjøring- og modningsprosess og en lengre periode med ressursmobilisering og ressurskobling mellom idrettslag og lokale skoler.

Aktive Lokalsamfunn – som program – har en 11 års historie i Drammen fra 2014. Men programmet har en forhistorie fra midt på 90-tallet hvor idrettslag tok en mer utvidet samfunnsrolle i et samspill med kommunens skolesektor for å møte utfordringer som inaktivitet, uhelse og inkludering av innvandrere. Ved å kartlegge og analysere denne samhandlingsprosessen over et lengre tidsrom kan en få innsikt i de mekanismer som både fremmer og hemmer et samspill mellom idrettslag og skole.

Både dette og de to neste kapitlene har karakter av å være samtidshistorie hvor nær fortid beskrives og analyseres for å forstå et dagsaktuelt tema i nåtiden¹⁰⁾.

Utfordringen med å anvende et slikt historisk perspektiv er at materialet – selv på et så avgrenset tema som forholdet idrett/skole - kan være ganske så omfattende. Det vil derfor kunne være uenighet om hvilke hendelser, prosesser og aktører som har vært viktige og relevante.

Det har ikke vært en del av oppdraget å gjennomføre en slik historisk beskrivelse og analyse, men i arbeidet med denne rapporten dukket det stadig opp henvisninger til tidligere arbeider og prosesser. Siden undertegnede tidligere har vært en utenforstående betrakter av denne type arbeid i Drammen gjennom evaluering av Idrettens storbyprogram (Carlsson og Haaland 2004), ble det ekstra interessant å kunne trekke linjene bakover i tid.

4.1. Sent 90-tall: Drammen kommune ønsker mer fysisk aktivitet inn i skoler og barnehager

Midt på 1990-tallet satset Drammen kommune på å etablere naturbarnehager og uteskoler. Dette ble begrunnet med at elevene stadig ble tyngre – med de helsemessige konsekvenser dette ville få. Men en slik satsing hadde også en pedagogisk begrunnelse; bedre motorikk ville med stor sannsynlighet også bedre læringsevnen. I forbindelse med reform 97 ble det utarbeidet et eget skoleringsopplegg for Drammensskolene for å stimulere til mer aktivitet. Byens to toppidrettslag – Strømsgodset idrettsforening og Drammen håndballklubb – fikk i tillegg 500.000 kr. hver for at deres topputøvere skulle bidra inn i skolene¹¹⁾. Noen år senere manglet dette arbeidet entusiasme og drive slik at det «fadet ut».

10) Samtidshistorie – lokalhistoriewiki.no

11) Men før dette - i 1988 - åpnet Strømsgodset idrettsforening sitt nye kombinerte bydelshus/klubbhus med barnehage, fritidsklubb, kafelokale og lokaler for idrettslaget. Prosjektet fikk betydelige statlige investeringsmidler og driften av fritidsklubben fikk kommunale midler. Koblingen fritidsklubb og idrettslag var såpass nytenkende at Kulturdepartementet i 1988 bevilget forskningsmidler for å evaluere bruken av den. Evalueringen ble gjennomført av NIBR-forsker Randi Kaarhus (1990) og den viste at dette i stor grad ble en fritidsklubb for de som allerede var aktive i idrettslaget. En lykkes i mindre grad å etablere et attraktivt fritidsklubbtilbud for andre ungdommer i bydelen. Etter en seks-syv års drift var interessen blant bydelens ungdommer såpass laber at fritidsklubben ble lagt ned. Lokalet har siden blitt brukt av ungdomsavdelingen i Strømsgodset IF. Det som også var ment som et bydelshus, ble etter hvert kun et klubbhus med en barnehage drevet av en fagforening for ingeniører.

4.2. Idrettens storbyprogram: Drammen – en nasjonal foregangskommune på å bruke idrettslag inn i skolen¹²⁾

I 2001 fikk Drammen kommune og Buskerud idrettskrets en invitasjon fra Norges idrettsforbund om å delta i programmet «Idrettens storbyarbeid». Idrettskretsen valgte å overlate ansvaret for programarbeidet til Drammen Idrettsråd. Programmet bidro med friske midler til aktivitet – under forutsetning av at kommunen også brukte egne midler til aktivitetene. Dette gjorde det mulig å ta opp igjen noen av de idéene som man ikke hadde klart å gjennomføre noen år tidligere.

Programmet ble også tatt godt imot av skolesektor i Drammen kommune - frontet av sektorens kommunaldirektør. Hun foreslo å ta 500.000 kroner fra «toppen av skolebudsjettet» for å matche de 400.000 kronene en fikk i utviklingsmidler gjennom programmet. Forutsetningene var at midlene skulle stimulere til aktivitet på eller ved skolene i nært samarbeid med et idrettslag. I tillegg bevilget kultursektor kr. 100.000 til programmet.

Storbyarbeidet i Drammen ble avgrenset til barneskolene Fjell, Brandenga og Danvik – og Galterud og Strømsø ungdomsskoler. Idrettslag i disse skolekretsene ble invitert inn for å organisere og drive fysisk aktivitet på eller ved skolene etter skoletid og i ferier. Aktivitetene ble organisert og finansiert gjennom en «bestiller-utførermodell» hvor Drammen kommune og Idrettens storbyarbeid bestilte og betalte for aktiviteter utført av lokale idrettslag og hvor det hele ble regulert gjennom en avtale mellom partene¹³⁾. Aktivitetene var gratis og frakoblet krav om medlemskap i de organisasjoner som hadde ansvar for aktivitetene.

Hvis vi bruker 2003 som eksempel fikk elevene ved Galterud ungdomsskole tilbud om minst en aktivitet etter skoletid hver mandag, tirsdag, onsdag og torsdag i hele skoleåret. Barneskolebarna ved Fjell skole fikk tilbud om ukentlige all-idretts-aktiviteter, en tidsavgrenset bandyskole og tre årlige aktivitetsdager. Aktivitetene ble «produsert» av hhv. Drammens svømmeklubb, Drammen Kampsportlag og Drafn.

I bydelen Strømsø arrangerte Skiold ball/uteaktiviteter to ganger pr. uke for SFO ved Brandenga skole og to ganger i uka for elever i 5-7 klasse på Danvik skole rett etter skoletid. Drammen håndballklubb arrangerte ukentlige ballaktiviteter for SFO på Danvik skole, for mellomtrinnet på Brandenga skole og for ungdomskoleelever på Strømsø (i skoletiden).

Evalueringen av Idrettens storbyprogram – i kommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand, Drammen og Nittedal – viste at det var Drammen som gikk lengst i å utvikle samspillet mellom idrett og skole.

Det var forutsatt i avtalen med idrettslagene at det i disse aktivitetene skulle være kontinuitet blant instruktørene. Å organisere dette som en kortvarig og ulønnet dugnad som ble delt på flere dugnadsarbeidere etter tur, var ikke ønskelig. Alle aktivitetene ble derfor ledet av lønnet personale fra idrettslagene som måtte forplikte seg over en lengre tidsperiode til et fastsatt tidspunkt på dagtid. For dette fikk de nevnte idrettslagene på Fjell og Strømsø til sammen utbetalt ca. 700.000 kr i 2003 ¹⁴⁾.

¹²⁾ Deler av kap. 4.2 har betydelig tekstlikhet med s. 82-87 i Carlsson og Haaland (2004) «Barn og unge som står utenfor – aktivisering gjennom idrett». Det var Carlsson som gjennomførte datainnsamlingen i Drammen og som førte kapitlet om Drammen i pennen. Dette dreier seg altså om åpenlys «selvplagiering».

¹³⁾ For bydelen Fjell ble det avtalt at Drammen svømmeklubb som den gang holdt til på Galterudbadet (på ungdomsskolen) at svømmklubben i 2003 hadde ansvar for følgende aktiviteter:

Vannaktiviteter/svømming: 35 onsdager a to timer.

Volleyball: 35 tirsdager a to timer og 35 torsdager a to timer.

Tre aktivitetsdager (20 timer) på Marienlystbadet (utebad)

Vinter- og høstferie: 20 timer aktivitet.

For å organisere og drive disse aktivitetene – tre dager i uka og i ferier – fikk Drammen svømmeklubb tildelt 155.000 (2003-) kroner.

Drammen Kampsportlag ble tildelt kr. 85.000 kr for å tilby to timer aktivitet på 35 mandager og 35 onsdager, samt i vinter og høstferie. Og

Ski- og ballklubben Drafn fikk 99.000 kroner for å tilby fotballaktiviteter hver tirsdag i hele skoleåret og innebandy/salaktiviteter hver torsdag i høstsemesteret. Utover dette skulle klubben drive et allidrettstilbud to timer pr. uke i 40 uker for barn mellom 6 og 11 år og i tillegg arrangere en bandyskole.

¹⁴⁾ I tillegg til dette arrangerte Storbyprosjektet i Drammen kursaktiviteter for lærere, SFO-ansatte og idrettslagsinstruktører for å tilføre dem mer kompetanse på temaer som miljøtilrettelegging i sal, på løkker, på is og ute i naturen. Kursene var modulert etter NIF's aktivitetslederkurs i barneidrett.

Som evalueringsrapporten understreket: Idrettslagene stilte med personer som var utpregede «kombinertløpere» med bakgrunn fra både skole og idrett. De hadde en kompetanse om fysisk aktivitet som supplerte den kompetansen man hadde i skolene og SFO.

«I betydelig grad stiller idrettslagene opp med personer som også har en profesjonell utdanning. Drammen svømmeklubbs svømmetrener er lærerutdannet, to av instruktørene på Galterud skole etter skoletid er også lærere ved skolen, Drammen Håndballklubb stiller både med en pedagog, gymlærer og flere høgskolestudenter (som også samler opp praksispoeng). En av instruktørene til Skiold er lærer på en alternativ skole i Drammen med lang erfaring med elever med atferdsproblemer.» (Carlsson og Haaland: 2004:96)

Idrettslagene stilte med personer som enten avspasserte i sin ordinære jobb eller som gikk ned til 80 eller 90-prosent stilling for å kunne ta på seg aktivitetslederoppgavene. En slik finansiering muliggjorde også at toppidrettsutøvere (bl.a. i Drammen Håndballklubb) kunne tilbys kontrakter hvor den lønnede instruktørjobben muliggjorde at en oppjusterte «stillingsprosent» fra f.eks. 30% til 50%. På samme måte muliggjorde deltakelsen i Idrettens storbyarbeid at Idrettsrådet kunne utvide rådets lederstilling fra 70% til 100% for å ivareta de administrative ekstraoppgaver programdeltakelsen førte med seg. Idrettens storbyprogram støttet derfor opp under begynnende profesjonalisering av idretten – både administrativt og på utøvernivå.

4.3 IL@skolen. Bunkeflomodellen på norsk

Idrettens storbyprogram dreide seg om utviklingsarbeid i noen få definerte storbyer. Parallelt med Drammens deltakelse i dette programmet, var Buskerud idrettskrets involvert i et program som ble kalt for il@skolen – dvs. idrettslaget på skolen. Programmet var i praksis en gjennomføring av den svenske Bunkeflomodellen tilpasset norske forhold. Modellen ble presentert slik i Folkehelsemeldingen fra 2003 som hadde den slående tittelen «Resept for et sunnere Norge»:

Det hele startet som et samarbeidsprosjekt mellom skolen og det lokale idrettslaget i Bunkeflostrand. Alle elevene skal ha minst en time fysisk aktivitet hver dag i skoletiden. En vitenskapelig studie følger 240 elever i en 9-årsperiode for å dokumentere resultatene. Om lag 100 skoler i Sverige er til nå knyttet til Bunkeflo-nettverket.

Modellen innebærer et samarbeid mellom skoleledelse, lærere, elever, foreldre, lokale lag og foreninger. Den favner aktiviteter som også inkluderer de minst fysisk aktive elevene. Målet er å gi barna grunnleggende ferdigheter som de kan ha nytte av i fritiden og senere i livet. Barna lærer å ta ansvar for egen helse.

Erfaringer fra Sverige viser at elevene opplever bedre konsentrasjonsevne og økt skoledyktighet. Det rapporteres om mindre atferdsproblemer i skolen, økt foreldreengasjement i skole og idrettslag, og økt oppslutning om idrettsaktiviteter på fritiden. (Stortingsmelding nr. 16 2002/2003 s. 32.)

Stortingsmeldingen uttrykker deretter: «Det er behov for en systematisk utprøving av samarbeidstiltak med utgangspunkt i den svenske Bunkeflomodellen, men tilpasset norske forhold og ulike klassetrinn.» Sosialkomiteen støtter enstemmig opp om dette i sin innstilling til Stortinget om meldingen – og tilføyer:

Flere skoler i Buskerud er imidlertid allerede engasjert i Bunkeflomodellen, noe som betyr en økt satsing på fysisk aktivitet. Buskerud fylke anser modellen som så viktig at det ønsker at alle fylkets skoler skal bli innlemmet. Komiteen mener at høringsuttalelsene er svært viktige og resultatene fra Buskerud og Sverige så positive at det skulle kunne danne grunnlag for å gå et steg videre.¹⁵⁾

IL@skolen hadde følgende målsetting: Økt fysisk aktivitet gjennom samarbeid mellom idrettslag og ungdomsskole. Prosjektet ble gjennomført på Gol, Vestfossen, Veiavangen/Mjøndalen, Gulslogen/Drammen og Tislegård/Kongsberg. Prosjektet skulle utforske hvilke muligheter det var for å gjøre endringer i skolens timeplan, føre inn fysisk aktivitet i andre timer enn kroppsøving, utnytte pauser til fysisk aktivitet, kurse elever og lærere, involvere elever – og innhente en annen kompetanse enn det skolene hadde fra før.

I tillegg kunne idrettslagene innenfor en slik modell utvikle aktiviteter utenfor de tradisjonelle og organiserte idrettsaktiviteter av typen åpen hall, allidrettsgruppe for ungdom, turgrupper, holdningsskapende arbeid i idretten

15) Innst. S. nr. 230 (2002-2003) Innstilling til Stortinget fra sosialkomiteen St.meld. nr. 16 (2002-2003), s. 14

(jfr. MOT) og samarbeid mellom idrettslag, skole og hjem for å fremme trivsel og trygghet.

Et viktig virkemiddel for å få til dette var en halv koordinatorstilling ansatt i idrettslaget. Koordinatoren skulle være en katalysator for den frivillige innsats og endringsprosesser i idrettslaget og skape og sikre aktivitet i og utenfor skoletiden. Den halve koordinatorstillingen ble i flere av prosjektene utvidet til en hel stilling hvor den andre halve delen ble øremerket til arbeid i idrettslaget.

IL@skolen ble gjennom 2002 og 2003 evaluert av en forskergruppe ved Norges idrettshøgskolen bestående av Reidar Säfvenbom, Anette Gjerskaug og Siw-Anne Moland Larsen. Det var prosjektene i hhv. Gol, Mjøndalen og Vestfossen som ble beskrevet og evaluert.

Gol idrettslag og Gol ungdomsskole.

Aktivitetene var følgende:

Daglig obligatoriske fysiske aktiviteter på u-skolen. Elevene fikk etter hvert fire ulike aktiviteter å velge blant. Skolen omorganiserte timeplanen for å få plass til 40 min. fysisk aktivitet pr. dag. Friminuttene mellom timene ble tatt vekk og tiden overført til midttimen. Kroppsøvingstimen ble lagt til før eller midttimen slik at disse kunne utvides.

Idrettslaget drev i tillegg åpne hallaktiviteter hver fredag fra kl. 18-22.

Mjøndalen IF og Veivangen ungdomsskole.

Det ble tilbudt organiserte aktiviteter på Veivangen ungdomsskole to ganger i uka i midttimen. Det var fritt opp til elevene om de ville delta eller ikke. I skolens gymsal var det åpent for egenorganisert aktivitet før og etter skoletid. Skolens plassering ca. 10 min. gange fra hhv. hall og ballflater, begrenset hvilke aktiviteter elevene kunne tilbys i skoletiden. Etter skoletid fikk elevene tilbud om åpen hall tre ganger i uka i regi av Mjøndalen idrettsforening – hvor pensjonistene i foreningen fungerte som «vakter» og assistenter.

Vestfossen IF og Vestfossen ungdomsskole.

Ungdomsskolen på Vestfossen i Øver Eiker har en ideell beliggenhet ved idrettslagets hall og ballflater og med et eget nærmiljøanlegg i tillegg. Den fysiske aktiviteten foregikk i midttimen og den var frivillig. I tillegg hadde elevene åpen hall hver mandag, tirsdag og torsdag rett etter skoletid. På torsdag etter skoletid fikk elevene tilbud om nye aktiviteter innen idrett- og friluftsliv.

En drivende kraft i IL@skolen var for øvrig idrettssjefen i Buskerud idrettskrets – som hadde 13 års fartstid som lærer på videregående skole før han fikk jobb i idretten.

En annen viktig aktør var en person med samfunnsvitenskapelig bakgrunn og «tung» idrettskompetanse som i 2003 ble ansatt i 50% stilling som fotballtrener for Vestfossen IL og 50% som koordinator for prosjektet IL@skolen i samme klubb. Denne koordinatorrollen hadde han til 2008 da han ble ansatt som rådgiver i Buskerud idrettskrets – hvor én av oppgavene var å utvikle samarbeidet mellom den organiserte idretten og skolen. Han ble senere en nøkkelperson i utviklingen av Aktive Lokalsamfunn.

Erfaringer fra IL@skolen:

Säfvenbom, Gjerskaug og Moland trekker fram følgende viktige erfaringer fra prosessevalueringen av de tre prosjektene i hhv. Gol, Vestfossen og Mjøndalen.

- Prosjektet var forankret i ledelsen på ungdomsskolene. Det var den som ivret for mer fysisk aktivitet i skolen. Det ble derimot gjort lite eller ingenting for å forberede resten av lærerkollegiet. Aktivitetene ble således utviklet i et forhold mellom rektor/evt. inspektør og koordinatoren fra idrettslaget.
- På Gol ungdomsskole med obligatoriske aktiviteter i midttimen, måtte hele timeplanen legges om. Den enkelte lærer hadde et ansvar i to av ukens fem dager for å legge til rette for aktivitet i midttimen som bl.a. utplassering av utstyr, igangsetting av aktiviteter og instruksjon. Dette førte til en mer hektisk hverdag for lærerne, og ikke alle var like engasjerte.

«Det er tydelig at lærerne, naturlig nok, ikke var like engasjerte i å ta på seg en ny oppgave uten at de får reduksjon i lesetiden sin. De lærerne i prosjektet som ble engasjert i prosjektet, kan karakteriseres som en form for ildsjeler i forhold til dette arbeidet. Og uttalelser fra kontaktpersonene tyder på at det er et fåtall lærere som er engasjerte.» (s. 37).

- I Mjøndalen og Vestfossen fikk aktivitetene mindre innvirkning på selve organiseringen av skoledagen for lærerne. Det var kun noen få som var involvert i gjennomføringen av aktivitetene.
- I idrettslagene var det enkeltpersoner som så en mulighet for å favne flere ungdommer i fysisk aktivitet i en alder hvor frafallet fra idretten var stort. Gjennom eksterne midler til en koordinator fikk også idrettslaget en mulighet til å skjøte på den halve stillingen finansiert på prosjektmidler med egne lønnsmidler – slik at stillingen også kunne anvendes til å utvikle idrettslaget.
- Det lokale fler-idrettslaget hvor koordinatoren var ansatt, stilte i liten grad med frivillig innsats for å drive aktiviteter eller tilby nye aktiviteter for elevene. Idrettslaget@skolen ble derfor «idrettslagets koordinator på skolen».
- En viktig oppgave i prosjektet var å presentere elevene for nye idretter og aktiviteter. Dette skjedde hovedsakelig gjennom ressurspersoner fra enten andre idrettslag eller særforbund. Et unntak var i Mjøndalen hvor idrettslagets seniorgruppe sto for åpen-hall-tilbudet.
- Idrettslagets viktigste bidrag til aktivitetene var i form av idrettsanlegg, arenaer og utstyr. Dette er en forutsetning for å få til gode aktiviteter – særlig i kommuner hvor idrettsfasilitetene er eid av lokale idrettslag.¹⁶⁾

En viktig erfaring fra prosjektet var at det var vanskelig å nå de inaktive elevene – som var en viktig målgruppe for prosjektet. De deltok i mindre grad når aktivitetene var frivillig, men deltok også i mindre grad når aktivitetene var obligatoriske. En lærdom fra prosjektet var at hvis en skal få med de som ellers er inaktive, må aktivitetene være så lite fysisk krevende at de ikke krever dusjing og de må være teknisk enkle å gjennomføre. Mange av de inaktive har en så dårlig erfaring med tradisjonelle idrettsaktiviteter at de har regelrett avsmak for dem. Dette betyr at idrettslag som ønsker å fremme aktivitet gjennom skolen, ikke kan være for konvensjonelle og kun «tenke idrettsaktiviteter» som det som skal tilbys i skolesettingen.

Forfatterne av rapporten stiller også et spørsmål om en kan forvente at idrettslagene skal ta et større samfunnsansvar – også for de som ikke er aktive i idretten. Idrettslagene har blitt mer tydelige som medlemsbaserte interesseforeninger, skriver de. De fastslår at det må omfattende prosesser til i idrettslaget hvis de skal endre sine tankemønstre og planer – for å ta samfunnsansvaret på alvor. Og hvis idrettslagene skal lykkes med et samarbeid med skolene, er de avhengig av å utvide sitt repertoar av aktiviteter. «Hvis idrettslaget evner å få til slike mangfoldige tilbud som har lav terskel for å delta, vil de i sterkere grad kunne spille en rolle i skolen. Men en helt klar forutsetning for at slike tilbud skal utvikles, er at det er ressurser til det» (s. 48)

«Prosessundersøkelsen viser at et lokalt idrettslag trenger tid for å venne seg til en eventuell ny oppgave i lokalsamfunnet». Et spørsmål vi kan stille i vår evaluering av Aktive Lokalsamfunn er om de 20 år etter il@skolen har hatt tid nok? Er de klar for å ta en slik utvidet samfunnsoppgave? Er de i stand til å utvikle et aktivitetstilbud som er mer variert og har en lavere terskel enn de idrettslaget allerede driver med? Er det faktisk ressurser til å gjennomføre slike aktiviteter?

En viktig erfaring fra prosjektet il@skolen som formidles av nøkkelinformanter nå i ettertid, er at når de eksterne midlene til koordinatorstillingene ble trukket tilbake ved prosjekts slutt, falt mye av arbeidet sammen. Mer fysisk aktivitet i skolen gjennom et samspill mellom skole og idrettslag, er noe mange har uttrykt verbal støtte til, men viljen og/eller evnen til å prioritere dette har vært begrenset.

¹⁶⁾ I Nedre Eiker kommune har idrettsanlegg og arenaer i all hovedsak vært idrettslagseid fram til kommunesammenslåingen med Drammen den 1/1-2020. Idrettsanleggene i hhv. Mjøndalen, Krokstadelva og Solbergelva er fortsatt eid av de lokale idrettslag ved inngangen til 2025.

4.4. Etablering og drift av idrettsfritidsordninger

Skolefritidsordningen (SFO) i Norge ble innført som en nasjonal ordning på 1990-tallet som et frivillig tilbud for barn i 1. til 4. klasse. I opplæringsloven § 13-7 ble alle kommuner pålagt å gi et tilbud om SFO, men kommunen fikk adgang til også å benytte andre til å oppfylle kommunens plikt om å ha en skolefritidsordning – forutsatt at vilkårene i opplæringslovens §13.7 ble oppfylt. Opplæringsloven fastsatte også at SFO skal finansieres av statlige og kommunale tilskudd – samt foreldrebetaling.

Opplæringsloven ga således muligheter for at frivillige organisasjoner kunne drive SFO. Finansieringen var sikret gjennom offentlig støtte og foreldrebetaling. Det faktum at mange idrettslag allerede bidro inn i kommunale SFO'er med aktiviteter – slik som i Drammen – bidro til at spranget til å drive en SFO i idrettslagets regi ikke var så stort. Noen steder ble dette kalt for idretts-SFO eller idrettsfritidsordning forkortet IFO.

I 2004/2005 ble de første idrettsfritidsordninger i Norge etablert av idrettslagene Fyllingen i Bergen, Furuset i Oslo og Storhamar på Hamar. Norges idrettsforbund uttrykte at dette var en utvikling de ønsket velkommen. Klubber med egen hall og klubblokaler ville ha gode muligheter for å etablere og drive idretts-SFO'er hvor de kunne bruke daglig ledere, andre ansatte og spillere i SFO-tilbudet¹⁷⁾. Om lag et år senere etablerte Drammens Ballklubb en idrettsfritidsordning i klubbhuset på Øren, mens Konnerud etablerte sin i 2008.

En idrettsfritidsordning ved siden av skolens SFO. Øren som case

Idrettsfritidsordningene (IFO) i Drammen er strengt tatt ikke en del av Aktive Lokalsamfunn. De var der før og uavhengig av dette programmet. Samtidig har driften av IFO gitt flere klubber et fundament i form av lønnet og profesjonelt personale – som har gjort gjennomføringen av Aktive Lokalsamfunn enklere. Vi skal derfor dvele litt med idrettsfritidsordningen på Øren fordi det viser noe som trolig kan være typisk for forholdet mellom idrettslag og skole og ha almen interesse.

DBK startet i januar 2007 opp en Fotballfritidsordning for å skape mer aktivitet i SFO-tiden. I utgangspunktet ønsket DBK seg inn i den kommunale SFO-ordningen med sin kompetanse og med ansatte fra idrettslaget, men uten at idrettslaget skulle drive fritidsordningen. På den tiden var nok skoleledere generelt skeptiske til å slippe inn andre på sitt domene. Dessuten var det også en frykt i skolen for at idretten med sin kultur på «topping» og konkurranse, ikke skulle klare å inkludere alle. Drammens Ballklubb hadde riktignok da vedtatt at det skulle være en inkluderende breddeklubb hvor hver og en er «god nok som du er», men dette var fortsatt ganske nytt. Skepsisen på Øren skole ble ganske sikkert bekreftet da idrettslaget utviklet et skolefritidstilbud basert på kun fotball med et særlig fokus på en nederlandsk fotballfilosofi (Coerver-modellen). Fotball er riktignok en aktivitet som favner mange, men er neppe noen god aktivitet for barn som ikke liker fotball eller som mangler noen av de fysiske og mentale forutsetninger som fotball krever. Ildsjeler i klubben merket denne skepsisen i skolen og fikk på sin side bekreftet at det beste var at de utviklet en egen fritidsordning ved siden av skolens egen fritidsordning.

Etter bare noen uker innså initiativtakerne i DBK at å basere en fritidsordning kun på fotball, var altfor ensidig. Ordningen ble raskt endret til en Idrettsfritidsordning – med vekt på basisøvelser innen motorikk, balanse, koordinasjon – og innføring i ulike idrettsaktiviteter som bandy, ski, sykling, dans, kick-boksing, friidrett og turer i skogen. Det ble ansatt en daglig leder for IFO'en med betydelig idrettskompetanse og det ble hentet inn instruktører på deltid eller timebasis med tilsvarende kompetanse¹⁸⁾. Mens norsk idrett inntil da stort sett hadde satset på å bruke topp kvalifiserte instruktører og trenere i den spisse enden av idretten, anvendte DBK dem i arbeidet med å forbedre ungenes fysiske kompetanse og ferdigheter innen et stort spekter av idretter – som et universelt tilbud til alle unger i bydelen.

I 17 år har Drammens Ballklubb drevet en IFO omtrent vegg i vegg med skolens SFO-ordning. Alle førsteklasinger som går på SFO, går på skolens SFO. I 2.klasse deler elevene seg for da kommer idrettslagets IFO inn som et alternativt tilbud. Flertallet velger da IFO og et mindretall velger SFO. De som velger IFO blir der også lenger opp i alder – mange til femte klasse. I 2024/2025 har den 185 barn som brukere, mens 70 deltar på skolens SFO.

17) <https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/mK400/spaar-vekst-i-idretts-sfo>

18) I følge DBK's jubileumsbok hadde de til og med «høyt internasjonalt nivå».

Idrettsfritidsordningen inneholder daglig 45 minutter med fysisk aktivitet, enten i den nye idrettshallen, i motorikkrommet eller på kunstgressbanen. Deretter har ungene selvvalgt aktivitet. Ungene har en tur-dag ute i uka. Aktivitetene på IFO ledes fortsatt av ansatte med høy idrettsfaglig kompetanse, mens SFO driftes av personale uten høy formell kompetanse – såkalte pedagogiske medarbeidere.

Informanter i bydelen opplyser at det å ha to fritidsordninger fysisk tett på hverandre hvor den ene framstår som mer populært enn den andre, har ført til at det har vært og er en slags konkurranse mellom SFO og IFO. De ansatte på SFO føler at det tilbudet de gir ikke er godt nok og at de ansatte ikke er gode nok.

Informantene opplyser at de to tilbudene forsterker en todeling blant barna i bydelen: Mellom et flertall som velger IFO og et mindretall som velger SFO – og hvor skillet følger økonomiske, sosiale og kulturelle skillelinjer. Dette skaper en slags selvforsterkende prosess. Når de fleste klassekameratene velger IFO, blir ikke SFO lenger noe alternativ slik at unger som har muligheter for det sluses til IFO. Idrettsfritidsordningen blir et tilbud for den norske middelklassens barn, sies det. SFO på skolen blir et tilbud for minoritetsspråklige og barn med spesielle behov. En følge av dette er at det blir vanskelig å integrere både barn med spesielle behov og med minoritetsbakgrunn når det flertallet de skal integreres i velger et annet tilbud.

«Som forelder i bydelen opplevde jeg et kulturskille mellom foreldre som visste om at de skulle søke IFO.....De minoritetsspråklige koblet seg i mindre grad på IFO. Foreldre med lite nettverk i bydelen visste ikke noe om alternativet IFO og barna ble igjen på SFO eller de sluttet. Jeg ser at IFO er bra for de som ønsker aktivitet.» (Tidligere forelder på Øren – nå fagperson i Drammen kommune).

En konsekvens av denne overrepresentasjon av barn med spesielle behov på SFO, er at dette må delfinansieres over skolens budsjett – noe det egentlig ikke skal.

Deltakelse på IFO forutsetter at foreldrene kan overskride en kunnskapsterskel om hva Idrettsfritidsordningen er for noe til forskjell fra SFO. Det er grunn til å tro at kunnskapen om IFO'en sprer seg lett blant den etnisk norske middelklassen som er i flertall i skolekretsen. Og så er det rimelig å anta at mange foreldre i bydelen snakker varmt

om idrettslaget og framsnakker IFO'en. I sin tur fører det til at enda flere med kunnskap og økonomi, velger den fritidsordningen de mener er best for deres barn.

Dette eksemplet fra IFO'en på Øren illustrerer en negativ ikke-intendert konsekvens av å ha en god idrettsfritidsordning tett på og i en slags konkurranse med en kommunal og mer tradisjonell SFO: I et lokalsamfunn med så klare sosiale og kulturelle skiller som på Øren – hvor barn fra en velutdannet middelklasse utgjør et flertall¹⁹⁾, men hvor et ikke ubetydelig mindretall har dårligere levekår og for en stor del flerkulturell bakgrunn, spiller en tosporet skolefritidsordning på den sosiale ulikheten som finnes i lokalsamfunnet og hvor det er en risiko at ulikheten forsterkes ytterligere. Det er lite som tyder på at en har den samme dynamikken andre steder i kommunen hvor en har både en idrettsfritidsordning og en skolebasert SFO i samme skolekrets²⁰⁾.

Den positive og intenderte konsekvensen er ganske sikkert at DBK's IFO er et veldig godt aktivitetstilbud til de mange som velger det. Ungene utvikler sin motorikk gjennom lekebetonte aktiviteter, de får prøve seg ut i en rekke idrettsaktiviteter – under Instruksjon av kompetente instruktører. Det hele skjer innenfor en ramme på klubbhuset som skaper trygghet og godt fellesskap mellom ungene.

For DBK er det ikke noe alternativ å legge idrettsfritidsordningen ned og inkludere den i den kommunale SFO'en. Idrettsfritidsordningen har blitt en del av den økonomiske grunnmuren til det «nye» og utvidete klubbhuset ved at IFO'en betaler husleie og dekker nesten en tredjedel av husets driftskostnader. Og det er driften av en IFO som har ført til at klubben også har kunne utlyse hele stillinger – som igjen er en forutsetning nettopp å tiltrekke seg høykompetente aktivitetsledere og instruktører. Daglig leder i DBK kaller dette for «lappverkstillinger» hvor den enkelte stilling f.eks. kan være finansiert med 50% fra idrettsfritidsordningen, 25% på prosjektmidler fra BUF-etat og 25% fra skolen til Fysak-aktiviteter.

Til sammen har klubben i 2025 åtte lønnede årsverk fordelt på 12 personer til idrettsfritidsordning, deltakelse i «Aktive Lokalsamfunnsaktiviteter» og drift av klubben. Fire av de fem som arbeider i idrettsfritidsordningen har for øvrig andre og frivillige/ulønnede roller i klubben som trenere/lagledere for aldersbestemte lag. Den femte spiller på a-laget i fotball – som i breddeklubben DBK er ensbetydende med at han må betale for å delta. Det dreier seg om høykompetente ansatte som i tillegg er en integrert del av klubben og lokalsamfunnet.

Det er liten tvil om at det lå et genuint motiv om å få barna inn i mer fysisk aktivitet bak etableringen av idrettsfritidsordningen på Øren. I tillegg ville et overskudd på driften bety viktige inntekter for idrettslaget – noe som har slått til de fleste år. På samme måte som under Idrettens storbyprogram fikk idrettslaget gjennom SFO-driften inntekter som kunne brukes til å rekruttere inn personer med spisskompetanse på lek, idrett og aktivitet. Disse har i neste omgang også bidratt inn i andre oppgaver i klubben, på ledersiden, på trenersiden og i aktiviteter som senere ble etablert gjennom Aktive Lokalsamfunn.

Gjennom idrettsfritidsordningen har en kunnet introdusere barna til de aktiviteter som idrettslaget driver som f.eks. ved at IFO-barna går mye på skøyter på vinteren. Bandy er en sport som krever mye mengdetrening og den kan man få på IFO'en. IFO-driften har således bidratt til rekruttering til idrettslagenes medlemsbaserte aktiviteter – og således støtte opp under idrettens kjerneoppgave.

Det er lett å forstå at stadig flere idrettslag rundt om i landet etablerte slike idrettsfritidsordninger. I Drammen gjaldt dette i tillegg til Drammens Ballklubb også Mjøndalen IF, Skiold, Konnerud IL, Glassverket IL og Svelvik Tennisklubb. Dette har muliggjort ansettelse av fagpersoner på aktivitet – noe arbeidsmarkedet tilbyr i stort omfang.

¹⁹⁾ Øren skolekrets er preget av mye villabebyggelse. Øren skolekrets ligner på Konnerud i den forstand at den har en stor velutdannet befolkning med gode inntekter. Samlet sett scorer området bedre enn gjennomsnitt for Drammen når det gjelder levekår, men Øren skiller seg fra Konnerud ved at området også har relativt mange barn og unge fra familier med levekårsutfordringer. Det er en sosialt sammensatt bydel. Utdanningsnivået er gjennomgående høyt i alle områdets fire soner – andelen med høyre utdanning i aldersgruppen 30-39 år ligger rundt 50% i tre av sonene og nær 60 i den fjerde. Tre av sonene har en innvanderandel på 22,4%, 23,5 % og 25,5%, mens en sone kun har 10,7%. De fire sonene har en andel barn i familier under fattigdomsgrensen på hhv. 10,5%, 28,0%, 15,8% og 6,5%. Kilde: Levekår i Drammen 2020. Drammen kommune.

²⁰⁾ Det kan synes som at den konkurransesituasjonen og dynamikken en har på Øren mellom de to fritidsordningene, har en ikke i de andre kommunedelene med idrettsfritidsordninger. I et par av de andre kommunedelene ligger idrettsfritidsordningen langt unna skolen slik at ungene må fraktes dit etter skoletid. Når skolens egen SFO da ligger på skolen, gir det denne et konkurransefortrinn. I et par kommunedeler er det ikke plass til flere på idrettsfritidsordningen, noe det er ved skolens SFO. Dette hindrer idrettsfritidsordningen å bli dominerende. En unngår derfor også den sosiale segregasjonsprosess som en ser på Øren.

For idrettslag som tidligere ikke hadde operert med ansatte, betød driften av idrettsfritidsordninger at de nå fikk et arbeidsgiveransvar. De måtte etablere systemer for lønn, skattetrekk, arbeidsgiveravgift, A-meldingsrapportering, HMS mm.

4.5 Kapittelkonklusjon: Et samspill skole/idrettslag som forutsetter profesjonelle og lønnede ansatte i idretten

Idrettens storbyprogram slik det ble utviklet i Drammen de første årene etter årtusen-skiftet, viste at det var mulig å få til et samspill mellom idrettslag og skoler hvor idrettslagene bidro inn i skoler og skolefritidsordninger med instruktører. Det var avtalefestet mellom skolene og idrettslagene at det skulle være kontinuitet blant instruktørene. Å organisere dette som en kortvarig og ulønnet dugnad som ble delt på flere dugnadsarbeidere etter tur, var uaktuelt for skolene.

Likeledes viste det samtidige prosjektet IL@skolen at mer fysisk aktivitet i skolen frambrakt gjennom et samarbeid mellom skole og idrettslag, i liten grad kan basere seg på den frivillige og ulønnede innsats fra idrettslagene. Det kreves en lønnet koordinator/aktivitetsleder-innsats – noe som det viste seg å være vanskelig å få skolene/kommunene til å prioritere etter at de eksterne prosjektmidlene ble borte.

Når idrettslagene benyttet muligheten til å etablere idrettsfritidsordninger, påskyndet det ansettelse av personer med høy idretts- eller aktivitetsfaglig kompetanse som de senere kunne anvendes i samspillet med skolene da Aktive Lokalsamfunn ble utviklet fra 2014 og framover.

5. Fra en spesifikk målgruppe til et universelt program

5.1. Inkludering av barn og unge med minoritetsbakgrunn i organisert idrett

Som vist i kapitlet overfor var Drammen en av deltakerne i Idrettens Storbyprogram fra 2001-2004. Dette programmet ble i 2005 omgjort til en tilskuddsordning som omfattet 14 kommuner, inklusive Drammen. Tilskuddsordningen fikk et enda større minoritetsfokus enn det Storbyprogrammet hadde hatt. Inkludering av barn og unge med minoritetsbakgrunn ble gitt hovedprioritet. Et viktig kunnskapsgrunnlag som lå under denne endringen, var den tidligere omtalte evalueringen av Idrettens storbyprogram (Carlsson og Haaland 2004) som tydeliggjorde hvilke utfordringer den organiserte idretten har i typiske flerkulturelle områder. Her veide erfaringer fra Oslo og Drammen tungt. Disse erfaringene ble forsterket gjennom en egen kartlegging for Kulturdepartementet av foreldredeltakelse i seks av Norges mest flerkulturelle idrettslag – fem i Groruddalen pluss Drafn i Drammen (Carlsson og Haaland 2006). Norsk idrett er medlemsbasert slik at det ikke bare dreier seg om å legge til rette for aktivitet, men inkludering i idrettslaget som medlemsbasert organisasjon.

«Inkludering i Idrettslag retter seg mot utsatte byområder. Ordningen er innrettet mot å trekke barn og unge med innvandrerbakgrunn, samt andre økonomisk utsatte grupperinger, inn i fysisk aktivitet og ordinær virksomhet i idrettslagene. Særskilte målgrupper er jenter og grupperinger hvor de økonomiske og kulturelle barrierene for deltakelse i organisert idrett er høye. Tilskuddsordningen søker også gjennom tiltak å trekke foreldrene med som støttespillere til barnas engasjement, i tråd med hva som er breddeidrettens tradisjonelle praksis. Gjennom et slikt fokus legges målsettingene med tilskuddsordningen nært opp til generelle idrettspolitiske målsettinger om å skape aktivitet lokalt, vektlegging av frivillighet, breddeidrett og barn og unges deltakelse». (Nødland og Vassenden 2011:11)

Tilskuddsordningenn «Inkludering i idrettslag» skulle således stimulere aktivitet i den medlemsbaserte idretten i områder med en stor andel innvandrere. En gjennomgang av tilskuddsordningen gjennomført av forskningsinstituttet IRIS²¹⁾ (Nødland og Vassenden 2011), viste at i Drammen hadde ikke tilskuddsordningen stimulert til noen særlig økt aktivitet i den medlemsbaserte idretten. Det var derimot fortsatt en god del lavterskelaktivitet organisert utenfor idrettslagsmedlemsskapet.

21) International Research Institute of Stavanger. Instituttet ble i 2018 en del av forskningsinstituttet NORCE

Drammen idrettsråd forsterket i 2013 arbeidet med «inkludering i idrettslag». Det ble utarbeidet en partnerskapsavtale mellom Drammen kommune og Drammen idrettsråd – hvor målet med avtalen var å inkludere flere barn og unge inn i idrettslag.

Prosjekt mål

Samarbeid for å inkludere flere aktive barn og unge i idrettslag i Drammen. Satsing på Fjell presiseres i en egen tilleggsavtale til denne partnerskapsavtalen.

Strategier

- Utvikle et felles regime for generelle inkluderingsutfordringer knyttet til aktivisering i idretten
- Bidra til utvikling av et lederutviklingsprogram for økt kompetanse for Ung leder
- Finne gode modeller som rekrutterer barn og unge inn i idrettslag
- Bidra til økt samarbeid skole og idrettslag
- Bidra til å videreutvikle barnehageprosjektet/konseptet
- Koordinere og utvikle aktiviteter på tvers av ansvarsområder

Målgruppe

Barn og unge mellom 6 og 19 år, særlig de som i dag ikke er medlem i et idrettslag. Tiltakene skal også, om mulig, inkludere de foresatte til barn i nevnte målgruppe.

Styring og organisering

En rådgivende gruppe bestående av representanter fra Drammen kommune (3-4 virksomheter) og idretten ved Drammen idrettsråd og Buskerud idrettskrets (3-4 personer) vil arbeide for best mulig utnyttelse av tilgjengelige ressurser knyttet til prosjektet. Dette omfatter spesielt koordinering av kommunal tjenesteyting og ressurser koblet mot frivillige ressurser, initiativ og tiltak.

«Inkludering i idrettslag» ble med dette noe mer enn en tilskuddsordning hvor midler passivt ble fordelt til idrettslag. Idrettsrådet ansatte våren 2014 en prosjektleder til å arbeide med inkludering i idrett – hvor 50% av årsverket skulle anvendes i bydelen Fjell og 50% til resten av kommunen. For å dekke utgifter til prosjektlederstilling og til tilskuddene til idrettslagene, ble prosjektet tildelt 829.000 kr. fra kommunen og 650.000 kr. fra staten via Norges idrettsforbund. Gjennom ansettelsen av en heltids prosjektleder fikk Drammen idrettsråd kapasitet til å utvikle dette arbeidet videre.

For å styrke inkludering av barn og unge med minoritetsbakgrunn i den medlemsbaserte idretten – og da særlig på Fjell og Strømsø - ble det inngått et nærmere samarbeid mellom Drammen idrettsråd på den ene siden og barnevernet, NAV v/levesteamet og introduksjonssenteret for flyktninger. For nyankomne flyktninger ble det – etter et initiativ fra Drammens idrettsråd - utviklet et opplæringsprogram som inneholdt informasjon om idrettens rolle og funksjon i Drammenssamfunnet.

5.2. Lavterskelaktiviteter utenfor medlemskapet i idrettslaget. DBK og Konnerud IL som foregangsklubber

Det er allikevel ikke innsats rettet mot en selektiv målgruppe som kom til å forme og prege det videre samarbeidet mellom idrettslag og skole i Drammen. Fokuset ble gradvis endret fra en bekymring for at barn og unge med minoritetsbakgrunn ikke søkte seg til den organiserte idretten til en bekymring for at barn og unge generelt ikke var fysisk aktive nok verken i skoletiden eller fritiden. En rekke undersøkelser – herunder de nye ungdataundersøkelsene fra 2010 og framover - viste dette. Og dette var også noe mange som så ved selvsyn.

Drammens Ballklubb: Et langvarig utviklingsarbeid hvor «alle skal med»²²⁾

Drammens Ballklubb åpnet i 2003 en ny kunstgressbane som erstattet en gammel og utdatert grus/gressbane som ikke innbød til aktivitet. Den nye kunstgressbanen ga helt nye muligheter for rekruttering og vekst i klubben. Dette var foranledning til en diskusjon om hva slags klubb Drammens Ballklubb skulle være. Hovedstyret i klubben vedtok i 2005 at DBK skulle være en breddeklubb. Det ble vedtatt at det ikke skulle bedrives «topping» av lag i junioravdelingen, og alle skulle få spille uavhengig av ferdigheter. Målsettingen var å få flere til å spille fotball og beholde dem lengst mulig i laget. DBK skulle være førstevalget når det gjaldt fritidsaktiviteter for barn og unge på Øren (Helgesen og Aaserud 2009). En forutsetning for at en klarer å stille lag oppover i alderstrinnene, er at en faktisk klarer å holde på flest mulig – også de som kanskje ikke er så gode.

En sentral del av den sivile kraften på Øren har vært markerte ildsjeler som har vært særlig opptatt av idrettens rolle i lokalsamfunnet. Klubben ansatte i 2004 Odd Arid Amundsen²³⁾ som sportslig leder. Han kom inn i DBK med mye idrettskapital som elitespiller på Strømsgodsets a-lag fra klubbens storhetstid på 1970-tallet. Han var opptatt av idrettslagets rolle i lokalsamfunnet og viktigheten av at alle barn får mulighet til å være fysisk aktive.

«Målet vårt er ikke å utdanne idrettsutøvere, men å skape glede og aktivitet i hverdagen til barn. Det er vårt bidrag for å stoppe den skremmende utviklingen med at færre barn er i aktivitet.»Det spiller ingen rolle om barna vil bli fotballspillere, dansere eller skiløpere, så lenge flest mulig synes det er greit å bruke kroppen til aktiviteter hver dag.» (Odd Arild Amundsen, Drammens Tidende 24.12.12)

Amundsen var helt sentral i å få til en kulturendring i en ganske tradisjonell klubb.

«I starten tenkte klubben: hvordan skal vi få flere medlemmer – slik at vi kan ansette flere og få mer aktivitet. Etter hvert endret holdningen seg til å nå flest mulig med aktivitet – og da ikke nødvendigvis som medlemmer». Odd Arild var sentral i en kulturendring med en understreking av verdien: «Den du er, er bra nok for oss». (Informant DBK 2024).

Med dette understrekes det at klubben er en breddeklubb hvor målsettingen er å involvere flest mulig – lengst mulig. På dette verdifundamentet har klubben utviklet seg videre gjennom å etablere lavterskelaktiviteter som motorisk trening for barnehagebarn og elever i småskolen, etablering av e-sport som en idrettsgren, utvikling av et nytt bydelshus som rommer en rekke aktiviteter utover de rent idrettslige mm. Vi har allerede presentert idrettsfritidsordningen som utvilsomt er et svært godt aktivitetstilbud til alle som søker seg til den.

Poenget er at Aktive Lokalsamfunn bygger på forutgående prosesser - i dette tilfelle i et av byens mest tradisjonelle idrettslag hvor idrettslaget ikke bare understreker at det er en breddeklubb, men hvor det også understreker idrettslagets samfunnsrolle i å skape aktivitet for alle.

22) En viktig kilde til dette avsnittet er: Tom Helgesen og Lars Aaserud (red): Jubileumsbok for Drammens Ballklubb 100 år 1909-2009.

23) Undertegnede er ikke vant med å navngi aktører utover å angi hvilken rolle de spiller. Her gjøres et unntak. Det dreier seg om en person som har spilt en helt sentral rolle i å utvikle idrettslagets samfunnsrolle.

Konnerud: Et aktivt idrettslag og en endringsvillig skole

Men det var ikke bare på Øren at det skjedde interne prosesser som pekte i retning av å etablere lavterskelaktiviteter som var frakoblet medlemskap i idrettslaget. Også på Konnerud i kommunens største idrettslag (ca. 2900 medlemmer) skjedde det mye i forkant av etableringen av Aktive Lokalsamfunn og da i et samspill med skolene i bydelen.

Konnerud IL og skolene hadde innledet et samarbeid lenge før det første «I samme-båt-seminaret» i desember 2014 hvor det universelle arbeidet fikk et tydelig løft. Konnerud IL hadde også etablert og drevet en idrettsfritidsordning siden 2008 som mer ble et supplement til de ordinære SFO'ene ved skolene og ikke en direkte konkurrent slik som på Øren. Dette skyldes bl.a. at IFO'en ble lagt til Konnerudhallen som ligger 1-2 km. fra de tre barneskolene og ikke i tilknytning til en av dem – noe som nok har gitt skolenes SFO'er et «konkurransefortrinn».

Svensedammen ungdomsskole på sin side var svært tidlig ute med å sette i gang et utviklingsarbeid for å følge opp den såkalte ungdomsskolemeldingen fra 2013 (St.meld. 20 2012-2013). Meldingen understreket at ungdomsskolen var blitt for teoritung, og anbefalte at elevene fikk jobbe mer med sine egne interesser. Kunnskapsdepartementet anbefalte derfor å anvende metoder fra valgfagene inn i de ordinære fagene. Med dette som bakteppe utarbeidet Svensedammen ungdomsskole en profilinndeling hvor den praktiske tilnærmingen og metodene som ble brukt i valgfag også skulle gjennomsyre undervisningen i andre fag. På Svensedammen kunne elevene fra høsten 2013 velge mellom følgende profiler: «kreativ scene», «forskersporene» og «aktiv for andre» - hvor den sistnevnte ble en populær profil som særlig ble valgt av de mange ungdommene som var idrettsaktive i KIL.

I løpet av 2014 bygde idrettslaget videre på profilretningen «Aktiv for andre». Prosjektet «Av ungdom – for ungdom» ble planlagt og igangsatt. Et viktig bakteppe for prosjektet var en konstatering i idrettslaget at samarbeidet med skolene var for dårlig, at aktivitetstilbudet i idrettslaget var for snevert og at idrettslaget var for dårlig til å legge til rette for en sosial arena i tilknytning til aktiviteten. Konnerud idrettslag ønsket med dette prosjektet å bli et mer levende og inkluderende idrettslag gjennom å gi et aktivitetstilbud til alle barn og unge i bydelen – ikke bare klubbens medlemmer. Idrettslaget ønsket å stille med kompetansepersoner inn i skoletida. I tillegg etablerte idrettslaget et aktivitetsformidlerkurs hvor ungdomskolelever ble kurset som aktivitetsledere og hvor de fikk praktisere i småskolen, i idrettslaget og i ferieaktiviteter.

Et viktig mål var at aktivitetene i størst mulig grad skulle være sjølstyrte hvor aktivitetslederne sammen med målgruppen utforsker og leiker med bevegelsesformer som går utover det idrettslaget tilbød av idrettsaktiviteter. «Vi håper gjennom et slikt tilbud, at vi vil bli mer interessante som idrettslag for de som nå slutter med idrett, og også for de som i utgangspunktet ikke har deltatt i idrettslaget i det hele tatt» (Fra Prosjektbeskrivelse sommeren 2014).

Dette prosjektet ble iverksatt på Konnerud fra høsten 2014.

Modeller for andre idrettslag og lokalsamfunn

Forut for – og uavhengig av Aktive Lokalsamfunn – hadde altså to av byens store idrettslag igangsatt prosesser med en klar målsetting om å utvide aktivitetstilbudet utover det som er vanlig i et tradisjonelt idrettslag. En viktig forskjell mellom Drammens Ballklubb og Konnerud IL er at mens førstnevnte klart definerte seg som en breddeklubb, var og er Konnerud et idrettslag som satser både på topp og bredde. At to så store og tradisjonsrike idrettslag med ulik topp/breddeprofil «for egen maskin» tar et bredere samfunnsansvar for å få flere barn og unge i fysisk aktivitet, har åpenbart gjort oppstarten og gjennomføringen av Aktive Lokalsamfunn enklere. I stedet for at prosjektledelsen i alle mulige og umulige sammenhenger har måttet argumentere for verdien og viktigheten av at idretten tar et større samfunnsansvar, har den kunnet spille opp ressurspersoner fra både Konnerud IL og Drammens Ballklubb som har fortalt hva de har tenkt – og hva de har gjort. Nettopp fordi de faktisk hadde gjort ganske mye allerede i forkant av oppstarten av Aktive Lokalsamfunn – og at det ikke bare var «prat», ble de to idrettslagene enda viktigere som frontløpere og modeller i arbeidet med å utvide idrettslagets aktiviteter.

6. Et program som sammenfaller med «innføring» av en times daglig fysisk aktivitet i skolen

Når en skal presentere Aktive Lokalsamfunn kan dette ikke skje uten å presentere noe som først skjedde uavhengig av dette programmet, men som også filtrer seg inn i det og påvirker det i betydelig grad: Vedtaket i Drammen bystyre i september 2014 om innføring av en times daglig fysisk aktivitet i skolen. Dette vedtaket i Drammen ble i neste omgang en modell for et tilsvarende vedtak i Stortinget i 2017 hvor «Drammensmodellen» vedtas gjennomført nasjonalt. Målet om en times daglig fysisk aktivitet i skolen, var noe som også Norges idrettsforbund i lang tid hadde stilt seg bak. Den videre gjennomgang viser at dette var et ønske også i skolesektor i Drammen – hvertfall i deler av den.

6.1. Idrettskretsen som initiativtaker – og Sylling skole som modell

Norges idrettsforbunds hovedmålsetting (2007-2011) var en åpen og inkluderende idrett²⁴⁾. Dette skulle først og fremst realiseres innenfor idrettslagene. Idrettens viktigste samfunnsbidrag skjer gjennom å fremme bedre helse og livskvalitet gjennom den medlemsbaserte kjernevirksomheten. Den medlemsbaserte idretten skal fremme både bredde- og toppidrett.

Det idrettspolitiske dokumentet vedtatt på idrettstinget i 2007, understreket allikevel også idrettens rolle som samfunnsaktør gjennom et ønske om å samarbeide med det offentlige, andre frivillige organisasjoner og samarbeidspartnere for å bidra til:

- En mer aktiv oppvekst gjennom å påvirke aktivitetstilbudet i skolehverdagen.
- En bedre folkehelse gjennom et allsidig og kvalitativt godt aktivitetstilbud i lagene.

I det idrettspolitiske dokumentet ble det understreket at... «Idretten og frivilligheten kan imidlertid ikke ta et slikt ansvar uten at det tilføres ressurser, kompetanse og økonomi utover dagens ramme, fra nye finansieringskilder, for å kunne ta et slikt utvidet samfunnsansvar.» (Idrettspolitisk dokument 2007-2011, s. 6)

Idretten har således en kjerneoppgave – å fremme medlemsbasert bredde- og toppidrett. I tillegg har idrettens en utvidet samfunnsrolle – å fremme aktivitet for alle, og da særlig barn og unge gjennom aktivitetstilbudet i skolehverdagen.

Det er litt usikkert hvor sterk innflytelse dette idrettspolitiske vedtaket om idrettens samfunnsaktørrolle fikk nedover i idrettens organer og ute i idrettslagene. Men det gjorde det nok mer legitimt å utvikle samspillet med skolene om mer fysisk aktivitet; et samspill som idretten i Drammen og Buskerud lenge hadde vært i gang med.

24) https://www.idrettsforbundet.no/siteassets/idrettsforbundet/om-nif/ipd_2007-2011.pdf

Buskerud Idrettskrets hadde på denne tiden for øvrig en idrettssjef med lang erfaring som lærer og som frontet Bunkeflomodellen med dens vekt på et utstrakt samarbeid mellom idrettslag og skole. I 2008 ble idrettskretsen tilført ytterligere kompetanse på skole/idrettslagsamarbeid, gjennom ansettelse av den tidligere koordinatoren fra idretts/skoleprosjektet i Vestfossen som rådgiver. Idrettskretsen hadde således ansatte nøkkelpersoner som brant for og som hadde erfaringer fra samspillet skole/idrett.

I april 2010 fikk Buskerud idrettskrets en ny styreleder som brant minst like mye for dette. Vedkommende var godt forankret i toppidretten som mangeårig lagleder for både kvinne- og herrelandslaget i håndball, men han var også forankret i breddeidretten gjennom Sylling idrettsforening i Lier. I tillegg hadde han flere ti-år bak seg som lærer i Lier-skolen. I 2011 ble han rektor ved Sylling skole - en kombinert barne- og ungdomsskole med ca. 350 elever.

Idrettsforbundet hadde ved inngangen til 2010-tallet lenge ivret etter å få til en times fysisk aktivitet i skolen. Men det hadde blitt med en positiv omtale i folkehelsemeldingen og i behandlingen av den i sosialkomiteen i 2003. Og det endte opp med programmet IL@skolen som rant ut i sanden da de eksterne ressursene forsvant.

Den erfarne idrettsleder og samtidig nye rektor ved Sylling skole ønsket å utvikle en modell som muliggjorde en times daglig fysisk aktivitet i skolen – uten av dette ble avhengig av tilførsel av ekstra ressurser utenfra. En slik modell kunne derfor også ha stor overføringsverdi til andre skoler i landet.

Utviklingsarbeidet på Sylling skole skjedde i nær kontakt med forsker og senere professor Geir Kåre Reseland ved Høgskolen på Vestlandet. Reseland hadde gjennomført et større forskningsprosjekt om fysisk aktiv læring ved Trudvang skole i Sogndal. Med fysisk aktiv læring menes at læring i de tradisjonelle fagene skjer mens barna er fysisk aktive samtidig. Som eksempel kan barna i mattetimen lage geometriske figurer med kroppene sine, oppsøke vårtegn i skogen i naturfagtimen eller gå tur til et lokalt museum i historietimen²⁵⁾.

Sylling skole klarte å utvikle en modell hvor de nådde målet om en times fysisk aktivitet i skolen - ved å gjøre store endringer i timeplanen. I fagene på barneskolen ble det innført fysisk aktiv læring, friminutts-tiden ble redusert ved at deler av friminuttet ble omgjort til fysisk aktivitet med lærerkrefter til stede. Elever fra idrettslinjen ved St.Hallvard videregående skole ble i tillegg involvert i kroppsøvingstimen ved skolen som medinstruktører.

På ungdomsskolen klarte man ikke å anvende fysisk aktiv læring i de ordinære fagene. Ungdomstrinnet har heller ikke FYSAK, slik at økt fysisk aktivitet måtte komme gjennom en utvidelse av kroppsøvingsfaget. Ungdomsskoleelevene hadde derfor kroppsøving hver dag på slutten av dagen. 60 minutter for 8. klasse, 50 minutter for 9.klasse og 45 minutter for 10 klasse.

Sylling skole fikk til «en times daglig fysisk aktivitet i skolen» med unntak av hhv. på 9. og 10 trinn hvor aktivitets-tiden var 10-15 min. kortere.

Det sies i ettertid at det var en del motstand fra lærerne. De fikk mindre friminutt og de fikk friminutter på litt ulike tidspunkt. Allikevel støttet lærerne stort sett opp om arbeidet. Dette skyldtes nok også at Sylling skole var en norsk «frontrunner» når det gjaldt en times fysisk aktivitet i skolen. Sylling skole ble løftet fram som eksempel på Arendalsuka i 2014 – hvor politikere fra alle partier uttrykte enighet om at mer fysisk aktivitet i skolehverdagen var et viktig tiltak for folkehelsen og noe de ville prioritere. Sylling skole fikk hederlig omtale i Tidsskrift for den norske legeförening²⁶⁾ og i en rekke andre publikasjoner.

Nasjonale politikere fra både posisjon og opposisjon nærmest valfartet til Sylling. Skolen fikk 1,2 millioner kroner i utviklingsmidler fra Gjensidigestiftelsen til både båt på Holsfjorden og svømmeopplæring. Skolens arbeid fikk derved en veldig medvind - «Hawthorneeffekt» - i form av både oppmerksomhet utenfra og ekstra utviklingsmidler. Dette skapte nok mer entusiasme og mindre motstand i lærerkollegiet enn det ellers ville ha blitt.

25) En katalog over mulig aktiviteter for fysisk aktiv læring i ulike fag finnes her:

https://www.oygarden.kommune.no/foldnesskule/_f/p51/icc7dfc18-1e41-48aa-89cc-c2b724c89748/51-ideer-til-fysisk-aktiv-laring-fal.pdf

26) Skolen kan utjevne sosiale helseforskjeller | Tidsskrift for Den norske legeförening

- Dere er en foregangsskole

TOK IMOT: Rektor Roar Bogerud var også med i velkomstkomiteen da Sylling skole fikk stor fint besøk mandag. Her er det helseminister Bent Høie som ønskes velkommen.

Av [Benedikte Håkonsen](#)

Publisert: 23.03.15 15:52

Del

Artikkelen er over 10 år gammel

Sylling skole roses av helseminister Bent Høie og barneminister Solveig Horne.

SYLLING: Satsingen Sylling skole har gjort med økt fysisk aktivitet i skolehverdagen har ikke gått ubemerket hen – selv ikke på ministernivå.

Mandag kom derfor både helseminister Bent Høie og barneminister Solveig Horne på besøk, både for å se og høre mer om satsningen, og for å rose skolen for måten de har satt fysisk aktivitet på programmet.

- Fysisk aktivitet gir et godt grunnlag både for trivsel og læring, som igjen er svært viktig for deres videre utdanning. Aktivitet er også viktig for så vel fysisk som psyisk helse, og økt aktivitetsnivå i skolen er ekstra viktig for dem som av ulike årsaker ikke deltar i fysiske fritidsaktiviteter. Derfor er det dere gjør her i Sylling kjempeflott, og det blir spennende å følge med på hvilke effekter dette prosjektet får i årene framover, sa barneministeren.

Faksimile fra Lierposten 25.03. 2015

6.2. Drammen bystyres vedtak om en times daglig fysisk aktivitet i skolen: Bunnplanken i Aktive Lokalsamfunn

En av de politikerne som tidlig oppsøkte Sylling skole og som ble begeistret, var gruppeleder for Arbeiderpartiet i Drammen, Masud Gharahkhani. Han stilte i mars 2014 krav om at Drammen måtte vedta en times daglig fysisk aktivitet i skolen.

Masud Gharahkhani vil ha 60 minutter fysisk aktivitet i skolen hver dag

Av Camilla Ø. Ondrckova

Publisert: 18.03.14 10:37
Sist oppdatert: 18.03.14 12:08

Del

Artikkelen er over 11 år gammel

En drammenselev har 1,5 time fysisk aktivitet i uka. I Sylling 60 minutter – hver dag. Nå har Gharahkhani fått nok av å sitte på rumpa.

DRAMMEN: Ifølge Helsedirektoratets nyeste anbefalinger bør barn minimum være i fysisk aktivitet 60 minutter hver dag, inkludert tre økter med høy intensitet i løpet av uka.

Samtidig går direktoratet for første gang ut og advarer mot for mye stillesitting – det gjør også gruppeleder i Drammen Ap, Masud Gharahkhani.

Faksimile fra Drammens Tidende 18.03. 2014

Men et forslag om en times fysisk aktivitet pr. dag i skolen var slett ikke noe nytt i Drammen.

En parallell utviklingsprosess i Drammensskolen – fra 2007

Drammen kommune etablerte i 2007 et prosjekt de kalte for «Norges beste skole» hvor målet var at hver enkelt elev skulle oppfylle sitt faglige potensial og bli et trygt og selvstendig menneske.

Dette programmet hadde flere mål²⁷⁾. To av dem er særlig relevante ift. Aktive Lokalsamfunn:

- Skolene skal være arenaer for aktivitet og læring på dag- og kveldstid (mål 4)
- En times fysisk aktivitet i skolehverdagen (mål 8).

En viktig strategi for å nå målene var følgende:

- Aktivt legge til rette for mer fysisk aktivitet i skolehverdagen i samarbeid med frivillige organisasjoner, for eksempel på SFO/IFO.

Den 22/5-2013 vedtok Drammen bystyre følgende i forbindelse med det videre arbeid med «Norges beste skole»:

Drammen kommune skal være en foregangskommune i satsingen på fysisk aktivitet i Norges beste skole. Det ønskes derfor en utredning hvor målet er en times fysisk aktivitet hver dag. Erfaringer fra andre kommuner og ulike modeller skal skisseres og kostnadsberegnes. Forsøk må startes underveis i utviklingsarbeidet. Utredningen bør være klar innen skolestart 2014/2015.

Dette vedtaket ble fulgt opp av en entusiastisk skoleadministrasjon gjennom Kompetansesenter for barnehage,

27) bystrategien-2036.pdf

Bystrategi i for Drammen vedtatt av bystyret 18/6-2013

skole og oppvekst. Det ble høsten 2013 etablert syv pilotskoler som hver forsøkte ut aktiviteter eller arbeidsformer som kunne bidra til å nå målet om å bli en foregangskommune på fysisk aktivitet. Blant annet utarbeidet **Brandenga skole** et trivselslederprogram hvor unge trivselsledere la til rette for økt aktivitet i friminuttene. Skolen samarbeidet tett med idrettslaget Skiold som kom inn med instruktører som hadde aktivitet med SFO-barna. **Danvik skole** gjorde forsøk med å anvende fysisk aktivitet som pedagogisk virkemiddel i ordinære fag. **Svensedammen ungdomsskole** kurset ungdomsskoleelever til å bli instruktører og aktivitetsledere gjennom valgfaget «Aktivt for andre».

Kompetansesentret hentet dessuten aktivt inn erfaringer fra andre skoler i Norge som hadde kommet langt i å utvikle fysisk aktiv læring i skolen. På bakgrunn av dette ble følgende potensiale definert:

- Fysak for 5-7 trinn
- Friminuttsaktivitet
- Kroppsøving
- Tilrettelegging
- Arrangementer
- Kampanjer
- Fysisk aktiv læring

Da forslaget om en times fysisk aktivitet ble fremmet av Masud Gharahkani, møtte han en skoleadministrasjon som var vel forberedt – og som utarbeidet et grundig saksframlegg.

Vedtaket i bystyret den 23/9-2014 ble følgende:

Alle elever får tilbud om 60 minutters fysisk aktivitet hver dag fra skoleåret 2015-16. Tilbudet skal være læringsstimulerende, integrert i fagene og gjennomføres innenfor ordinær timeramme. Fysisk aktivitet hver dag skal følge prinsippene som skissert i saksframlegget med mål om fullskalagjennomføring fra skoleåret 2015/2016.

For å styrke ansattes kompetanse og organisatorisk omstillingsevne forberedes fullskalagjennomføring gradvis og planlagt som skissert nedenfor:

1. Basert på erfaringer med fysisk aktivitet 2013/2014 innfører skolene en forsøksordning med 60 minutters fysisk aktivitet hver dag fra 1. november 2014.
2. Forsøksordningen evalueres innen mai 2015 og erfaringene brukes til å lage en felles lokal plan for fysisk aktivitet i Drammensskolen.

Drammensmodellen for fysisk aktivitet i skolen

Forankret i dette vedtaket ble Drammensmodellen for fysisk aktivitet i skolen utviklet gjennom de påfølgende år. Modellen for en times fysisk aktivitet i skolen ble etter hvert seende slik ut:

Kroppsøving: 2 timer pr. uke

- For å sikre at kroppsøvingsfaget gjennomføres med høy kvalitet, ble det utarbeidet en egen lokal læreplan for Drammen med tydelige læringsmål i faget.

Fysak: Fysisk aktivitet på mellomtrinnet. 1 time pr. uke

- Fysak er en del av grunnskoleopplæringen for mellomtrinnet, men er ikke et ordinært fag med egne kompetansemål og krav om bruk av undervisningspersonell i gjennomføring av aktivitetene. Et viktig element i Drammensmodellen ble bruk av instruktører med bakgrunn fra idretten og med ungdomsskoleelever som medinstruktører.

Fysisk aktiv læring som pedagogisk virkemiddel (2-3 timer pr. uke).

- En bruker fysisk aktivitet som et pedagogisk virkemiddel i ordinære fag.

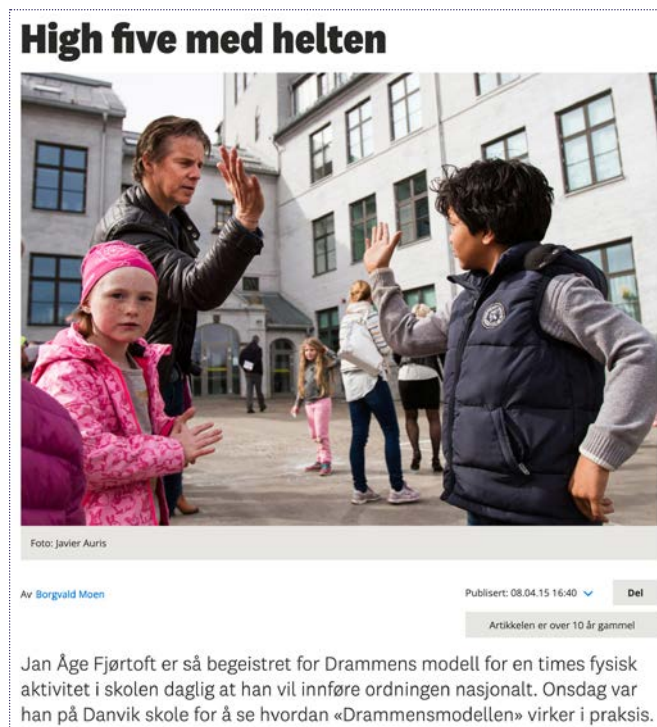
I tillegg ble det gjennomført aktiviteter i friminutt, aktiv-skolevei-kampanjer og aktiviteter i skoleferiene.

Drammensmodellen dreide seg om å tilføre mer kvalitet inn i kroppsøvingsfaget og Fysak. Siden både kroppsøving

og fysak var etablerte aktiviteter i skolen, ble allikevel det viktigste virkemidlet i modellen å bruke fysisk aktivitet som pedagogisk virkemiddel i etablerte fag. For elever i 1-4 klasse og 8-10 klasse ville tre av fem timer i uka dreie seg om aktiviteter integrert i vanlige fag.

6.3. Drammen: Modell for Stortingets vedtak i 2017 om en times daglig fysisk aktivitet i skolen

Gjennom «en-times vedtaket» og Drammensmodellen for fysisk aktivitet i skolen og gjennom potente eksempler på Øren, Konnerud og Strømsø, ble det etablert en fortelling om at Drammen faktisk klarte å gjennomføre en times fysisk aktivitet i skolen. Drammen ble raskt et utstillingsvindu for resten av landet – og ble stadig brukt for å vise at en times daglig fysisk aktivitet i skolen var mulig.

Faksimile fra Drammens Tidende 08.04. 2015

Faksimile fra Statlig idrettspolitik inn i en ny tid - Rapport fra Strategiutvalget for idrett. - Avlevert 8. juni 2016 til Kulturdepartementet

Det statlige strategiutvalget for idrett, ledet av Jan Åge Fjørtoft, kom i juni 2016 med en klar anbefaling om å innføre 60 minutters daglig fysisk aktivitet i grunnskolen innen 2020.

Fjørtoft selv var på besøk på Danvik skole i oppstarten av utvalgsarbeidet våren 2015 og ble begeistret. I strategiutvalgets rapport presenteres Drammensmodellen over en hel side. Og det opplyses om at..... «I Drammen er det, gjennom et kommunalt vedtak, innført en times fysisk aktivitet i skolen for skoleåret 2015-2016.» (s. 59).

Forslag om en times daglig fysisk aktivitet i skolen ble fremmet for Stortinget to ganger i siste halvdel av 2010-tallet. En viktig pådriver for dette var *Alliansen for fysisk aktivitet i skolen* bestående av hhv. Legeforeningen, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Fysioterapiforbundet, Kreftforeningen og Norges idrettsforbund. I 2016 ble det fremmet et representantforslag fra seks Stortingsrepresentanter fra Arbeiderpartiet om en gradvis innføring av en times daglig fysisk aktivitet i skolen. Forslaget fikk også støtte fra KrF. Representanten Anders Tyvann fra KrF trakk eksplisitt fram Drammen i sin argumentasjon i Stortinget for en nasjonalt forpliktende ordning.

«I Drammen har bystyret innført én times daglig fysisk aktivitet for alle skolelever, og erfaringene er gode. I fjor besøkte jeg Danvik skole i Drammen sammen med Linda Helleland, som nå er kulturminister, og fikk se hvordan de har klart å innlemme fysisk aktivitet i skolehverdagen der. Mye av undervisningen var flyttet ut i skolegården. Elevene måtte løpe fra post til post for å løse matteoppgaver. De hadde ordstafetter der de også øvde på å lese, og de øvde på staving mens de hoppet tau, bokstav for bokstav. Naturfagtimene ble ofte flyttet ut i naturen. Lærerne var litt skeptiske til å begynne med og lurte på om dette kom til å fungere

i praksis. Men det har fungert, og resultatene har så langt vært gode. Det har ifølge lærere jeg har snakket med, gitt mer opplagte og mer motiverte elever. Det er i hvertfall ingen tvil om at det å aktivisere elevene fysisk også vil ha positive helseeffekter på sikt». (Referat Stortinget/2015-2016/160614/4/ s. 9).

Dette representantforslaget falt med 51 mot 50 stemmer. Men det kom opp igjen enda en gang som et representantforslag høsten 2017 – denne gangen fra fire SP-representanter. Forslaget ble behandlet i helse- og omsorgskomiteen. I dens merknader anføres bl.a. at grunnskolen har fleksibilitet til å organisere skolehverdagen på en måte som gir mulighet for daglig fysisk aktivitet.

«Mange skoler finner løsninger og lokale tilpasninger innenfor det eksisterende handlingsrommet, for eksempel Drammen, der kommunestyret har fattet vedtak om at alle elever får 60 minutter fysisk aktivitet hver dag innenfor ordinært timetall.»

Denne gangen blir forslaget vedtatt i Stortinget:

Stortinget har behandlet et representantforslag fra Senterpartiet om å be regjeringen fremme en sak for Stortinget om en ordning som sikrer elever på 1—10. trinn minst én time fysisk aktivitet hver dag innenfor dagens timetall. Forslaget ble vedtatt med støtte fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig folkeparti. Et forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre om å be regjeringen fremme en sak om hvordan man kan legge til rette for i snitt én times fysisk aktivitet daglig, innenfor dagens rammetimetall, for elever på 1.-10. trinn fikk ikke flertall.²⁸⁾

Drammens Tidende formidler gleden i Buskerud idrettskrets:

Drammen først - nå følger resten av Norge etter

Roar Bogerud, Styreleder i Buskerud Idrettskret, tok imot sjekken på 990.000. fra Gjensidige stiftelsen, ved Ingrid Sand Ekeberg. Foto: Tore Sandberg

Av Camilla Ondrckova

Publisert: 12.12.17 21:10

Del

Artikkelen er over 7 år gammel

For tre år siden innførte Drammen 60 minutter fysisk aktivitet i grunnskolen hver dag. Nå har Stortinget vedtatt at resten av Norge skal gjøre det samme. Tirsdag var det fest på Idrettens hus.

28) <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=69702#step-link-3>

6.4. Et vedtak som skaper faglig og politisk motstand - og som legges dødt

Det var ikke alle som syntes dette vedtaket var like festlig. Utdanningsforbundet i Drammen uttrykte i hele perioden fra 2014 og framover motstand mot et slikt vedtak – både kommunalt og nå nasjonalt. Argumentene imot et slikt vedtak ble oppsummert i en kronikk i Utdanningsnytt 11.11-2020 av Christian Evenshaug, leder av Utdanningsforbundet i Drammen.

Drømmen om trimtiden i Drammen

Debatt: De som påstår at Drammen har lyktes med én time fysisk aktivitet hver skoledag, vet dessverre ikke hva de snakker om.

Christian Evenshaug
LEDER UTDANNINGSFORBUNDET DRAMMEN

Publisert 11.11.2020 - 13:54

Faksimile fra utdanningsnytt.no 11.11. 2020

Evenshaug understreker at vedtaket i Drammen var et skrivebordsvedtak som ikke ble gjennomført – og som heller ikke burde gjennomføres. Det kanskje viktigste argumentet mot vedtaket og gjennomføringen var ifølge Evenshaug følgende:

«Hele forutsetningen for vedtaket viste liten forståelse for lærerrollen og skolens oppdrag, og var i direkte strid med et annet stortingsvedtak, fra 2016, som slo fast at «Det er lærernes ansvar og faglig skjønn som skal avgjøre hvilke metoder og virkemidler som skal tas i bruk i undervisningen.»

Og....

«Fysisk aktivitet er viktig, men høyt utdannede lærere vet at fysisk aktivitet som undervisningsmetode ikke er så overlegen alle andre måter å lære bort fag på at det kan forsvares å gis så stor plass. Da kan vi ende opp med dårligere undervisning. Som lærere må vi velge metoder på bakgrunn av helhetsvurderinger der læreplan, rammefaktorer, elevgruppas behov og ressurser avgjør.

Mener man på alvor at skolen skal sørge for at elevene får 60 minutter fysisk aktivitet hver dag, må man enten øke timetallet og underlegge disse timene en politisk vedtatt læreplan, eller så må noe vesentlig i læreplanene tas ut.»

Verken vedtaket i Drammen bystyre eller i Stortinget var forankret hos de som skulle gjennomføre det. Det var ikke forankret i bunn – for å benytte et bilde fra båtlivet. Stortingsvedtaket om hvordan skolen skal prioritere og innrette sin undervisning ble iherdig støttet av de største og mest innflytelsesrike organisasjonene innenfor helse- og idrettssystemet – som hadde en klar oppfatning om hvordan skolene skulle innrette sin virksomhet. Dette fikk politisk oppslutning fortrinnsvis fra den politiske opposisjonen på Stortinget som til slutt klarte å få et knapt flertall til å stemme for et slikt vedtak – hvor det var helt vesentlig at representanter fra KrF brøt med det flertallet de ellers var en del av på Stortinget. Vedtaket var i betydelig grad basert på en fortelling om at dette hadde man fått til i Drammen.

Regjeringen Solberg unnlater å følge vedtaket opp

Stortingsvedtaket om obligatorisk en times daglig fysisk aktivitet i skolen var forventet å bli fulgt opp av regjeringen i statsbudsjettet for 2019. Det ble det ikke. Kunnskapsdepartementet varslet Stortinget om at det var tungtveiende grunner til å unnlate å følge det opp, og at vedtakets intensjoner burde følges opp på andre måter.

Begrunnelsen var at det ville være for dyrt å gjennomføre. Stortingets vedtak forutsatte mer tid og flere lærere, uten at pengene fulgte med. Prislappen ville ifølge departementet være 6,3 milliarder kroner. Alternativet ville være at lærerne måtte ta av friminuttene og fagtimer. Kunnskapsdepartementet la særlig vekt på at hvis obligatorisk fysisk aktivitet skal gjennomføres i fagtimer, vil en slik styring av lærernes praksis være i strid med andre viktige styringsprinsipper for norsk skole som Stortinget nylig hadde vedtatt.

«På denne bakgrunnen vil departementet ikkje tilrå at det blir innført ei ny obligatorisk ordning i skolen med fysisk aktivitet. Departementet tilrår at det framover heller blir satsa på frivillige tiltak, erfaringsspreing, dokumentasjon og forsvarleg evaluering av det som skjer ute i skolen.»

«Departementet meiner at vedtaket slik det ligg føre er krevjande med omsyn til lærarane si profesjonsutøving, og også med omsyn til det myndet skolane og kommunane har til å organisere skolekvardagen og undervisninga innanfor rammene av regelverket, medrekna læreplanverket, og tilpasse organiseringa til lokale tilhøve.

Det er brei einigheit om at skolen skal vere eit profesjonsfagleg fellesskap der lærarar, leiarar og andre tilsette vidareutviklar praksisen sin, jamfør *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. I samband med behandlinga av Meld. St. 28 (2016–2017) fatta Stortinget dette vedtaket:

*«Stortinget ber regjeringen sikre at det er lærernes ansvar og faglige skjønn som skal avgjøre hvilke metoder og virkemidler som skal tas i bruk i undervisningen for å nå kompetansemål og oppfylle skolens generelle samfunnsmandat».*²⁹⁾

Oppfølgingen av Stortingsvedtaket om en times fysisk aktivitet i skolen ble derved lagt dødt fra regjeringens Solbergs side.

..... og Regjeringen Støre begraver det helt

Siden det var hhv. Arbeiderpartiet og Senterpartiet som fremmet forslaget om en times daglig fysisk aktivitet i skolen for Stortinget den gang de var i opposisjon i 2016 og 2017, og at de to partiene også uttrykte sterk kritikk til regjeringen Solberg for ikke å følge opp Stortingsvedtaket om dette, var det nok mange som forventet at dette skulle gjennomføres når disse partiene kom i regjering.

I regjeringsplattformen som Arbeiderpartiet og Senterpartiet forhandlet seg fram til på Hurdal etter Stortingsvalget i 2021, ble fysisk aktivitet i skolen nevnt som et mål:

*«Regjeringen vil gradvis innføre daglig fysisk aktivitet i skolen, med frihet til skolene til å organisere dette selv».*³⁰⁾

Denne understrekingen av skolenes frihet må forstås i lys av et mer overordnet mål i plattformen om at «regjeringen vil innføre ei tillitsreform i skulen i dialog med partane».

I praksis legger Hurdalsplattformen vekt på omtrent det samme som regjeringen Solberg – da den avviste å følge opp Stortingsvedtaket i 2018. I august 2024 sier statssekretær Synnøve Mjeldheim Skaard (Ap) i Kunnskapsdepartementet følgende til NTB:

«Å innføre krav om en time fysisk aktivitet hver dag gjør at lærerne ikke får det pedagogiske handlingsrommet de trenger».

På spørsmål fra NTB om hva som ligger i daglig fysisk aktivitet, svarer Synnøve Mjeldheim Skaar:

«Dette er allerede en viktig del av skolens innhold, blant annet gjennom det nye tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, timer til fysisk aktivitet og faget kroppsøving».

Å anvende styringsgrepet ved å pålegge skoleeier og lærerne å innføre en times daglig fysisk aktivitet i skolen, begraves nå helt av de partiene som foreslo dette sju-åtte år tidligere.

6.5. Oppfølgingen av bystyrevedtaket i Drammen? Lærdommer og konsekvenser

Selv om det nasjonale vedtaket om en times fysisk aktivitet i skolen ikke førte fram, var ikke det til hinder for at vedtaket i Drammen bystyre kunne følges opp. Et helt naturlig spørsmål er derfor: Hvordan gikk det nå med innføring av en times fysisk aktivitet i Drammensskolen?

Gjennom Agenda Kaupangs evaluering av «Læringsløp Drammen 2016-2020» ble det fremsatt to påstander i en spørreundersøkelse som gikk til ledere og medarbeidere i skolene (og noen andre relevante tjenester). Den ene påstanden dreide seg om «en times fysisk aktivitet pr. dag» og det andre om en benytter fysisk aktiv læring som

29) Prop. 1 S (2018–2019) - regjeringen.no

30) <https://www.regjeringen.no/contentassets/cb0adb6c6fee428caa81bd5b339501b0/no/pdfs/hurdalsplattformen.pdf>. S 53.

pedagogisk virkemiddel³¹⁾. Respondentene vurderte måloppnåelsen fra 1 (svært uenig) til 5 (svært enig).

På påstanden om «I vår virksomhet lykkes vi med å få til en times fysisk aktivitet pr.dag» - gir 30% av personale i barneskolene skåre 4 til 5, mens 15% på ungdomsskolen gjør det. En rimelig konklusjon er at dette har et klart flertall av skolene ikke fått til.

På påstanden om at «i vår virksomhet benytter vi fysisk aktiv læring som pedagogisk virkemiddel», gir seks av ti barneskoleansatte og fire av ti ungdomsskoleansatte skåren 4-5. Men spørsmålet her gjelder ikke tidsbruken - om elevene har fysisk aktiv læring så mye som 2-3 timer i uka slik forutsatt i Drammensmodellen for fysisk læring. Spørsmålet dreier seg om en benytter fysisk aktiv læring som pedagogisk virkemiddel.

Med basis i mer kvalitative intervjuer med informanter i skolene, konkluderer Agenda Kaupang med følgende:

Daglig fysisk aktivitet lykkes ifølge de vi intervjuet nok best på barnetrinnet, og det er godt samarbeid med idrettslagene. Fem av seks bydeler har ansatt idrettspedagoger. Man lykkes ikke i like stor grad med fysisk aktiv læring på ungdomstrinnet. På fokusgruppeintervju med ansatte i skolen framgår det en viss usikkerhet rundt «kravet» om en times fysisk aktiv læring per dag, noe som kan tyde på at det er behov for å få en felles forståelse av hvilke forventninger som stilles til virksomhetene for å lykkes med å nå målet. (Agenda Kaupang 2019:41)

Gjennom de intervjuer som er gjennomført i 2024 bekreftes det at vedtaket om en times daglig fysisk aktivitet i skolen ble vanskelig å gjennomføre. De fleste rektorer var nok enig i at mer fysisk aktivitet var viktig for elevene, men de opplevde vedtaket som styrende for praksis og derfor som problematisk. Sånn sett var de på linje med Utdanningsforbundet som mente at vedtaket var altfor inngripende i forhold til lærernes metodefrihet. Dessuten var dette et vedtak fra «gamle Drammen kommune» som ikke fulgte med inn i den nye kommunen fra 1/1-2020. I forbindelse med sammenslåingen av de tre tidligere kommunene ble det gjort et stort harmoniseringsarbeid hvor en tok for seg tidligere vedtak i de tre kommunene for å få en politisk beslutning på hvilke vedtak som skulle gjelde inn i en ny kommune. Vedtaket fra Drammen bystyre fra 2014 om en times daglig fysisk aktivitet i skolen ble ikke videreført.

Nå er det nye planer og nye vedtak som gjelder. Drammen kommunestyre vedtok i 2024 en overordnet *Temaplan for oppvekst og læringsløp 2024-2030* som ble konkretisert gjennom en *Kvalitetsplan for helhetlig læringsløp*. Denne planen inneholder bl.a. følgende satsingsområde: *Barns lek skal gis gode vilkår og lekens egenverdi skal anerkjennes*. Planen sier lite om hvordan dette skal gjennomføres – og den sier svært lite om fysisk aktivitet i skolen i det hele tatt. Derimot understreker kommunen selv i sin egen omtale av planen følgende:

Tiltakene i kvalitetsplanen konkretiseres med hva som skal prioriteres. Drammen kommune skal ledes med tillit. Profesjonsfelleskapene skal, basert på forskning og profesjonelt skjønn, ha metodefrihet og metodeansvar når disse tiltakene skal inngå i arbeidet med barn og unge³²⁾.

På samme måte som regjeringen Støre har lagt dødt Stortingsvedtaket som begge regjeringspartiene frontet da de var i opposisjon i 2016-2017, har også den kommunen som var foregangskommune og frontløper for det nasjonale vedtaket lagt sitt vedtak dødt. Drammensmodellen for fysisk aktivitet i skolen gjelder ikke lenger.

En viktig lærdom i skolesektor etter 11 år med Aktive Lokalsamfunn er at det er begrenset hvor mye fysisk aktivitet en kan legge inn i skoletiden, og at en skal være forsiktig med å angi hvordan dette skal gjøres. Dette må i stor grad overlates til skolens og lærernes skjønn. Potensialet vurderes derimot å være mye større etter skoletid. 12 timers gratis SFO/IFO til og med 3. klasse har ført til at ungene er lengre på SFO/IFO pr. dag og at det nå er flere 3. klassinger som går på SFO/IFO'er. Tiltaket når flere barn enn før over lengre tid. Her spiller selvsagt idrettslagene en viktig rolle gjennom driften av egne idrettsfritidsordninger, samtidig som de kan bidra inn med sin kompetanse på fysisk aktivitet og motorikk i de kommunale SFO'ene. Større SFO'er/IFO'er vil kreve flere ansatte – noe som vil bety at de vil kunne få et større repertoar av kompetente ansatte å spille på. Når det gjelder barn fra 4. klasse og oppover vil aktivitetsbehovet kunne dekkes gjennom flere lavterskelaktiviteter utenfor skolen som åpen hall/åpent klubbhus mm.

31) Svarprosenten blant ansatte i grunnskolen var 37%

32) Bakgrunn for planen | Drammen kommune

7. Inkludering i idrettslag og det universelle arbeidet smelter sammen i «Aktive Lokalsamfunn»

De to parallelle utviklingsløpene som skisseres i kapittel 5 smeltet i 2016 sammen i det som fikk navnet «Aktive Lokalsamfunn». Flere av dagens aktører nevner seminaret «I samme båt» som en nøkkelhendelse i oppstarten av prosjektet. Det ble etablert en møteplass hvor relevante aktører kunne møte hverandre, bli kjent med hverandre - med god tid til å drøfte en utfordring de var felles om.

7.1. I samme båt-seminarene

Det var Buskerud idrettskrets og Drammen idrettsråd som inviterte ledere fra kommunens store fleridrettslag, skoleadministrasjon og ungdoms- og barneskolene til en samling på «danskebåten» i desember 2014. På denne turen var problemstillingen hvordan en kunne gjennomføre vedtaket om en times fysisk aktivitet i skolen. Hvordan kan skoler og idrettslag samarbeide for å muliggjøre dette?

Skole og klubb samarbeid i Drammen

Drammen idrettsråd har i samarbeid med Buskerud idrettskrets og Drammensskolen tatt initiativ til samarbeid i forhold til 60 min aktivitet inn i skole hver dag. Det ble arrangert to dagers seminar til Danmark i desember. Målsettingen var å se om det fantes et samarbeidsgrunnlag mellom ulike skoler i Drammen og de lokale idrettslagene/særidrettslag.³³⁾

De årlige båtseminarene – som etter hvert ble omgjort til hotellseminarer – fikk en viktig rolle i utviklingen av samhandlingsmodeller mellom lokale idrettslag og skoler³⁴⁾. Det ble i etterkant av båtseminaret i desember 2014 inngått 16 intensjonsavtaler mellom idrettslag og skoler om lokalt samarbeid om et stort mangfold av aktiviteter for barn og unge – som dreide seg om mye mer enn aktivitet for «utsatte» eller marginaliserte grupper. Arbeidet var i ferd med å endres fra å ha en selektiv til en universell målgruppe. Arbeidet fikk noe senere betegnelsen *Aktive Lokalsamfunn* - som ble definert som et bredt og universelt arbeid som ikke bare dreier seg om aktive barn, men om aktive borgere generelt³⁵⁾.

«Aktive Lokalsamfunn er idrettens betegnelse på nærmiljøer, bygder og bydeler hvor det tas et samlende initiativ for å høyne innbyggernes aktivitetsnivå og bidrar til livslang aktivitetssglede.

33) Drammen idrettsråd. Inkludering i idrettslag. Tilleggsrapport for Fjell 2014 s. 4.

34) Noe som helt generelt har vært problematisk med slike seminarer, er at det fortrinnsvis har vært offentlig ansatte ledere og fagfolk som har kunnet delta. Ledere, trenere og instruktører fra «frivilligheten» som har utført sine oppgaver på dugnad ved siden av ordinær jobb, har sjelden anledning til å delta. Den begynnende profesjonaliseringen av idrettslagene, gjennom daglig ledere og aktivitetsledere som er beskrevet i kap. 9.1, gjorde det nå mulig for disse å møte rektorer og ledere fra kommunen i en strukturert setting med en tydelig oppgave å drøfte lokale utfordringer og løsninger. I tillegg fikk de rikelig med tid til å utvikle mer uformelle relasjoner på tvers.

35) Det finnes en rekke beskrivelser og definisjoner av Aktive lokalsamfunn fra 2016 og fram til i dag. Ordlyden varierer noe fra betegnelsen Aktive lokalsamfunn første gang introduseres i 2016 og i årene framover, men meningsinnholdet er ganske konstant. Den ordlyden som brukes her er hentet fra Årsrapport Inkludering i idrettslag 2017.

Dette er lokalsamfunn hvor skolen, idrettslaget, foreldre (FAU) og andre frivillige organisasjoner legger til rette for:

- en aktiv start med fokus på grunnleggende bevegelsesglede i barneskolealder
- ungdomsidrett på ungdommens premisser med fokus på sosiale fellesskap
- utvikle lokalsamfunn med aktivitet på tvers av generasjoner.

Det felles målet må være et lokalsamfunn hvor skolen og idretten sammen jobber med å bygge dette fundamentet i barneskolealder og siden samarbeider i å sikre adgang til meningsfulle aktivitetsfellesskap i ungdomsskolealder. Ved dette forener vi skolens og kroppsøvningsfagets ambisjon om Livslang bevegelsesglede med idrettens visjon om Idrettsglede for alle – til en felles visjon om livslang idretts- og aktivitetsglede.» (Drammen idrettsråd 2017)

Det selektive perspektivet – dvs. «inkludering i idrettslag» - skulle integreres i dette brede og universelle arbeidet. Dette dekkes nå inn gjennom følgende delmål:

«Å inkludere flere aktive barn og unge med minoritetsbakgrunn inn i idrettslag, spesielt jenter med minoritetsbakgrunn og der økonomi er en barriere for deltakelse.»

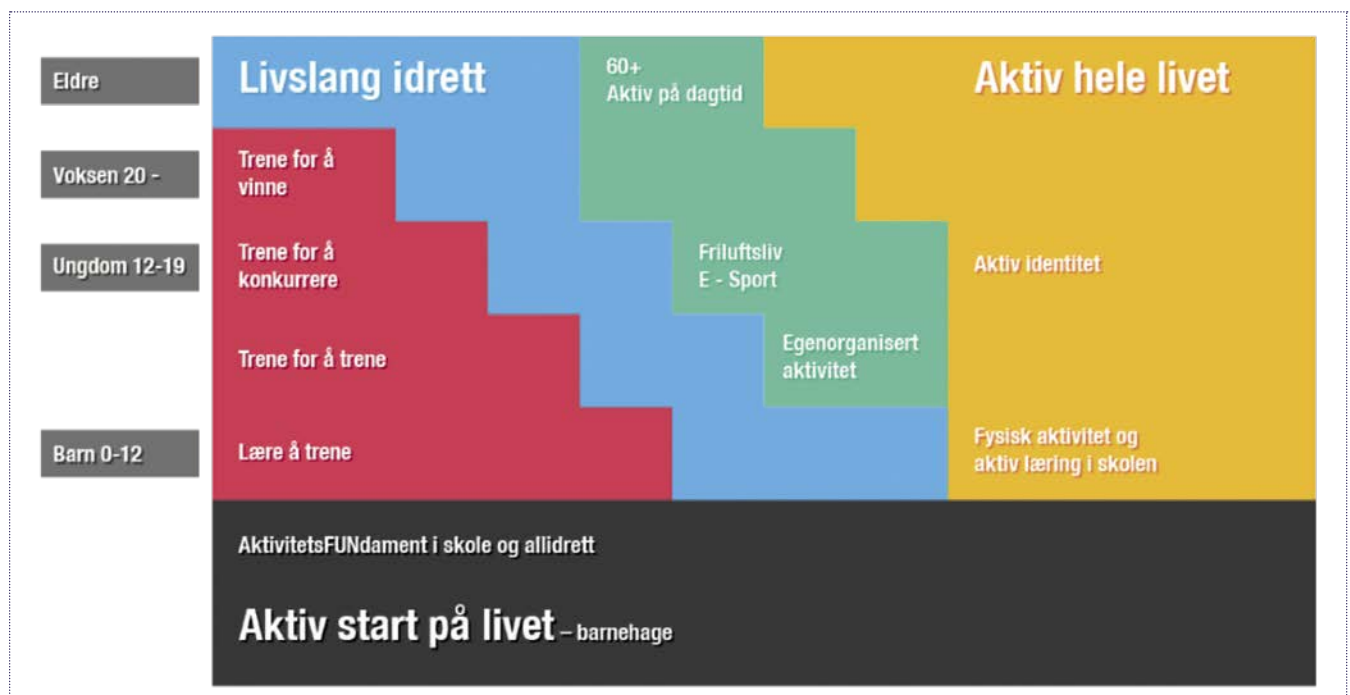
Physical Literacy

Aktive Lokalsamfunn som konsept er i stor grad inspirert fra Canada hvor begrepet physical literacy står sentralt.

«Literacy handler om å utvikle egenskaper som musikk, litteratur, matematikk med mer. Physical literacy stammer fra samme filosofi. Målet er å fostre motivasjon, selvtillit, fysisk kompetanse, kunnskap og forståelse. Det handler om å maksimere bevegelsesmuligheter tidlig i livet, utvide erfaringer i variert miljø gjennom skolegang og gi muligheter gjennom livet til å delta i fysisk aktivitet. Vårt premiss er at alle har potensial til å få fremgang på sin physical literacy reise.»

«Å utvikle physical literacy handler om bevegelsesglede, ha selvtillit til å bevege seg fritt, vite hvordan og hvorfor vi bør bevege oss, og å være kreativ i fysiske aktiviteter. Det er en unik, personlig og livslang reise.» (International Physical Literacy Association).³⁶⁾

Modellen har vært presentert slik fra Buskerud/Viken idrettskrets.

36) <https://www.physical-literacy.org.uk/wp-content/uploads/2020/10/IPLA-Choosing-Physical-Activity-for-Life-NO-web.pdf>.
Translated by Jens Birch – Associate Professor, Oslo Metropolitan University, Norway

De grunnleggende ferdighetene og bevegelsesgleden utvikles i tidlig barnealder. Både skole og barnehage spiller en viktig rolle i å legge dette grunnlaget. Men i Norge spiller også foreldrene en sentral rolle i å «presosialisere» til fysisk aktivitet – dvs. lære barna å gå på ski, skøyter, sykle, svømme mm. Mange tar med seg dette med oppover i «det røde feltet» og utvikler dette som konkurranseidrett hvor det er viktig å vinne. Andre tar det med seg inn i breddeidretten - i det blå feltet - hvor det viktigste er å delta og evt. konkurrere med seg selv. Og så vil mange bevege seg fra breddeidretten over til livslang aktivitet i det grønne feltet. I et folkehelseperspektiv er det ikke noe stort problem at folk slutter med idrett hvis de fortsetter å være fysisk aktive. Det vil folk kunne være gjennom hele livet – forutsatt at de har utviklet en aktiv identitet basert på gode grunnleggende fysiske ferdigheter og bevegelsesglede.

Denne modellen har vært presentert og kommentert på så og si alle samlinger i Aktive Lokalsamfunn siden 2014. Den er ganske sikkert internalisert og forstått av mange og har utvilsomt hatt stor betydning for hvordan Aktive Lokalsamfunn som program er utviklet.

7.2. Programmets virkemidler – personer og penger

Et helt vesentlig poeng i evaluering av tiltak og prosjekter i kommunene, er at hva som kommer ut av arbeidet, må sees i forhold til hva man putter inn i det av penger, utstyr, anlegg og menneskelige ressurser inklusive engasjement og kompetanse. Særlig for andre kommuner som ønsker å se til Drammen, er det viktig å vite hvor mye innsats som ligger bak de resultater som løftes fram³⁷.

Den ene sentrale innsatsfaktoren er som regel penger – som i neste omgang kan konverteres til menneskelig innsats. Hvor stor innsats målt i dags-, ukes-, måneds- og årsverk dreier dette seg om? Hva slags rammebetingelser har de som skal gjennomføre programmets intensjoner? Hva er de materielle, økonomiske, organisatoriske og kulturelle rammebetingelser for å gjennomføre de nødvendige aktiviteter for å nå målene?

Den andre sentrale innsatsfaktoren er mennesker. I prosjekter og avgrensede programmer spiller enkeltpersoner i nøkkelposisjoner en helt vesentlig betydning. Den kunnskap og engasjement de bringer med seg inn i en nøkkelrolle spiller helt avgjørende betydning, det gjør også det nettverk og den tillit de evner å bygge opp gjennom å stå i rollen. Vi har tidligere vist til den nøkkelrollen daværende leder i idrettskretsen – som samtidig var rektor på Sylling skole – hadde for å utvikle samspillet mellom skole og den organiserte idretten. I fortsettelsen skal vi presentere to andre nøkkelpersoner – som har arbeidet mye mer direkte inn mot enkeltstående idrettslag i Drammen.

En kunnskapskobler og brobygger mellom toppidrett og idrettens samfunnsarbeid i idrettskretsen

Buskerud idrettskrets – som fra 1/1-2020 er en del av Viken idrettskrets – har spilt en viktig rolle i utviklingen av Aktive Lokalsamfunn.

Buskerud idrettskrets har siden 2008 hatt en rådgiver med samfunnsvitenskapelig bakgrunn og «tung» idrettserfaring som har brent for samspillet skole-idrett. Han har kontorplass på Idrettens Hus i Drammen sammen med de ansatte i Drammen idrettsråd. Han var fra 2003-2008 leder for il@skolen i Vestfossen (jf. kap. 4.3). Han har vært - og er - trener for ungdommer med idrettsambisjoner gjennom fotballakademiet til Konnerud IL og for klubbens A-lag i fotball. Han har således ett bein i idretten der den er i ferd med og spisses og ett bein i idrettens samfunnsarbeid.

Å ha en person som fronter Aktive Lokalsamfunn og idrettens samfunnsarbeid – som også er forankret i

³⁷ Vi begrenser oss her til kun å nevne de virkemidlene som settes direkte inn i programmet. Det betyr at f.eks. Kompetansesenteret for skole og barnehage som spilte en viktig rolle i å fremme og utvikle kompetanse om mer fysisk aktivitet i skolen- ikke nevnes spesielt. Det burde det har blitt – men det sprenger rammen for dette evalueringsarbeidet å gå inn i den rollen og den betydningen dette senteret og særlig dens leder fikk for arbeidet i Drammen. Flere av informantene oppgir lederen av kompetansesenteret som en nøkkelperson i arbeidet med å fremme mer fysisk aktivitet i skolen. Hun etablerte nettverk for lærere med opplæring i metoder i fysisk aktivitet – og idrettslagene ble koblet på skolens planleggingsdager. Og hun talte varmt om dette samspillet med idretten utad. I tillegg lærerbakgrunn hadde hun også idrettsfaglig bakgrunn. Dette senteret ble lagt ned ved inngangen til en ny kommune fra 1/1-2020 – og erstattet av et kompetansesenter for utvikling og digitalisering som hadde helt andre fokusområder enn fysisk aktivitet i skolen. Det er ikke bare vedtatte planer om hvordan skolene skal prioritere sin virksomhet som er endret og hvor fysisk aktivitet gis liten plass. Også den faglige utviklingsenheten som prioriterte dette, er borte.

konkurransedretten, må antas å bidra til tillit i de mer tradisjonelle idrettsmiljøene hvor konkurransedrett og «spissing» spiller en stor rolle.

Før Aktive Lokalsamfunn startet opp spilte han en særdeles viktig rolle som diskusjonspartner og katalysator for både Konnerud IL og Drammens Ballklubb. Han hjalp idrettslagene til å «tenke utenfor boksen», og han hadde (og har) stor troverdighet hos viktige støttespillere som Sparebankstiftelsen som har bidratt til å finansiere en rekke innovative tiltak i regi av idrettslagene. På denne måten hjalp han de to klubbene som ble lokomotiver i Aktive Lokalsamfunn og som viste de andre idrettslagene hva som var mulig å gjøre.

Denne rådgiveren har i stor grad vært en kobler til kunnskap – om tilsvarende arbeid andre steder i idrettskretsen, andre steder i landet, utenlands (bl.a. Canada) og til forskning på feltet. Han har hatt en rolle som ideolog som ser de store linjene i arbeidet og også de prinsipielle utfordringene en står overfor i denne type virksomhet.

Et av hans viktigste bidrag inn i Aktive Lokalsamfunn har vært en oversettelse av og tilpasning til norske forhold av den Canadiske forståelsesmodellen for fysisk aktivitet som bygger på begrepet Physical Literacy.

Rådgiveren er dessuten veldig nøye med å understreke at idretten ikke må miste seg sjøl i jakten etter å løse sosialpolitiske oppgaver. Idrett er ikke en rettighet på linje med offentlige tjenester. Idrettens viktigste oppgave er å ta hånd om de som søker til idretten – de som både kan og vil³⁸⁾. Idrett dreier seg også om konkurranse, om å bli bedre, om spissing, om nye treningsmetoder og bedre utstyr. Dette vil med stor sannsynlighet føre til at barn og unge med store familieressurser i form av økonomi og foreldreengasjement blir overrepresentert i idretten – noe som også bekreftes gjennom nyere forskning basert på Ungdataundersøkelser (Bakken 2018, Bakken og Strandbu 2023). Derfor blir det særlig viktig å ha arenaer for aktivitet utenfor den organisert idretten hvor barn og unge kan utvikle ferdigheter og mestringsglede – og hvor de kan utvikle en aktiv identitet selv om de faller ut av enten bredde- eller eliteidrett.

Programleder i Drammen idrettsråd – en brobygger med stor frihet og spillerom

Allerede i april 2014 ble det ansatt en prosjektleder for arbeidet i Drammen idrettsråd – en kombinasjonsstilling hvor 50% var øremerket inkluderingsarbeid i idretten i bydelen Fjell og en 50% til inkluderingsarbeid i de andre bydelene. Idrettsrådet hadde fra før av en hel stilling som daglig leder som kunne ivareta Idrettsrådets kjerneoppgave som interesseorganisasjon overfor kommunen, fordeling av LAM-midler og som et viktig organisatorisk ledd mellom idrettslag og idrettskrets.

Prosjektlederen hadde den fordel at hun hadde en profesjonell fagbakgrunn hvor hun gjennom en nasjonal NGO hadde jobbet med forebygging rettet mot «utsatte grupper» i Drammen. På fritiden hadde hun i flere år hatt styreverv i Mjøndalen idrettsforening - et av Drammensområdets største idrettslag. Hun var vel kjent med de spenninger som finnes i idretten – bl.a. mellom toppidrett, breddeidrett og idrettens samfunnsarbeid. Prosjektlederen sier i ettertid at hun det første året var frustrert og syntes det var utfordrende å få gjennomslag for fagområdet idrett og samfunn. Idrettsrådet manglet på dette tidspunktet forståelse og evne til å se samfunnsarbeidet i et større helhetlig perspektiv. Hun opplevde å måtte kjempe for å bli hørt og tatt alvorlig i et idrettsråd som primært fungerte som en tradisjonell interesseorganisasjon for idretten overfor kommunen.

Velviljen var langt større i Buskerud idrettskrets som lenge hadde arbeidet med forholdet idrettslag-skole. Men etter hvert endret også idrettsrådet sin holdning til dette samfunnsarbeidet. Dette skyldes nok både prosjektlederens virksomhet, men også at toneangivende idrettslag som Konnerud IL og Drammens Ballklubb drev et aktivt samfunnsarbeid med direkte støtte fra Buskerud idrettskrets. I stedet for å kjempe for å bli hørt, kunne hun hente inn ressurspersoner fra disse klubbene og la dem framføre budskapet om viktigheten av et bredt og aktivt samfunnsarbeid. De kunne dessuten allerede vise til aktiviteter og tiltak hvor de faktisk bedrev et slikt bredt og for idretten utradisjonelt arbeid. Arbeidet hadde en forankring i viktige deler av idrettsrådets medlemmer.

Prosjekter og programmer er alltid avhengig av prosjekt/programleders egenskaper og rolleutforming. Samtidig avhenger dette også av de rammebetingelser som prosjektleder opererer innenfor.

³⁸⁾ Han viser til tidligere idrettspresident og professor på idrettshøgskolen – Hans B. Skaset – for å underbygge sitt syn. Jf. Hans B. Skaset Kronikk i Aftenposten 24/2-2021

Prosjektleder og senere programleder for Aktive Lokalsamfunn har hatt en egen evne til å balansere mellom ulike hensyn som preger et slikt arbeid³⁹⁾.

Hun har vært synlig, men ikke så synlig at hun har overskygget og tatt glansen fra det lokale arbeidet. Hun har vært tydelig i sin kommunikasjon med kommunen, men har aldri vært en skarp kritiker. Og hun har i betydelig grad gitt ros til både kommune og idrettslag, og bidratt til å markere og «feire» gjennombrudd og vel gjennomført arbeid. Gjennom 11 år har hun opparbeidet seg et veldig nettverk til politikere, kommuneadministrasjon, lokale skoler og selvsagt til de store idrettslagene – og hun nyter stor tillit. Det dreier seg om en oppbygging av stadig mer sosial kapital. Et helt sentralt verktøy i hennes arbeid har vært kunnskap – om det som skjer i idrettslagene, i skolen, i kommuneadministrasjonen og politikk. Derved har hun vært en viktig brobygger og kobler mellom idrettslag slik at de kan inspirere hverandre og dele kunnskap. Hun har vært en viktig kobler mellom idrettslag og kommune gjennom en tett kontakt med nøkkelaktører i Drammen kommune. Og ikke minst har hun vært viktig i å hjelpe idrettslagene med å finne ressurser til å realisere gode initiativ – fra kommune, statlige støtteordninger og allmenntilretteleggende stiftelser.

Programleder i idrettsrådet har hatt - og har - stor frihet til å koble folk og ressurser. Hun har kunnet snakke med nær sagt hvem som helst – uten at organisasjonen har lagt noen begrensinger på dette. En ansatt i en tilsvarende koordinatorstilling i kommuneorganisasjonen kan ikke uten videre ta en telefon til ordfører, hovedutvalgsleder, gruppeførere i kommunestyret, en stortingspolitiker eller potensielle sponsorer i næringslivet. Mulighetene for å stimulere innovasjon er med stor sannsynlighet mye større ut ifra en slik posisjon på utsiden av et stort, byråkratisk og politisk styrt offentlig apparat enn innenfor dette apparatet.

En slik entreprenør- og koblingsaktivitet har neppe gått på bekostning av idrettsrådets ordinære arbeid hvor idrettsrådets daglige leder har et primæransvar.

De færreste idrettsråd har en heltidsansatt og svært få har to ansatte. Dette er en rammebetingelse for arbeidet i Drammen det er viktig å være klar over for kommuner som skal forsøke å gjøre tilsvarende. Et så omfattende program som Aktive Lokalsamfunn i en så stor kommune som Drammen kunne neppe ha vært drevet uten en slik dedikert koordinator som bandt sammen folk og organisasjoner.

7.3. Konnerudmodellen: En bærekraftig modell for å finansiere idrettslagets bidrag inn i skolen og fritiden

I etterkant av det første båtseminaret i desember 2014 og de første partnerskapsavtalene, ble samspillet mellom de store fleridrettslagene og skolene videreutviklet. Én utfordring var å finne en bærekraftig modell for å finansiere aktiviteter i skolen og på fritida. Et særtrekk ved et langvarig utviklingsarbeid som Aktive Lokalsamfunn er at den økonomiske innsatsen ikke bare er et middel for å nå målene, men det er også et mål i seg selv. Aktive Lokalsamfunn dreier seg mye om profesjonell og lønnet innsats og lite om ubetalt og typisk frivillige innsats (jfr. kap. 9). En helt vesentlig del av prosjektarbeidet har således dreid seg om å etablere en økonomisk bærekraft som muliggjør at aktivitetene kan drives over tid.

Aktive Lokalsamfunn har helt fra begynnelsen blitt finansiert gjennom et spleiselag hvor kommune, stat, idretten selv, lokale sponsorer og allmenntilretteleggende stiftelser har bidratt. Som vi skal vise senere kom de allmenntilretteleggende stiftelsene til å spille en stadig viktigere rolle i finansieringen av Aktive Lokalsamfunn. Finansieringen av Aktive Lokalsamfunn gjenspeiler hvordan norsk idrett er finansiert gjennom et lappeteppesystem av ulike finansieringskilder. For å finansiere enten en konkret aktivitet, nytt klubbhus eller en stilling, må en hente inn midler «litt herfra og derfra». Ofte dreier det seg om kortsiktig finansiering som gjør at stillinger er usikre siden finansieringsgrunnlaget kan svikte neste år. I sin tur vil det kunne føre til at slike stillinger vil være lite attraktive for kvalifiserte søkere. Derfor har det vært en helt sentral oppgave i utviklingsarbeidet å sørge for at en har en sikrere økonomisk basis slik at en kan finansiere stillinger over et lengre tidsrom.

³⁹⁾ Dette avsnittet bygger mye på observasjon. Undertegnede har de siste par årene deltatt på en rekke arenaer – seminarer, møter med kommune og idrettslag – hvor idrettsrådets samfunnsutvikler har deltatt. Denne observasjonen er usystematisk, men siden jeg er mer enn gjennomsnittlig interessert i hvordan aktører som befinner seg i skjæringsfeltet mellom sivilsamfunn og kommune forstår og utformer denne type rolle, tror jeg at jeg «treffer» ganske godt.

I 2015 kunne Konnerud IL og kommunedelens tre barneskoler og ene ungdomsskole presentere en modell for finansiering av arbeidet. Sammen bevilget skolene midler til en hel idrettspedagog-stilling i idrettslaget ved at hver skole dekket midler til en kvart stilling hver. Pedagogen fikk i oppgave å lede fysaktivitetene på mellomtrinnet på barneskolene og kurse ungdomskolelever i aktivitetsledelse – «Av ungdom for Ungdom». En hel stilling var nok noe mer enn disse skolebaserte aktivitetene krevde – slik at det også var noe tid/ressurser igjen til å bidra inn i aktiviteter etter skoletid og i ferier.

Denne i utgangspunktet enkle spleiselagsmodellen for finansiering av idrettslagets aktivitet i skolen var i seg selv en innovasjon. Gjennom en relativt liten bevilgning pr. skole (ca. 125.000 kr. i 2016) kunne en skape aktiviteter i skoletiden, etter skoletid og i ferier – ledet av høykompetent personale. Noe av dette beløpet kunne inndeckes gjennom mindre bruk av pedagogiske medarbeidere i fysaktivitetene, noe fra mindre bruk av lærerkrefter i valgfagtimene – og noe ble tatt fra skolens «frihetsrom». Bidraget fra dette «frihetsrommet» dreide seg neppe om mer enn 50-60.000 kr. pr. skole – rundt 1 promille av en skoles totalbudsjett. For idrettslaget innebar det at det kunne rekruttere inn kompetent personale i en hel og i utgangspunktet trygg stilling.

Leder i Buskerud idrettskrets – og tidligere rektor på Sylling skole – var klar i sine lovord om modellen (Drammens Tidende 2/8-2018):

«Konnerudmodellen er unik. Den er den første bærekraftige modellen, der det offentlige og frivilligheten har gått sammen om å gi barn og unge en aktiv oppvekst» - sier leder av Buskerud idrettskrets Roar Bogerud og viser til at utfordringen har vært og er å skape en bærekraft for idrettslagenes engasjement, slik at man styrker og ikke taper frivilligheten. Han tror Konnerudmodellen, der det offentlige finansierer idrettsressurser inn i skolen, kan bli løsningen for flere. «Dette bør kunne bli en nasjonal modell», sier Bogerud.

Den samme modell for å finansiere en aktivitetsleder/idrettspedagog i idrettslaget ble så tatt i bruk på Åssiden. Men her var det kun tre skoler – noe som medførte at når hver skole dekket 1/4 av lønnskostnadene, manglet fortsatt lønnsmidler til en 1/4 stilling. I dette tilfellet gikk Drammen idrettsråd inn med 1/4 av midlene for å dekke opp til en hel stilling. På Gulskogen hvor det kun var to skoler, dekket Rødskog barneskole 25% av lønnsmidlene, mens Gulskogen skole som er en 1-10-skole dekket 40%. Her gikk Drammen idrettsråd inn og dekket de resterende 35% av lønnsmidlene til en aktivitetsleder i idrettslaget.

De midlene som idrettsrådet supplerte med og som sikret en hel stilling som aktivitetsleder/idrettspedagog, var midler idrettsrådet fortrinnsvis hadde fått til Aktive Lokalsamfunn gjennom «grunnbevilgningen» fra Drammen kommune som fram til 2020 var på 2,5 millioner kroner.

Denne Konnerudmodellen pekte også fremover inn i den nye Drammen kommune fra 1/1 2020. Hvis hver av den nye kommunens 32 grunnskoler kunne dekke en 1/4 stilling, ville det utgjøre åtte stillinger. Da ville en kun trenge midler tilsvarende tre stillinger for å tilføre hver av de 11 kommunedelene⁴⁰⁾ en aktivitetsleder/idrettspedagog som arbeidet utfra det lokale fleridrettslaget opp mot skolene. Dette var midler Drammen idrettsråd relativt lett kunne bidra med via «grunnbevilgningen» fra Drammen kommune og via andre støtte- og tilskuddsordninger.

⁴⁰⁾ Vi minner om at i Aktive lokalsamfunn opererer med 11 og ikke 10 som Drammens kommune gjør. Vi behandler hhv. Åssiden og Solbergelva som to separate kommunedeler – med hvert sitt store fleridrettslag, hver sin ungdomsskole og barneskole

For idrettslagene innebar en slik eksternt finansiert stilling som aktivitetsleder/idrettspedagog at idrettslagets kompetanse ble styrket. Daglige ledere som før hadde tilbrakt mye tid alene på klubbhuset på dagtid, fikk en kollega på dagtid som beriket det sosiale arbeidsmiljøet. Gjennom aktivitetsleder/idrettspedagogen fikk de en tydelig bro inn til skolene som også kunne være nyttig i idrettslagets generelle rekrutteringsarbeid og i arbeidet med å inkludere medlemmer fra grupper som var lite aktive i den medlemsbaserte idretten.

Flere av idrettslagene hadde dessuten allerede flere deltidsansatte finansiert gjennom drift av Idrettsfritidsordning, gjennom «salg av motorikk-trening» til barnehager el. og gjennom midler fra idrettslaget selv - slik at en gjennom et tilskudd tilsvarende en hel stilling kunne utvide f.eks. to halve stillinger til to hele.

Ved å tilby hele stillinger ble de umiddelbart mer attraktive for høy-kvalifiserte ansatte med fortrinnsvis idrettsfaglig bakgrunn.

Gjennom at denne Konnerudmodellen i en lett tilpasset form var i ferd med å spre seg til flere kommunedeler, så det ut som at en var i ferd med å klare å det man ikke klarte gjennom il@skolen-programmet 15 år tidligere; å finansiere faglige aktivitetsledere som jobbet mellom idrettslag og skole. Og en var i ferd med å klare det som var en uttalt forutsetning for samarbeidet mellom skolene på Fjell og Strømsø under Idrettens storbyprogram i årene 2001-2004; at idrettslagets bidrag inn i skolene ikke kan organiseres som en kortvarig og ulønnet dugnad som deles på flere dugnadsarbeidere etter tur.

7.4. Oversikt over de økonomiske ressurser som inngår i programmet (2024)

Som vi skal komme inn på i kap. 8.1 har deler av denne «Konnerudmodellen» brutt sammen. Det er nå kun noen få skoler som har maktet å finansiere en kvart stilling hver. På den annen side har andre aktører bidratt inn med midler som erstatter skolenes manglende evne til å betale.

Det er ikke helt enkelt å gi en oversikt over inntekter og utgifter til driften av Aktive Lokalsamfunn. Dette fordi det er ikke helt entydig hva som skal regnes inn i programmet og hva som bør regnes som utenfor. Mye av aktivitetene er integrert i aktiviteter i idrettslaget og i skolene - og det kan således være uklart om aktiviteten er en del av idrettslagets og skolens ordinære oppgaver, eller om det er noe som har en klar sammenheng med Aktive Lokalsamfunn som program. Et godt eksempel på dette er 8,2 millioner kroner Solidaritetsmidler fra staten som er tildelt Drammens idrettsråd for 2024 og som går ut igjen til idrettslagene for å senke de økonomiske tersklene for medlemsbasert barne- og ungdomsidrett i idrettslagene. Mye av disse solidaritetsmidlene går til å senke aktivitetskontingenter i idrettslagets vanlige aktiviteter, men kan også gå til å senke den økonomiske terskelen for å delta i nye aktiviteter som e-sport som er i gang satt som en del av Aktive Lokalsamfunn. Vi regner ikke disse solidaritetsmidlene inn i oversikten over de økonomiske innsatser i Aktive Lokalsamfunn.

En annen utfordring er at idrettslagene er selvstendige økonomiske enheter med sitt eget organisasjonsnummer. De forsøker å finansiere egen virksomhet - inklusive idrettens samfunnsarbeid som går utover den medlemsbaserte innsatsen – fra en rekke kilder; fra medlems- og aktivitetskontingenter, kommunale midler, lokale banker, eiendoms- og energiselskaper, gjennom søknader til BUF-etat og til nasjonale stiftelser og fond. Det er uråd å få en fullstendig oversikt med mindre en bruker en omfattende og kostnadskrevende revisorinnsats for å få en klarhet i pengestrømmene.

Drammen Idrettsråd har laget en oversikt over de midler som en med rimelighet kan si inngår i finansieringen av Aktive Lokalsamfunn og dens aktiviteter i 2024:

Finansiering av AL og dets aktiviteter i 11 kommunedeler 2024

Drammen kommune	6.331.082 kr.
Aktive idrettslag: Øremerket sårbare barn og unge	649.267 kr.
Grunnbevilgning til AL	2.700.000 kr.
Ekstrabevilgning for å kompensere for reduserte bidrag fra skolene	1.000.000 kr.
Skolene: Bidrag/kjøp av tjenester fra idrettslagene	1.241.815 kr.
Fritidskassemidler (statlige midler som fordeles via kommunen)	440.000 kr.
Aktiv senior	300.000 kr.
Idrettsrådet	3.690.000 kr.
Inkluderingsmidler fra Norges idrettsforbund	1.500.000 kr.
Lokale aktivitetsmidler (LAM) til inkluderingsarb. og Aktive lokalsamfunn	1.100.000 kr.
Sparebankstiftelsen direkte til Drammen idrettsråd	1.000.000 kr.
DAMM-stiftelsen til eldreaktiviteter	90.000 kr.
Idrettslagene (Midler tildelt idrettslagene etter søknad på feltet folkehelse og samfunnsarbeid)⁴¹⁾	5.705.655 kr.
Sparebankstiftelsen DNB,	2.570.000 kr.
Gjensidigestiftelsen	709.655 kr.
Sparebanken Øst ⁴²⁾	1.000.000 kr.
BUF-direktoratet	1.425.000 kr.
Totalt 2024:	15.700.000 kr.

Totalt er det – ifølge beregninger basert på tall fra idrettsrådet – brukt til sammen 15.7 millioner kroner i 2024 for å finansiere de aktiviteter som en med rimelighet kan regne inn i Aktive Lokalsamfunn. Det vil si aktiviteter som i stor grad går utover det tradisjonelle medlemsbaserte arbeidet i idrettslagene i de 11 kommunedelene. Drammen kommune bidro med 40,3% og Idrettsrådet 23,5%. Idrettslagene bidro med 36,3% hvorav det meste kommer fra de allmenntilrette stiftelsene. Sparebankstiftelsen bidro alene med 3,57 millioner kroner som utgjør 22,7% av innsatsen.

Anslagsvis 3 millioner kroner fra kommunens bidrag på 6,3 millioner kroner går til lovpålagte oppgaver i skolene (fysak og valgfag på en rekke skoler)⁴³⁾. I tillegg videreformidler kommunen 440.000 kr. i statlige midler til Aktive Lokalsamfunn, men hvor noe også går til idrettslag utenfor programmet. I praksis betyr det at Aktive Lokalsamfunn i 2024 kostet Drammen kommune anslagsvis 3 millioner kroner i «friske midler».

⁴¹⁾ Dette tallet framkommer etter en gjennomgang av tildelingene fra de fire store tilskuddsgiverne, og som har gått til idrettslag som er med i Aktive lokalsamfunn i Drammen. I tillegg kommer midler fra mindre private og offentlige tilskuddsgivere som Antonstiftelsen, DAMM-stiftelsen. Det betyr at dette tallet vil være noe større.

⁴²⁾ Sparebanken Øst bidrar årlig med store beløp til Drammensidretten – anslagsvis 10 millioner kroner i 2024. 9,2 millioner kroner går til Aktive lokalsamfunns- og inkluderingsklubber. Men her finner en også Strømsgodset Toppfotball og Mjøndalen IF som får store beløp til hhv. toppfotball og til vanlige medlemsbaserte idrettsaktiviteter. I tillegg må en regne med at andre klubber også får mye til både topp- og medlemsbasert breddeidrett. Å anslå at 10% - dvs. ca. 1 million kroner går til idrettens samfunnsarbeid er neppe helt urealistisk.

⁴³⁾ Som det framgår av oversikten bidrar skolene med 1,24 millioner selv, kommunen har bidratt med en ekstrabevilgning på 1 million kroner (inkludert i grunnbevilgningen på 3,7 millioner kr.) for å dekke opp manglende bidrag fra skolene til skolenes aktiviteter. I tillegg er nok også en del av den resterende grunnbevilgningen på kr. 2,7 millioner kroner brukt til disse oppgavene. Hvor mye av dette som har gått for å dekke opp skolenes bidrag i selve grunnbemanningen i Fysak-timene – som de har et økonomisk ansvar for selv – og hvor mye som går til å heve kvaliteten på disse oppgavene ved at det settes inn flere folk, er umulig å fastslå uten en meget detaljert gjennomgang av situasjonen ute i skolene. Dette kan skolene selv eller kommunes revisjon finne ut av hvis det er ønskelig.

Idrettslagenes egenfinansiering på ca. 5,7 millioner kroner dreier seg i all hovedsak om midler de har blitt tildelt etter søknad. Det dreier seg med stor sannsynlighet om midler som ikke ville ha vært tilgjengelig for kommunale virksomheter hvis de hadde søkt

En årlig økonomisk innsats i Aktive Lokalsamfunn som program på nær 16 millioner kroner, innebærer at dette trolig er et av Norges største lokale folkehelsesatsinger målt i kroner og øre. Men så dreier dette seg da også om aktiviteter i 11 kommunedeler, i de fleste av kommunens 32 grunnskoler og gjennom en rekke universelle aktiviteter på fritiden. Bredden i programmet presenteres i neste kapittel.

8. En beskrivelse av de viktigste aktivitetene

Det helt grunnleggende i enhver evaluering er en beskrivelse av hva som faktisk gjøres for å nå målene for et prosjekt eller program. Hva brukes de ressurser som inngår i programmet til? I vårt tilfelle:

- Klarer barnehager, skoler og idrettslag sammen å legge til rette for aktiviteter som med stor sannsynlighet skaper bevegelsesglede, sosiale fellesskap og mestring i grunnskolen? Hvilke aktiviteter er dette?

Vi skal i fortsettelsen presentere aktivitetene; først de som skjer i skoletid/barnehagetid og deretter de som skjer i fritiden. Dette vil være en ganske detaljert presentasjon, og er ment å fungere som en dokumentasjon og et grunnlag for senere konklusjoner om hva som har kommet ut av Aktive Lokalsamfunn og hvilke prosesser og forutsetninger som har fremmet disse resultatene. Det henvises til kap. 9.3 for en mer kortfattet oppsummering.

Vi presenterer først idrettslagenes deltakelse i fysak-aktiviteter på mellomtrinnet. Dette gjennomføres i et klart flertall av barneskolene i kommunen – noen steder i nært samarbeid med ungdomsskolen som stiller med hjelpeinstruktører som har fått opplæring gjennom valgfaget «Innsats for andre». Deretter presenteres motorisk trening for barnehagebarn og elever i småskolen, e-sport som en nyutviklet breddeidrett, åpen-hallaktiviteter med ulike former for vokseninnsats, alternative måter å bruke klubbhusene og ferieaktiviteter. Til slutt skal vi presentere noen enkelttiltak som kun bedrives en eller et par steder hvor idrettslaget går inn i aktiviteter som befinner seg ganske langt unna hva et idrettslag vanligvis driver med som teater, trygghetsvandring og koordinering av innsatser på bydelsnivå.

Aktiviteter og tiltak i de kommunedelene som kom sist inn i programmet omtales i mindre grad enn kommunedeler som har deltatt lenge.

En slik gjennomgang er basert på et til dels spinkelt datagrunnlag og ditto kjennskap til de enkelte tiltak. Å gå i dybden for å evaluere de enkelte aktiviteter, vil sprengte rammen for dette arbeidet med mange-gangen. Hensikten er å presentere bredden på de aktiviteter som en med rimelighet kan regne inn under Aktive Lokalsamfunn, samt vise eksempler på innovasjon og nytenking som har skjedd i møtet mellom idrettslag og skoler. Dette er en måte å dokumentere hva som har kommet ut av Aktive Lokalsamfunn – som resultater (outcome).

8.1 «Fysak» for mellomtrinnet og aktivitetslederopplæring for ungdommer

Fysak – dvs. fysisk aktivitet på mellomtrinnet - ble innført i norsk skole i 2009. Begrunnelsen for dette var «folkehelse». Norske barn var for fysisk passive, og hensikten med Fysak var å få dem til å bevege seg mer. I en forskrift til opplæringslovens §1-1 fastslås det at elever på 5-7 trinn skal ha regelmessig fysisk aktivitet utenom kroppsøvingsfaget – tilsvarende en skoletime pr. uke gjennom hele skoleåret. Den fysiske aktiviteten skal tilrettelegges slik at alle elever uavhengig av funksjonsnivå kan oppleve mestring, fellesskap og variasjon i skoledagen. Det ble ikke etablert kompetansemål knyttet til Fysak-timene. Det ble heller ikke stilt krav om lærerkompetanse for å lede disse timene⁴⁴⁾. I sin tur har dette muliggjort en anvendelse av pedagogiske medarbeidere uten lærerutdanning – noe som utvilsomt er billigere for skolene.

Vi har ikke grunnlag for å si at dette fungerte dårlig i Drammen, at timene ga lite utbytte eller var dårlig ledet. Men da idrettslagene gjennom Aktive Lokalsamfunn plutselig kunne tilby aktivitetsledere med stor idrettsfaglig og/eller pedagogisk kompetanse – for omtrent samme pris som en pedagogisk medarbeider – ble valget enkelt for mange skoleledere. Slike idrettsfaglig utdannede aktivitetsledere har noen steder også blitt involvert i aktivitetslederopplæring av ungdommer organisert innenfor valgfaget på ungdomsskolen.

8.1.1. Konnerud: Fysak for mellomtrinnet med aktivitetsledere fra ungdomsskolen

Konnerud idrettslag driver Fysak-timene på de tre barneskolene på Konnerud – med fire timer på hver pr. uke. I tillegg kommer kursing av ungdomsskoleelever til aktivitetsledere via valgfaget «Innsats for andre».

Som vist i kap. 5.2 var Svensedammen ungdomsskole tidlig ute med å følge opp den såkalte ungdomsskolemeldingen fra 2013 gjennom profilretningen «Aktiv for andre» hvor valgfagselevne fikk opplæring i aktivitetsledelse. Prosjektet «Av ungdom – for ungdom» ble deretter planlagt i Konnerud idrettslag som ønsket å stille med idrettspedagoger inn i skoletida.

Et mål var at aktivitetene i størst mulig grad skulle være sjølstyrt, hvor aktivitetslederne sammen med målgruppen utforsker og leiker med bevegelsesformer som går utover det idrettslaget tilbyr av idrettsaktiviteter.

«Vi håper gjennom et slikt tilbud, at vi vil bli mer interessante som idrettslag for de som nå slutter med idrett, og også for de som i utgangspunktet ikke har deltatt i idrettslaget i det hele tatt» (Fra Prosjektbeskrivelse sommeren 2014).

Dette prosjektet ble iverksatt på Konnerud fra høsten 2014.

Profilretningen «Aktiv for andre» ble riktignok noen få år senere endret til «Innsats for andre» gjennom en nasjonal standardisering av valgfagene i ungdomsskolen. I praksis betød dette ikke så store endringer på Konnerud.

«Innsats for andre» på Konnerud har deretter vært drevet i 8 år. Hvert år har 120 ungdommer virket som aktivitetsledere i to uker i barneskolen. Det innebærer at det deltar flere «ungdomsaktivitetsledere» pr. økt i fysak-timer og andre aktiviteter. Til sammen har de årlig tilrettelagt for ukentlige for aktiviteter for ca. 700 barneskolebarn. Informanter på Konnerud understreker at deltakelsen fra ungdomsaktivitetslederne innebærer at en kan dele opp i flere stasjoner for aktivitet – noe som gir økt kvalitet på aktivitetene.

«Lederne er gode forbilder for elevene her. Det forbildet tror jeg ikke vi hadde klart på annen måte. I tillegg gir det oss lærere flere øvelser i vår øvelsesbank.» (rektor Konnerud skole DT 2/8-2018)

«Når vi overlater fysak til Konnerud IL vet vi at det blir topp kvalitet» (rektor Hallermoen 2024).

44) Fysisk aktivitet 5. årstrinn (FAK0005) | udir.no

For ungdommene innebærer det at de opplever mestring i å lede aktiviteter og de får også en slags «voksenstatus» når de kommer tilbake til sin gamle barneskole som instruktør.

Det er idrettspedagogen fra idrettslaget som har planlagt aktivitetene som gjennomføres i skolen. Deretter er ungdommene kurset og skolert på hvordan dette skal skje i praksis. De blir fulgt opp ute i skolen av idrettspedagogen som også observerer hvordan ungdommene fungerer som aktivitetsledere og vurdert dem ift. kompetansemål. I to av årene fikk disse ungdommene også 360-sertifisering fra idrettskretsen. Det oppgis at mange ungdommer «tar oppgavene» raskt og klarer seg uten mye oppfølging, mens andre derimot krever mye av idrettspedagogen.

Mens det ikke forutsettes spesiell kompetanse for å lede fysak-timer i barneskolen, er situasjonen annerledes når det gjelder å lære opp ungdomskoleelever i aktivitetsledelse og å følge dem opp i praktisk arbeid ute i barneskolene. Idrettslagets bidrag dreier seg om et årsverk utført av høykompetente ansatte – med enten en bachelorgrad eller mastergrad i idrettsfag e.l.

Dette årsverket har vært finansiert gjennom den såkalte «Konnerudmodellen» ved at de tre barneskolene og den ene ungdomsskolen har betalt ¼ av årsverket selv – fram til 2022. Da raknet finansieringsmodellen. Fysak-aktivitetene i skolen sammen med kursingen av ungdomsskoleelever kostet i 2024 672.000 i lønnsmidler. Av dette betaler skolene 272.000 kr, idrettslaget bidrar med 104.000 av egne midler og 300.000 kommer fra idrettsrådets rammebevilgning.

Tanken om å lære opp ungdommer til å være aktivitetsledere for barn er ikke noe nytt. Vi så jo i kapittel 6.1. at Sylling skole i Lier brukte elever fra videregående skole inn i aktiviteter et par år tidligere. Konnerud tok dette et skritt videre til å gjelde elever på ungdomsskolen i et så stort antall som 120 elever hvert år. Dette har åpenbart inspirert mange andre idrettslag/skoler i Drammen til å gjøre det samme – hvor disse også har kunnet spille på idrettskretsens ungdomsaktivitetsleder-program Aktiv365.

8.1.2. Øren/Bragerne: Fysak for mellomtrinnet og storefriaktiviteter på ungdomsskolen

Fysak for mellomtrinnet

Da Fysak ble innført ble spørsmålet reist på Øren skole om ikke idrettslaget kunne gjøre dette bedre enn medarbeidere uten særskilt aktivitetsfaglig kompetanse. Dette var daværende rektor villig til å prøve ut. Siden 2009 har derfor aktivitetsledere fra idrettslaget vært inne i fysaktimene på mellomtrinnet.

Drammens Ballklubb har faste timer for mellomtrinnet på Øren skole hvor et helt trinn kommer til banen eller i hallen hvor instruktører fra idrettslaget tar over for lærerne. Lærerne har da team-tid.

På Bragerne skole kommer instruktører fra DBK og har aktivitet på «Kjappen»⁴⁵⁾ for et helt trinn av gangen. Når idrettslaget tar imot et helt trinn, stiller det med to til tre instruktører samtidig. DBK har i inneværende skoleår (2024/25) 11 timer fysak på Øren skole og 3 timer på Bragerne skole. For dette betaler skolene idrettslaget pr. instruktør/pr. time – til sammen for begge skolene 750.000 kr. for hele skoleåret.

«Dette er ikke pedagogtimer. Det vi kjøper er kompetanse og engasjement på å lede fysisk aktivitet for store elevgrupper. DBK-folka har trening på det og er gode på å lede barn i aktivitet.» (Rektor Bragerne)

Hvis det er barn med særskilte behov blant disse, stiller skolen med pedagogiske medarbeidere som følger disse opp.

Informantene i de to barneskolene er entydige på at dette har vært en god løsning for skolene. De har kjøpt kompetanse og kvalitet på aktiviteter fra idrettslaget, men dette er nå i ferd med å bli mer økonomisk krevende for skolene. Rektorene på begge barneskolene oppgir at de har mistet mye av handlingsrommet for å kjøpe inn denne type tjenester utenfra. Siden skolen har mange ansatte pedagogiske medarbeidere, kan løsningen igjen bli å anvende disse i fysaktimene.

Storefriaktiviteter på ungdomsskolen finansiert ved eksterne midler

Drammens Ballklubb har ansvaret for aktiviteter på Børresen ungdomsskole i to storefriminutter i uka – en gang for

.....
⁴⁵⁾ En mindre ballflate ved skolen

8-9. klasse og en gang for 10 klasse. Aktivitetene skjer i hallen/gymsalen og idrettslaget stiller med instruktør. Det dreier seg om «delvis organiserte aktiviteter». Deltakelsen er frivillig i den forstand at elevene kan velge om de skal delta i aktiviteter i storefri eller ikke. Men har du valgt å delta, regnes deltakelsen som obligatorisk.

For dette betaler ikke ungdomsskolen noe. Dette dekkes gjennom såkalte «Aktivitetsguidemidler» som Drammens Ballklubb etter søknad er tildelt fra BUF-etat. Det dreier seg her om en tilskuddsordning«hvor målgruppen er barn og unge som av ulike grunner står i fare for å havne i utenforskap»⁴⁶⁾. I dette tilfellet brukes tilskuddsordningen som et universelt aktivitetstilbud rettet mot alle som har lyst til å være aktive i storefri.

Å etablere segregerte tiltak for de som enten har havnet i utenforskap eller risikerer å havne der, vil med stor sannsynlighet virke stigmatiserende uansett hvor og hvordan en gjør dette. Det vil nok være særlig uheldig på en skole hvor det er så store sosio-økonomiske forskjeller mellom elevene som på Børresen. En viktig strategi for å få mer aktivitet fra såkalte «utsatte grupper» er inkludering i aktiviteter sammen med ungdom flest. I dette tilfellet skjer dette gjennom at idrettslaget henter inn statlige midler som føres tilbake til aktiviteter i skoletiden.

8.1.3. Åssiden: Fysak på mellomtrinnet med aktivitetsledere fra valgfag på ungdomsskolen

Åssiden IF har en heltids ansatt aktivitetsleder med høy idrettsutdannelse som har ansvaret for Fysak for mellomtrinnet på barneskolene – en hel dag på Åssiden skole og en hel dag på Aronsløkka skole. I tillegg kommer aktiviteter på begge SFO'ene to ganger pr. uke. Ifølge rektorene har dette ført til høy kvalitet på tilbudet.

«Vi får inn noen med god kompetanse. Vi får økt kvalitet på arbeidet. Dette er en nøkkelposisjon så det er viktig hvem som arbeider med dette.....Åssiden IF henter inn folk som spesialiserer seg i dette. Dette er høykompetente folk». (Rektor)

På Åssiden har en også bygget mye av fysak-aktivitetene på barneskolenes mellomtrinn på deltakelse fra ungdomsinstruktører som har fått aktivitetslederopplæring gjennom valgfag på Kjosterud ungdomsskole. Gjennom valgfaget FYSAK/AKTIV, har en lært opp elever som har hatt lyst til å utvikle seg som ungdomsledere. Deretter har elevene blitt fulgt opp av aktivitetsleder fra idrettslaget som har gitt tilbakemelding på aktivitetsøktene og som også har gitt vurdering i valgfaget.

I tillegg til å delta i fysak-timene på mellomtrinnet, har valgfagselevne også blitt trukket inn som aktivitetsledere etter skoletid - på hhv. SFO, på sykehjemmet og i allidretten i idrettslaget for 4-7-åringer.

På SFO deltar en seks-syv ungdommer hvor de leder lek og aktiviteter, men også sjakk, dans og gaming. På sykehjemmet har elever fra FYSAK/AKTIV tidligere vært inne og ledet aktiviteter for beboerne. I tillegg har elever på MAT/HELSE vært på sykehjemmet og laget mat. Både for sykehjemmet og skolen/SFO har det vært billigere å betale ungdommer 120-130 kr./timen enn å leie inn andre til å gjøre dette. Barneskolene har i tillegg lønnet elever fra 10. trinn som barnevakter for foreldre som deltar på foreldremøter på barneskolene. For dette får de et

46) Tilskudd til inkludering av barn og unge | Bufdir

gavekort på kr. 250 pr. gang. Idrettslaget har også lønnet ungdomsskoleelever fra samme «jobbpool» for å rigge, rydde og sette i gang aktiviteter på åpen hall – på ettermiddags og kveldstid.

Informanter fra skolene understreker at ungdommene gjennom slikt lønnet arbeid får sitt første møte med arbeidslivet. De opplever å bli stilt krav til og de opplever å mestre en tilnærmet voksenrolle som de vokser mye på. Siden Åssiden er en ganske gjennomsnittlig kommunedel i Drammen rent sosioøkonomisk, innebærer det at kommunedelen også har en merkbar lavinntektsproblematikk. At flere ungdommer har fått lønn for arbeidsoppgaver utenom skoletiden, innebærer at også noen får et økonomisk grunnlag for å kunne delta i den organiserte idretten ved siden av.

Informantene på Åssiden opplyser at omfanget av dette arbeidet med å bruke ungdommer som lønnede aktivitetsledere har gått noe i bølger. Ungdomsdeltakelsen på sykehjemmet opphørte under pandemien, mens noe av den andre aktiviteten også ble redusert. Informantene i både idrettslag og skoler på Åssiden mener at dette var så vellykket at det bør tas opp igjen.

For å finansiere idrettslagets involvering i FYSAK på mellomtrinnet og i valgfag på ungdomsskolen har en på Åssiden anvendt en lokal tilpasning av Konnerudmodellen.

De to barneskolene og den ene ungdomsskolen har betalt 25% av lønna til aktivitetsleder hver – og så har Drammen

idrettsråd supplert med å finansiere en ¼ stilling via den kommunale rammebevilgningen. Rektorene er klare på at dette er en god ordning som de i det lengste ønsker å betale for – selv om de er hardt presset økonomisk av både lærernorm, spesialpedagogikk-norm og en generelt stram økonomisk situasjon. De legger vekt på at idrettslagets deltakelse inn i skolen også er til fordel for idrettslaget:

«Merverdien er også å knytte barna tettere sammen med idrettslaget. Foreldrene ser også dette. Da er det lettere å ta kontakt med idrettslaget. De ser et kjent ansikt, en kjent farge på drakta – som gjør det lettere å få barna med i aktivitet i idrettslaget.» (Rektor B).

8.1.4. Gulskogen: Fysak på mellomtrinnet og mye attåt

Strømsgodset idrettsforening har en ansatt aktivitetsleder på heltid som siden 2019 har arbeidet i skolene med fysak-aktiviteter for mellomtrinnet. På Rødskog skole dreier det seg nå om tre timer pr. uke og på Gulskogen fire timer pr. uke. I tillegg er aktivitetslederen for tiden inne i 10 kroppsøvingstimer ukentlig på Gulskogen skole, har ansvar for etter-skoletidsaktiviteter på Gulskogen skole fra kl. 14 til 15.15 fire ganger i uka, åpen-halltilbud og ferieaktiviteter.

Aktivitetsleder i Strømsgodset IF har betydelig realkompetanse fra idretten som utøver på høyt nivå i både fotball og bandy. Han er en markert idrettspersonlighet i bydelen med stor lokalkunnskap som kjenner ungene fra både skolen og idrettslaget. Denne stillingen har siden 2019 vært finansiert etter en tilpasset Konnerudmodell. Rødskog skole har betalt 25% av lønna, Gulskogen skole som er en 1-10 skole har bidratt med 40% av lønna og så har Drammen idrettsråd finansiert de resterende 35% over den kommunale rammebevilgningen. For de to skolene – og særlig for Rødskog skole som er en av kommunens minste skoler med kun 135 elever, innebærer denne modellen at skolen har betalt for mer enn det en får direkte tilbake gjennom aktivitetsleders direkte bidrag gjennom fysaktimer og SFO-deltakelse.

Det var daværende rektor på Rødskog som ivret for en slik modell med begrunnelsen at det også er bra for skolen at elevene trives og har et godt aktivitetstilbud utenfor skoletiden.

«Vi har vært villige til å betale for mer enn Fysaktivitetene.»..... «Vi finansierer mange flere tiltak som kommer i tillegg til Fysaktivitetene. Idrettslaget kan ikke sitte alene med ansvaret for å utvikle flere tiltak. Det var utfordrende, men vi fikk det til.» (Rektor Rødskog fram til 2023)

I tillegg innebærer en slik finansiering at en kan anvende aktivitetsleder ganske fritt inn i kroppsøvingstimer og i aktiviteter rett etter skoletid. Denne modellen har i skoleåret 2024/25 brutt sammen. Aktivitetsleder har fortsatt med sine gjøremål i fysaktivitetene på skolene, i et stort antall kroppsøvingstimer på ungdomsskolen, som utevakt tre ganger i uka i storefri. I noen timer kommer han i tillegg til personale fra skolen, i andre tilfeller erstatter han dem – uten at skolene nå betaler for det. Hele lønna blir nå finansiert via Drammen idrettsråd med midler fra Drammen kommune.

8.1.5. Strømsø: Fysak på mellomtrinnet

Ski- og ballklubben Skiold er involvert i Fysak-aktivitetene for mellomtrinnet - tre dager i uka på Brandenga skole og to på Danvik skole. Idrettslaget har også aktiviteter for elever på Frydenhaug skole som er en 1-10 skole for elever med omfattende tilretteleggingsbehov

Det er personale fra Skiold som leder aktivitetene på skolene – av og til for opptil 80 barn samtidig – noe som forutsetter flere aktivitetsledere. Personale fra skolen deltar ofte på slike økter for å ta seg av barn som av ulike grunner «ikke får til å delta» og som trenger særskilt oppfølging. Dette kan være både pedagogiske medarbeidere og lærere.

På samme måte som i Drammens Ballklubb kan Skiold trekke veksler på ansatte fra klubbens idrettsfritidsordning – i tillegg til at klubbens daglige leder og aktivitetsleder også er inne i fysaktiviteter. Også her dreier det seg om høyt utdannede aktivitetsledere.

«Vi får folk som er glad i aktivitet til å være aktivitetsledere. De er motiverte»..... «Det er ikke tvil om at de er godt utdannet til å lede aktivitet» (Rektor)

Informantene opplyser at de ikke har fått tilbakemeldinger om at lærerne er negative til at det kommer inn annen kompetanse i skolen. En utfordring som det pekes på, er knyttet til informasjonsdeling og taushetsplikt.

På Strømsø betaler skolene idrettslaget Skiold på timebasis for den innsatsen de legger ned – tilsvarende som på Øren.

8.1.6. Åskollen/Skoger: Fysak på mellomtrinnet

Glassverket IL er inne med aktivitetsledelse av Fysak tre timer pr. uke på Åskollen skole – som regel to til tre instruktører samtidig siden det er et stort antall elever. Også Glassverket IL stiller med høyt utdannede aktivitetsledere.

«Det er nok litt dyrere enn å bruke pedagogiske medarbeidere, men kvaliteten blir bedre. Vi har ikke pedagogiske medarbeidere med denne kompetansen.» (Rektor).

Skoger skole faller i et slags ingenmannsland når det gjelder Aktive Lokalsamfunn. Skoger har sitt eget idrettslag, men det er såpass lite at det ikke har vært en del av Aktive Lokalsamfunn. Skolen samarbeider derfor med Glassverket IL om to timer fysak i uka

For Skoger skole har det vært fint å få inn en person fra idrettslaget til å lede aktivitetene, mens skolens fagpersonale kan følge opp

enkeltelever. Dette har sammenheng med at Skoger skole er en alternativ læringsarena for barn fra hele kommunen med autismespekterforstyrrelser som trenger helhetlig tilrettelegging – og hvor skolen stiller med høykompetente fagfolk. Hvis Fysaktivitetene for denne gruppen ble drevet utelukkende av personale fra idrettslaget, måtte de ha fått taushetsbelagt informasjon om enkeltelever. Ved at skolen selv stiller med personale inn i fysaktivitetene, slipper de å dele slik informasjon, men til gjengjeld blir det dyrere.

Skolen betaler idrettslaget pr. time og pr. instruktør.

8.1.7. Mjøndalen: Fysak på mellomtrinnet og aktivitetslederopplæring på ungdomsskolen

Mjøndalen idrettsforening har en ansatt aktivitetsleder/idrettspedagog som er inne i fysaktiviteter på hhv. Mjøndalen, Åsen og Steinberg barneskoler og i kroppsøvingstimer på Åsen og Steinberg.

Veivangen ungdomsskole benytter denne fagpersonen i valgfaget «Fysisk aktivitet og helse», hvor skolen i stedet for å «kjøpe» tjenesten fra idrettslaget, har valgt å ansette vedkommende i en 10%-stilling. Valgfaget «Fysisk aktivitet og helse» hadde i 2024 26 elever. Elevene får undervisning i aktivitetsledelse og planlegging av aktivitetssøker. Gjennom året har de to praksisperioder der de leder aktivitetssøker og aktivitetsdager på barneskolen, samt deltar i barneskolenes fysaktiviteter. I tillegg får de muligheter til å få jobberfaring gjennom lønnet arbeid på MIF's idrettsfritidsordning og på høst, sommer og vintercamper.

Informantene i Mjøndalen er entydige på at MIFs aktivitetsleder gir et svært viktig bidrag til skolene. Hun har en fagkompetanse som få i skolene har. I tillegg har hun god kunnskap om hva som skjer i idrettslaget og er en viktig kobler av kunnskap mellom et stort idrettslag og skolene.

Aktivitetsleder er inne i to ukentlige fysaktiviteter på hhv. Åsen og Steinberg hvor skolene også deltar med en ansatt. Hun kommer inn som en tilleggsressurs med både kompetanse og engasjement som bidrar til å heve kvaliteten på fysaktivitetene. Dette betalte skolene for i foregående år, men ikke i inneværende. Det har de ikke råd til, opplyses det. Kvalitetshevingen av fysak finansieres nå gjennom idrettslaget. I tillegg er aktivitetsleder inne i fem ukentlige kroppsøvingstimer de tre på barneskolene. I en av skolene har hun aleneansvar for to timer pr. uke.

Mens de tre barneskolene i Mjøndalen bidro økonomisk gjennom tilskudd til Aktive Lokalsamfunn i de foregående år, har de kuttet ut sine bidrag i inneværende skoleår 2024/25. Lønnskostnadene til idrettslagets samfunnsutviklers arbeid i skolene dekkes således gjennom en del av de 350.000 kr. klubben har fått fra Drammen Idrettsråd via kommunale basisbevilgning, mens også fra Lokale Aktivitetsmidler (LAM-midler)⁴⁷⁾, stiftelsesmidler, inkluderingsmidler fra IMDI og driftsmidler fra idrettslaget.

«Vi synes at dette er viktig, og får det til å gå. Vi søker midler og omposterer litt. Jeg synes jo ikke dette er rimelig, men jeg skjønner jo veldig godt skolenes økonomi.» (Daglig leder MIF)

«Dette er kjipt. Skole for skole har vi ikke råd. Situasjonen er nå helt annerledes enn bare for et år siden. Vi sliter med å gjøre det lovpålagte. Det er særlig endringer i elevgruppen som koster.» (Rektor)

For at skolen skal kunne beskytte sin lovpålagte kjernevirksomhet, må idrettslaget hente inn midler til aktiviteter i skolen fra kilder som er ment å brukes på den medlemsbaserte kjerneaktiviteten til barn og unge i idrettslaget.

8.1.8 Krokstadelva: Fysak på mellomtrinnet

Krokstadelva er nest sist av kommunedelene som ble med inn i Aktive Lokalsamfunn. Det ble skrevet en intensjonsavtale mellom skolene og Idrettslaget Birkebeineren i 2022 – med oppstart primo 2023. Skolene signaliserte den gang litt ulike behov. Det var enighet om at aktivitetsleder skulle komme inn som en tilleggsressurs i Fysak, SFO eller andre aktiviteter og ikke være en del av grunnbemanningen.

IBK utlyste da en 70% stilling som aktivitetsleder for å bekle disse oppgavene og ansatte en lokal toppidrettsutøver med høy idrettsutdanning.

⁴⁷⁾ Lokale aktivitetsmidler (LAM) er en tilskuddsordning fra Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) rettet mot lokale lag og foreninger som driver idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom.

Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til aktivitet og deltakelse i medlemsbaserte lag og foreninger som driver idrett eller fysisk aktivitet for barn og ungdom. Det er lagenes primæraktiviteter som skal støttes. Ordningen skal understøtte den frivillige innsatsen i lagene og bidra til å holde kostnadene ved deltakelse i idrett og fysisk aktivitet nede. Lokale aktivitetsmidler (LAM)

Aktivitetslederen er nå involvert i fysak for 5, 6 og 7 trinn på Krokstad barneskole og fysak for 6. og 7. trinn på Stenset barneskole. Det dreier seg om aktiviteter for hele trinn. I tillegg deltar hun på 3-4 aktivitetsdager for 7. trinn som ledd i et «bli-kjent»-opplegg før de skal begynne på ungdomsskolen. Dessuten leder hun 30 min. hallaktiviteter i midttimen på Eknes ungdomsskole.

Fra skolene opplyses det at aktivitetslederen i hovedsak brukes som en tilleggsressurs. Men informanter fra barneskolene legger til: «Men hun brukes nok også litt i grunnbemanningen».

Det opplyses om at hun i et halvår i løpet av skoleåret 2023-24 drev en times tilpasset aktivitet for barn med spesielle behov – særlig innen autismespekteret. Det dreier seg om barn som stort sett faller utenfor mye aktiviteter både på skolen og i fritida. Denne aktiviteten gjennomføres ikke i inneværende år.

Skolene i Krokstadelva og idrettslaget Birkebeineren kom inn i Aktive Lokalsamfunn i en tid hvor programmet hadde lite oppmerksomhet i skolen og hvor de økonomiske rammebetingelsene var endret ift. årene 2014-2019. Idrettslaget ble bedt om å søke, og det ble signalisert fra Idrettsrådet at skolene fikk bidra med det de klarte. Resultatet ble at de tre skolene til sammen betaler 60.000 kr. – for det arbeidet som en høykvalifisert aktivitetsleder i 70% stilling tilfører skolene.

8.1.9. Fjell: Fysak med egne fagressurser. Aktivitetslederopplæring i regi av idrettslaget

Idrettslaget er ikke inne i Fysaktimene på Fjell skole. Fjell skole har godt kvalifiserte kroppsøvlingslærere som gir et godt tilbud også i fysak-timene.

For øvrig har idrettslaget Drafn i 2024 gjennomført kurset «LederPuls» til 10 ungdommer som har deltatt på 10 samlinger/kursdager gjennom året. Kurset inneholder et aktivitetslederkurs, et førstehjelpskurs, et CV-og jobbsøkerkurs. Ungdommene får arbeidserfaring gjennom Drafn's fem-seks årlige aktivitetscamper/ferieaktiviteter for barn mellom 8-12 år. De er med både å planlegge og gjennomføre disse og får timelønn for arbeidet.

LederPuls har i 2024 vært finansiert med midler fra BUF-dir. – totalt 377.000 kr.

8.1.10. Solbergelva: Fysak med egen fagressurser. Ungdomsopplæring utenfor valgfag

Solberg skole har også gode fagressurser på fysak i skolen, dvs. utdannede kroppsøvlingslærere. Derfor har en lite å hente ved å involvere idrettslaget i dette.

Idrettslaget er ikke inne i valgfaget på ungdomsskolen slik tilfellet er på hhv. Konnerud, Åssiden og Mjøndalen. Men 10 elever fra Killingsrud ungdomsskolen får aktivitetslederutdanning som kjøpes fra Viken idrettskrets 365-opplæring. Disse aktivitetslederne har sammen med seniorer fra idrettslaget blitt brukt i skøyteaktiviteter for barnehagene i området

«Vi har 10 elever som får utdanning av idrettskretsen. Vi har et samarbeid med barneskolen, de er også i barnehager og har aktiviteter der, og de har ansvar her hos oss. Vi knytter det ikke til valgfag. De får en øvelse i å ha en arbeidsgiver. De som er ivrige kan tjene litt penger. Vi rekrutterer dem på 9. trinn. Det er mange som vil og de søker om å få delta. Så er det (navn), som er en pensjonert lærer, som velger ut. Det er en tjeneste som skolen kjøper og betaler for.» (Rektor Ungdomsskolen).

«Dette er det første møtet med arbeidsgiver og de får betalt. De må si ifra om de ikke kan komme, og de kan ikke sitte og lese på telefonen» (Daglig leder SSK)

8.1.11. Svelvik: Aktivitetslederopplæring i valgfag ungdomsskolen

Strømm IL, Svelvik IF og Svelvik tennisklubb har i samarbeid med ungdomsskolen tilrettelagt for kursing og oppfølging av 20 elever i ungdomsskolens valgfag som kan settes inn i lavterskelaktiviteter for barn. Svelvik er ny inn i Aktive Lokalsamfunn og har ikke noen egen aktivitetsleder/samfunnsutvikler som kan sette fart på arbeidet. Målsettingen er å få ansatt en aktivitetsleder/samfunnsutvikler i idretten i løpet av vår/sommer 2025.

8.1.12 Tre modeller for finansiering av Fysak og andre aktiviteter i skoletiden utført av personale fra idrettslaget:

Skolene finansierer en hel eller «nesten» en hel stilling (Konnerudmodellen)

Fordi skolene i kommunedelene betaler inn til en hel, 3/4 eller 2/3 stilling som aktivitetsleder/idrettspedagog, står de ganske fritt til hvordan vedkommende brukes i skolen. Dette har vært en ordning hvor skolene egentlig har finansiert mer enn den tiden fagpersonen har brukt på fysak-aktiviteter. Slik er det på Åssiden – og slik har det vært på bl.a. Gulsbogen og Konnerud.

For 2025 vil også Strømsø anvende en variant av denne modellen. Her vil skolene dekke opp kr. 340.000, Drammen idrettsråd 180.000 kr (fra den kommunale grunnbevilgningen) og Knutepunkt Strømsø 180.000 kr. (gjennom statlige «områdesatsingsmidler»).

Skolen betaler idrettslaget på timebasis for benyttelse av aktivitetsleder/idrettspedagog i Fysak

Dette er den modellen som anvendes på Øren/Bragernes, Strømsø (til og med 2024) og Åskollen/Skoger. Dette framstår som en ryddig modell, men den gir ikke samme fleksibilitet som i «Konnerudmodellen»

Skolene får innsats fra idrettslaget i Fysak i skoletiden, men betaler kun delvis eller nesten ikke

Slik er det nå langt på vei i Krokstadelva, Mjøndalen, Konnerud og Gulsbogen. For å erstatte skolenes bidrag, anvendes midler fra en kommunal tilleggsbevilgning på 1. million kroner som ble gitt i 2024 til Aktive Lokalsamfunn via idrettsrådet, og trolig mesteparten fra kommunens basisbevilgning på 2,7 millioner kroner. I tillegg anvendes LAM-midler i Mjøndalen til aktiviteter i skolen – midler som er øremerket medlemsbasert aktivitet i idrettslaget.

Denne rapporten er ikke en økonomisk revisjonsrapport. Dette er mer en overordnet beskrivelse av hva som gjøres og hva som har skjedd. Hvor store beløp som er hentet fra en kommunal grunnbevilgning - som i utgangspunktet skulle dekke opp manglende økonomisk bærekraft i kommunedeler med færre enn fire skoler - for å erstatte skolenes bidrag til deres lovpålagte oppgaver, har vi verken hatt tid eller kompetanse til å regne på. Det samme gjelder i hvilken grad idrettslagene også har subsidiert denne type oppgaver med egne midler, LAM-midler eller midler de har fått fra stiftelser og private donorer. Dette er forøvrig ikke noe idrettslagene har vært tvunget til. De hadde kunnet stoppe innsatsen ute i skolene hvis de hadde villet, men har valgt å opprettholde denne fordi de har opplevd virksomheten og aktivitetene som viktige for målgruppen. I tillegg har de hatt et arbeidsgiveransvar for dyktige fagpersoner de helst ikke har villet miste. Og så har de klart å finansiere dette på idrettens «lappeteppevis» med litt midler herfra og derfra.

Et sentralt spørsmål er om dette er «rett og rimelig»?

8.2 Motorisk trening for elever i småskolen og barnehagebarn

8.2.1. Øren

Motorikkrommet under den kommunale Ørenhallen som Drammens Ballklubb disponerer, er ca. 100 kvm. stort. Det er utstyrt med det beste av utstyr – finansiert av Sparebankstiftelsen. Her tilbyr Drammens Ballklubb motorisk trening både for elever i småskolen og for barnehagebarn.

Motorisk trening i småskolen

Øren skole har en time pr. uke for både 1. og 2. klassene i motorikkrommet hvor de har motorisk trening og sansemotorikk. Mens det tidligere var lærere ved skolen som hadde disse timene, er det nå fagpersoner fra idrettslaget som har timene.

«Det lå i planene til 1. og 2. trinn, men lærerne kviet seg for å dra med klassen dit. Det ble lett kaos. De hadde ikke kompetanse til å organisere det. Det at ansatte fra DBK har timene nå, gjør at det blir høyere kvalitet. Før var det enkeltelever som måtte ha med fysioterapeut. Nå trenger de ikke det fordi de har trening sammen med klassen og med gode instruktører. Da er lærerne med og fokuserer på de få. Vi trodde først at ingen lærere trengte å være med, men for å få til god aktivitet, bør det være flere voksne. Da blir det dyre timer.» (Rektor Øren)

Fordi instruktører fra DBK klarer å organisere aktivitetene i motorikkrommet på en god måte, blir det mulig å inkludere utrygge/usikre elever og elever med særskilte behov i de universelle aktivitetene -i stedet for at de har egne aktiviteter for seg. Men hvis en skal inkludere disse elevene i universelle aktiviteter, er erfaringen at en bør ha med lærere som kan fokusere på de få. Slik sett er dette kostnadskrevennde aktiviteter.

«.....Barna liker å være i motorikkrommet. Lærerne vil gjerne beholde ordningen. De ser at det som skjer der er så bra. Det er et inkluderende tilbud – man trenger ikke føle seg annerledes for å få trent på motoriske ferdigheter». (Rektor Øren)

For dette bidraget til skolen får idrettslaget betalt pr. instruktør pr. time. Dette har fungert godt – med unntak mot slutten av 2023 og begynnelsen av 2024. Da hadde ikke Øren skole økonomi til å betale for disse timene og skolen trakk seg midt i skoleåret fra avtalen om å dekke kostnadene til denne aktiviteten. Dette var i sin tur problematisk for idrettslaget som hadde budsjettet med disse midlene for å del-finansiere et par av idrettslagets «lapptepestillinger». Idrettslaget valgte allikevel å «kjøre» opplegget uten at skolen betalte for det. Tanken var at hvis en opprettholdt tilbudet, ville kanskje skolen finne et «grep» for å klare dette fra skoleåret 24/25. Dette grepet har skolen funnet – ved å droppe en 50%-kroppspøvlingslærerstilling hvor innsparingen brukes på sansemotorikk for elever i småskolen.

«Vi hadde allerede ansatte som vi ikke ønsket å permittere. Det ville risikere at godt kompetente instruktører måtte se seg nødt til å se seg om etter andre jobber og at tilbudet på Øren generelt derfor blir dårligere. DBK bestemte seg heller for å ta den økonomiske støyten og gikk med det på sitt første underskudd siden starten av IFO ordningen 2007. Hensikten var å holde tilbudet gående i håp om at skolen skulle finne økonomi til fortsettelsen. Slik ble det også og tilbudet er med det foreløpig reddet.» (daglig leder DBK)

Idrettslaget tapte i utgangspunktet ca. 350.000 kr. på dette i skoleåret 23/24, men det har Drammen idrettsråd kompensert med midler fra den sentrale potten til Aktive Lokalsamfunn. Mens skolen mistet sitt frihetsrom til å kunne gi elevene et godt motorikk-tilbud, hadde idretten et frihetsrom til å la det fortsette. Uten denne bølgedalsstøtten hadde trolig idrettslaget måtte si opp en av sine instruktører og derved mistet viktig kompetanse.

Barnehager i motorikkrommet

Det er særlig lokale barnehager fra Øren/Bragerne som bruker motorikkrommet, men også barnehager fra andre deler av kommunen tar rommet tidvis i bruk. Hvert besøk i motorikkrommet er på en time. I løpet av siste halvår har 15 barnehager brukt motorikkrommet – noen er fast en time pr. uke, mens andre er på besøk fra 3-10 ganger i halvåret.

Instruktørene legger opp aktiviteter i samarbeid med barnehagene slik at det blir mulig å kartlegge og avdekke hvilke barn som har motoriske utfordringer. DBK's instruktører har kompetanse til å vurdere om barnet trenger videre oppfølging fra fysioterapeut. Slik sett styrker det barnehagens indiserte arbeid med grovmotoriske ferdigheter. I tillegg sies det at barnehagene tar med seg leker og aktiviteter fra motorikkrommet tilbake til barnehagene. Det er derfor en rimelig antakelse at deltakelse i motorikkrommet bidrar til å styrke barnehagens universelle arbeid med å gi barna anledning til å mestre og til få allsidige og gode bevegelseserfaringer.

8.2.2. Konnerud: Balansebarna

Balansebarna er et samarbeid mellom barnehagene i bydelen og idrettslaget som startet opp i 2018 i leide lokaler på Jarlsbergsenteret. Her ble det innredet et motorikkrom med variert utstyr tilpasset småbarn, hvor barna trente på grunnleggende motoriske ferdigheter. Her har det vært drevet lekbasert aktivitet, dans og etter hvert barneyoga. I tillegg har barnehageansatte i bydelen blitt skolert ekstra i motorikk og lekbetont fysisk aktivitet.

En ansatt fra idrettslaget har bidratt tungt inn i opplegget med kapasitet og kompetanse – inspirert fra hans idrettspsykologutdanning i Canada. Han har også bidratt inn i kommunens arbeid med å lage aktivitetsplaner for barnehagene tilpasset de ulike alderstrinnene.

Balansebarna ble igangsatt på midler som «en klarte å finne i kommunen» og som kun krevde en beskjeden egenandel fra barnehagene. Etter at midlene som en «fant i kommunen» opphørte i 2020, har barnehagene betalt mer og idrettsrådet har bidratt litt. Tiltaket har deretter hatt et par hvileskjær grunnet sviktende finansiering.

«Dette var en god idé og tiltak, men som det var vanskelig å finne penger til».

Balansebarna ble igangsatt på nytt høstsesongen 2024 på klubbhuset til Konnerud IL. Der har idrettslaget tatt imot barnehagegrupper med fra 8-16 barn i hver gruppe – ca. 100 barn til sammen - som har deltatt en time annenhver uke. De har hatt aktivitetstimer med fokus på grunnleggende ferdigheter som koordinasjon og balanse – og lek og sansing med fokus på yoga, pust og følelser. Barnehagene har ikke bidratt økonomisk til dette. 50.000 kr. fra idrettsrådets rammebevilgning og 20.000 kr. fra idrettslaget har gått til å drifte aktiviteten i en høstsesong.

Glassverket IL: Motorikkaktiviteter som gratistilbud til fire lokale barnehager

Glassverket IL tilbyr motorikkaktiviteter til fire lokale barnehager en time pr. uke i idrettshallen på Åskollen – i storefri-tiden da hallen ikke brukes av skolen. Idrettslaget stiller med godt kvalifiserte instruktører (bl.a. en førskolelærer og en idrettspedagog) som legger til rette for ulike aktiviteter – som tarzanløype, lek på tjukkas og balleik. Instruktørene legger også til rette for aktiviteter for barn med spesielle utfordringer.

Dette motorikktilbudet er gratis for barnehagene. Det er finansiert fra private fonds som idrettslaget søker på. Et motiv for idrettslaget for å organisere og drive dette, er at ungene på denne måten også introduseres til idrettslaget.

Strømsø

Ski- og ballklubben Skiold driver allidrett for barnehagebarn og for 1. klasse i skolen tre onsdager i måneden. Dette er et ettermiddagstilbud som drives av klubbens aktivitetsleder. I tillegg er en annen Skiold-ansatt involvert i aktiviteter i en av barnehagene i bydelen i barnehagetiden. Dette er et opplegg som flere av bydelens barnehager ønsker seg, og som utvides fra 2025. Dette muliggjøres gjennom en medfinansiering fra områdesatsingen på Strømsø på 180.000 kr. som dekker en fjerdedel av kostnadene til en hel stilling som aktivitetsleder i Skiold fra 2025. For barnehagene vil dette være gratis.

8.3 E-sport – for de mange og for de få

8.3.1. E-sport som en universell breddeaktivitet

E-sport dreier seg om dataspill på datamaskiner eller spillkonsoller⁴⁸⁾. Mens gaming som regel spilles av enkelt deltakere fra «gutte/jente-rommet», dreier e-sport seg om en organisering av spillet med konkurranser både individuelt og for lag⁴⁹⁾. E-sport for lag har mye til felles med tradisjonell lagidrett – som samarbeid og systematisk samarbeidstrening, fair play, respekt og inkludering.

Det er spillselskapene som eier rettighetene til dataspillene – og som kan sies å eie banen som spillerne møtes på. Mange av de store konkurransene internasjonalt er organisert av spillselskaper, TV-selskaper og selskaper som leverer mobiltelefoni, mobilt bredbånd e.l. Denne koblingen til sterke økonomiske interesser skaper noen helt særegne utfordringer for denne sporten.

Ifølge Medietilsynet (2020⁵⁰⁾) spiller nær ni av ti norske 9 –18-åringer dataspill. Fortsatt er det flere gutter enn jenter som spiller, men andelen jenter som spiller har økt fram mot 2020. Aktiviteten involverer flere deltakere enn noen annen aktivitet, og gir i neste omgang idrettslaget muligheter for å rekruttere barn og unge som ikke passer inn i tradisjonelle idretter muligheter for å oppleve idrettsglede, mestring og fellesskap.

Ifølge Norges idrettsforbund har 194 idrettslag etablert e-sport som en del av sitt aktivitetstilbud pr. september 2024. Dette er en aktivitet som ikke direkte er underlagt Norges idrettsforbund, men mye av aktivitetene skjer i samarbeid med idrettsforbundet og man følger idrettsforbundets grunnverdier og regler for konkurranser og fair-play.⁵¹⁾

48) e-sport – Store norske leksikon

49) Det er omdiskutert om en skal kalle e-sport for idrett, sport eller om det representerer noe helt annet.. Mens idrett språkhistorisk referer til det vi forbinder med fysisk toppidrett som utøves gjennom enten utholdenhet eller kraft, dreier sport seg om morskap, lek og adspredelse. (Carlsson og Haaland 2004:28). Ofte brukes sport om «idrett utført med hjelpemidler» som bilsport, hestesport og båtsport. Slik sett blir det riktig å kalle dette for e-sport. Det har både et betydelig element av både morskap, lek og adspredelse og bruk av hjelpemidler (dvs. datamaskiner eller spillkonsoller), men det innebærer verken kraft eller fysisk utholdenhet - på lik linje med motorsport eller sjakk.

50) Undersøkelse fra Medietilsynet: Nesten ni av ti barn og unge spiller dataspill | Medietilsynet

51) Norges Fotballforbund har bl.a. tatt et sterkt eierskap til e-fotball. Det arrangeres NM og det avholdes landskamper. Norsk Toppfotball organiserer seriespill mellom de beste fotballklubbene.

8.3.2. Drammens Ballklubb: E-sport breddeaktiviteter

Drammens Ballklubb etablerte i 2014 noe de kalte «kameratgården». Dette skulle være et aktivitetstilbud til barn og unge fra 10 år og oppover – et møtested og et samlingspunkt hvor barn og ungdom sammen skaper aktiviteter. Til dette prosjektet fikk klubben 400.000 kr. i oppstartstøtte fra Buskerud idrettskrets – med midler som idrettskretsen igjen hadde fått fra Gjensidigestiftelsen. Kortversjonen av dette er: Dette fikk man ikke til. Det kom knapt noen ungdommer.

«Da sa (rådgiver i Buskerud idrettskrets): «Dette går ikke. Her styrer vi unna.» Da ble det foreslått fra en av våre mest aktive ildsjeler: Hva med e-sport? Han visste hva dette var fordi han hadde en sønn som drev «spillhuset» i en nabokommune som var et aktivitetstilbud til «gutter som murte seg inne» med gaming på gutterommet. Da reiste vi spørsmålet: Hva om vi utvikler dette fra et idrettsperspektiv. Vi har folka og vi har huset. Da sa (rådgiver i BIK) at dette kan vi prøve ut. Og så åpnet han den økonomiske krana igjen. Det var starten på e-sporten i DBK.» (Daglig leder DBK)

De sentrale elementene her var mao. frie midler fra en av de store stiftelsene som ble forvaltet av idrettskretsen og hvor kretsens nøkkelperson ubyråkratisk godkjente at de kunne brukes til en annen aktivitet, men i stor grad for samme målgruppe.

Drammens Ballklubb utviklet deretter «e-sport som inkluderingsarena» - dvs. som et aktivitetstilbud for ungdommer som lett isolerte seg på «gutte- eller jenterommet». Men interessen for aktiviteten gjorde at dette raskt ble en universell aktivitet for alle som ønsket å delta. I 2017 da aktivitetstilbudet ble etablert med 12 spillmaskiner på Ballklubbhuset, hadde aktiviteten ca. 40 deltakere. Fra 2019 ble dette definert som en medlemsaktivitet i idrettslaget med ordinær medlemskontingent. I 2024 har klubben 24 spillmaskiner med «spillstoler» i et eget spillrom i klubbhuset. E-sportgruppa har nå 75 medlemmer – hvorav de fleste er aktive spillere.

DBK som foregangsklubb for å spre e-sport som breddeaktivitet: «Bredde-e-sport alliansen»

For årene 2017, 2018 og 2019 fikk DBK til sammen 1,25 millioner kroner i støtte fra BUF-etat for å utvikle e-sport som en inkluderende breddeaktivitet og for å spre dette til flere. Sammen med Lier IL og Konnerud IL tok klubben initiativ til å etablere *bredde-e-sportalliansen*. Formålet er å hjelpe organisasjoner over hele landet som ønsker å igangsette e-sport-breddeaktivitet – dvs. være en støttespiller og inkubator for breddetilbud. Alliansen skal ikke være et forbund for e-sporten i seg selv – noe e-sportforbundet er og hvor DBK er medlem.

Bredde-e-sportalliansen har nå 130 klubber som medlemmer med 6500 deltakere. Styreleder i alliansen er daglig leder i DBK. Alliansen har to heltidsansatte. Den klart største økonomiske bidragsyter til alliansens arbeid er Sparebankstiftelsen med til sammen 18 millioner kroner for perioden 2021-2026.

Følgende klubber fra Drammen er medlemmer i bredde-e-sportalliansen: Drammens Ballklubb, Birkebeineren, Konnerud IL, Svelvik e-sport, Vikåsen og Åssiden idrettsforening. Strømsgodset IF er på vei inn.

8.3.3. Konnerud: E-sport

Konnerud idrettslag tok i 2018 initiativ til e-sport på Konnerud. En fast ungdomsgruppe har trening rett etter skoletid. Treningen har fokus på samarbeid, taktiske vurderinger, reaksjonstid og sosial læring. Det legges inn fysisk aktivitet som avbrekk i treningen. I de første par årene deltok ca. 30 ungdommer – hvorav tre jenter. Nå er deltakelsen redusert til ca. 15. Det oppgis at tiltaket kanskje har litt for lite vekt på e-sport som konkurranse. Derved ble det litt for likt gaming – som en like gjerne kan drive med fra hjemme-pc'en.

Det er søkt midler fra Anton-stiftelsen til å legge til rette for e-sport brukt overfor skolevegrere som en supplerende læringsarena – slik som på Øren skole. Hallermoen skole har dessuten innredet et eget e-sportsrom hvor skolen har kjøpt utstyr selv.

8.3.4. Strømsgodset IF. 2024/25: Lokal kobling av informasjon og interesser som ender opp i en større e-sportssatsing.

Strømsgodset idrettsforening fikk for noen år siden en forespørsel fra FAU ved Gulsbogen skole om idrettslaget kan etablere e-sport som aktivitet for bydelens ungdommer. Idrettslaget søkte i 2022 Sparebankstiftelsen og fikk

et tilskudd på 300.000 kr. til utstyr/innredning av lokaler. Det viste seg vanskelig å finne egnede lokaler i bydelen med en akseptabel lokalleie. Prosjektet ble derfor liggende i dødvannet fram til senhøsten 2024. Litt tilfeldig fikk klubbens daglige leder da informasjon om at vaktmester på de to skolene i bydelen var deleier i et kontor/industribygg i bydelen som inneholdt et ledig lokale på 150 kvm. som var velegnet for e-sport. Idrettslaget fikk så et tilbud på dette lokalet til en overkommelig pris.

I desember 2024 sjekket idrettslaget interessen blant ungdomsskolens elever gjennom en «forms-undersøkelse» og fikk 80 svar fra elever som ønsker å delta i en e-sportsatsing i idrettslaget. I tillegg meldte det seg en fem-seks foreldre som ønsket å være med å utvikle e-sportsaktiviteten som lagledere/instruktører.

Vinteren 2025 er lokalet under oppussing på dugnadsbasis. Fiberkabler er lagt inn. Det etableres i første omgang 12 spillplasser med utvidelse til 20 på litt sikt, 10 plasser knyttet til to Play-station-maskiner med skjermer, samt et «VR-hjørne». Aktiviteten åpnes sommeren 2025 – om lag seks måneder etter at daglig leder i idrettslaget litt tilfeldig kom til å snakke med skolens vaktmester om dette.

«Plutselig ramler dette på plass. Det er mange som vil dette, og så kan jeg trekke i trådene, samle folkene, organisere det og legge til rette. Det er nettopp dette som er en viktig del av en daglig leders jobb i et idrettslag» (Daglig leder Strømsgodset IF).

8.3.5. Sparebankstiftelsen som støttespiller for utbredelse av e-sport i Drammen

Utvikling av e-sport som en breddeaktivitet organisert innenfor den tradisjonelle idretten hadde neppe vært mulig uten eksterne støttemidler. Det dreier seg om en aktivitet som koster en god del - særlig i form av datamaskiner, spill-stoler og bord og oppussing/tilrettelegging av lokaler. Som vist ovenfor spilte Gjensidigestiftelsen en rolle i oppstarten, BUF-etat har vært inne med betydelige midler for å støtte e-sport som en breddeaktivitet og inkluderingsarena. Det er allikevel Sparebankstiftelsen som i de siste fem-seks årene som har spilt størst rolle i å spre e-sport som en inkluderende breddeaktivitet både i Drammen og i Norge som helhet. I tillegg til de 18 millioner kroner som går til Bredde-e-sportalliansens nasjonale arbeid for årene 2021-26, har følgende idrettsforeninger i Drammen fått midler til utstyr og oppussing/tilrettelegging av lokaler for e-sport i årene 2020-2024: Åssiden IF: 350.000 kr. i 2020, Konnerud IL: 40.000 kr. i 2020, Vikåsen IL: 50.000 kr. i 2021, Mjøndalen IF: 50.000 kr. i 2021, Strømsgodset IF: 300.000 kr. i 2022, Solberg Sportsklubb: 50.000 kr. i 2023 og Birkebeineren IL: 250.000 kr. i 2024.

Utover dette har Strømm IL etablert e-sport aktivitet i Svelvik og Skiold på Strømsø driver et e-sporttilbud for barneskoleelever på klubbhuset på Marienlyst stadion.

8.3.6. E-sport overfor skolevegrere og helt vanlige elever: Drammens Ballklubb og Øren skole

Drammens Ballklubb og Øren skole har – som vist i kapittel 5.2 og 8.1.2 gjennom en årrekke utviklet et nært samarbeid om ulike aktiviteter i og utenfor skolen. Det har vært en løpende kommunikasjon om utfordringer i skole og nærmiljø – og hvordan disse kan møtes. Etableringen av e-sport som aktivitet i idrettslaget med et eget spill-rom i klubbhuset, brakte inn en ny problemstilling: Kan e-sport brukes som læringsarena og hvordan kan skole/idrettslag samarbeide om det? Det ble etablert et eget e-sport-prosjekt hvor ressurspersonene var en lærer på skolen med spillkompetanse, en pedagogisk medarbeider ved skolen og trener for e-sport i DBK som har IT- og spillkompetanse.

Det er alltid læreren som bestemmer spill og hva det skal trenes på. Spillene som har vært brukt er i hovedsak Overwatch og League of Legends. Selv om dette er skytespill, fokuseres det på å få laget til å kommunisere og samarbeide som enhet slik at de sammen best mulig kan løse oppdraget sitt. Oppgaveløsningen overvåkes av lærer/veileder som hører på kommunikasjonen i spillet og som kan gi veiledning enten underveis ved å pause spillet eller i en vurderingsøkt etter spillet.

Prosjektet definerte etter hvert tre målgrupper.

Skolevegrere.

Dette dreier seg om de som ofte uteblir på mandag og som deretter blir borte fra skolen hele uka.

«Ved å tilby disse elevene et tilbud på starten av uken, ville de få et møtepunkt på mandag og det var mulig å lage avtaler med de slik at de også kom på skolen de påfølgende dagene. For flere elever viste det seg at dette var et godt tilbud da de var motiverte for å starte uken med e-sport, og det var tydelig også senere i uken at prosjektet hadde noe for seg da de fikk en økt tilstedeværelse sammenlignet med før prosjektet» (Prosjektrapport 2022:9 ⁵²⁾)

Antallet elever som har fått tilbudet har ligget mellom 6-12 av gangen. Noen av dem har strevd med opposisjon til skolen, men gjennom e-sport-aktiviteter i en liten gruppe har dette bygget tillit til skolen. Elever som har vært stille og passive har gjennom spillet fått trening i å kommunisere effektivt og konkret til hverandre.

Elever med behov for særlig oppfølging

Målgruppen her er elever med utfordringer som krever ekstra oppfølging. De har hatt e-sport en gang annenhver uke med en stor variasjon i ulike typer spill og hvor det har vært fokusert mye på holdninger, lagarbeid og bevissthet rundt egen atferd.

E-sport for normalt-fungerende elever

Her dreier det seg om hele klasser av gangen – opp til 24 elever som er maks. antall plasser i spillrommet. Under spill-øktene kan instruktør og lærer følge med på kommunikasjonen mellom elevene for å veilede underveis og i etterkant. For å teste elevenes kommunikasjon er bl.a. spillets vanskelighetsgrad blitt justert opp for å se hvordan dette påvirker kommunikasjonen og samspillet elevene imellom. Ved å pause spillet tas det en underveisvurdering for å styrke samarbeidet mellom deltakerne for å nå målet.

Aktivitetene i spillrommet på klubbhuset er knyttet opp til lærerplanen LK20. Skolens oppgave er å også å forberede elevene på et fremtidig samfunns- og arbeidsliv. Gjennom spill-aktivitetene utvikles IT-forståelse, kommunikasjon og samarbeid. Samtidig får lærer/instruktør mulighet til å avdekke ufin språkbruk og hets for å ta dette opp til diskusjon med elevene. I spillverdenen har ofte hets og seksuelle kommentarer vært rettet mot jenter – og er en sannsynlig årsak til at andelen jenter som gamer, har gått ned noe de senere par årene (Medietilsynet 2022)⁵³⁾.

52) Erfaringsdokument. E-sport som læringsarena. Utarbeidet av prosjektgruppa.2022
ERFARINGSdokument E-sport som læringsarena 21_22 v03UTKAST.pdf

53) https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/221109_gamingreport.pdf

8.3.7. Et grensesprengende arbeid

Gjennomgangen ovenfor har verken som hensikt å gi en fyllestgjørende beskrivelse eller evaluering/vurdering av samarbeidet mellom idrettslag og skole om e-sportsaktiviteter. Dette kan godt være tema for en dr.gradsavhandling eller andre grundige forskningsprosjekter. Dessuten er dette en tematikk som totalt sprenger kompetansen til forfatter av denne rapporten. Poenget er mer å vise hvordan samarbeidet mellom idrettslag og skole har utviklet seg – i dette tilfellet mellom Drammens Ballklubb og Øren skole. Det dreier seg om et innovativt samspill som har utviklet seg over snart to ti-år – fra det ene tiltaket/aktiviteten etter den andre. Akkurat denne e-sportaktiviteten begynte med at idrettslaget mislyktes med et prosjekt i 2014 – hvor Gjensidigestiftelsen aksepterte at prosjektmidlene ble vridd over til e-sport. I sin tur førte dette til at e-sport ble utviklet som en breddeaktivitet i idrettslaget – som igjen førte igjen til at idrettslaget satte av et helt rom til e-sport i klubbhuset med 24 spillplasser. Dette ga i neste omgang en mulighet for den nærliggende skolen å bruke dette i et samarbeid med idrettslaget – noe en fant ut av fordi skole og idrettslag hele tiden kommuniserer om et eller annet. Det hele ender opp med at idrettslag og skole sammen gjør noe som de ikke ville ha gjort hver for seg.

Å bruke e-sport for å motvirke skolevegring for de få og for å utvikle samspill, kommunikasjon og gode digitale holdninger for elever flest og derved knytte det opp mot skolens læreplan, er langt unna hva en kan forvente at en vanlig skole skal gjøre. Det er enda lengre unna hva et vanlig idrettslag forventes å gjøre. En forutsetning for at dette har latt seg realisere er utvilsomt den eksterne støtten i form av prosjektmidler som Drammens Ballklubb har blitt tildelt – fra Gjensidigestiftelsen, BUF-etat og Sparebankstiftelsen og i noen grad også med midler bevilget direkte fra Drammen idrettsråd⁵⁴⁾. I tillegg til å ha støttet DBK's nasjonale «bredde-e-sport satsing» med 18 millioner kroner (som ikke inngår i oversikten over økonomien i Aktive Lokalsamfunn), har Sparebankstiftelsen gitt 2 millioner kroner til å bygge klubbhuset og 260.000 til selve e-sport/skolevegringsprosjektet. Dette er midler som normalt er utenfor rekkevidden til den offentlige skolen. Det viser samtidig noen av de muligheter som «den nye filantropien» gir for å stimulere innovasjon og forhåpentligvis gode løsninger. Hvor gode disse løsningene er for å motvirke skolevegring og for å stimulere digital kompetanse, kommunikasjon, samarbeid og gode holdninger mellom vanlige elever, kan kun en grundig evaluering vise.

8.4 Åpen hall

8.4.1. Stor variasjon

De aktivitetene som er presentert overfor i kap. 8.1-8.3 har mye karakter av innovasjon hvor idrettslag og skole/evt. barnehage gjør noe sammen som ikke er helt vanlig rundt omkring i Norge. Et godt folkehelsearbeid er avhengig

⁵⁴⁾ DIR tildelte DBK 92.000 kr. i LAM-midler i 2022 og 155600 i 2023 til e-sport som rekrutterings- og inkluderingsarena. E-sport som alternativ læringsarena ble tildelt kr 150.000 kr. i 2024 fra den kommunale grunnpotten.

av innovasjon – at en klarer å utvikle nye løsninger på både gamle og nye utfordringer og at en tar løsningene i bruk. Men et godt folkehelsearbeid er også avhengig av at en arbeider kunnskapsbasert og anvender konsepter, aktiviteter og tiltak som en vet fungerer.

Åpen hall er et velkjent aktivitetstiltak rundt omkring i Norge. De fleste åpne haller dreier seg om et avgrenset tidsrom på ettermiddag, kveld og/eller i helger hvor hallen brukes til lavterskelaktiviteter som mange kan delta i. Svært ofte er dette et universelt aktivitetstilbud «for alle» innenfor et angitt aldersspenn (eks. 10-13 år og 14-16 år) hvor deltakelse ikke fordrer medlemskap i det lokale idrettslaget. Aktivitetene er som regel slike de fleste kan delta på; basketball, kanonball, innebandy, fotball eller håndball. Men det kan også være mer lekebetonte aktiviteter på «tjukkas» eller mestringsaktiviteter i en buldrevegg. Mange haller har også en sosial sone hvor deltakerne kan trekke seg tilbake for å prate eller se på at andre driver aktiviteter – noen også med et enkelt kiosksalg.

Hvilke aktiviteter som egner seg lokalt, vil kunne variere etter hva slags hall det er – om den er på størrelse med en fotballbane, en håndballbane eller om det er en gammel skole-gymsal, samt ut ifra hvilke utstyr hallen har. Alle de 11 kommunedelene i Drammen har en idrettshall på minst håndballbanestørrelse. Hallaktivitetene vil også variere med hvor stor voksendeltakelse det er – fra tilnærmet selvstyrte haller med stor grad av egenorganisert aktivitet til haller med en stor voksendeltakelse i rollen fra aktivtørrer/instruktører til vakter og konfliktlødere. De kan variere utfra åpningstid – om hallen er åpen flere ganger i uka til at dette gjelder en halvårlig eller årlig happening.

Åpen-hall-aktivitetene i Aktive Lokalsamfunn presenteres her kort og noe overflatisk – for å vise omfanget av aktiviteten.

8.4.2. Mjøndalen: Åpen hall tre ganger pr.uke med «seniorkraft»

Mjøndalen IF driver åpen-hallaktivitet i den store Mjøndalshallen fra kl. 14 til kl. 16 mandager, onsdager og fredager i vinterhalvåret mellom høstferie og påskeferie. Her er det rom for både fotball og en rekke andre sjølgorganiserte aktiviteter, men også for «å henge» og være sosiale. På en vanlig ettermiddag er ca. 50 unger innom, de fleste i barneskolealder, men også noen fra ungdomsskolen.

Aktiviteten drives av seniorgruppa i idrettslaget som stiller med to-tre seniorer hver gang – og dette går på rundgang mellom seniorgruppas medlemmer. Det har vært diskutert i idrettslaget om en skulle trekke inn aktivitetsledere i form av ungdomsskoleelever, men en har valgt ikke å gjøre dette fordi dette fungerer bra nok som det gjør nå – og at dette faktisk har fungert slik i over 20 år.

I fokusgruppemøtet ble det reist et spørsmål om en slik seniororganisering av åpen hall var kvalitetssikret gjennom bruk av politiattester slik en må ha for å trene barn og unge i idretten.

«Frivillighet er bra, men det er strenge rammer rundt dette med politiattest. Det er viktig å beskytte barn og unge som trenger beskyttelse.Jeg har vært borte i at det har gått galt – og da har det gått veldig galt» (Rektor)

«Vi må ikke lage det så vanskelig at seniorene ikke blir med. Dette er strengt i forhold til trenere, men det trenger kanskje ikke være så strengt i forhold til seniorer som er vakter i hallen.» (Daglig leder MIF).

Å være vakt i en idrettshall hvor en stort sett legger til rette med utstyr, setter aktiviteter i gang og noen ganger deltar i aktiviteter, men uten at det bedrives instruksjon, befinner seg åpenbart i en gråsone ift. om det er påkrevd med politiattest -jf. Norges idrettsforbunds retningslinjer⁵⁵⁾. Det avgjørende er om dette er en type regelmessig kontakt hvor den voksne er i en posisjon til å opparbeide seg et ansvars- og tillitsforhold, eller om dette er en type aktivitet som ikke innbyr til nære relasjoner og hvor relasjonen ikke er regelmessig siden vaktene går på omgang. Spørsmålet er også om aktiviteter i en åpen og transparent hall hvor det også er andre seniorer til stede, kan gi muligheter for de handlinger og relasjoner som en politiattest skal sikre imot. Det er uansett interessant at spørsmålet er stilt. Det er det enkelte idrettslag som må ta denne vurdering ut i fra lokale forhold. På den annen side er dette en problemstilling som nok også bør drøftes mer generell basis. Bør voksendeltakelse i åpen-hall-aktiviteter forde politiattest?

55) Hvem skal vise politiattest? - <https://www.idrettsforbundet.no/tema/politiattest/hvem-skal-vise-politiattest/>

8.4.3. Gulskogen: Hverdager etter skoletid 4-7 klasse. 10 fredager i året for ungdomsskoleelever⁵⁶⁾

Aktivitetene på Gulskogen etter skoletid går inn under paraplyen «Ekte Kjærlighet på Gulskogen» som er prydet med logoen til idrettslaget. Hver skoledag etter skoleslutt kl. 14 til 15 arrangeres lavterskelaktiviteter som kan fremme mestring og glede for alle. Målgruppen er 4-7.klassinger. Ca. 50 barn deltar hver dag. Aktivitetene er lite strukturerte og i betydelig grad egenorganisert. Aktivitetsleder fra idrettslaget er til stede – mest for å sette aktivitetene i gang og for å skape trygghet.

10 fredagskvelder i løpet av året arrangeres det åpen hall for ungdomsskoleelevene. Idrettslagets aktivitetsleder deltar pluss en eldre ungdom som får betalt. I snitt deltar ca. 60 ungdommer hver gang. Det satses på lavterskelaktiviteter som kanonball, basket og fotball – i tillegg til at det er rom for å sitte på tribunen for å prate. Hallaktiviteten ligner derfor mye på en ungdomsklubb.

Pga. at en har valgt fredags ettermiddag for aktiviteten, har det ved et par anledninger kommet ungdommer utenfra skolekretsen «for å lage bråk». En har derfor et samarbeid med Utekontakt og forebyggende politi som ofte er innom.

8.4.4. Krokstadelva: Hver onsdag hele skoleåret⁵⁷⁾

IBK arrangerer åpen hall hver onsdag kl. 14-16 hele skoleåret igjennom. Vanligvis deltar ca. 60 barn fra barneskolen. Mange av barna er ikke med på andre fritidsaktiviteter. Idrettslagets aktivitetsleder er alltid til stede under hallaktivitetene og har et overordnet ansvar. I tillegg deltar tre-fire 10.klassinger som hjelpeinstruktører. Det har vært et ønske om å få med frivillige til å lede aktivitetene, både foreldre og pensjonister. Dette har vist seg å være vanskelig.

Det har også vært arrangert åpen-hall for ungdomsskoleelever på tirsdager, men her har deltakelsen vært heller laber slik at dette nå kun arrangeres sporadisk.

⁵⁶⁾ I dette tiltaket bidrar Drammen idrettsråd inn med inkluderingsmidler

⁵⁷⁾ Drammen idrettsråd er inne med kr. 148.500 i inkluderingsmidler i 2024.

8.4.5. Solbergelva: To hverdager i halvåret for respektive mellomtrinn og ungdomsskole⁵⁸⁾

Åpen Hall i Solbergelva var det første tiltaket en startet opp etter at kommunedel og idrettslag ble en del av Aktive Lokalsamfunn i 2022 under navnet «Sammen om Ælva». En ønsket å komme raskt i gang og vise både skoleeier og voksne at noe skjedde og at en mente alvor. Svaret ble et enkelt åpen-hall-konsept.

Aktivitetene arrangeres i hallen på Killingrud ungdomsskole – som forøvrig ligger vegg i vegg med barneskolen. To ettermiddager kl. 14-16 i halvåret for 4,5 og 6. klasse og to ettermiddager for 7., 8., 9. og 10. klasse. En velger å koble 7. klassingene med de som går på ungdomsskolen for å forberede overgangen fra barne- til ungdomsskole. 70-100 elever deltar i hver økt.

Både idrettslag og skole har konkrete oppgaver i forbindelse med arrangementen. Barneskolen lager invitasjon og stiller alltid med sosialrådgiver. Fra ungdomsskolen deltar rektor, avdelingsleder og en lærer. Daglig leder i idrettslaget organiserer det og passer på at alt er på plass. For øvrig har en valgt aktiviteter med lave terskler som basketball, brettspill, kanonball og bordtennis. Det deltar to-tre seniorer fra bordtennisklubben som spiller med ungene. Det er en ønsket policy fra både skolen og idrettslagets involvere pensjonister i aktivitetene i både åpen hall og på klubbhuset til å stimulere til generasjonsmøter.

«Det jeg husker best fra åpen hall var at pensjonistene deler ut vafler. Og så er det (navn på en pensjonist) som er kø-kontrollør. Hvordan han klarer å vise barna hvordan stå i kø, hvordan han håndterer dem med vennlig bestemthet og hvordan han husker fjeset til alle ungene, det er veldig fint å se.» (Avdelingsleder Ungdomsskolen).

8.4.6. Konnerud: En lørdag i måneden for hhv. mellomtrinn og ungdomsskole – med deltakelse fra a-lagspillere⁵⁹⁾

Idrettslaget har drevet åpen hall i 10 år. Dette var i utgangspunktet tenkt som et lavterskeltilbud til ungdom, og var et svar på et politisk engasjement for ca. 10 år siden hvor ledende politikere foreslo å bruke Drammenshallen som Åpen Hall på lørdager. Dette var en løsning Drammens idrettsråd sterkt frarådet. Rådet anbefalte i stedet lokale Åpen Hall-arrangementer ute i bydelene – tilpasset lokale forhold, interesse og kapasitet.

Konnerud II arrangerer «aktiv hall» en lørdag i måneden i vinterhalvåret for barn på mellomtrinnet. I snitt deltar ca. 150 barn. Aktiviteten drives som en betalt dugnad for ungdomsutvalget i idrettslaget.

For elever på ungdomstrinnet arrangeres åpen hall en lørdag i måneden i vinterhalvåret. Tidspunktet er fra kl. 19-22.30. Tidspunktet er valgt ut fra et råd fra leder av forebyggende politi i Drammen – som også er trener i håndballgruppa i KIL. Hvis en f.eks. slutter kl. 20 blir en del hengende i området med påfølgende muligheter for konflikter mellom ungdommer. Avslutter en kl. 22.30 er det såpass sent at da drar de fleste hjem. Erfaringen er at dette har vært en god ordning.

«Ungdomshallen» besøkes i snitt av ca. 40 ungdommer. Antallet er halvert siden 2020. En ansatt fra idrettslaget er til stede sammen med fire spillere (menn) fra a-laget i fotball hvor dette er en betalingsdugnad til laget. Det dreier seg om «kule voksenpersoner» - noe vakter rekruttert fra foreldrene ikke nødvendigvis er.

58) DIR med inkluderingsmidler til åpent klubbhus/åpen hall

59) Drammen idrettsråd har gjennom flere år bidratt inn med inkluderingsmidler til tiltaket. I 2024 var beløpet kr. 99.000 kr.

8.4.7. Åssiden: En fredag i måneden for 5-7 trinn og en fredag i måneden for 8-10 trinn⁶⁰⁾

Åssiden IF har i samarbeid med skolene drevet åpen hall siden 2014. I dag arrangeres det åpen hall en fredag i måneden for 5-7 klasse i tidsrommet kl. 17.30 – 19 i gymsalen på Kjøsterud ungdomsskole. Begrunnelsen for å arrangere aktiviteten der, er at barneskole-elevene skal venne seg til ungdomsskolen. Aktivitetene for 8-10 trinn arrangeres en fredag i måneden i den langt større Berskaughallen fra kl. 19-21.30.

Deltakelsen ligger på 50-60 deltakere pr. gang begge steder. Deltakelsen har blitt redusert fra 80-100 trolig fordi det er etablert en foreldrevet fritidsklubb i samme tidsrom – som er attraktiv for mange i målgruppa.

På åpen hall for ungdomsskolen stiller både ungdomsskole og idrettslag med en ansatt hver. Det ligger i arbeidsavtalen til pedagogisk medarbeider på ungdomsskolen å delta i åpen hall. I tillegg bidrar fem-seks ungdoms-aktivitetsledere med rigging og rydding av kiosk og utstyr, og med å sette i gang aktiviteter hvis dette ikke kommer i gang gjennom sjøorganisering.

For et par-tre år siden var det et par episoder hvor det kom ungdommer utenfra som «laget bråk» og skapte utrygghet. Dette ble håndtert ved at natteravnene i bydelen stilte opp for å skape trygghet. Ved et par tilfeller ble også politiet involvert.

8.4.8. Åskollen: En happening med stor deltakelse og potensiale for konflikter⁶¹⁾

Det opplyses at det ikke er noe stort behov for hyppige og regelmessige åpen hall-aktiviteter på Åskollen. FAU på barneskolen driver en «juniorklubb» for 4-7 trinn som ikke involverer idrettslaget, men som dekker mye av det aktivitetstilbudet som en Åpen Hall gir. Dessuten er hallen på Åskollen belagt med idrettsaktiviteter – særlig håndball – fram til ca. kl. 23 hver dag.

Det drives en åpen hall for ungdom ca. en gang pr. måned. I snitt deltar ca. 200 - hvorav mange fra andre bydeler. På Åpen Hall-arrangementet i forbindelse med Halloween deltok ca. 400 – fra hele Drammen og til og med fra Kongsberg. Dette inkluderer også ungdommer som jakter på at «noe skal skje» noe som har ført til at det har vært en del tilløp til konflikter og slåssing.

⁶⁰⁾ DIR er inne med midler gjennom flere år.

⁶¹⁾ DIR med midler gjennom flere år. I 2024: kr. 70.000 kr.

Det store antallet ungdommer, og det at mange ungdommer er ukjente for både hverandre og for de som har ansvaret for hallaktiviteten, fører til at den uformelle sosiale kontrollen svikter. En har derfor brukt foreldre med vekterbevilgning som betalte vakter.

8.4.9 Åpen hall på Strømsø, Svelvik og Fjell?

På **Strømsø** har det vært arrangert Åpen Hall for mellomtrinnet tidligere, men i inneværende år er det kun for 7. trinn. Hensikten er at elevene på Brandenga og Danvik blir kjent med hverandre før de skal starte på Marienlyst Ungdomsskole sammen.

Tennisklubben i **Svelvik** har drevet åpen hall tidligere. Nå er det et halvt år siden sist det ble arrangert. Men fritidsklubben i Svelvik har nøkkel og tilgang til både styrkerom og hall. I den grad det drives lavterskel hallaktiviteter, har det skjedd i regi av fritidsklubben.

Det drives ikke noen åpen hall-aktivitet på **Fjell**. Elevene på ungdomsskolen har en «alternativ timeplan» hvor de slutter skolen til lunsj på tirsdager. Da er idrettshallen ved skolen ledig. Det er et ønske fra ungdomsskolen om samarbeid med idrettslagene om hallaktiviteter. Og da ikke bare sjøorganiserte aktiviteter med lav terskel, men for å gi anledning til utprøving av bestemte idrettsaktiviteter.

8.5 Åpent klubbhus

8.5.1. Solbergelva/SSK. Åpent klubbhus for 9-10 åringer– med pensjonister og eldre ungdommer som medspillere

Solberg sportsklubb åpnet i 2022 et nytt klubbhus på 900 kvm. inklusive garderober, toaletter, storsal, kjøkken, tre møterom og med et inngangsparti som egner seg for litt «henging». Totalkostnaden til klubbhuset var 14 millioner kroner – og det er utvilsomt et av landets fineste klubbhus. Huset som ligger kun et par hundre meter fra barneskolen og tre hundre meter fra ungdomsskolen, egner seg for et vidt spekter av sosiale aktiviteter. Klubbhuset ble bygget mens Solbergelva var i ferd med å innlemmes i Aktive Lokalsamfunn – hvor skoler, idrettslag og pensjonistforening ble koblet sammen – bl.a. på det årlige båt/hotellseminaret for programmet.

«Det var så bra at vi satt i samme rom og ved samme bord. Det var så mye vilje og engasjement. Å gå for det enkle var rådet.» (sosialrådgiver)

Et satsingsområde som ble definert var å skape trygge aktiviteter i klubbhuset for barn i fjerde og femteklasse. Denne aldersgruppen ble valgt fordi de er over «SFO-alder» og fordi barneskolen mente at dette var en særlig sårbar aldersgruppe.

«Vi var opptatt av å få med de som ikke var så aktive. Vi ønsker å skape noe for barn og unge rett etter skolen, og vi ønsker å bruke de arealene vi har. Vi har tatt et utvidet samfunnsansvar etter skoletid.» (Avdl.leder barneskole).

«....det er i 4. og 5.trinn det kan bli litt vanskelig for noen. Det kan ha gått bra fram til da, men da kan det skjære seg litt for noen. Da er det viktig å ta grep». (Sosialrådgiver barneskole).

«Vi er bekymret for de som havner utenfor – som ikke passer inn i idretten.» (Avd.leder b-skole)

Åpent klubbhus arrangeres nå hver tirsdag etter skoletid – nesten gjennom hele skoleåret. Ca. 35-40 barn fra 4. og 5. trinn deltar hver gang – noe som tilsvarer ca. 1/3 av årskullet. En har satset på rolige inneaktiviteter som brettspill, kyrong, play-station og bordtennis. På vinteren er det også skøyteaktiviteter med utlån av skøyter.

«De som kommer er mye de som ikke er med i idretten» (daglig leder i SSK).

«Ungene er ikke styrt. Det er det organiserte uorganiserte». (rektor b-skole)

«Vi får flere og flere barn med autismespekterdiagnoser og ADHD. Da er det viktig at en også har stille-sittende aktiviteter. De orker ikke være i en hall med masse lys og lyd» (avd.leder u-skole)

Stor voksentetthet: Eldre ungdom og pensjonister

Åpent klubbhus arrangeres i etterkant av Seniortrimmen på tirsdag – slik at pensjonistene allerede er på klubbhuset. Da blir en tre-fire pensjonister igjen for å lage vafler til barna og ytterligere tre-fire som går rundt i

lokalet og deltar i spill og aktiviteter med barna⁶²⁾. I tillegg deltar inntil 10 ungdommer fra ungdomsskolen som har fått opplæring gjennom 365-programmet til Viken idrettskrets som aktivitetsledere. Ungdommene får noe betalt for dette.

«Vi opplever ikke noen atferdsproblemer» (rektor - barneskole).

«Det skyldes at vi er mange nok voksne» (sosialrådgiver).

Skolens folk har gjennom dette tiltaket vært veldig opptatt av å «gjøre noe» for de som lett faller utenfor. De melder tilbake at de faktisk når denne målgruppen. Men noe av årsaken til at dette fungerer så bra, kan være at dette ikke bare appellerer til unger som enten er lite fysisk aktive eller som lett faller utenfor av andre grunner. Med så mange deltakere som 35-40 hver gang tyder mye på at dette også er et lavterskeltilbud for alle unger i «Ælva». Det er mange nok som deltar til at det ikke framstår som et tiltak for en avgrenset målgruppe med særlige utfordringer. Derved framstår det trolig heller ikke som et stigmatiserende tiltak.

For barneskolens sosialrådgiver har denne type inkluderingsarena og denne type samarbeid med idrettslaget for å inkludere barn med spesielle behov, stor betydning i hennes arbeid. Det har gitt sterk motivasjon til å fortsette i stillingen – etter å ha hatt den i mer enn 25 år.

Klubbhuset som arena for skolevegrere

Skolevegring dreier seg om elever som vil, men som ikke klarer å gå på skolen. Dette framstår nå som en stadig større utfordring for grunnskolen i Norge. Nyere forskning viser at 3,6 prosent av elever fra 6-10 trinn oppgir skolevegringsrelaterte grunner for sitt fravær – dvs. i snitt nesten en elev pr. klasse. Årsakene til skolevegring er sammensatte, men skyldes ofte angst⁶³⁾. Det finnes ikke noe enkelt «quick fix» og tiltak må skreddersys for den enkelte elev. En viktig strategi i en slik individtilpasset tilnærming, er å sette inn tiltak som får eleven gradvis til å venne seg til skolen igjen⁶⁴⁾.

Killingrud ungdomsskole har ved enkelte anledninger brukt idrettslagets nye klubbhus som en arena for skolevegrere.

«Vi har elever som vegrer seg for å komme til skolen. Det er da tenkt som en overgangsfase å ha undervisning på klubbhuset. Elevene vegrer seg for å gå på skolen fordi de har negative følelser knyttet til skolebygget, til andre elever eller til store grupper.»

«Det er en elev av gangen. Det er ikke noen stor gruppe. Det er veldig persontilpasset. Det kan være så vanskelig å komme tilbake til skolen fordi eleven føler på mislykkethet. Og så er det noen som har gode minner fra klubbhuset». (Avdelingsleder ungdomsskole)

Klubbhuset til Solberg Sportsklubb egner seg trolig særlig godt til formålet. Det ligger kun 300 meter fra ungdomsskolen, men ute av syne for den. Klubbhuset er nytt og trivelig. Daglig leder i idrettslaget opplyser at hun som regel er til stede på huset og at det er viktig at alle som kommer dit føler seg sett og velkommen. Og så stiller selvsagt personale fra skolen opp for å følge opp den aktuelle eleven. Klubbhuset egner seg også for å knytte opp en mindre gruppe elever rundt skolevegreren - som ledd i arbeidet med å normalisere situasjonen og gradvis føre eleven tilbake til den ordinære skolen.

Rektor på ungdomsskolen opplyser at bruk av klubbhuset som en tilbakeføringsarena for skolevegrere er noe de ikke hadde tenkt på hvis de ikke hadde hatt dette samarbeidet med idrettslaget.

62) *En personlig refleksjon og tips til en masteroppgave: Jeg har helt siden tidlig på 1980-tallet hørt mye snakk om hvor viktig det er å koble eldre og barn/unge i felles aktiviteter. Mange har noen idylliske forestillinger om hvordan en kan få til dette. Min erfaring fra en rekke bydelshus- og grendehusprosjekter rundt om i Norge, er at dette er svært vanskelig å få til. Ofte ønsker barn og særlig ungdom å være for seg selv – uten for mye voksenkontroll fra et kobbelt med pensjonister. Og tilsvarende ønsker ikke pensjonister primært å delta i aktiviteter sammen med støyende barn. I Solbergelva synes man å ha fått til en match. Et viktig spørsmål er hvorfor og hvordan en har klart dette? Er dette noe som skyldes at aktiviteten er ny og spennende både for barn og pensjonister? Er dette noe man klarer å drive over tid? Hva betyr en slik kobling for barna? Og hva betyr det for pensjonistene som deltar?*

63) <https://www.bufdir.no/foreldrehverdag/ungdom/skole-og-vennskap/skolefravar-og-skolevegring/>

64) *Slik får skolevegrere lyst til å komme tilbake til skolen -* <https://www.forskning.no/barn-og-ungdom-partner-psykologi/slik-far-skolevegrere-lyst-til-a-komme-tilbake-til-skolen/1848531>

8.5.2. Øren: Huset på banen.

Drammen kommune åpnet i 2017 en ny idrettshall på Øen i tilknytning til skole og ballflate – og tett opp til det gamle klubbhuset til Drammens Ballklubb. Hallen har en håndballflate (45x25 meter), samt et motorikkrom og en dansesal – hver på 100 kvm. - i underetasjen.

Som ledd DBK's deltakelse i Aktive Lokalsamfunn startet klubben i 2020 en bred medvirkningsprosess med flere workshops for å utvikle og utvide et tradisjonelt klubbhus til et bydelshus. Hensikten var å utvikle en møteplass for mennesker i alle aldre og livssituasjoner fra bydelen - hvor dette ikke nødvendigvis var knyttet til medlemskap i klubben. Ungdom mellom 13 og 19 år var en prioritert gruppe i medvirkningsprosessen.

I selve prosjekteringen av huset fikk klubben uvurderlig hjelp av frivillig dugnadsinnsats fra medlemmene. Et av medlemmene – en industrigründer – fant fram til medlemmer i klubben som gjennom sine ordinære jobber drev med å tegne og prosjektere bygg, kjøre anbudskonkurranse og forhandlinger. Deretter kontaktet han dem med forespørsel om å delta i en «prosjekteringsdugnad» for å realisere «huset på banen» - noe de fleste som ble forespurt sa ja til.

«Huset på Banen» sto ferdig i 2023. Det har en flate på 305 kvm. og kostet 13,5 millioner kroner. Huset består av: E-sportrom, kontorer, møterom, storsal, peisestue, garderober. Kjernen i huset er et åpent bydelsrom med kjøkken, flere sosiale soner, «hengestoler», gaming-hjørne og kioskautomat.

Huset er åpent alle dager fra 07 til 23. Alle medlemmer har tilgang til klubbhus, idrettshall og motorikkrom/ treningssenter gjennom et app-basert låsesystem. Blant annet trener en gruppe seniorer i alder 60-88 år regelmessig i treningsrommet – med kaffe/kaker etterpå i klubbhuset.

Mer info om «Huset på banen» finner du her: [«Huset på banen» | Gode idrettsanlegg](https://www.godeidrettsanlegg.no/forbildeanlegg/huset-pa-banen)
<https://www.godeidrettsanlegg.no/forbildeanlegg/huset-pa-banen>

Hvordan huset faktisk fungerer; om det blir en møteplass for hele bydelen, eller om det fortrinnsvis blir et klubbhus for Drammens Ballklubb, er for tidlig å si. En erfaring fra SIF-huset på den andre siden av «ælv» som på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 90-tallet var et kombinert klubbhus for SIF og et bydelshus for Gulsbogen, viste at huset gradvis mistet sin betydning som et hus for hele bydelen. Det ble igjen et mer tradisjonelt klubbhus. Men det er slett ikke gitt at det blir slik på Øren. Det er gjort mange grep, som skiller seg fra det man gjorde på Gulsbogen 30 år tidligere, for at huset skal brukes av flere ulike brukergrupper. Her er det en interessant tematikk for en masteroppgave i sosiologi/folkehelse/idrettsfag.

8.5.3. Konnerud: Åpent klubbhus

Klubbhuset på Konnerud er åpent mandager og torsdager i tidsrommet kl. 14-20. Målgruppen er 10-19 år, men hovedtyngden av deltakere er i alderen 12-13 år. I snitt deltar ca. 40 yngre ungdommer hver gang.

Deltakerne får gratis mat, de kan velge mellom lavterskelaktiviteter som brettspill og e-sport – eller de kan kun «henge» på klubbhuset. Ifølge en av rektorene har skolen strevd med barn som ikke har vært så sosiale etter pandemien – hvor de må trene seg på å være sosiale på fritiden. Det åpne klubbhuset med sine lavterskelaktiviteter er en god treningsarena.

Også på dette tiltaket benyttes 9. klassinger fra valgfaget «innsats for andre» som aktivitetsledere, mens elever fra 8. klasse har oppgaver i forbindelse med matlaging og servering.

Bortsett fra åpningstiden har tiltaket mye til felles med en kommunal juniorklubb. Idrettslaget har fått noe midler fra BUF-dir., noe fra idrettsrådet, noe fra SOS-barnebyer og noe fra sponsorer.

8.6 Ferieaktiviteter

Ferieaktiviteter har tidligere vært en viktig oppgave for flere idrettslag. Siden Drammen kommune også driver ferieaktiviteter, har enkelte idrettslag nedskalert sine lokale tilbud.

Følgende idrettslag driver nå ferieaktiviteter i begynnelsen og slutten av sommerferien og i høst- og vinterferie:

8.6.1. Fjell. Drafn's aktivitetscamper.

Idrettslaget Drafn tilbyr gratis aktivitetscamp for barn mellom 8-12 år i uke 26 og 32 (første og siste uke i sommerferien), i uke 40 (høstferien) uke 9 (vinterferien), en uke i påskeferien og noen inneklemt dager i mai. Antall deltakere varierer mellom 20 til 80 på hver camp. Målet er å tilby aktivitet i feriene hvor barn som ikke har andre tilbud, kan ha gode og aktive opplevelser i trygge rammer. Om sommeren arrangeres aktivitetscampen i idrettsanlegget i Drafnkollen hvor en også kan bruke Drafn's klubbhus ved behov. Hallen ved Fjell skole brukes høst og vinter.

Ungdom som har fått aktivitetslederutdanning gjennom kurset «LederPuls» er med å planlegge og gjennomføre aktivitetscampene – noe de får betalt for.

Både LederPuls og aktivitetscampene er finansiert av BUF-etat. KIWI Strømsø har i 2024 finansiert lunsj til alle deltakerne.

8.6.2 Mjøndalen/MIF: Sommer-, høst- og vinterferie

Feriecampene til MIF i høst, vinter og sommerferie byr på et bredt spekter av aktiviteter fra kjente idretter og aktiviteter som fotball, håndball og innebandy til mer utradisjonelle og varierte aktiviteter som blant annet baseball, turn og tennis. Målgruppe er barn i alder 8-12 år. I 2024 deltok til sammen 90 barn på slike camper. MIF anvender ungdomsskoleelever med aktivitetslederutdanning på campene, noe de får betalt for. I tillegg deltar aktivitetsleder fra idrettslaget. Drammen idrettsråd bidro med kr. 70.000 til tiltaket i 2024 i form av inkluderingsmidler

8.6.3 Gulskogen: Sommer-, høst og vinterferie

Målgruppe er barn i 4.- 7.-trinn. I 2024 deltok 150 barn på «summercampen», og ca. 60 på hhv. høst og vintercamp. Dette ledes av idrettslagets aktivitetsleder – med støtte fra en voksen og fire ungdommer fra 10. klasse – noe de får betalt for. Strømsgodset IF har gode erfaringer med selv å drive ferieaktiviteter – og en har derfor valgt ikke å bli en del av det kommunale ferieaktivitetssystemet. I sommerferiens første uke legges det mest vekt på fysiske aktiviteter, mens det i den siste uka legges mest vekt på kulturaktiviteter.

Drammen idrettsråd bidro med kr. 70.000 til tiltaket i 2024 i form av inkluderingsmidler.

8.6.4 Krokstadelva: Sommer, høst og vinterferie

Idrettsforeningen Birkebeineren har feriecampaer bestående av flere dager både i vinterferie, høstferie og sommerferie. IBK har også aktivitetstilbud i juleferien med åpen hall + litt ekstra.

8.6.5 Svelvik

«Sammen i Svelvik» som består av idrettslagene i kommunedelen samarbeider med den kommunale sommerskolen om ferieaktiviteter.

8.6.6 Andre idrettslag som driver ferieaktiviteter

Ifølge Drammen idrettsråd er det også andre idrettslag som driver ferieaktiviteter. Noen gjør det i alle ferier, andre kun om sommeren. Dette finansieres med midler fra hhv. Drammen idrettsråd, ulike stiftelser og Drammen kommune.

Drammens Ballklubb

Åssiden IF

Glassverket IF

Konnerud IL

Solberg SK

Skiold

8.7 Aktiviteter som skjer kun i en kommunedel

De aktivitetene som er presentert i delkapitlene 8.1 til 8.6 dreier seg om slike som enten drives i alle kommunedelene eller hvertfall i flere av dem. Hvis vi fortsatt skal bruke «skog og trær»-metaforen, har vi også noen typer trær som det kun er et av i skogen, men som det kan være verdt å nevne. Dette fordi de viser noe av artsrikdommen i Aktive Lokalsamfunn og fordi det kan dreie seg om et tiltak/aktivitet som kan ha overføringsverdi til andre lokalsamfunn og idrettslag

8.7.1 «Sammen om et varmere Åssia» - en møtearena fire ganger i året

«Sammen om et varmere Åssia» er delvis et slagord, men også navnet på en møtearena med fire årlige møter. Møtearenaen ble etablert i 2016 og var svar på en helt konkret utfordring i bydelen i form av ungdomskriminalitet og frykt i barne- og ungdomsmiljøene. Dette er en møtearena hvor både kommunale tjenester og frivillige organisasjoner i bydelen informerer hverandre gjensidig, de definerer utfordringer, drøfter hvordan disse kan løses – for deretter eventuelt å koble ressurser fra de ulike aktørene for å møte utfordringene. Det diskuteres ikke individsaker på denne møtearenaen.

Deltakere på denne møtearenaen er: Aronsløkka barneskole, Åssiden barneskole, Kjøsterud ungdomsskole, de tre respektive FAU'ene, Saniteten Bo- og servicesenter, Åssiden idrettsforening, Åssiden kirke og elevrådet på ungdomsskolen. Dette er et møteforum på ledernivå – dvs. at det er rektorer, FAU-ledere og ledere fra de frivillige organisasjoner som deltar. Åssiden idrettsforening som den desidert største frivillige foreningen i bydelene deltar alltid – og av og til med både to og tre personer – hhv. daglig leder, aktivtetsleder og evt. et styremedlem. Andre frivillige organisasjoner og kommunale virksomheter kalles inn etter behov.

Det er rektor på Åssiden skole som tar ansvar for det administrative rundt møtene.

Denne møteformen er temmelig lik de såkalte nærmiljøutvalgene som Drammen kommunen forsøkte å etablere i hver bydel midt på 80-tallet for å koordinere kunnskap, interesser og ressurser mellom lokale kommunale tjenester og frivillige organisasjoner. Dette forsøket mislyktes. En viktig årsak var at dette var et initiativ som kom oven i fra – fra daværende politisk ledelse og kommuneadministrasjonen. Det var ikke knyttet opp til lokale behov

og interesser (jf. Carlsson 1989). På Åssiden er derimot dette noe de lokale aktører har villet ha selv og som de drifter selv. Møtearenaen er knyttet til lokale behov og interesser.

Etter kommunesammenslåingen i 2020 har «nye Drammen kommune» også etablert en lignende samordningsarena mellom fortrinnsvis kommunale forebyggende tjenester på kommunedelsnivå – «arena 3-samarbeidet» - hvor lokale virksomhetsledere deltar. Men her deltar ikke de frivillige organisasjonene.

I tillegg er det etablert et såkalt Nærutvalg i hver kommunedel hvis oppgave er å skape lokalt engasjement, synliggjøre og få gjennomført lokale saker. Nærutvalget er ment som en kontaktarena mellom innbyggere og de folkevalgte. Hvert nærutvalg består av elleve medlemmer; tre politikere og åtte innbyggere fra kommunedelen. Nærutvalgets medlemmer møtes fire ganger i året.

«Sammen om et varmere Åssia» er således delvis overlappende med to møte- og koordineringsarenaer i bydelen som er innført i ettertid. Spørsmålet er om det er hensiktsmessig med alle tre. Er det (koordinerings-)oppgaver nok for alle til at det vil oppleves nyttig og interessant å delta? Vil tre møtefora som til dels omhandler de samme utfordringer – og fordrer deltakelse fra til dels de samme aktørene – skygge for hverandre og føre til deltakerne går lei?

En viktig oppgave for dette møteforumet på Åssia har vært å følge opp arbeidet med Aktive Lokalsamfunn. Skolene på Åssiden har vært blant de skolene i kommunen som klarest har prioritert å bruke ressurser på samarbeidet med idrettslaget. Det er hvertfall en rimelig hypotese at dette skyldes det langvarige og systematiske samarbeidet de har hatt gjennom dette møteforumet.

8.7.2 Strømsø: Natteravner fra idrettslaget som inntektsbringende dugnad

Strømsø har de siste årene opplevd et betydelig ungdomskriminalitetsproblem. En stor del av den alvorlige ungdomsvolden i byen har skjedd på Strømsø⁶⁵⁾. Gjerningsmennene har vært ungdommer både fra Strømsø og fra andre bydeler i Drammen. For å forebygge kriminalitet og skape trygghet har det vært gjennomført en rekke satsinger fra både politiet og fra kommunale tjenester organisert gjennom Knutepunkt Strømsø. Idrettslaget Skiold har siste året organisert natteravning hvor foreldre til barn i klubben går natteravn. Tiltaket har fått midler fra det lokale Lyche-fondet og skjer som en betaldtugnad hvor inntektene går til lagene i klubben som foreldrene rekrutteres fra. Det oppgis at dette er en mer meningsfull dugnad enn å selge sokker eller doruller. I tillegg til at foreldrene bidrar med en uformell og neddempet sosial kontroll, får de også en godt bilde av hva som skjer i bydelen på kveldene – på både godt og vondt.

8.7.3 Gulskogen: Teater og kunst

Under paraplyen Ekte Kjærlighet på Gulskogen – hvor Strømsgodset Idrettsforening spiller hovedrollen – er det etablert to aktiviteter som klart går utover det en forbinder med idrett. Det ene dreier seg om teater – det andre om kunst. Strømsgodset IF har en daglig leder på halv-tid som i den andre halve tiden har et overordnet ansvar for disse aktivitetene. Dette innebærer alt fra å skrive teaterstykker, hente inn spisskompetanse på aktiviteter, koordinere logistikken rundt teaterforestillinger og ha tett kontakt med de to skolene i bydelen. I tillegg inngår også utvikling av e-sport i denne halve stillingen – som er finansiert gjennom midler fra BUF-etat.

65) Drammen, Strømsø | Ungdomskriminaliteten har gått i taket på Strømsø - Politiet tror det er store mørketall - <https://www.dt.no/ungdomskriminaliteten-har-gatt-i-taket-pa-stromso-politiet-tror-det-er-store-morketall/s/5-57-2265302>

Teater

Teatergruppa har ca. 30 deltakere fra målgruppa som er 4-7.klasseselever. 11 elever fra ungdomsskolen fungerer som instruktører gjennom valgfaget «Produksjon for scene». Kjerneaktiviteten er å øve på teaterforestillinger – tre forestillinger i løpet av året. Det er to øvelser ukentlig på to timer hver.

I september 2024 ble det f.eks. arrangert et vandreteater på historiske Gulskogen Gård hvor publikum kunne vandre mellom tablåer som viste historiske begivenheter i Drammen. Julen 2024 framførte elevene skuespillet om Snekker Andersen på et nærliggende sykehjem. Til sommeren 2025 øves det inn en forestilling beregnet på de ca. 150 barnehagebarna i bydelen.

Tidligere år er det satt opp musicals i et eget sirkustelt på idrettsanlegget – bl.a. med musikk fra The Greatest Showman, men med eget-skrevet tekst tilpasset bydelen.

Det er engasjert to teaterfaglige instruktører på timebasis til denne teatergruppa. Begge har lang erfaring fra teater- og dans. Den ene er allmenlærer med dramautdanning – med 20 års erfaring fra å regissere barne- og ungdomsteater. Den andre har en bachelor i skuespill og en bachelor i psykisk helsearbeid – og er til vanlig daglig leder i et barne- og ungdomsteater.

Kunst

Ca. 25 barn fra både Rødskog og Gulskogen skole deltar én dag pr. uke – ca. to-tre timer – med kunstaktiviteter som arrangeres på Rødskog skole. Av kunstaktiviteter kan det nevnes maling, tegning, toving, keramikk pluss at de laget en pepperkakelandsby til Gulskogen senter til jul. Det opplyses at de barna som deltar her, i mindre grad er slike som deltar i idretten. Også denne aktiviteten ledes av en høyest profesjonell aktør – som til vanlig er kunstpedagog ved en nærliggende videregående skole.

8.8 Aktiviteter og tiltak som ikke presenteres nærmere

De aktiviteter og tiltak som er presentert i kap. 8.1-8.7 dreier seg om slike som gjennomføres av de store fleridrettslagene som fortrinnsvis arbeider innenfor en av Drammens 11 kommunedeler. Aktive Lokalsamfunn inneholder også aktiviteter som er frakoblet kommunedel og som drives av et (sær)idrettslag som betjener hele byen. Dette gjelder bl.a. Mangfold og inkluderingsprosjektet til Strømsø Cricket klubb, Drammen Basketballklubb/ Rivers, Elvebyen Taekwondoklubb, og Blåtimen til Strømsgodset Toppfotball. Av kapasitetsgrunner presenteres disse ikke i denne rapporten.

Som nevnt innledningsvis behandler heller ikke denne rapporten hvordan Idrettens solidaritetsfond fordeles og fungerer. For 2024 gjaldt dette 8,2 millioner kroner i statlige midler som Drammen idrettsråd har fordelt videre til de enkelte idrettslag. Mens Aktive Lokalsamfunn i hovedsak har en universell tilnærming og gjelder alle barn og unge i kommunedelen, er Solidaritetsfondet det desidert viktigste virkemidlet for å inkludere inn i organisert idrett barn og unge mellom 6-19 år som faller utenfor idretten på grunn av at økonomi er en barriere for deltakelse.

Dette er et så stort og viktig tema og et så omfattende arbeid at dette evt. må beskrives og evalueres separat.

9. Hva har en oppnådd gjennom Aktive Lokalsamfunn? Oppsummering

9.1 En av Norges største lokale folkehelsesatsinger

Aktive Lokalsamfunn er et program som startet i Drammen i 2014 med en visjon om å høyne innbyggernes aktivitetsnivå gjennom å bidra til livslang aktivitetsglede og bygge en aktiv identitet. En sentral målsetting har vært å fremme mestring av fysiske aktiviteter og skape en grunnleggende aktivitetsglede i barnealder, for i neste omgang å videreutvikle dette i ungdomsalder slik at det deretter tas med videre inn voksenlivet i form av en aktiv identitet og livslang bevegelsesglede. For å få til dette er en viktig målsetting at idrettslag og skoler sammen – i et partnerskap - bygger dette fundamentet i barneskolealder og siden sikrer meningsfulle aktivitetsfellesskap i ungdomsskolealder.

Aktive Lokalsamfunn består i 2024/25 av over 60 samskapte aktiviteter i regi av de store fleridrettslagene i de 11 kommunedelene i kommunen. Dette inkluderer Fysak på 18 barneskoler i ni av de 11 kommunedelene, aktivitetslederopplæring av ungdom i sju kommunedeler, åpen hall i sju kommunedeler, åpent klubbhus i tre kommunedeler, E-sport i sju idrettslag, motorisk trening for et tjuetalls barnehager i regi av tre idrettslag, motorisk trening for småskolebarn i et idrettslag, ferieaktiviteter i sommer/høst/vinterferie i regi av fem idrettslag og kun i sommerferien i regi av seks, samt «natteravning» i ett. I tillegg kommer utradisjonelle aktiviteter i kun ett idrettslag; e-sport både for skolevegrere og som universelt opplæringstiltak, bruk av klubbhuset for skolevegrere, samt teater- og kunstaktiviteter. Utover dette kommer en håndfull aktiviteter drevet av sær-idrettslag som ikke er omtalt i denne rapporten.

Hadde vi inkludert programmets «seniorsatsing» kunne en ha plusset på et titalls aktiviteter til.

Hvis vi begrenser programmet til universelle aktiviteter utenfor medlemsbasert aktivitet, men inklusive e-sport som en ny bredde-aktivitet, dreier det seg om en økonomisk innsats på ca. 16 millioner kroner i 2024. Hvis vi hadde tatt med idrettens arbeid med å inkludere flere barn og unge i den medlemsbaserte idretten gjennom å senke økonomiske terskler ved bruk av midler fra Solidaritetsfondet, hadde programmet hatt en økonomisk innsats på 24 millioner kroner i 2024.

Programmet finansierer 11-12 årsverk fra høykompetente aktivitetsledere i idrettslagene for å skape aktiviteter for barn og unge i Drammen. I en kommunal folkehelsesammenheng er dette en usedvanlig stor innsats.

Hvis Aktive Lokalsamfunn hadde blitt meldt inn i det nasjonale folkehelseprogrammet (2017-2026)⁶⁶⁾, hadde det vært et av de desidert største av de 158 lokale prosjektene i programmet.

Omfanget av Aktive Lokalsamfunn og den høye relevansen det har siden det dreier seg om å koble kompetanse og ressurser mellom to av de viktigste arenaene for barn og unge – skoler og idrettslag – tilsier at programmet burde ha vært grundig evaluert gjennom en ekstern forskningsinnsats. Slik har det ikke vært. En evaluering som igangsettes 10 år ut i programmet – med en forskerinnsats på ca. tre månedsverk – innebærer at dette må bli en beskrivende og enkel prosessevaluering.

Svært mange evalueringer av folkehelsearbeid har fokus på prosesser og på samhandling. Dette skyldes delvis at det er svært krevende og dyrt å måle effekter. Men det skyldes også at en ofte kjenner til effekter av ulike aktiviteter og tiltak – særlig fysiske aktiviteter. En vet hva som virker. Den store utfordringen i folkehelsearbeidet er hvordan en skal samhandle, organisere og finansiere arbeidet for å skape effektene. Hvordan skal en få aktiviteter «opp og stå» og bli bærekraftige over tid?

Denne evalueringen søker å sammenfatte og tydeliggjøre noen av de viktigste resultatene, erfaringene og lærdommene en har gjort i et programarbeid som har pågått i 11 år og som har endret karakter og fokus underveis.

66) Program for folkehelsearbeid i kommunene - Helsedirektoratet - <https://www.helsedirektoratet.no/forebygging-diagnose-og-behandling/forebygging-og-levevaner/folkehelsearbeid-i-kommunen/program-for-folkehelsearbeid-i-kommunene>

Hva har kommet ut av programmet? Resultater

Evalueringen søker å svare på følgende spørsmål:

- Har Drammen kommune klart å gjennomføre bystyrevedtaket fra 2014 om «en times daglig fysisk aktivitet i skolen»?
- Har idrettslagene sammen med skoler og barnehager klart å legge til rette for aktiviteter som med stor sannsynlighet vil skape bevegelsesglede, mestring og bygge fellesskap?
- Hvordan er arbeidet samskapt, organisert og finansiert? Hvilken rolle spiller idrettslagene, skolene, kommunen for øvrig, statlige støtteordninger og allmennyttinge stiftelser?

9.2 Vedtaket om en times daglig fysisk aktivitet i skolen ble ikke gjennomført verken i Drammen eller nasjonalt

Bystyrevedtaket fra 2014 representerte bunnplanken i Aktive Lokalsamfunn. Forankret i dette vedtaket ble Drammensmodellen for fysisk aktivitet i skolen utviklet - med følgende elementer:

Kroppsøving: 2 timer pr. uke

Fysak: Fysisk aktivitet på mellomtrinnet. 1 time pr. uke

Fysisk aktiv læring som pedagogisk virkemiddel. 2-3 timer pr. uke

Kroppsøvingsdelen var egentlig uproblematisk å gjennomføre. Dette var allerede gjennomført i og med at dette var og er et obligatorisk skolefag med egen læreplan og kompetansemål.

Fysak på mellomtrinnet hadde vært en del av grunnskoleopplæringen i fem år da bystyrevedtaket i Drammen ble fattet. Fysak er ikke et ordinært fag med kompetansemål og det er heller ikke et krav om å bruke undervisningspersonale i aktivitetene. Denne evalueringen viser at gjennom å anvende aktivitetsledere/ idrettspedagoger fra idrettslagene, har en fått bedre kvalitet på aktivitetene og større variasjon i aktiviteter uten at dette representerer økte kostnader for skolene.

Siden fysak ikke er et fag elever eller skolen måles på, er det umulig å si hvor mye bedre aktivitetene har blitt gjennom bruk av fagpersoner fra idrettslagene. En kan finne ut av dette, men da må dette gjøres gjennom en langt grundigere og «spissere» evaluering enn denne.

Fysisk aktiv læring dreier seg om at en i ordinære fag bruker fysisk aktivitet som et pedagogisk virkemiddel. I og med at både kroppsøving og fysak på mellomtrinnet allerede eksisterte som fag/aktiviteter, ville en oppnåelse av målet om en times fysisk aktivitet pr. dag i stor grad avhenge av at man klarte å legge fysiske aktiviteter inn i ordinære fag tilsvarende 3 timer pr. uke på ungdomsskolen og for småskolen, og 2 timer pr. uke for mellomtrinnet.

Basert på en evaluering Agenda Kaupang gjorde av «Læringsløp Drammen» i 2019, sammenholdt med informantopplysninger som er gitt i denne evalueringen, er en rimelig konklusjon at dette har kun et mindretall av lærerne fått til – og det har vært vanskeligst å få til i ungdomsskolen.

Konklusjon: Drammen kommune lyktes ikke med å gjennomføre en times daglig fysisk aktivitet i skolen.

Det man lyktes best med var samarbeidet med idrettslagene om fysak på mellomtrinnet.

Vedtaket i Drammen var en modell og inspirasjon for et lignende Stortingsvedtak i 2017 om at alle elever i norsk skole skulle ha en times daglig fysisk aktivitet. Dette vedtaket ble aldri gjennomført - noe det er grundig redegjort for i kap. 6.4. Den viktigste grunnen til at en ikke lyktes i Drammen og at en ikke en gang forsøkte på nasjonalt nivå, er det det er begrenset hvor mye fysisk aktivitet en kan legge inn i skoletiden. Det synes nå å være tverrpolitisk enighet om at hvordan dette evt. skal gjøres, må overlates til skolens og lærernes skjønn.

Vedtaket fra 2014 i Drammen gjelder for øvrig ikke lenger. Det ble ikke videreført inn i den nye kommunen fra 2020. Nå er det andre planer og nye vedtak som gjelder.

En aktivitetsreforms møte med den kompliserte virkelighet

Noe av det interessante med vedtaket om en times daglig fysisk aktivitet i Drammensskolen og gjennomføringen av det, er den fortellingen som ble etablert. Det ble satt likhetstegn mellom vedtaket og at det faktisk ble gjennomført.

Vedtaket i Drammen om en times fysisk aktivitet var på mange måter grensesprengende. Det adresserte et betydelig samfunnsproblem – inaktivitet og uhelse blant barn og ungdom. Vedtaket var enkelt å forstå: En times daglig fysisk aktivitet i skolen. Drammen presenterte en modell for hvordan dette kunne gjennomføres som så veldig enkel ut. Det var tilsynelatende veldig lite som skulle til for å møte et betydelig samfunnsproblem. Når dette vedtaket også gjøres av Stortinget i 2017 – fikk det nesten karakter av å kunne bli en reform hvor 20% av skoletiden for alle grunnskoleelever i Norge skulle brukes til fysisk aktivitet.

I forarbeidet til denne nasjonale reformen spilte fortellingen om gjennomføringen av vedtaket i Drammen en helt sentral rolle (jf. kap. 6.3). Entusiasmen var stor i skoler, idrettslag, i skoleadministrasjonen og blant ledende politikere i Drammen kommune, og det var ikke vanskelig å finne gode fortellere. Det dreide seg om en fortelling basert på noen gode enkelttekstempler og hvor det var uklare grenser mellom hva en hadde tenkt og hva en faktisk gjorde. Slike ideelle fortellinger vil som regel alltid vinne over en fortelling fra den komplekse virkelighet. Dette understrekes også av Nils Brunsson - en av Sveriges statsvitenskapelige tungvekttere:

«...en reformløsning (kan) erbjuda mer klarhet, enkelthet, konsistens och förståelighet». «Om man jämför en enkel, klar och riktig reformidé med dagens situation med all dens ineffektivitet, dess ad-hoc-lösningar, oklarheter och konflikter, kompromisser och komplicerade samband, så er chansen stor att den nya lösningen skall framstå som bättre. Enkla principer får lättare stöd och skapar lättare entusiasm än vad komplicerade beskrivningar av verkligheten gör.» (Brunsson 1990:31)⁶⁷⁾

Det var i møtet med den kompliserte virkelighet at både Drammen kommunes og Stortingets vedtak om en times daglig fysisk aktivitet i skolen «gikk på en smell». Reformforslaget møtte motstand fra de som skulle gjennomføre vedtaket – lærerne - som pekte på at det kom i konflikt med andre viktige og politisk vedtatte prinsipper for norsk skole. Og så har virkeligheten endret seg. Dette «reformforslaget» overskygges nå av andre utfordringer som har blitt synlige på problemhimmelen som skolene også forventes å ta tak i. Skolen som en universell arena hvor alle barn går, er utvilsomt den viktigste arena for å forebygge problemer – av enhver art. I en verden hvor kjente problemer endres, nye problemer dukker opp og hva vi definerer som problemer er i endring, blir det trangt om plassen i skolen. Mange av disse utfordringene henvises nå til det tverrfaglige temaet Livsmestring.

For idretten på både lokalt og nasjonalt nivå er en times daglig fysiske aktivitet i skolen fortsatt et viktig mål, og det oppleves som frustrerende at verken statlige eller lokale skolemyndigheter lenger står bak det som ble politisk vedtatt for noen år siden. Samtidig dreier det seg om et mål og forventninger til hva «andre» skal gjøre – med begrensede konsekvenser for idretten selv. Det er nok lettere for idretten å holde fast på målsettingen om en times fysisk daglig aktivitet i skolen enn for skolene selv og kommunene som skoleeier.

For skolene i Drammen har en times daglig fysisk aktivitet blitt mindre viktig som målsetting. I motsetning til idretten har skolene langt flere oppgaver og langt flere mål hvor det som regel er slik at hvis en gjør mer for å nå et mål, må en ofte gjøre mindre ift. andre mål. Den virkelighet skolene forholder seg til er mer kompleks og mer foranderlig – som i neste omgang fører til at skolens prioriteringer nasjonalt, kommunalt og i den enkelte skole endrer seg.

Dette er et viktig bakteppe for å forstå hvordan Aktive Lokalsamfunn som program kom til å utvikle seg. Skolene drev gradvis selv vekk fra det mål og den modell som undervisningssektor i Drammen selv hadde utviklet og fra det vedtak som Drammens politikere gjorde i 2014.

⁶⁷⁾ Brunsson, Nils, 1990. *Reformer som rutin*. I Brunsson og Olsen (red.): *Makten att reformera*. Stockholm: Carlssons Bokförlag

9.3 Har man klart å etablere og drive aktiviteter som vil kunne fremme bevegelsesglede, mestring og fellesskap?

Det korte svaret på dette spørsmålet er at dette har en langt på vei lyktes med.

Det lange svaret finner en i beskrivelsene av de mange aktivitetene og tiltakene i kapittel 8. Her følger dette i en mer sammenfattende versjon.

9.3.1 Økt kvalitet på hhv. fysak på mellomtrinnet og valgfag/aktivitetslederopplæring i ungdomsskolen

Gjennomgangen i kap. 8.1 viser at bruken av aktivitetsledere/idrettspedagoger⁶⁸⁾ fra idrettslagene inn i fysaktimen for mellomtrinnet har gitt bedre kvalitet på aktivitetene. Det er en ganske entydig tilbakemelding fra skolene om dette. Aktivitetslederne/idrettspedagogene har en utdanning, erfaring og engasjement som overskrider det skolens ansatte vanligvis har. Aktivitetslederne/idrettspedagogene har erfaring med å lede aktivitet for store elevgrupper og de rår over et større repertoar av aktiviteter enn både lærere og pedagogiske medarbeidere. Typiske tilbakemeldinger fra rektorene er:

«Vi får inn noen med god kompetanse. Vi får økt kvalitet på arbeidet. Dette er en nøkkelposisjon så det er viktig hvem som arbeider med dette.....(Idrettslaget) henter inn folk som spesialiserer seg i dette. Dette er høykompetente folk».

«.....jeg er imponert over hva de får til ute hele året. Vi får topp kompetente aktivitetsledere. Dette hadde vi ikke fått lærerne til å gjøre.»

Hvor mye mer elev-aktivitet, mestring og mestringsglede en aktivitetsleder/idrettspedagog stimulerer sammenlignet med en annen type ansatt, er helt umulig å si. Men det er i høyeste grad en rimelig hypotese at det er en slik sammenheng.

Det meldes også fra flere skoler om at når aktivitetsleder/idrettspedagog tar hånd om aktiviteter for «de mange», har skolens personale bedre muligheter til å følge opp barn med spesielle behov. Likeledes melder et par skoler at idrettspedagogen også har fulgt opp barn nettopp med spesielle behov – fordi de aktuelle idrettspedagogene har spisskompetanse på dette.

Det er også en klar tilbakemelding fra skolene om at bruk av høykompetent personale inn i valgfaget «innsats for andre», har løftet kvaliteten på valgfaget. Det har gjort det mulig å anvende elever fra valgfaget inn i fysaktimer og dermed gi dem en relevant praksisarena for prøve ut og utvikle aktivitetslederkompetansen – under oppsyn av idrettspedagogen. Samtidig har deltakelsen fra flere unge aktivitetsledere i fysak-øktene gitt mellomtrinnslevene en mulighet for å prøve ut flere aktiviteter. Dette vil i neste omgang kunne øke den enkeltes «physical literacy».

Koblingen opp mot idrettslaget har også gitt valgfagselever muligheter for å praktisere aktivitetslederutdanningen på IFO/SFO, åpen hall, ferieaktiviteter og i en kommunedel også i allidretten i idrettslaget.

Aktivitetsledelse etter skoletid og i ferier har normalt vært lønnet med 120-130 kr./time. I en kommune med en stor andel lavinntektsfamilier er dette et viktig økonomisk tilskudd for mange ungdommer som befinner seg under eller i nærheten av «lavinntektsgrensen». For noen kan det hjelpe dem over de økonomiske terskler inn i den organiserte idretten. For andre kan det forebygge kriminalitet⁶⁹⁾. For de fleste innebærer dette at de får sitt første møte med arbeidslivet, hvor de blir stilt krav til og hvor de opplever å mestre en tilnærmet voksenrolle som de kan bygge videre på.

Når en skal vurdere effektene av bruken av aktivitetsledere/idrettspedagoger fra idrettslagene inn i fysak og i valgfag på ungdomsskolen, må det sees i forhold til innsatsen. Bruk av idrettspedagoger fra idrettslagene koster omtrent det samme som å bruke personale ansatt i skolen.

68) De fleste av aktivitetslederne i idrettslagene har en profesjonell fagbakgrunn. Jfr. kap. 9.1.

69) Å gi ungdommer fritids- og feriejobber er i dag et av de mest brukte kriminalitetsforebyggende «grepene». I dette tilfellet er ikke kriminalitetsforebygging hensikten, men en slik måte å lønne ungdomsmedarbeidere på, kan ha det som en positiv ikke-intendert effekt.

9.3.2 Økt omfang av og økt kvalitet på motorisk trening for elever i småskolen og for barnehagebarn

Et viktig element i å utvikle fysiske ferdigheter og mestringsglede hos små barn, er at de kan få prøve seg ut i ulike lekebetonte aktiviteter.

Idrettspedagogenes deltakelse i motorikkrommet har åpenbart økt kvaliteten på det som skjer der.

Tilbakemeldingene fra Øren skole viser bl.a. at lærerne ved skolen manglet kompetanse til å organisere aktivitetene for 1. og 2. trinn i motorikkrommet. Det har derimot idrettspedagogene.

«Det at ansatte fra DBK har timene nå, gjør at det blir høyere kvalitet. Før var det enkeltelever som måtte ha med fysioterapeut. Nå trenger de ikke det fordi de har trening sammen med klassen og med gode instruktører. Da er lærerne med og fokuserer på de få.» (Rektor Øren)

Høsten 2024 er det noe over 20 barnehager som drar nytte av motorikktrening fra Drammens Ballklubb, Konnerud IL og Glassverket IL. I tillegg til at barnehagebarna får delta i lekebetont fysisk aktivitet, har idrettspedagogene en god anledning til å identifisere barn som trenger videre oppfølging og trening hos fysioterapeut.

Informanter påpeker at ansatte i barnehagen får en ekstra skolering i motorikk og lekbetont fysisk aktivitet – og at de tar med seg leker og aktiviteter fra motorikkrommet tilbake til barnehagene. Idrettspedagogen på Konnerud har dessuten bidratt inn i kommunens arbeid med å lage aktivitetsplaner for barnehagene tilpasset de ulike alderstrinnene.

I dette tilfellet snakker vi om at idrettslaget går inn i en helt annen rolle enn tidligere. Det dreier ikke om å føre barna inn i bestemte idrettsaktiviteter eller inn i idrettslaget som organisasjon, men om å bruke kompetanse fra ansatte i idrettslagene for å legge grunnlaget for at barna skal utvikle ferdigheter, kunnskap og holdninger som senere vil gjøre det mulig for dem å delta i et vidt spekter av aktiviteter – som de kan ta med seg oppover i barneåra og videre i livet. For mange vil dette innebære deltakelse i idrettsaktiviteter, for andre dreier seg om å utvikle ferdigheter og aktivitetsglede som de kan ta med seg inn i aktiviteter utenfor idretten. I et folkehelseperspektiv er begge deler like viktig.

9.3.3 Utbredelse av e-sport for de mange – og utprøving av e-sport som inkluderingsarena for særlig utsatte elever

E-sport dreier seg lite om fysisk aktivitet, men om utvikling av helt andre ferdigheter – som også stimulerer mestringsglede og som kan fremme sosialt fellesskap. I et folkehelseperspektiv er dette også viktig.

I dag er dataspill/gaming den aktivitet som drives av flest norske ungdommer – ca. 90 prosent. Ikke minst kan dette være en aktivitet som er attraktiv for de mange som ikke har de fysiske forutsetninger for å delta i tradisjonelle idrettsaktiviteter – og de mange som liker å «mure seg inne» på et gutte- eller jenterommet.

Utbredelse av e-sport blant idrettslagene i Drammen – og i landet for øvrig – har en klar kobling til Aktive Lokalsamfunn. Idrettslag som Drammens Ballklubb og Konnerud IL har vært foregangsklubber – og så har flere av de andre klubbene i Aktive Lokalsamfunn kommet etter. Sparebankstiftelsen har spilt en helt sentral rolle i å finansiere både utstyr og organisasjons- og mobiliseringsarbeidet for å utbre e-sport som en idrettsaktivitet. Dette er det grundig redegjort for i kap. 8.2.

I kapitel 8.2 beskrives også samarbeidet mellom Drammens Ballklubb og Øren skole for å bruke e-sport som et virkemiddel for å motvirke skolevegring hos de få og for å utvikle samspill, kommunikasjon og gode digitale holdninger hos de mange. Det dreier seg om innovasjon – hvor både skole og idrettslag går langt utenfor hva vanlige skoler og idrettslag gjør. Hvor godt denne innovasjonen virker for å motvirke skolevegring og for å fremme samarbeid og gode digitale holdninger mellom vanlige elever, kan kun en grundigere evaluering vise. Her har Drammens Ballklubb og Øren skole hvertfall utviklet noe som må karakteriseres som ganske eksepsjonelt og som bør ha stor overføringsverdi.

9.3.4 Lavterskelaktiviteter i åpen hall

Sju av de store fleridrettslagene i Drammen driver åpen-hallaktiviteter. Det er stor variasjon når det gjelder antall dager i uka de har åpent, om det er et helårlig tilbud eller halvårlig i vinterhalvåret, hvilke målgrupper/ aldersgrupper som deltar, hvilke aktiviteter som drives og hvordan voksne er involvert i aktivitetene som enten aktivitetsledere og/eller vakter.

Felles for alle de åpne hallene er at det dreier seg om lavterskelaktiviteter som ikke krever medlemskap i idrettslaget. Det er mye sjølorganisert aktivitet og flere av stedene er det rom for mer stillesittende sosialt fellesskap. Slik sett har åpen-hall en del til felles med fritidsklubber. Flere av de åpne hallene er en viktig møteplass for mange barn og unge. Ifølge rapporteringen fra klubbene inn til Drammen idrettsråd ble det i 2024 gjennomført 26.000 individuelle deltakelsesøker i løpet av året.

Et universelt tiltak som kan motvirke utenforskap i skolen?

Åpen hall er ikke rettet mot spesielt sårbare barn og unge. Men som svært mange universelle tiltak, kan også åpen hall være et tiltak som kan favne de som skyves ut av det sosiale fellesskapet på skolen. Nicolay Gausel, professor i psykologi, viser til at det er tre enkle grep mot utenforskap i skolen. To av dem dreier seg om interne forhold i skolen. Det tredje er aktiviteter på skolen – i skolebygningene - i og etter skoletid, og da aktiviteter som ikke handler om prøver, lesing, læring av pensum og lekser. Denne typen aktiviteter er jo kjernen i Aktive Lokalsamfunn – gjennom fysiskaktiviteter i skoletiden, gjennom «storefri»-aktiviteter og gjennom åpen Hall-aktiviteter i tidsrommet etter skoletiden.

«Det er altså om å gjøre at en elev som har det vanskelig, får muligheter til å identifisere seg med skolen og ha sine aktiviteter og venner der – også etter skoletid.

Da blir skolen det fysiske stedet der eleven får føle tilhørighet. Poenget er altså å la skolen bli et symbol på aktiviteter med inkluderende deltakelse i stedet for et symbol på avvisning og utenforskap» (Nicolay Gausel, kronikk Aftenposten 24/1-25)⁷⁰.

Med noen unntak (bl.a. Konnerud, Åssiden og Mjøndalen) er de fleste idrettshallene i Drammen bygget i tilknytning til skolene. Slik som åpen-hallaktivitetene er organisert med voksne aktivitetsledere – både ansatte og seniorer fra idrettslaget - som sørger for rammer og trygghet, bør det nettopp være gode muligheter for nettopp det som professor Gausel etterlyser - «at skoleområdet kan bli et sted for inkluderende tilhørighet også etter skoletid».

Arena for konflikter mellom ungdommer

På den annen side er det ikke til å unnså at de åpne hallene også trekker til seg ungdommer fra andre kommunedeler som i utgangspunktet ikke er opptatt av aktivitetene i hallen. Det kan dreie seg om tilreisende ungdommer som er i konflikt med deltakere i hallen, men det kan også dreie seg om ungdommer på jakt etter arenaer «hvor noe kan skje» og hvor de kan få vist sine slåss-ferdigheter og bygge opp trusselkapital. Dette synes særlig å gjelde åpen- hallaktiviteter som arrangeres sjeldent og som har en mer «happeningkarakter» med et stort antall deltakere hvor den primære sosiale kontrollen ikke fungerer særlig godt. Dette betyr at arrangørene av Åpen Hall tidvis også må ha et samarbeid med både uteteam, forebyggende politi og gjennom å bruke vektere. Et alternativ kan også være å skalere arrangementet ned for derved å gjøre det mindre spektakulært - på tidspunkter som ikke er så attraktive for ungdommer utenfra skolekretsen,

9.3.5 Klubbhus som arena for lavterskelaktiviteter og samvær etter skoletid

Idrettslagenes klubbhus har alltid vært viktige arenaer for sosialt fellesskap, men da fortrinnsvis knyttet til klubbens tradisjonelle idrettsaktiviteter. I kap. 8.5 viser vi tre eksempler på klubbhus som har blitt et møtested med aktiviteter som i stor grad forbindes med såkalte juniorklubber.

På klubbhuset til Solberg sportsklubb dreier det seg om brettspill, kyrong, play-station og bordtennis rett etter skoletid på tirsdager for elever i 4. og 5. klasse – dvs. de som akkurat er over SFO-alder. Her lager bl.a. seniorer fra idrettslaget vafler og deltar i ulike spill med barna. Dette gjør det attraktivt for en del barn med særskilte behov som gjerne ønsker seg litt rolige aktiviteter. På den annen side er dette også attraktivt for mange «helt vanlige barn» slik at det ikke blir et stigmatisert tiltak for en liten og synlig målgruppe. Utover dette brukes også klubbhuset som en arena for skolevegrere på dagtid – hvor skolens personale har ansvar, men hvor klubbhuset pga. dets plassering og innredning passer svært godt som et inkluderingstiltak tilbake til skolen.

⁷⁰) Her er tre enkle og helt gratis grep for å bekjempe utenforskap i skolen - <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/B0nwk0/her-er-tre-enkle-og-helt-gratis-grep-for-aa-bekjempe-utenforskap-i-skolen>

I Ballklubbhuset som er åpent daglig fra kl. 07.00 til kl. 23.00 er det godt rom for sosialt samvær med flere sosiale soner med gode «hengeplasser» i huset, et e-sportsrom og en kioskautomat.

På Konnerud er klubbhuset åpent to dager uka mellom kl. 14 til 20. De fleste av de ca. 40 deltakere er 12-13 åringer som velger mellom lavterskelaktiviteter som brettspill og gaming, men de kan også kun «henge» og være sosiale. Elever fra ungdomsskolen er aktivitetsledere og har ansvar for enkel matlaging.

Felles for de aktiviteter som drives i de tre nevnte klubbhusene er at det ikke dreier seg om idrettsaktiviteter, men i stor grad om ganske rolige aktiviteter med lav deltakelsesterskel.

9.3.6 Ferieaktiviteter med stort innslag av ungdommer som aktivitetsledere

Ferieaktiviteter har tidligere vært en viktig oppgave for flere idrettslag. Siden Drammen kommunen også driver ferieaktiviteter, har enkelte idrettslag kuttet egne tilbud om dette. Følgende idrettslag driver nå ferieaktiviteter i begynnelsen og slutten av sommerferien og i høst- og vinterferie: Drafn på Fjell, MIF i Mjøndalen, IBK i Krokstadelva, SIF på Guskogen og «Sammen i Svelvik» som er et samarbeid mellom flere idrettslag. Både på Fjell, Guskogen og i Mjøndalen bidrar ungdom inn som aktivitetsledere ved siden av en eller flere voksne ledere fra idrettslagene. Dette får de betalt for.

Følgende idrettslag driver ifølge Drammen idrettsråd også ferieaktiviteter, men trolig fortrinnsvis om sommeren: Drammens Ballklubb, Åssiden IF, Glassverket IF, Konnerud IL, Solberg SK og Skiold.

Vi har ikke detaljert oversikt over de aktivitetene som drives i feriene, men det er all grunn til å tro at det dreier seg mye om lavterskelaktiviteter og sosialt samvær.

9.3.7 Bruk av ungdom som aktivitetsledere: Bygging av nye bånd, bruer og tillit i lokalsamfunnet

En av de aktivitetene hvor det burde ha vært gjennomført en egen og grundig evaluering, gjelder bruken av ungdom som aktivitetsledere. Her dreier det seg om at elever fra valgfaget «Innsats for andre» eller ungdom som har fått aktivitetslederutdanning gjennom idrettskretsens 365-kurs, er involvert i Fysak for mellomtrinnet, i åpen-hallaktiviteter og ferieaktiviteter. I noen kommunedeler er et usedvanlig stort antall ungdommer involvert som aktivitetsledere for litt yngre barn. På Konnerud gjelder det ca. 120 ungdommer pr. år. som er ute i praksis – andre steder dreier det seg hvertfall om et ti-talls ungdommer.

Den ønskede og intenderte virkningen av dette er at en gjennom bruk av slike aktivitetsledere kan tilby flere aktiviteter av gangen, og at ungdommene får praktisert det de har lært slik at de kan vokse på dette, ta det med seg inn i idrettslaget eller inn i voksenlivet gjennom videre utdanning.

En mulig ikke-intendert positiv virkning av dette er at det bygges relasjoner og nettverk mellom barn og ungdom i ulike aldre. Når 11-åringen har møtt 15-åringen i en positiv setting både i Fysaktimen, Åpen Hall og på ferieaktiviteter, vil det kunne etableres noen «tynne nettverk» og tillit – hvor det er stor sannsynlighet for at de vil oppføre seg «all right» overfor hverandre.

Til vanlig er dette kanskje idrettslagets viktigste sosiale funksjon i et lokalsamfunn. Idrettslaget er en møteplass hvor mennesker i ulike aldre og med ulike bakgrunner møtes – og blir litt kjent. Barn møter andre barn, men stor sett i samme årskull. Barn møter de andre barnas foreldre. Foreldrene møter andre foreldre – og ofte også besteforeldre. Det bygges bruer og etableres tillit. Noen tar dette et skritt videre og bygger sterkere bånd og vennskap. Det er dette som menes med at idrettslaget fungerer som lim i lokalsamfunnet hvor det bygges sosial kapital.

De relasjoner som bygges mellom barn og ungdommer – på tvers av alder – fordi skoler og idrettslag har valgt å organisere aktiviteter ved bruk av ungdoms-aktivitetsledere, gir trolig et viktig tilskudd til denne relasjons- og tillitsbyggingen. Det legger seg oppå som et ekstra lag av relasjoner.

9.4 Aktive Lokalsamfunn og innovasjon⁷¹⁾

Et viktig resultat av Aktive Lokalsamfunn er at det har fremmet innovasjon. Når en tenker på innovasjon tenker en ofte på at det må dreie seg om større endringer i måten vi organiserer vår virksomhet og gjør ting på. Men som regel dreier det seg om mindre og inkrementelle endringer – hvor en bygger på noe som er der fra før av.

Et godt eksempel på dette er e-sport – som jo bygger på dataspill og gaming, men hvor dette gjøres til en idrett med regler, konkurranser og arenaer i form av spillrom med datautstyr, tilpassede spillstoler og med områder for sosial tilbaketrekning. Og når e-sport har blitt en idrettsaktivitet, er dette igjen blitt brukt for å øke skolenærværet til skolevegrere, men også som en aktivitet for å forberede elever generelt til fremtidens høyteknologiske arbeidsliv – i tråd med læreplanen LK20.

Et annet eksempel er gå-fotball for 60+ som jo bygger på vanlig fotball – men med egne regler og mindre baner tilpasset fysiologien til godt voksne. En videreutvikling av dette – som ligger utenfor Aktive Lokalsamfunn i Drammen - er et eksempel fra idrettslaget Flint i Tønsberg som i et samarbeid med kommunen har etablert gå-fotball for demente.

Et tredje eksempel er skoler og idrettslag som for 10-12-år siden begynte å utdanne ungdomsinstruktører i ungdomsskolens valgfag og idrettens 365-program - og hvor disse gikk inn som instruktører og tilretteleggere for mindre barn i både skole, etter-skoletid og ferier. På Åssiden gikk de også inn i aktiviteter på det lokale sykehuset.

Et fjerde eksempel er der hvor idrettslaget stiller med topp ekspertise på motorisk trening og tilbyr den til barnehager og småskolen.

Et femte eksempel er et idrettslag som står sentralt i driften av en teatergruppe som setter opp musicals.

De to siste eksemplene - motorisk trening for barnehagebarn og etablering av ei teatergruppe er ikke innovativt i seg selv – det er når dette skjer i en idrettslagskontekst at det blir det.

For at en skal kalle noe for innovasjon, må løsningen også oppleves som nyttig. Den må gi en form for merverdi – som at det etableres mer aktivitet, at man når målgruppene bedre, at aktivitetene får en høyere kvalitet og at de fremmer mestring, livskvalitet og helse. Men det kan også være i form av større effektivitet – at en kan produsere en aktivitet eller tjeneste billigere enn på tradisjonelt vis.

For at en skal kalle noe for innovasjon holder det ikke at det er nytt og nyttig. Løsningen må også nyttegjøres – det vil si bli brukt. Ofte er det slik at noe som er nytt og nyttig utvikles på et sted – og så spres løsningen til andre steder. Dette har vært helt tydelig i Drammen. Eksempler på dette er e-sport og bruk av ungdomsinstruktører inn i aktiviteter for barn.

«En times fysisk aktivitet om dagen i Drammensskolene» var åpenbart innovativt tenkt, men siden Drammensmodellen ikke er gjennomført og nyttegjort, kan den heller ikke regnes som en innovasjon. Konnerudmodellen for finansiering av aktivitetsledere i idrettslagene var også i utgangspunktet innovativt, men ser nå ut til å ha problemer i møtet med den kompliserte virkelighet slik at modellen ikke mindre grad blir «nyttgjort».

En skal allikevel ikke henge seg for mye opp i innovasjonsbegrepet og hva som er innovasjon eller ikke. Det dreier seg også om å arbeide kunnskapsbasert og ta i bruk løsninger «hos oss» som har vist seg å være nyttige andre steder. Det er ikke spesielt innovativt å etablere en åpen hall hver dag etter skoletid, et åpent klubbhus et par dager i uka eller arrangere «walk and talk» med innlagte styrkeøvelser for pensjonister. Men dette kan være gode løsninger «her hos oss» – selv om løsningene er brukt andre steder tidligere. Sånn sett er det derfor like meningsfylt å snakke å ta i bruk gode løsninger – som å ta i bruk nye løsninger.

Et av de viktigste kjennetegnene ved Aktive Lokalsamfunn er hvordan gode løsninger har blitt spredd fra et sted i Drammen til et annet – og hvor det deretter blir «nytt hos oss». Denne spredningen av gode løsninger og aktiviteter har ganske sikkert en sammenheng med hvordan idrettslag og skoler er koblet sammen på

⁷¹⁾ Dette avsnittet bygger mye på en forståelse av innovasjon i kommunal sektor som KS har utviklet.

felles læringsarenaer. Skolene har sine rektormøter, idrettsråd og idrettskrets har sine samlinger for idrettslag – og i Drammen har en i tillegg de årlige «I samme båt-seminarene». Utover dette spiller også idrettsrådets samfunnsutvikler og idrettskretsens ansatte en viktig rolle i å spre gode modeller og erfaringer fra et idrettslag til et annet. I tillegg har daglige ledere i idrettslagene mye bilateral kontakt hvor de utveksler ideer og erfaringer.

Noe av det viktigste for å stimulere innovasjon, har vært «risikokapital» fra de allmenntilrette stiftelsene. Det kommer vi tilbake til i kapittel 10.

9.5 De store fleridrettslagene i Drammen har tatt et større samfunnsansvar – også for de som ikke er aktive i idretten

En viktig lærdom fra prosjektet il@skolen som ble gjennomført i Buskerud på begynnelsen av 2000-tallet (og som ble presentert i kap. 4), var at det var vanskelig å nå de inaktive elevene. Forskerne konkludert den gang med at hvis en skal nå de som ellers er inaktive, må aktivitetene ikke være så fysisk krevende at de krever dusjing, og de må være teknisk enkle å gjennomføre. Idrettslag som ønsker å fremme aktivitet gjennom skolen, kan ikke være for konvensjonelle og kun «tenke idrettsaktiviteter» som det som tilbys i skolesettingen. De må utvide sitt aktivitetstilbud med aktiviteter som har lav terskel for deltakelse. Säfvenbom m.fl. (2003)⁷²⁾ stilte spørsmålet om en egentlig kunne forvente at idrettslagene skal ta et slikt større samfunnsansvar. I så fall måtte det omfattende prosesser til i idrettslagene hvis de skal endre sine tankemønstre og planer.

En hovedkonklusjon i denne evalueringen av Aktive Lokalsamfunn, er at dette samfunnsansvaret har de store flereidrettslagene i Drammen tatt. Vi skal i rapportens sluttkapittel komme tilbake til en nærmere analyse av hvorfor og hvordan dette har skjedd. Det skyldes ikke bare en kulturendring i idrettslagene alene, men nettopp det utstrakte samspillet med kommunen, skolene, og med betydelig støtte fra «den nye filantropien».

Hvis vi ser på de aktiviteter idrettslagene har vært involvert i; fysik på mellomtrinnet, valgfag på ungdomsskolen som utdanner aktivitetsledere (og ikke idrettsledere), motorisk trening i barnehager og småskole, aktiviteter i åpen hall, i klubbhuset og i ferier, dreier dette seg om aktiviteter med lav svetteterskel som de fleste kan være med på uavhengig av ferdigheter. Aktivitetene er organisert utenfor idrettslagenes medlemskap. Unntaket er videreutviklingen av gaming til e-sport som er i ferd med å bli en medlemsbasert idrettsaktivitet på linje med sjakk og motorsport.

Samlet sett dreier det seg om aktiviteter som med stor sannsynlighet støtter opp under et «fundament» av aktivitetsglede og mestring som ungene kan ta med inn i idretten hvis de ønsker det, eller med seg videre i livet utenfor idretten i form av en aktiv identitet.

«Utsatte grupper»: Inkludering i universelle tiltak – i stedet for i særtiltak.

Åpen Hall, ferieaktiviteter og åpent klubbhus har «alle» barn/unge i en bestemt alder som målgruppe. Både skoleledere og fagpersoner fra idretten understreker at arenaene også gir gode muligheter for innsatser overfor mer selekterte grupper med særlige behov, men uten at det opprettes egne aktiviteter for disse som kan bidra til en stigmatisering av deltakerne. Da må aktivitetene være så attraktive at de tiltrekker seg den store målgruppen «vanlig barn og unge». Ellers blir det ikke noe større fellesskap å inkludere de «utsatte» barna i.

Åpent klubbhus med rolige inne-aktiviteter oppgis å være attraktive for barn innen autismespekteret som ikke orker kraftig lys og lyd i en åpen hall.

Aktiviteter i Åpen hall på eller rett ved skolen kan være særlig viktig for jenter fra kulturer med snevre rammer for hva de får lov til å delta på. Manglende kunnskap og trygghet når det gjelder hva som skjer på fritidsarenaen, er en viktig årsak til at foreldre ikke lar barna være med på aktiviteter (Horgen Friberg og Gautun 2007:11). Det er grunn til å anta at foreldrene føler seg mer trygge ift. aktiviteter som arrangeres på eller ved skolen slik at de gir tillatelse til at barna faktisk får delta.

72) *il@skolen 2002/2003 : en evaluering av effekt og prosess*
Reidar Säfvenbom, Anette Gjerskaug og Siw-Anne Moland Larsen
Bok · Bokmål · 2003

I Solbergelva har en anvendt SSK's klubbhus som arena for elever som har angst for å gå på skolen. Men det er ikke gitt at skolevegrere har angst for klubbhuset – tvert imot. Klubbhuset kan oppleves som noe positivt fordi en har gode opplevelser derfra fra tidligere slik at det kan egne seg som en god tilbakeføringsarena til skolen.

E-sport er en ny idrettsaktivitet som ikke er fysisk krevende. Det dreier seg i høy grad om individuell mestring, men også om koordinering og samarbeid. Siden rundt 90% av dagens ungdommer driver med gaming, er dette en typisk universell aktivitet som er attraktiv for de fleste. Samtidig er dette en aktivitet som gir ungdom med alt fra fysiske funksjonshemninger, grovmotorisk klossethet til vansker med verbal kommunikasjon, en anledning til å lykkes i en idrettsaktivitet og bli del av et større fellesskap. Og det synes også å fungere for å få skolevegrere til å starte uka med e-sport på mandag slik som i Ballklubbhuset – noe som har gjort dem mer motiverte til å gå over til den nærliggende skolen etterpå.

Om det faktisk er slik at jenter med minoritetsbakgrunn deltar på åpen hallaktiviteter, at barn med autismespekterdiagnoser deltar sammen med andre på aktiviteter i åpent klubbhus eller i e-sport aktiviteter, og om aktiviteter i klubbhuset øker skolenærværet til skolevegrere? Det kan vi ikke svare med sikkerhet på. For å svare på slike spørsmål må en evt. gjennomføre egne og mer presise undersøkelser av nettopp dette. Her er det interessante problemstillinger både for masterstudenter og forskere.

Poenget er at en i et samarbeid mellom skoler og idrettslag faktisk har klart å få aktiviteter «opp og stå» som har gode muligheter for å gi slike effekter.

9.6 Problemstilling for forskning: Bidrar lavterskelaktiviteter utenfor idrettslaget til å undergrave eller styrke breddeidretten og idrettslaget som organisasjon?

Kjernen i norsk idrett er at den er medlemsbasert. Det er deltakerne selv som (eller deres foreldre) som aktivt søker et medlemskap fordi en slutter seg til foreningens formål som er å organisere og drive bestemte aktiviteter. Det er medlemmene som holder foreningene i gang gjennom å betale for organisering og instruksjon gjennom medlemskontingent og aktivitetsavgift, samt delta i innteksbringende aktiviteter og i driften av både aldersbestemte lag og selve klubben.

Idrettslaget som en medlemskapsbasert struktur er under press. Dette skyldes særlig at kostnadene ved å delta i idretten har økt betydelig noe som særlig har sammenheng med profesjonaliseringen på trener/instruktør-siden. Dette forutsetter i neste omgang deltakeravgifter på flere tusen kroner i året. Medlemsbasert barne- og ungdomsidrett kostet i 2020 i snitt 9600 kr. pr. deltakende 15-åring når en også tar med kostnader til utstyr og reiser (Hanstad/Oslo Economics 2020). I 2025 kroner tilsier dette ca. 11.000 kr. Nivået er blitt så høyt at økonomi er en sterkt medvirkende faktor til økende sosial ulikhet i idretten. Ifølge Bakken og Strandbu (2023) er det klart færre barn fra lavere sosiale lag som meldes inn i idrettslag og frafallet er klart større også i denne gruppen – noe som i sterk grad har sammenheng med økonomi.

«Når det gjelder den organiserte idretten, viser forskjellene seg både i rekruttering til idrett og i frafall fra både barne- og ungdomsidretten. Det er for eksempel nesten fem ganger så mange fra lavere sosiale lag som aldri har vært med i organisert idrett sammenliknet med ungdom fra høyere sosiale lag, og dobbelt så mange som har sluttet i barneidrett. I tillegg er det tydelige sosiale mønstre i hvor mange som slutter i ungdomsårene. Forskjellene i frafallsrater er størst på 8. trinn, der 20 prosent fra lavere sosiale lag har sluttet, mot 10 prosent i høyere sosiale lag. Sosiale ulikheter i frafallet fortsetter videre gjennom tenårene fram til ungdommene går på videregående.»

.....«Klassetilhørighet handler både om økonomiske rammebetingelser og om klassekultur. Andersen og Bakkens (2019) analyser av Ung i Oslo-data viser at den økonomiske dimensjonen ved klasse samvarierer i større grad med deltakelse i organisert idrett enn den kulturelle.» (Bakken og Strandbu 2023:97)⁷³.

En hovedstrategi for å motvirke frafall og sosial ulikhet i idretten har vært øremerkede midler for å senke de økonomiske tersklene for medlemsbasert deltakelse – hvor «solidaritetsmidlene» står helt sentralt. Her gjøres et stort arbeid både i regi av Drammens Idrettsråd og i de enkelte lag for å fordele disse midlene på en måte som

⁷³) <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3063817/NOVA-Rapport-4-2023.pdf?sequence=6&isAllowed=y>
Idrettsdeltakelse blant ungdom – før, under og etter koronapandemien NOVA RAPPORT NR 4/23 ANDERS BAKKEN OG ÅSE STRANDBU

genererer økt medlemsbasert aktivitet og således styrker medlemsrollen.

Den aktiviteten i Aktive Lokalsamfunn som tydeligst har styrket medlemsrollen, er e-sport som er organisert som en medlemsbasert aktivitet i idrettslaget.

En annen strategi både for å motvirke sosial ulikhet og for å få flere barn/unge til å bli mer fysisk aktive, har gjennom Aktive Lokalsamfunn vært å styrke utøverroller som ikke bygger på medlemskapet – hhv. den *aktiviserte utøver* og den *egenaktiviserte utøver* (jf. Carlsson og Haaland 2004)

Den aktiviserte utøver finner en i de skolebaserte tiltakene hvor deltakelsen er obligatorisk – hvor idrettslaget produserer aktiviteten gjennom å selge instruktørtjenester til kommunen. Tilkoblingen til idrettslaget er mest tydelig gjennom at instruktørene som regel ikler seg idrettslagsdrakta når de utøver rollen sin.

Den egenaktiviserte utøver finner en særlig i de mange åpen hall-prosjektene og åpent-hus aktiviteter. Deltakelsen har få eller ingen forpliktelser utover at deltakerne skal oppføre seg ordentlig. En kan komme og gå når en vil, og en betaler verken pr. gang eller gjennom medlems- eller aktivitetskontingent. Instruktører eller vakter er – med et par unntak – betalt via midler fra kommunen, BUF-etat og/eller allmenntilgunstige stiftelser.

Idretten har en utøverrolle i tillegg som er i kraftig vekst – nemlig *kunden* – hvor det betales tilnærmet fullt ut for en tjeneste som idrettslaget yter. Et eksempel på dette er fotballakademier (eks. Telenor X-tra fotballakademi i regi av Konnerud IL og Strømsgodsets Talentgården). Her betaler foreldrene fra 1000-2400 kr. pr. mnd. (avhenger av antall dager deltakelse pr. uke) for at barnet skal utvikle fotballferdigheter med hjelp fra topp skolerte instruktører. I tillegg til dette er det nå opprettet fotballakademier på utsiden av idrettens organisasjon og barneidrettsbestemmelser i en kommersiell regi hvor det betales rundt 350 kr. pr. treningsøkt⁷⁴⁾. Slik sett kan idrettslagene befinne seg i en slags markedsmessig tvangssituasjon hvor de selv må opprette fotballakademier før kommersielle krefter kommer inn og «tar markedet» slik kommersielle treningsentre tok mye av mosjonsmarkedet på 1980-90-tallet. En sannsynlig konsekvens av dette er at en vil skape enda større sosial ulikhet i idretten.

Dette betyr at idrettslagene opererer som aktører i alle tre sfærene – det sivile gjennom medlemsbaserte aktiviteter, det offentlige gjennom kommunalt finansierte aktiviteter og som en aktører på markedet gjennom kundefinansiert aktivitet.

Den sannsynlige virkning av både den aktiviserte og egenaktiviserte utøver er at dette stimulerer både fysisk aktivitet, mestring og felleskap. De økonomiske og kulturelle tersklene for deltakelse er så små at en må anta at dette virker sosialt utjevnende – til forskjell fra en organisert idrett som blir stadig mer sosialt ulik. Det er etablert gode alternative aktivitetsarenaer på siden av idretten.

Spørsmålet er så om dette vil undergrave idrettslagene som medlemsorganisasjoner – ved at idretten selv har etablert gode alternativer som innebærer at utøverne kan delta uten å måtte møte medlemskapets forpliktelser? Et neste spørsmål vil da være: Gjør dette noe for idretten – hvis dette viser seg å være tilfelle? Vil ikke det bidra til at idrettslaget sitter igjen med de som virkelig vil og kan; de som ønsker å utvikle seg og bli bedre? Og er det ikke bra at alle får mulighet til å oppleve bevegelsesglede og mestring på rimelige fellesarenaer slik at de kan utvikle en aktiv identitet som de tar med seg inn i voksenlivet?

En kan også vri litt på spørsmålet: Befinner Drammensidretten seg i en situasjon hvor barne- og ungdomsidrett «i den spisse enden» er i ferd med å kommersialiseres og kreve så store familieressurser slik at dette kun blir en aktivitet for barn fra velstående hjem, mens andre aktiviteter gjøres til et offentlig gode? Hva da med breddeidretten? Kommer den i et slags skvis mellom kommersielt og offentlig finansierte aktiviteter?

Her er det interessante problemstillinger både for det videre programarbeidet og for idrettsforskere som ønsker å se nærmere på forholdet mellom idrettens samfunnsarbeid, breddeidretten og en stadig mer kostnadskrevende og konkurranseorientert ungdomsidrett.

74) Den private eksplosjonen

Ifølge VG 24/4-24 har Norsk Fotballakademi og Fotballprogresjon Norge, som begge dekker Østlandsområdet, bidratt til å utvikle 8 a-landslagsspillere, 28 u-landslagsspillere og 48 spillere på aldersbestemte landslag.

10. Hva har brakt arbeidet framover og hva har hemmet det?

Denne evalueringen har et særlig fokus på selve prosessen med å utvikle aktiviteter og tiltak som kan med stor sannsynlighet kan fremme bevegelsesglede, mestring, fellesskap og «physical literacy». Vi vet egentlig mye om hva som gir effekter, men trenger mer kunnskap om hvordan en kan skape effektene. Hva bidrar til at en får gode tiltak «opp og stå» og deretter videreført over tid? Hva har brakt arbeidet framover og hva har hemmet det?

10.1 Nettverk, dobbeltroller og svingdørsroller

Forskere som studerer innovasjon finner som regel at nettverk mellom personer i nøkkelroller i de organisasjoner som samhandler, spiller en helt sentral rolle i samskapings-prosesser for å møte utfordringene. I mindre og avgrensede lokalsamfunn kjenner nøkkelpersoner som regel hverandre, de har kunnskap om hverandre som personer, og den organisasjon de andre representerer. Når nøkkelpersoner i hhv. kommuneadministrasjon, politikk og frivillige organisasjoner bor i samme nabolag, handler på samme butikk, deltar i samme frivillige organisasjoner, har barn som er venner mm. – dvs. at relasjonene er mangesidige/multiplekse – finnes det mange uformelle arenaer for å samtale om felles utfordringer og løsninger. Et eksempel på dette kan være når leder i idrettslaget står ved siden av skolens rektor og ledende helsesøster på sidelinja når ungene spiller fotball. Hvis det i en slik samtale dukker opp et tema som inaktivitet og fedme – eller psykisk uhelse - blant barn og unge, blir det ganske naturlig å drøfte mulige løsninger. Det kobles kunnskap om utfordringen, om hvilke ressurser og muligheter de respektive organisasjoner har for å møte utfordringen og en sjekker ut om dette er noe en evt. kan samarbeide om. Og så kan en evt. deretter løfte dette inn i en mer organisert prosess.

Siden Drammen er en relativt stor kommune i et enda større bolig- og arbeidsmarked, er det ikke gitt at rektor på skolen bor i det lokalsamfunnet skolen ligger, og det er lite trolig at en møter helsesøster eller leder i idrettslaget på butikken, på sidelinja når ungene driver idrett eller over hagegjerdet.

Et helt sentralt grep for å fremme innovasjon i større bysamfunn er derfor å koble folk sammen rundt en gitt problemstilling – hvor de har tid og anledning til å bli kjent med hverandre. Dette var en mye brukt tilnærming i Drammen allerede på 1980-tallet hvor bl.a. ca. 25-30 nøkkelaktører fra borettslagene i bydelen Fjell sammen med et tilsvarende antall fra lokale kommunale institusjoner, kommuneadministrasjon og lokalpolitikk, dro på årlige weekend-seminarer på Golsfjellet (Carlsson 1991). Båtturene til København fra 2014 og framover for å koble nøkkelaktører fra skoler og idrettslag i de enkelte lokalsamfunn med nøkkelpersoner fra idrettsråd, idrettskrets, kommuneadministrasjon og i noen grad lokalpolitikk, representerer samme tilnærming.

I denne overordnede evalueringen av Aktive Lokalsamfunn har vi ikke gjort noen undersøkelse av hvilke personer som er koblet sammen i nettverk og hvilken rolle slike nettverksrelasjoner mellom nøkkelpersoner fra de ulike

organisasjoner har spilt i dette programmet. Mest sannsynlig har slike relasjoner, nettverk og den tillit som er bygget, spilt en viktig rolle i utviklingsarbeidet i Drammen.

Selv om vi ikke har samlet inn noen systematisk informasjon om det, har det kommet fram en del informasjon om nøkkelaktører som går fra idrettslag/idrettsbevegelse til kommuneadministrasjon/lokalpolitikk eller vice-versa. Det har også kommet fram informasjon om dobbeltroller hvor personen har en rolle i den frivillige idretten samtidig med en rolle i kommunen som fagperson, leder (eks. rektor) eller politiker.

Sosiologiprofessor Pål Repstad drøfter slike roller «når offentlige og frivillige skal samarbeide» om lokale initiativ⁷⁵⁾.

*«Vi har interessert oss for hva slags personer eller snarere rolletyper som kan være av spesiell betydning for å få i gang et slikt samarbeid, og få det til å fungere relativt smertefritt, med gjensidig utveksling av tillit mellom offentlig og frivillig sektor. I den forbindelse lanserer vi betegnelsen **kombinertløpere** på noen som vi mener spiller en nøkkelrolle i samarbeidet. Det er mennesker som kombinerer ulike roller. Den dobbelte rolleforankringen styrker deres samarbeidsengasjement, og det har betydning for den legitimitet og tillit de oppnår hos samarbeidspartnerne på den andre siden av skillet mellom offentlig og frivillig sektor.» (Repstad 1998:234)*

I evalueringen av Idrettens storbyprogram i Drammen (Carlsson og Haaland 2004) ble nettopp slike dobbelt- og svindørsroller brukt som én sentral forklaring på den entusiasme som nøkkelaktører i både kommune og idrett viste overfor samarbeidet kommune/idrett. De hadde langt på vei samme erfaringsbakgrunn og de samme perspektiver på hvordan arbeidet skulle utformes.

«Storbyrapporten» nevner først organisasjonssjefen i Buskerud idrettskrets som nylig hadde vært FAU-leder på Galterud ungdomsskole – som var den ungdomsskolen hvor det skjedde mest aktivitet. Deretter opplyses følgende:

«Idrettskonsulenten i Drammen kommune arbeidet i Buskerud idrettskrets på midten av 90-tallet, og var i en periode også fungerende organisasjonssjef. Leder i Drammen svømmeklubb (som representerer klubbene i styringsgruppa) arbeider i Buskerud fylkeskommune med blant annet ansvar for opplæring/undervisning på fylkeskommunale institusjoner og i fengsel. En annen leder/trener i Drammen svømmeklubb var inntil nylig ledende fysioterapeut i kommunen, med lokale i samme del av tribuneanlegget på Marienlyst stadion som Buskerud idrettskrets/idrettsråd. Kultursjefen er idrettsaktiv i flere idrettsgrener. Kommunaldirektøren for undervisning er lagleder for Skiolds guttelag (et av Norges beste), og var inntil nylig også hovedstyremedlem i Strømsgodset IF. Nylig avgåtte ordfører som har vært en viktig premissleverandør for arbeidet i Drammen, er nå hovedstyremedlem i Strømsgodset, hun er samboer med tidligere idrettssjef og senere kulturdirektør i Drammen (som også har vært fotballtrener på eliteserienivå)».

Og «leder av Høyres bystyregruppe (Høyre er nå «ordførerpartiet» i Drammen), har vært president i Norges skiforbund, og markedskoordinatoren i Drammen Drift som har vedlikeholdsoppgaver på de fleste av idrettsanleggene, har vært leder i Konnerud idrettslag og visepresident i Norges skiforbund. Sjefen for den nye store forebyggingsavdelingen i kommunen (med PPT, barnevern, kriminalitetsforebygging mm) var i mer enn 10 år generalsekretær i Norges Motorsportforbund.» (Carlsson og Haaland 2004:85).

Og så kan vi nå føye til en rekke nye eksempler på nøkkelpersoner i dobbelt- eller svingdørsroller i programperioden til Aktive Lokalsamfunn etter 2014.

- Drammens varaordfører fra 2011 til 2015 og gruppeleder i bystyret for Høyre 2015 – 2019 som var en helt sentral person i å utvikle Drammen kommunes frivillighetspolitikk, var i perioden 2007-2011 president i Norges idrettsforbund.
- Ordfører (AP) i Drammen fra 2019-2023 sitter nå i formannskapet (2023-2027), arbeider som avdelingsleder på Gulskogen ungdomsskole og er styreleder i Mjøndalen fotball. Her snakker vi om en samtidig trippelrolle.
- Dagens ordfører var svært aktiv i Konnerud bandy før han ble ordfører. Samtidig med at han er ordfører, er han medlem i Anleggsutvalget i Viken idrettskrets.
- Tidligere ordfører (1995-2003) og Stortingsrepresentant for AP (2003-2025), har de siste årene fram til og med 2024 vært leder av Kontrollutvalget i Strømsgodset Toppfotball.

⁷⁵⁾ Repstad, Pål (red). 1998. Den lokale velferdsblanding. Når offentlige og frivillige skal samarbeide Universitetsforlaget (Kapittel 12: Den lokale velferdsblanding: Kombinertløpere og livssynskompromisser)

- Styreleder i Strømsgodset Toppfotball fra 2021 til 2024 var fra 2009 til 2019 ordfører i nabokommunen Øvre Eiker.
- Dagens styreleder i Strømsgodset Toppfotball er samtidig generalsekretær i Fremskrittspartiet. Fra 2006 til 2010 var han assisterende rådmann i Drammen kommune.
- Dagens styreleder i kommunens desidert største idrettslag - Konnerud IL – var fra 2013 til 2021 Stortingsrepresentant for Høyre. Før 2013 var hun rektor ved Høgskolen i Buskerud.

Denne oversikten – som helt sikkert kunne ha vært gjort lenger - dreier seg om dobbelt- og svingdørsroller på topp ledelsesnivå i kommune og idrett. Dette betyr at de kan ta med seg kunnskap og perspektiver fra en sfære inn i arbeidet i en annen. Det kan være kunnskap om idrettens rolle i samfunnet, om hvordan idrettslaget er «skrudd sammen» økonomisk, organisatorisk og kulturelt – og hvilke handlingslogikker som gjelder. Og vice-versa hvordan kommunen er skrudd sammen og fungerer. At Drammen kommune i 2016 ble tilkjent den nyopprettede prisen som årets frivillighetskommune, har trolig sammenheng med kunnskap og perspektiver på frivilligheten som varaordfører brakte med seg fra et langt liv i idretten – hvorav fire år som idrettspresident.

Ikke minst bidrar slike dobbelt- og svingdørsroller til at nøkkelpersoner opparbeider seg et stort nettverk og tillitsrelasjoner både inn i idretten og det offentlige apparatet. Dette er igjen til stor nytte når utfordringer defineres, utfordringer skal løses og når vedtak skal fattes i politiske organer om bevilgninger til Aktive Lokalsamfunn. Det er mange informanter i idretten som understreker at det omfattende samarbeidet en har med Drammen kommune om Aktive Lokalsamfunn på enkelte områder har gått litt trått, men at det har vært til stor hjelp at programmet har en tverrpolitisk backing.

Det ligger utenfor rammen for dette evalueringsoppdraget å drøfte om slike koblinger kan utfordre verdien om at «bukken ikke skal passe havresekken» og habilitetsregler knyttet til dette. En eventuell slik innvendig har dessuten mindre relevans. **Aktive Lokalsamfunn dreier seg ikke om at kommunale midler går til idretten. Midlene går til universelle aktiviteter som er samskapt mellom kommunen og den organiserte idretten og som ligger utenfor idrettens kjerneoppgaver. Det dreier seg om aktiviteter som Drammen kommune har definert som viktige for å skape gode liv for barn og unge – gjennom bystyrevedtak i 2007, 2013 og 2014. Det er samskapingen av aktiviteter – og barn og unge som deltar i disse aktivitetene – som drar nytte av at ledere innen både politikk og idrett har slike dobbelt- og svingdørsroller.**

Et tilleggspoeng er at det nesten ville ha vært unaturlig om det ikke fantes en rekke slike koblinger. Idretten i Norge og i Drammen er en så stor og dominerende aktivitet at en stor andel nøkkelpersoner i lokalpolitikken har vært en del av idretten på et eller annet tidspunkt enten som utøver, lagleder, trener eller tillitsvalgt. Det er trolig også mye av det samme samfunnsengasjementet som bringer folk inn i idretten som bringer dem inn i politikken. Det dreier seg om å skape aktiviteter, opplevelser, fellesskap og skape gode lokalsamfunn. Den kunnskap og den systemkompetanse som erverves i en sfære, er gangbar mynt i den andre. Det er derfor neppe overraskende at både tidligere ordførere og stortingsrepresentanter dukker opp igjen som ledere i idrettsforeninger når de har gått ut av politikken, og at fremtredende idrettsledere går inn i fremtredende roller i lokalpolitikken. Dette tjener kommunene på og dette tjener også norsk idrett på lokalt og nasjonalt.

Også på mer utøvende nivå i skjæringsfeltet skole/idrett finner vi flere slike koblinger.

- I kap. 6.1 viste vi at rektor på Sylling skole 2010-2016 – en skole som i 2013-2014 ble en nasjonal modell for samarbeid mellom skole og idrettslag, hadde vært lagleder for både herre- og kvinnelandslaget i håndball. Fra 2011 var han samtidig styreleder i Buskerud idrettskrets som spilte en nøkkelrolle i å utvikle Aktive Lokalsamfunn. Den rollen hadde han til 2024 – da som styreleder i Viken idrettskrets.
- Solberg sportsklubb fikk sin første daglige leder på heltid i 2022. Vedkommende kom fra en rektorstilling i Øvre Eiker. Etter et par år som daglig leder gikk vedkommende tilbake til skoleverket – i skoleadministrasjonen i Drammen kommune.
- Ny daglig leder i Solberg Sportsklubb fra 2024 kom fra en lærerstilling på Steinberg skole.
- Daglig leder i Strømsgodset IF fra 2121 kom fra en lærerstilling på Gulskogen skole.

- Rektor Kjøsterud ungdomsskole 2016 – 2021 har sittet i styret i Åssiden IF og har flere år som spiller på Åssidens a-lag i fotball. Rektor fra 2021 har hatt flere roller innen Drammensidretten (håndball).
- Dagens rektor på Åssiden skole er «vokst opp i idrettslaget» i bydelen. Den forrige rektoren sitter nå i Åssidens IF's hovedstyre med samfunnsansvar som sitt felt.

Utover dette har en rekke rektorer vært involvert i idretten som utøvere, foreldre (fotball/håndball/langrenns-pappaer og mammaer) og som lagledere i barneidretten e.l. En sannsynlig konsekvens av slike dobbeltroller – enten samtidig eller over tid – er at de skalte «bakkebyråkratene» kjenner idretten og at de vet hva slags kompetanse den har. Dette bidrar til å bygge ned en kjent sperre mot samhandling mellom kommunale fagfolk/mellomledere og frivilligheten; manglende tillit til kompetansen i frivillige organisasjoner (Eimhjellen og Loga 2017:32)

Vi går ikke dypere ned i å belyse og analysere betydningen av nettverk, svingdørs- og dobbeltroller for utviklingen av Aktive Lokalsamfunn spesielt og forholdet mellom idrett og kommune generelt i Drammen. Dette er en tematikk som kan egne som for masterstudenter innen både samfunns- og idrettsfag.

10.2 Profesjonaliseringen av idretten som forutsetning for samskaping og aktiviteter i skolene

Den folkelige forståelsen av frivillig organisasjoner er at den bygger på ulønnet innsats – hvor folk bidrar med dugnadsinnsats på fritiden. Dette er en forestilling som kun delvis er riktig. Organisasjoner som Røde Kors, Norske Kvinners Sanitetsforening, Blå-Kors, Kirkens Bymisjon, men også store idrettslag og idrettens organisasjoner, har i årtier hatt mange lønnede ansatte. Idrettslagenes bidrag inn Aktive Lokalsamfunn dreier seg nesten utelukkende om lønnet innsats. Det dreier seg om samhandling mellom den profesjonelle skolen og den profesjonelle idretten. Og da dreier det seg ikke om profesjonell idrett i form av betalte idrettsutøvere, men om lønnede daglig ledere i idrettslagene og lønnede aktivitetsledere/instruktører.

Lønnede daglige ledere i idrettslagene har gitt klart bedre muligheter for kommunikasjon med skolene – noe som er en forutsetning for samskaping. Lønnede og kompetente aktivitetsledere/instruktører har vært en forutsetning for at idrettslagene bidrar med kompetanse og kapasitet inn i skolen. Uten denne profesjonaliseringen av idretten hadde det aldri kunnet bli noe Aktive Lokalsamfunn slik vi har presentert det i denne rapporten. Dette er også forklaringen på hvorfor dette med økonomi hele tiden står i fokus. Lønnede stillinger må finansieres.

Ansatte ledere med tid og mandat til å opptre på idrettsforeningens vegne.

Det har i løpet av de siste 15-20 årene skjedd en betydelig profesjonalisering av idrettslagenes administrasjon. Noen av årsakene til dette ligger i idretten selv – det dreier seg om mye tidkrevende arbeid som det kan være vanskelig å få folk til å ta på seg som ulønnede oppgaver. Idrettslagene trenger noen som kan holde i trådene, følge opp vedtak og initiativer og sørge for at idrettslaget har systemer for å egen drift og økonomi.

Noe av årsaken til den administrative profesjonaliseringen ligger i krav fra det offentlige – om at idrettslagene følger lover og forskrifter når det gjelder lønn, arbeidsgiveravgift, innbetaling av skatt, sjekk av vandelsattester mm. Idrettslagene er også i betydelig grad involvert i et samspill med det offentlige – om etablering og drift av idrettsanlegg, arealplanlegging og regulering av nye anlegg. Idrettslagene er avhengig av samarbeid med næringsliv og filantropi, men også offentlige tilskudd via kommunen, fylkeskommunen, BUF-etat og statlige områdesatsinger - for å få inntekter og støtte til enkeltstående prosjekter. Det er liten tvil om at idrettslagenes avhengighet av omverdenen, krav fra offentlige myndigheter om systemer for økonomi/regnskap og personalforvaltning samt byråkratiske krav til søknader og rapportering - har vært en driver under ansettelsen av daglige ledere i idrettslagene. Som nestoren blant norske sivilsamfunnsforskere Håkon Lorentzen skriver: «Slike krav skaper behov for profesjonell kompetanse, noe som i seg selv er med på å endre arbeidsformene i sivilsamfunnet.» (Lorentzen 2004:13).

De idrettslagene i Drammen som viste vei i samspillet med kommunen, andre offentlige instanser og næringsliv/filantropi, var slike som hadde profesjonell og lønnet daglig leder (jf. Drammens Ballklubb, Konnerud, Skiold,

Åssiden, Glassverket IL, samt MIF i Nedre Eiker). Disse idrettslagene hadde en lederrolle med mandat til å opptre på vegne av idrettslaget i møte med eksterne aktører. Som heltidsansatte hadde de tid til å kommunisere med kommunale planmyndigheter, med BUF-etat eller en stiftelse om prosjektstøtte. Og de hadde tid til å kommunisere med en rektor og barnehagestyrer nær dem. Ansatte ledere hadde rammebetingelser til å kunne delta på tidkrevende arenaer for formidling av kunnskap, erfaringer og diskusjon av løsninger – som to-dagers seminarer «I samme båt».

En ser også hvordan samhandlingen med skolene fikk et oppsving da klubber som ikke hadde daglige ledere, fikk dette i årene etter 2014 – som Strømsgodset IF⁷⁶⁾ og Solberg SK.

«Samarbeidet skjøt veldig fart etter at Solberg Sportsklubb fikk en daglig leder på plass. Det var helt avgjørende. Hun hadde dessuten et utrolig engasjement». (Rektor Solberg skole).

Derved er to helt sentrale betingelser for samhandling oppfylt – nærhet og tid. I sin tur har dette også ført til mer regelmessige samhandlingsformer hvor daglig ledere og rektorer møtes.

Det helt sentrale virkemidlet i Aktive Lokalsamfunn har vært økonomisk støtte til lønn i idrettslagene. De fleste steder har støtten blitt brukt til å hel- eller delfinansiere en stilling som aktivitetsleder som arbeider mer direkte med aktivitet ute i skolene, men noen steder har også eksterne støttemidler gått til å delfinansiere en daglig leder der hvor idrettslaget ikke har hatt det (bl.a. Solberg Sportsklubb).

Det er idrettsforeningenes daglige ledere som i hovedsak har fungert som samfunnsutviklere i betydningen utvikle et samspill med andre aktører for å etablere og drive aktiviteter for kommunedelens barn og unge. Det synes derfor noe misvisende at idrettslagene kaller de som gjennomfører aktivitetene for samfunnsutviklere. Aktivitetsleder, men også aktivitetsutvikler, er nok en mer dekkende betegnelse.

Lønnede aktivitetsledere⁷⁷⁾

Idrettens storbyprogram slik det ble drevet i Drammen i årene 2002-2004, viste at idrettslagene bidro inn i skoler og skolefritidsordninger med kompetente aktivitetsledere (Carlsson og Haaland 2004). Det var avtalefestet mellom skolene og idrettslagene at det skulle være kontinuitet blant instruktørene. Å organisere dette som en kortvarig og ulønnet dugnad som ble delt på flere dugnadsarbeidere etter tur, var uaktuelt den gang. Og det er like uaktuelt i dag. Det er skolene/kommunen som forutsetter lønnet innsats fra idrettslagene.

Forskning på partnerskap mellom kommunale tjenester på den ene siden og frivillige organisasjoner på den andre, understreker betydningen av tillit til samarbeidspartnersenes kompetanse (Larsen, Ottersen og Hansen 2020). I den grad det er snakk om å samarbeide tett med frivillige i betydningen ulønnede, er sjansen stor for at ansatte i kommunens førstelinje av type helsesykepleiere, sosialarbeidere og lærere, vil mangle tillit til innbyggernes kompetanse (Eimhjellen og Loga 2017:30). Å slippe frivillige/ulønnede inn i fysaktivitetene i skolen eller inn i valgfaget «Innsats for andre» på ungdomsskolen som ledd i et dugnadsorganisert arbeid vil bli oppfattet som ganske så risikabelt. Vil frivillige dugnadsarbeiderne ha kunnskap, ferdigheter og evne til å håndtere et stort antall barn i aktivitet som skolen har et ansvar for? Mistilliten til den frivillige kompetansen vil trolig være så stor at et slikt partnerskap er vanskelig å se for seg.

Vi har i kap. 8.1. vist hvilken rolle faglærte/profesjonelle aktivitetsledere fra idrettslagene har spilt i fysaktiviteter og valgfagstimer i skolene. De har brakt med seg en aktivitetskompetanse som skolene mangler. De har blant annet ferdigheter i å lede store grupper barn og unge i aktivitet – og de rår over et stort repertoar av aktiviteter. I tillegg har de utvist et stort engasjement med å utvikle og gjennomføre «nye» aktiviteter – dvs. nye for nettopp den aktuelle skolen eller i den aktuelle kommunedelen. Dette skiller dem fra bl.a. tradisjonelle kroppsøvlingslærere som har en definert oppgave å gjennomføre en time med aktiviteter – ikke etablere nye aktiviteter verken i eller utenfor skolen.

⁷⁶⁾ Vi snakker her om «breddeidrettslaget» på Gulslogen – den såkalte «if'en». Strømsgodset Toppfotball – «tf'en» - har selv sagt i lang tid hatt et stort og profesjonelt apparat.

⁷⁷⁾ For noen av idrettslagene (bl.a. DBK, Konnerud og Glassverket) dreier det seg om flere aktivitetsledere – som fordeler seg på jobbing både i skolen og idrettsfritidsordning.

Gjennom fokusgruppemøtene i kommunedelene spurte vi om hva slags utdanning disse idrettslagsansatte aktivitetsledere har. Her en oversikt over deres utdanningsbakgrunn.

- Master i idrettspsykologi med fordypning i trenerrollen
- Adjunkt. Kroppsøving + årstudium i idrettsfag
- Master i idrettspsykologi
- Master i psykologi (med emosjoner i ekstremidrett som spesialitet)
- Adjunkt. Idretts- og kroppsøvingstudiet
- Bachelor i fysisk aktivitet og helse. Årstudium i eldre og helse.
- Lærer kroppsøving
- Lærer kroppsøving
- Barne- og ungdomsarbeider
- Idrettsbakgrunn. Realkompetanse fra idretten
- Markedsutdanning + trenerkompetanse fra idretten
- Bachelor i fysisk aktivitet og ernæring (permisjon)
 - Master i idrettsfag (treningsledelse og coaching) (vikar 1)
 - Master i idrettsfag (vikar 2)
- NIH-utdannet: Sport management + studier om unge ledere i idretten
- Realkompetanse fra idretten. Utøver på høyt nivå. Trenererfaring.
- Lærer
- Bachelor i idrettsfag
- Ergoterapeut + bachelor i idrettsledelse
- Førskolelærer
- Miljøterapeutisk utdanning
- Master i samfunns- og idrettsvitenskap (NTNU)
- Adjunkt. Lærer kroppsøving + tilleggstudium i tilrettelagt fysisk aktivitet for barn med funksjonshemninger
- Lærer med fordypning i kroppsøving
- Bachelor idrettsfag + årstudium i kosthold/personlig trening og årstudium i sport-management

De fleste er relativt nyutdannede og derved også relativt unge – mellom 25-35 år. Mange har en bakgrunn fra idretten – noen på et høyt nasjonalt nivå. Informantene i skolene understreker at disse jobber med et stort engasjement. De færreste blir lenge i jobben. Med noen unntak⁷⁸⁾, skifter de fleste jobb i løpet av to til fire år. Å arbeide med aktivitet i et større idrettslag, vil med stor sannsynlighet være et springbrett til andre jobber innenfor idretten og i skolesystemet. Men når en høyt utdannet person slutter, har det vært lett å rekruttere inn en ny med tilsvarende kvalifikasjoner. De står nærmest i kø.

«Folk søker seg til Konnerud IL fordi det er idrettslaget som utlyser – og fordi de her får mulighet til å arbeide i et interessant og kjent idrettslag. Dette er et bra springbrett til andre interessante jobber. Fikser du denne stillingen, er du en av Norges beste aktivitetsledere.» (Informant KIL)

«Hvis man skal få ressurspersoner til å komme, må det være attraktive stillinger som det er verdt å søke på. Sammen med idrettslaget blir det lettere å få til noe på tvers av skolene. Hvis det bare er småstillinger – kanskje vi får inn en student.» (Rektor på Konnerud)

Mjøndalen IF utlyste i januar 2025 en hel stilling som aktivitets- og samfunnsutvikler. I utlysningen ble det stilt krav om høyskoleutdanning i idrettsfag/kroppsøving eller pedagogikk. Idrettslaget fikk inn 43 søkere hvorav 22 hadde bachelorutdanning og 14 en mastergrad i idrettsvitenskap e.l..

⁷⁸⁾ Dette gjelder bl.a. noen av de som har hele stillinger hvor arbeid på idrettsfritidsordningen utgjør basisen. Noen av disse har vært lenge i jobben og representerer en viktig kontinuitet i lokalsamfunnet og overfor ungdomene.

En (unaturlig) stor produksjon av høyt utdannede innen idrett

Det virker som om det er en utømmelig kilde av høyt utdannede med idrettsfaglig bakgrunn til denne type stilinger i idrettslagene. Hvordan kan det ha seg?

Årsaken ligger trolig i at vi har et markedsstyrt utdanningssystem i Norge hvor utdanningsinstitusjonene får betalt etter hvor mange de får gjennom et bachelor- eller masterstudium (Kårhus 2020)⁷⁹⁾. Dette er et vesentlig grunnlag for finansieringen av høyskoler og universiteter – og i bunn og grunn for deres eksistens. Studentene er kunder som det er om å gjøre å trekke til et studium og studiested - for deretter å få dem igjennom til en bachelor eller mastergrad. Og det er mange unge som brenner for idrett gjennom å ha vært utøvere selv og gjennom å videreutvikle idrettsinteressen gjennom tre år på idrettslinjen på videregående skole. Kundegrunnlaget er stort og utdanningsinstitusjonene har respondert deretter.

En oversikt fra Utdanning.no pr. 12/12-2024 over idrettsfag på norske universiteter og høyskoler understreker poenget⁸⁰⁾.

Følgende universiteter/høyskoler tilbyr en idrettsutdanning på bachelornivå.

Norges idrettshøgskole (4 studier), Universitetet i Agder (2 studier), Universitetet i Tromsø (3 studier), Universitetet i Innlandet (2 studier), Nord Universitet (2 studier), NLA-høgskolen, Høgskolen Molde, NTNU (2 studier), Høgskulen på Vestlandet (2 studier), Høgskulen i Volda (2 studier), Universitetet i Sør-Øst-Norge (2 studier), Universitetet i Stavanger

Følgende universiteter/høyskoler tilbyr en idrettsutdanning på masternivå.

Norges idrettshøgskole (5 studier), Universitetet i Sør-Øst-Norge (2 studier), Høgskulen på Vestlandet, Universitetet i Tromsø, NTNU (3 studier), Universitetet i Stavanger, Universitetet i Agder, Nord Universitet (2 studier), Universitetet i Innlandet (2 studier), Høgskolen i Molde

Masterutdanningene/programmene har navn som: European Master in Activity and Health, idretts- og friluftsfag, idrettsvitenskap, lektorutdanning i kroppssøving og idrettsfag, idrett og samfunnsvitenskap, Idrettsfysioterapi, idrettsmedisin, treningsfysiologi, sport management, treningsfysiologi og bevegelsesvitenskap – og næringsmaster for fotballtrenere.

Ifølge SSBs utdanningsstatistikk (tall fra høst 2023), finnes det 10.930 personer i Norge med høyere idrettsutdanning som er i jobb. Av disse er 15% grunnskolelærere, 9% er lektor på videregående skole, 6% er trener- eller idrettsdommer i idretten, 6% er i utdanning – mens hele 64% (7013 personer) går inn i kategorien «annet». Det kan være grunn til å tro at «annet-kategorien» omfatter daglige ledere i idrettslag, ansatte i toppidretten (fotball, håndball, ski ...), idrettskonsulenter i kommunene – og ansatte på treningssentre og opptreningsinstitusjoner. Gjennom det store antallet ferdig utdannede som kommer fra de 25 bachelorstudiene og 20 masterstudiene årlig, er det grunn til å tro at det er vanskelig å få en jobb som er relevant for utdanningen. Da er det lett å forstå at når et større idrettslag i Drammen lyser ut en stilling som aktivitetsleder (eller samfunnsutvikler), kan det velge og vrake i gode kandidater – som gjerne tar til takke med en ganske moderat lønn for å få en særdeles god praksis.

En kan godt stille spørsmål slik utdanningsforsker Svein Kårhus (2020) gjør - med hvor rasjonelt det er for Norge som samfunn at så mange tar en idrettsfaglig utdanning når landet framover vil trenge et usedvanlig stort antall høyt utdannede til industri- og næringsliv, forsvar og ikke minst til helse- og utdanningssektor. For idrettslagene i Drammen og for Aktive Lokalsamfunn representerer denne tilgangen på kompetent og motivert arbeidskraft en ressurs som de har kunnet dra full nytte av.

79) <https://www.khrono.no/det-haster-med-en-kritisk-debatt-om-kunnskapsnasjonen-norge/474231>

80) Idrett | Oversikt over alle utdanninger | Utdanning.no - https://utdanning.no/utdanningsoversikt/idrett?facets_query=

For øvrig kan det se ut som at regjeringen har forstått at en bør hente flere med erfaring fra idretten inn i læreryrket.

FUN-FACT: Regjeringen ønsker at flere går fra treneroppgaver i idretten til læreryrket.

Mandag 17/2-25 hadde NRK-TV følgende nyhetsoppslag på lokalnyhetene kl. 19.45 fra NRK-Østlandet:

Intro: Regjeringen ønsker at flere utdanner seg til lærere. Har du erfaring som instruktør eller trener for barn eller i ungdomsidretten, kan det tenkes at du passer ekstra godt som lærer. Det tror Even Thiseth som har valgt læreryrket etter flere år som trener.

-Hva var det som fikk deg til å velge treneryrket?

«Det er nok idretten som har fått meg til å velge læreryrket. Jeg har fått jobbe masse i Drammens Ballklubb med Aktive Lokalsamfunn. Det å jobbe med barn og ungdom, være ungdomstrener, få muligheten til å skape gode aktivitetsopplevelser.»

-Hvilke egenskaper har du tatt med deg fra din trenerbakgrunn?

Jeg opplever meg som trygg og god på å bygge gode relasjoner. Barn og unge er trygg på meg som menneske. Det er noe jeg finner ut av gjennom trenervervet.

Flere har tatt turen hit til kunstisen på Marienlyst. Kunnskapsminister Kari Nessa Nordthun – du vil at flere skal ta samme ruta som Even gjorde?:

Ja, det er utrolig viktig. Vi trenger flere lærere. Håper flere gjør som Even og velger lærerutdanning. Gjennom idretten får en god erfaring med å jobbe sammen, skape gode fellesskap, jobbe som et lag. Det er unike erfaringer å ta med seg inn i læreryrket.

10.3 Idrettens samfunnsarbeid og Aktive Lokalsamfunn – et eget «spor» på siden av det medlemsbaserte idrettslaget

Vi har ikke hatt mulighet til å gå inn i det indre liv i 11 ulike idrettslag. Derfor formuleres dette avsnittet som en hypotese – som er basert på litt tilfeldige innspill og kommentarer. De antakelser som presenteres kan stemme med virkeligheten, men de kan også mer eller mindre bomme på virkeligheten. En slik hypotese kan brukes for å sjekke ut: Er det sann det virkelig er hos oss – i vårt idrettslag? Både masterstudenter og/eller forskere på idrett kan også følge denne hypotesen opp.

I kap. 9.4 viste vi til Säfvenbom m. fl. (2003) sin evaluering av il@skolen. Forskerne påpekte at idrettslag som ønsker å fremme aktivitet gjennom skolen, ikke kan være for konvensjonelle og kun «tenke idrettsaktiviteter» som det som tilbys i skolesettingen. Forfatterne stilte spørsmål om en egentlig kan forvente at idrettslagene skal ta et slikt større samfunnsansvar. I så fall måtte det omfattende prosesser til, hvis idrettslagene skal endre sine tankemønstre og planer. M.a.o må det en kulturendring til.

Det mye som tyder på at det skjedde en kulturendring i Drammens Ballklubb før klubben så sterkt understreket at det skulle være en breddeklubb (jfr. kap. 5.2). Likeledes er det mye som tyder på at det videre arbeidet med å ta et større samfunnsansvar har vært vel forankret blant Drammens Ballklubbs medlemmer og i klubbens styrende organer. Det antas at det også har vært slik på Konnerud og Åssiden.

Men det er slett ikke sikkert at et slikt bredt samfunnsengasjement har forutsatt noen større kulturendring i de andre klubbene – de som har kommet etter frontløperne. Dette fordi Aktive Lokalsamfunn har blitt finansiert med eksterne midler hvor de som har jobbet med dette har fått sitt mandat gjennom innvilgede søknader og inngåtte avtaler. Den viktigste innsatsfaktoren – lønn til aktivitetsledere – har kommet gjennom disse avtalene og søknadene. Styrene i idrettslagene har ikke trengt å bry seg så mye om det – så lenge arbeidet ikke har forutsatt økonomiske bidrag eller frivillig innsats fra idrettslaget. Arbeidet med Aktive Lokalsamfunn har på et vis skjedd på utsiden av den ordinære klubbdriften – på et eget spor hvor en ikke kommer i særlig inngrep med foreningens medlemmer og kanskje ikke en gang med hovedstyret utover litt rituelle orienteringer om «hvordan det går».

Spredning og læring mellom idrettslagene har også skjedd på dette sporet på utsiden av idrettslagets ordinære virksomhet – gjennom fellesarenaer som «I samme båt-seminarene» og senere på hotellseminarer hvor forttrinnsvis idrettslagenes lønnede ansatte har deltatt⁸¹⁾.

Daglige ledere og aktivitetsledere fra idrettslagene som har gått i front, har vært raus til å dele med andre. Etter hvert er det etablert et stort nettverk av idrettslagsansatte fagpersoner som også møtes uformelt, utveksler erfaringer - og hvor modeller og arbeidsmåter har blitt spredd. Og denne spredningen har gått raskt.

En av modellene som er spredd er etablering av en egen paraplyorganisasjon mellom idrettslag, skoler og evt. andre organisasjoner i kommunedelen med et eget navn og logo; «Ekte kjærlighet på Gulskogen», «Sammen om Ælva», «Aktiv på Åssia», «Sammen i Svelvik», «MIF for alle» - og «Vi heier på deg» i Skiold.

Dette er noe utenfor idrettslaget – på et slags sidespor utenfor idretten.

Når f.eks. medlemmer i Strømsgodset IF litt skeptisk har stilt spørsmål om idrettslaget skal drive teater og drive med maling og toving, har svaret vært at «dette er finansiert av BUF-etat og krever ikke ressurser fra idrettslaget». Hvis noen i idrettslaget mener at dette er på utsiden av hva et idrettslag bør gjøre og ønsker å stoppe dette, må en evt. betale midler tilbake til donoren. Dessuten drives dette ikke av idrettslaget, men av Ekte Kjærlighet På Gulskogen. På denne måten opererer man utenfor den institusjonelle logikken - dvs. utbredte forestillinger og normer for hva et idrettslag skal gjøre. Kanskje det nettopp er dette som har åpnet opp for innovasjon?

⁸¹⁾ Et godt eksempel er det seminaret som denne rapporten skal fremlegges på den 21/3-2025. Pr. 14/3 er det påmeldt 105 deltakere. 30 av disse er fra idrettslag i Drammen hvorav 25 er ansatte i idrettslagene, mens fem er typisk frivillige fra idrettslagenes styrer.

Bør idretten bidra med mer frivillig og ulønnet innsats?

Det har framkommet synspunkter i kommunen på at idrettslagene nok burde bidra mer inn i dette arbeidet gjennom mer frivillig innsats – slik at det ikke bare var den lønnede innsatsen som dominerte.

«Jeg tenker at de midlene som Drammen kommune bevilger til idrettslagene (i Aktive Lokalsamfunn) burde generere mer frivillighet – omtrent som når vi bevilger penger til Frelsesarmeen hvor pengestøtten kommunen gir i neste omgang genererer mye frivillig innsats.» (Nøkkelaktør, Drammen kommune)

Argumentet er at ulønnet/frivillig innsats bør støtte mer oppunder det universelle arbeidet hvor målsettingen er aktivitet for alle og folkehelse. For idrettslagene vil dette i så fall innebære at de må vri frivillig innsats fra de medlemsbaserte aktivitetene som idrettslagene som «klubber» er definert av. En klubb innebærer at de goder som utvikles – dvs. idrettsaktiviteter – skal forbeholdes de som er medlemmer i klubben. Dette er kjernen i idrettslaget – og i de aller fleste frivillige organisasjoner. Unntaket er humanitære organisasjoner – som Frelsesarmeen og Kirkens Bymisjon - hvor frivillige yter en innsats for ikke-medlemmer som befinner seg i en vanskelig livssituasjon enten lokalt, nasjonalt eller internasjonalt.

Fram til nå har deltakelsen i Aktive Lokalsamfunn stort sett medført at idrettslagene har kunnet drive sin kjernevirksomhet som før. Samtidig har program-deltakelsen også tilført kjernevirksomheten ressurser og vært til fordel for idrettslagene⁸²⁾. Men forventninger om at idrettslagene av den grunn vil legge inn mer dugnadsinnsats og mer frivillig/ulønnet engasjement inn i aktiviteter på utsiden av medlemskapet, er trolig lite realistisk. En slik forventning til idrettslagene er da heller ikke diskutert politisk i Drammen. Men selv om dette ikke er diskutert, er det allikevel ikke urealistisk at det kan komme et slikt krav – f.eks. som en politisk formulert forventning av typen: «Det kan ikke være rimelig at kommunen bidrar så mye til dette uten at idretten også prioriterer dette med sine egne ressurser. Drammen kommune befinner seg i en svært krevende økonomisk situasjon og vi må da kunne forvente at vår støtte skal generere mer frivillig innsats fra idrettslagene». Hvis det rent hypotetisk skulle komme et slikt krav til idrettslagene fra kommunen, er dette problematisk.

Sivilsamfunnsforskeren Håkon Lorentzen mener dette er en helt sentral problemstilling i samspillet mellom det offentlige og sivilsamfunnets organisasjoner.

«Kombinasjonen av pengeknipe og vekstambisjoner gjør at de sivile sammenslutningene i økende grad fortøner seg som nyttige redskaper for stat og kommune. Kan det offentlige spenne sivil entusiasme foran offentlig oppgaveløsning, kan en spare mange betalte årsverk.

Et slik instrumentelt blikk på ildsjeler og dugnadsånd stiller sivilsamfunnet overfor store utfordringer. Hva skjer med fellesskapsfølelsen når idrettslaget skal forebygge helseproblemer, barne- og ungdomsorganisasjonene narkotika og rusproblemer og når pensjonistsammenslutningene skal avskaffe sosial isolasjon blant eldre? Hvor går grensen mellom en hjertelig kommunal omfavnelse og et livstruende kvelertak?» (Lorentzen 2004:12)

Hvis en forutsetning for kommunale bevilgninger til Aktive Lokalsamfunn skulle bli at idrettslagene stiller med mer ulønnet frivillighet inn i arbeidet med å fremme god helse for alle barn, peker det mer i retning av kvelertak. Hans B. Skaset⁸³⁾ er inne på noe av det samme:

«Hva skal den frivillige organiserte idrettens fremste oppgave være? Å ta hånd om dem som søker til idretten? Eller skal dette endres til at idretten skal ha et primæransvar for dem som ikke kan, vil, ønsker eller

⁸²⁾ Dette er tilfelle når en høyt utdannet aktivitetsleder/idrettspedagog som er ansatt i idrettslaget for å jobbe ut mot skolene, i neste omgang også kan også brukes som trener for skiløpere eller fotballspillere for å lykkes rent sportslig. Dette er også tilfellet når idrettsfritidsordningen går med et overskudd som kanaliseres tilbake til idrettslagets kjerneaktiviteter slik som i Drammens Ballklubb. Fra Strømsgodset IF opplyses det at breddeidrettslaget har fått nye sponsorer som støtter idrettslagets kjerneaktiviteter fordi de har blitt inspirert av at idrettslaget tar et større samfunnsansvar gjennom Ekte Kjærlighet på Gulslogen. Likeledes kan aktiviteter som er startet opp under en slik paraply – i neste omgang trekkes inn i idrettslaget som medlemsbaserte aktiviteter som genererer frivillig og ulønnet aktivitet – slik som e-sport. Og for så og si alle idrettslagene har deltakelsen i Aktive lokalsamfunn bidratt til at de har kunnet utlyse hele stillinger som enten daglig ledere og/eller aktivitetsledere slik at en har kunnet dra nytte av det enorme tilfanget av høyt utdannede med idrettsfaglig kompetanse og et sterkt engasjement. Idrettslagenes kjerneaktiviteter har åpenbart dratt nytte av at idrettslaget går utover sine kjerneoppgaver.

⁸³⁾ Hans B. Skaset (født 1935) var Norges idrettshøgskoles første professor fra 1976. Han var idrettspresident fra 1984-1990, og deretter ekspedisjonssjef i idrettsavdelingen i Kulturdepartementet fra 1991-2000 med overordnet fagansvar for den statlige idrettspolitikken. Han har således hatt nøkkelposisjoner innen idrettsbevegelsen, idrettsakademia og staten.

forstår idrettens bidrag til et godt liv? I så fall er dette ikke mindre enn en dramatisk endring. Idretten kan miste seg selv i jakten på sosialpolitiske oppgaver ivrige politikere sliter med å finne adekvate løsninger på». (Kronikk Aftenposten 24/2-21)

KS og Frivillighet Norge fornyet i 2023 sin frivillighetsplattform (opprinnelig fra 2011) for å styrke samarbeidet mellom kommunal og frivillig sektor. Her slås det fast hvilke prinsipper som et slikt samarbeid bør baseres på⁸⁴⁾. Et av prinsippene er:

Partene anbefaler at samarbeidet mellom kommunal og frivillig sektor skjer på en måte som ivaretar frivillighetens autonomi og egenart.

Idrettens egenart er nettopp at den er medlemsbasert og at idrettslaget selv har funnet en balanse mellom konkurranse- og breddeidrett. **Slik Aktive Lokalsamfunn har vært organisert og finansiert fra Drammen kommunens side, og slik samfunnsarbeidet har vært organisert som et eget spor på siden av idrettslaget, har nettopp bidratt til at idrettslagene har kunnet opprettholde denne egenart.**

Har Aktive Lokalsamfunn bidratt til mer frivillig og ulønnet innsats?

Hvor mye frivillig og ulønnet innsats som er utløst gjennom Aktive Lokalsamfunn – og om denne er økt, er ikke noe vi har forsøkt å måle gjennom denne evalueringen. Da måtte vi ha hentet inn data fra et utall aktiviteter. Men inntrykket er allikevel klart: Idrettslagenes bidrag inn Aktive Lokalsamfunn dreier seg i hovedsak om lønnet innsats.

Det er noen viktige unntak til dette: I Åpen Hall i Mjøndalen og Åpent Klubbhus i Solbergelva spiller ubetalte pensjonister en viktige roller i å tilrettelegge for aktiviteter og bespisning for barn og ungdom. Natteravning på hhv. Åssiden og Strømsø har vært basert på dugnader – i sistnevnte tilfellet er dette betalt dugnad hvor inntekten som tilbakeføres til idrettslaget

Den viktigste ressursmobiliseringen – som ikke krever lønn – er involvering av ungdommer i valgfag på ungdomsskolen eller fra idrettens egen ungdomslederopplæring som aktivitetsledere. En bruker ressursen på begge sider; det som er opplæring for ungdommer, blir til aktivitet for barna. Når dette gjøres i skoletiden, er dette ulønnet. Men en del av disse ungdommene har fått betalt når de har gjort denne type innsats etter skoletid som trenere i all-idrettsgrupper, i åpen hall eller ferieaktiviteter.

Når det gjelder aktiviteter som trekkes inn i idrettslaget og gjøres til medlemsaktiviteter – slik som e-sport – vil dette stille seg annerledes. Her vil mest sannsynlig mye av kostnadene til arrangementer, særforbundsavgifter og evt. lønn til instruktører mm. bli finansiert gjennom medlemskontingent, treningsavgifter og andre inntektsbringende aktiviteter. Hvor mye av instruktørvirksomheten som vil bli lønnet, er opp til de enkelte lag. Hvis dette blir som i barne- og ungdomsidretten for øvrig (jfr. Oslo Economics/ Hanstad 2020), må en forvente at en god del instruktørvirksomhet vil bli lønnet.

84) <https://www.ks.no/contentassets/d19abaf4f3df4625bdbf455d8f836703/SamarbeidsplattformSignert.pdf>

10.4 De allmenntilgjengelige stiftelsenenes rolle i å fremme aktivitet og innovasjon – med særleg vekt på Sparebankstiftelsen DNB.

De to store allmenntilgjengelige stiftelsenene Gjensidigestiftelsen og Sparebankstiftelsen har spilt en sentral rolle i utviklingen av Aktive Lokalsamfunn.

*Gjensidigestiftelsen*⁸⁵⁾ var en viktig bidragsyter til Aktive Lokalsamfunn i oppstarten – og har senere gitt betydelige økonomiske bidrag til aktiviteter og investeringer i regi av enkeltstående idrettslag. De første «I samme båt-seminarene» til København som spilte en så sentral rolle som samhandlingsarena for å utvikle Aktive Lokalsamfunn, ble finansiert av Gjensidigestiftelsen. Dette er en ganske dyr samhandlingsarena for idrettslag og skole – som det innenfor deres

respektive institusjonelle logikker kan være vanskelig å forsvare å bruke egne midler på. En slik pengebruk vil kunne generere intern misnøye i en idrettsforening av typen; «bruker mangfoldige tusen kroner på båttur til Danmark, mens vi må jobbe livet av oss for å tjene inn penger gjennom dugnader.» Dette er en type pengebruk som det kan være vanskelig for et idrettslag å forsvare. Ved at Gjensidigestiftelsen tok kostnadene, ble det åpnet for deltakelse på en arena som åpenbart har stimulert samhandling og innovasjon. I 2024 delte Gjensidigestiftelsen for øvrig ut 710.000 kroner til idrettslagene i Drammen som er med i Aktive Lokalsamfunn til tiltak utover den tradisjonelle medlemsbaserte driften.

Den desiderte største utdeler til allmenntilgjengelige formål i Norge er *Sparebankstiftelsen DNB*⁸⁶⁾. I 2023 delte stiftelsen ut 1993 millioner kroner. Minst 75 prosent av midlene brukes i det opprinnelige hjemmeområdet for Sparebanken NOR som innbefatter stort sett hele Østlandsområdet minus gamle Hedmark fylke. Midlene utdeles til følgende programområder:

- Kunst og kultur
- Nærmiljø og kulturarv
- Natur og friluftsliv
- Idrett og lek

Ifølge stiftelsen gis det støtte til tiltak som kommer hele befolkningen til gode, med hovedvekt på barn og unge voksne. Sparebankstiftelsen har som policy å støtte frivillig sektor og bidra til samfunnsnyttige tiltak som ellers vanskelig lar seg realisere. Gjennom sin uavhengige posisjon kan og vil stiftelsen støtte innovative ideer som verken faller innenfor offentlig velferd eller næringslivets interessefelt⁸⁷⁾.

De siste årene har Sparebankstiftelsen vært den desidert viktigste ikke-offentlige bidragsyter til Aktive Lokalsamfunn, og da innenfor formålsområdet «Idrett og lek». I 2024 bidro Sparebankstiftelsen med 3.570.000 kr. til programmet hvorav 2.570.000 gikk til idrettslagene i Aktive Lokalsamfunn, men 1.000.000 gikk direkte til idrettsrådets arbeid med programmet. I tillegg har stiftelsen bidratt med 18 millioner kroner over fem år til bredde-e-sport-alliansen, samt at den nylig har bevilget 29 millioner kroner til en flere-årig satsing i regi av Viken idrettskrets på «mellomrommet» - dvs. aktiviteter i perioden mellom kl. 14 og 17. Dette er satsinger som

85) Gjensidigestiftelsen delte i 2023 ut 262 millioner kroner hvorav en stor andel gikk til lokale aktivitetstiltak.

86) Sparebankstiftelsen eier ca. 8 prosent av aksjene i DNB ASA, og det er utbyttet fra disse aksjene som fordeles til allmenntilgjengelige formål

87) Et godt eksempel er den betydelige støtten som er gitt til utviklingen av e-sport i Norge – med Drammens Ballklubb som utgangspunkt og motor.

også klubbene i Drammen vil få stor nytte av.

Uten bidragene fra Sparebankstiftelsen de siste fem-seks årene hadde Aktive Lokalsamfunn sett annerledes ut. Da hadde det utvilsomt blitt mindre innovasjon og færre aktiviteter.

En aktiv utdeler

Sparebankstiftelsen har en profesjonell organisasjon med 26 ansatte som aktivt følger opp de største og mest langsiktige utdelingene. Aktive Lokalsamfunn har de siste seks årene blitt fulgt opp av en og samme rådgiver som etter hvert har fått inngående kjennskap til arbeidet i Drammen. Det dreier seg om en rådgiver som «kan idretten» gjennom en mastergrad i idrettsledelse og med erfaring som daglig leder i et større idrettslag fra 2011-2018. Plasseringen i en nasjonal stiftelse innebærer at han er blant dem som har best forutsetninger for å sammenligne arbeidet i Drammen med det som skjer andre steder.

Her er noen av hans vurderinger av arbeidet i Drammen med begrunnelser for hvorfor Sparebankstiftelsen har bidratt med så mye støtte både til Aktive Lokalsamfunn som program og til enkeltstående idrettslag i programmet.

Sparebankstiftelsens begrunnelser for å støtte Aktive Lokalsamfunn med betydelige beløp

«Vi jobber med allmenntilretteleggende tiltak som skal komme lokalsamfunnene til gode. Bedre forutsetninger for at flest mulig mennesker skal kunne leve aktive liv er et sentralt tema. Det innebærer at vi både støtter tradisjonell idrett i bred forstand, men også at vi bidrar ekstra der ulike aktører ønsker, og viser evne til, å arbeide utenfor den tradisjonelle medlemsmodellen. Det treffer bredt, særlig når man samarbeider med skolene, den ene felles arenaen som alle barn deler. Vi tror slike modeller gavner både skolene, idrettslagene og barna, som ofte får tilgang til mer, og morsommere aktivitet, når organisasjonene samarbeider.»

«Det er påfallende at så mange idrettslag, i svært ulike deler av Drammen, har kommet såpass langt med aktivitetsmodeller som favner langt utenfor den tradisjonelle idretten, og har lyktes med særlig å bygge samarbeid med skoleverket. Der ligger man nok foran de fleste andre kommuner i landet.»

Drammen idrettsråds rolle skaper tillit hos givere

«Idrettslagene i Drammen fremstår, sett utenfra, som ganske samlet i ambisjonene om å arbeide bredt og ta et større samfunnsansvar enn det man normalt kan kreve og forvente av idretten. Det gir en troverdighet som nok er tillitsvekkende for både bevilgende stiftelser og politikere. Jeg tror klubbene ville hatt dårligere sjanser for å lykkes med langsiktig finansiering, om ikke dette var noe Drammen idrettsråd sørget for at fremstår som et felles prosjekt.»

Idrettslagenes søknader dreier seg mer om samfunnsprosjekter enn om midler til anlegg

«Idretten i Drammen bemerker seg, i hvert fall mot oss, ved å ha flere søknader som går på det vi kan kalle samfunnsprosjekter, og kanskje noen færre søknader om anlegg og utstyr enn det størrelsen på byen egentlig skulle tilsa. Det tyder på en ganske annen profil i idrettslagenes virksomhet, som kanskje er mindre teknisk og fysisk orientert, til fordel for det sosiale.»

Programmets universelle innretning gjør det mer interessant

«I mange kommuner og idrettslag er samfunnsprosjekter som Aktive Lokalsamfunn noe som typisk er forbeholdt områder med sosioøkonomiske utfordringer. Det er derfor interessant å merke seg at Drammens-modellen ikke bare bygger opp Aktive Lokalsamfunn som sosialt forebyggingsarbeid i utsatte områder, men at det også blir en driftsform i mer ressurssterke områder, som hos Konnerud IL. Selv om alle klubbene og nabolagene bygger litt ulike modeller, basert på sine lokale premisser, så fremstår det å være en felles kultur for aktivitet som nå dekker store deler av kommunen.»

En kommentar til det ovenstående synspunktet er at det er riktig at mye samfunnsinnovasjon har skjedd i såkalte utsatte områder. Dette er områder som helt siden 1980-tallet har blitt støttet gjennom statlige utviklingsprosjekter med utviklingsmidler og mye faglig støtte. Eksempler på dette er Kommunaldepartementets bomiljøprosjekter på 1980-90-tallet, barne- og familiedepartementets storbymidler på 1990- og tidlig 2000-tall, Idrettens storbyprogram på tidlig 2000-tallet og de statlige områdesatsingene fra ca. 2006 og framover. Å utvikle modeller, arbeidsformer og aktiviteter som kan skape forutsetninger for at flest mulig mennesker skal kunne leve aktive liv, har relevans for alle norske lokalsamfunn.

Et universelt innrettet program som Aktive Lokalsamfunn vil ha mye større overføringsverdi til flertallet av norske lokalsamfunn enn program utviklet i «utsatte områder» i de større byene. Derved blir Aktive Lokalsamfunn særlig interessant for en stiftelse som jobber nasjonalt og som ønsker å spre gode modeller og arbeidsformer.

Støtte fra Sparebankstiftelsen forutsetter at kommunen forplikter seg og bidrar

«Det er helt sentralt for bærekraften i dette at det er flere samarbeidspartnere som viser felles tillit til Aktive Lokalsamfunn, og på den måten motiverer og «forplikter» hverandre til felles bidrag. Hvis politikerne i kommunen anså dette som et tiltak man nedprioriterte i egne budsjetter, ville det trolig blitt svært vanskelig å få med en stiftelse på en flerårig støtte. Det er kommunene som er de største finansieringskildene for idretten, og i mange større prosjekter ønsker vi å se lokalpolitisk støtte og forankring før vi bidrar. Her har det vært tillitsvekkende for oss at Drammen kommune har hatt Aktive Lokalsamfunn inne i sin langsiktige økonomiplan.»

Sparebankstiftelsen kan støtte over en lengre periode

*«Vi er meget klare over problemstillinger knyttet til «prosjektsyken» - hvor organisasjoner får støtte i en tidsavgrenset periode, før midlene deretter bortfaller, og man må «finne opp kruttet» på nytt. Samfunnsprosjekter som Aktive Lokalsamfunn er som nevnt ikke noe man kan **forlange** av idrettens tradisjonelle og frivillig baserte organisering. Til det er arbeidet for omfattende og kostnadskrevende til at medlemsinntekter vil dekke det. Når vi går inn i prosjekter hvor frivillige organisasjoner skal påta seg større samfunnsoppgaver, har vi med oss i bakhodet at vi som bevilger bør kunne stå i det i en lengre periode - gitt at aktiviteten viser seg å bli god. Med de økonomiske utfordringene kommunene vil ha fremover, er det enda større grunn til at vi tar dette på alvor. Det vil neppe være mange prosjekter fremover hvor en stiftelse kan gå inn i 1-3 år, og deretter håpe at offentlig sektor tar over alle kostnadene derfra og videre.»*

Denne langsiktigheten vises også ved at Sparebankstiftelsen støtter en satsing som bygger videre på erfaringene fra Aktive Lokalsamfunn; «mellomromsprosjektet». 29,5 millioner kroner er bevilget til idrettskretsene på Østlandet for å utvikle et samarbeid mellom idretten og skolene for at flere elever kan gå rett fra siste skoletime til et gratis og variert tilbud innen idrett og fysisk aktivitet. Dette er en svært relevant satsing siden denne evalueringen av Aktive Lokalsamfunn nettopp viser de vanskeligheter man har hatt for å få til mer fysisk aktivitet i skoletiden, men at det er skapt mye aktivitet etter skoletid.

Sparebankstiftelsen ønsker å stimulere innovasjon og spre gode modeller og arbeidsformer

«.....vi ønsker å bidra både til tradisjonell aktivitet som fungerer, og til å støtte samfunnsendringer og innovasjonsarbeid som vi tror kan påvirke morgendagen på en positiv måte. Når vårt nedslagsfelt dekker det meste av Østlandsområdet, og i noen tilfeller også involverer nasjonale tiltak, ønsker vi at organisasjoner skal kunne lære av hverandre, på tvers av kommuner og fylker. Her har vi en rolle som de mer lokale sparebankstiftelsene ikke i samme grad greier å dekke.»

Det er liten tvil om at Aktive Lokalsamfunn fra Sparebankstiftelsen betraktes som utradisjonelt og innovativt gjennom at idrettslagene går utover sine tradisjonelle grenser og gjennom å samarbeide tett med skolene. En forutsetning for stiftelsens bidrag til Aktive Lokalsamfunn er at kommunen også bidrar forholdsmessig til å finansiere programmet og aktivitetene. I dette tilfelle dreier det seg om et program som Drammen kommune med stort engasjement har vært med å utvikle. Da vil det være helt unaturlig hvis utgiftene til dette programmet kan «veltes over» på en allmenntilgjengelig stiftelse. Samtidig viser Sparebankstiftelsen en forståelse for at kommunene i fremtiden vil ha begrensede muligheter til å finansiere aktiviteter som stiftelsen har vært med å sette i gang og finansiere – og at kostnadene ikke kan veltes over på kommunene.

En refleksjon om de allmenntilgjengelige stiftelsenes rolle

En av de mest betydelige endringene det siste ti-året når det gjelder finansiering av lokale aktiviteter og lokal «aktivitetsinnovasjon», dreier seg om filantropiens økte betydning i Norge. Fram til for ca. 15-20 år siden var det stort sett småbeløp som ble bevilget til lokale prosjekter. Nå dreier det seg ofte om bevilgninger i mange-millioner kroners-klassen pr. prosjekt. Mens tidligere tiders givere stort sett bedrev en passiv fordeling av penger, bedriver hvertfall de store stiftelsene en mye mer aktiv og interessert oppfølging av prosjekter og programmer.

Norge har i utgangspunktet en svak filantropisk tradisjon. Dette skyldes at vi har utviklet en sterk velferdsstat med velferdskommuner som ivaretar de mest nødvendige behov slik at behovet for pengegaver har vært mindre. Men det skyldes også at vi har manglet en velstående overklasse (Furrebø 2011). Dette har endret seg i perioden etter årtusenskiftet. Ifølge Kapital (8/10-21) hadde de rikeste 400 personene i Norge i 2021 verdier for 1700 milliarder kroner – en fordobling fra 2013. Flere av disse deler ut store beløp til formål som de selv mener er gode. Christen Sveaas har fram til 2021 bidratt med 2,87 milliarder kroner og både Nicolai Tangen, Fred Kavli og Kjell Inge Røkke har bidratt med over 1 milliard kroner hver⁸⁸⁾. Den desidert største filantropen - Trond Mohn – bidro ifølge Finansavisen med 415 millioner kroner i 2023 til forskning, medisinsk utstyr og til ulike idretts- og aktivitetsformål. Totalt har han bidratt med ca. 5 milliarder kroner⁸⁹⁾. I tillegg har vi store allmenntilgitt stiftelser som Gjensidigestiftelsen og Sparebankstiftelsen – som har spilt en sentral rolle i utviklingen av Aktive Lokalsamfunn.

Det har tidligere vært mange – særlig på den politiske venstresiden - som har vært skeptiske til filantropi og pengeutdelende stiftelser. Argumentet er at midlene burde ha vært fordelt via politiske beslutninger i stat og kommune. Erfaringene fra Aktive Lokalsamfunn er at bidragene fra stiftelsene har vært et særdeles viktig supplement til offentlig innsats og i praksis vært en nødvendig forutsetning at programmet har blitt så stort og innovativt som det har blitt. Stiftelsene tilfører idrettslagene og lokalsamfunnene i Drammen noe allmenntilgitt – hvor de ikke skal ha noe tilbake. De skal ikke ha fortjeneste på innsatsen og de er ikke avhengig av politisk oppslutning. Derved kan de også ta sjanser og understøtte innovasjon hvor det er usikkert hva som kommer ut av den – og som det hadde vært vanskelig for både offentlige myndigheter og private bedrifter å bidra inn i. Et godt eksempel på dette er e-sport-satsingen til idrettslagene i Drammen – og etter hvert i hele Norge gjennom e-sport-alliansen. Det dreier seg om en form for risikokapital som vanskelig kan komme fra andre kilder.

Stiftelsenes rolle for å stimulere innovasjon slik det har skjedd gjennom Aktive Lokalsamfunn, er åpenbart en tematikk som burde bli bedre belyst enn det er gjort her. Dette bør være særlig interessant for master- og dr.gradsstudenter som er opptatt av samfunnsinnovasjon og samskaping mellom det offentlige og det frivillige – med stiftelsene som tilrettelegger og bakspillere.

10.5 Skolene: Nye utfordringer og mindre fokus på samspillet med idrettslagene, men de er fortsatt med

Den historiske gjennomgangen viser en skolesektor i Drammen som utover på 2000-tallet ble mer og mer villig til å samarbeide med idretten for å skape mer fysisk aktivitet i skoletiden og etter skoletid. Samarbeidet med den organiserte idretten ble løftet fram og opp. Dette ser en både i programmet «Norges Beste skole» fra 2007, gjennom et vedtak i bystyret i 2013 om at Drammen skal være en foregangskommune i satsingen på fysisk aktivitet i skolen – og gjennom vedtaket i 2014 om å gjennomføre en times fysisk aktivitet i skolen. Dette ble deretter fulgt opp av en entusiastisk skoleadministrasjon gjennom Kompetansesenter for barnehage, skole og oppvekst og en like entusiastisk idrettsrådgiver i kultursektor.

Det ble igangsatt en rekke lokale skoleprosjekter hvor man prøvde ut arbeidsmåter og tiltak for nettopp å bli en foregangskommune på fysisk aktivitet. Konnerudmodellen hvor skolene gikk sammen om å finansiere en idrettspedagog i idrettslaget som deretter arbeider ut mot skolene og mot barnas fritid, ble utviklet.

88) <https://kapital.no/reportasjer/naeringsliv/2021/10/08/7745094/norges-storste-filantroper>

89) Har gitt bort 5 mrd. | Finansavisen - https://www.finansavisen.no/finans/2024/08/13/8165729/har-gitt-bort-5-mrd.?zephrr_sso_ott=UjzcfT

Entusiasmen for dette arbeidet kom også tydelig til syne i Drammen kommunes søknad i 2016 til den nyopprettede prisen som den beste frivillighetskommunen i Norge – en pris opprettet av Kommunesektorens organisasjon KS og Frivillighet Norge i 2016. Drammen kommune ble tildelt prisen – mye på bakgrunn av samarbeidet mellom idrettslagene og skolene om Aktive Lokalsamfunn. Her fra prisutdelingen (Kommunal Rapport 16/12-2016):

NYHETER

Drammen-ordfører Tore Opdal Hansen mottok prisen Årets frivillighetskommune av styreleder i Frivillighet Norge Sturla Stålsett, KS' styreleder Gunn Marit Helgesen og kulturminister Linda Hofstad Helleland (H). Foto: Fra Frivillighet Norges livestream fra arrangementet

Drammen Årets frivillighetskommune

Drammen ble mandag kveld den første kommunen som fikk den nyopprettete prisen Årets frivillighetskommune.

Jan Inge Krossli

PUBLISERT 06.12.2016 - 10:43 SIST OPPDATERT 28.01.2020 - 08:07

Samtidig var det et minst like stort engasjement i idrettskrets, i store idrettslag som DBK og Konnerud IL og etter hvert i Drammen idrettsråd. Deretter ble modellen og arbeidet spredd videre til de andre store fleridrettslagene i kommunen – og møtt med begeistring der.

En hadde således to parter som med stor entusiasme innledet et forhold – et partnerskap. Det var snakk om to likeverdige parter i form av kompetanse. De profesjonelle skolene møtte den profesjonaliserte idretten som hadde komplementære ferdigheter og kompetanse til skolene gjennom sine ansatte aktivitetsledere/instruktører. De hadde like verdier: Fysisk aktivitet er viktig for barn/unge – også for deres læring på skolen. Og de var enige om at universelle lavterskelaktiviteter i og etter skoletiden var viktig og riktig – og at det her dreier seg om aktiviteter hvor man «er langt unna den spisse og konkurransebaserte idretten».

Idrett og skoler er derimot ikke likeverdige økonomisk. Skolene er offentlig finansiert med store beløp og med en relativt forutsigbar økonomi. Idretten har en lappetteppeøkonomi – hvor mange inntektskilder er usikre og hvor mye av den tradisjonelle innsatsen er frivillig og ulønnet. I Aktive Lokalsamfunn dreier det seg om aktiviteter som klart går utenfor medlemsbasert virke. Slike aktiviteter forutsetter finansiering utenfra og egner seg dårlig

for ulønnet dugnad. Det er slik idretten er skrudd sammen og fungerer. Det er en del av idrettens institusjonelle logikk.

Det var den lønnede og profesjonelle idretten som gikk inn i et forhold til skolene. For skolene var nytteverdien at de kunne øke kvaliteten på undervisning og elevenes trivsel, og de kunne bidra til et bedre aktivitetstilbud også etter skoletid. Skolene både ville og evnet å betale for dette. Idretten utførte dette med iver.

Etter fem-seks år med hvetebrødsdager er balansen i dette forholdet endret. For mens idretten fortsatt veldig gjerne vil dette, er skolenes engasjement redusert. Det er ikke de samme skolene i dag som idretten gikk inn i et partnerskap med i årene etter 2014. Da var det skoler som hadde et økonomisk handlingsrom til å betale det lokale idrettslaget for aktiviteter de ledet på skolene – ja, til og med samfinansiere en hel stilling som aktivitetsleder/ idrettspedagog i flere bydeler. Skolene betalte og fikk mye igjen.

Ifølge rektorene har handlingsrommet for å finansiere idrettslagets deltakelse i aktiviteter på skolene har blitt mindre. De peker selv på følgende endringer.

- Lærernormen som ble vedtatt av Stortinget i 2017 og innført fra skoleåret 2018/19 – dvs. fire år ut i Aktive Lokalsamfunn. Normens minstekrav er at for 1-4. trinn skal det være maks 15 elever pr. lærer, mens på 5-10. trinn er det maks 20. Lærernormen styrer nøyaktig hvor mange lærere det skal være på hvert trinn uten å ta hensyn til at skoler, klasser og elever er forskjellige. Normen har begrenset skolenes handlingsrom til å prioritere ressurser utfra skolens behov og situasjon – til bl.a. fysiske aktiviteter i samspill med det lokale idrettslag.
- Økning i antallet elever med store oppfølgingsbehov – bl.a. autismespekterdiagnoser. Elever som tidligere fikk plass på Frydenhaug skole må nå ivaretas i skolene. Én elev med store oppfølgingsbehov kan legge beslag på hele det økonomiske handlingsrommet i en skole. Dette er noe som det økonomiske tildelingssystemet til skolene ikke kompenserer for.
- Nedgang i elevtallet. Dette fører til at skolene får lavere inntekter, men det er svært krevende å kutte utgifter tilsvarende. Om en klasse går fra 19 til 14 elever, er utgiftene omtrent de samme samtidig som inntektene er klart redusert. Det er først når en kan slå sammen klasser at en reduserer utgiftene vesentlig.

Utover dette har en vært gjennom en kommunesammenslåing hvor det har kommet til fire nye kommunedeler hvor verken idrettslag eller skoler hadde vært gjennom samme prosess som i «gamle Drammen» kommune. Skoleledere fra Svelvik og Nedre Eiker hadde verken vært med på båttur eller med på programmets opptur fra 2014 og framover. Mens arbeidet i «gamle Drammen» fikk en veldig medvind (Hawthorne-effekt) gjennom at Drammen ble et nasjonalt utstillingsvindu for fysisk aktivitet i skolen, ble skoler og idrettslag fra Svelvik, Mjøndalen, Krokstadelva og Solbergelva innlemmet i programmet etter innføring av lærernormen i 2018 og etter kommunesammenslåingen fra 1/1- 2020. Dette var en sammenslåing som i seg krevde mye energi forut for og etter årsskiftet 2019/2020 – både for skoleledere og idrettsledere. Og så - to måneder etter kommunesammenslåingen - fikk både skoler og idrettslag en pandemi i fanget som stilte dem overfor noen helt andre utfordringer enn tidligere.

Skolene fra Svelvik og Nedre Eiker ble innlemmet i Aktive Lokalsamfunn da fokus var på noe helt annet enn Aktive Lokalsamfunn og fysisk aktivitet i skolen. Vedtaket om en times daglig fysisk aktivitet i skolen fulgte heller ikke med inn i den nye kommunen. I tillegg ble kompetansesenteret for barnehage, skole og oppvekst som spilte en så stor rolle i utviklingsarbeidet, lagt ned og erstattet av en enhet for utvikling og digitalisering som fikk et helt annet fokus. Men Aktive Lokalsamfunn som program ble med inn i den nye kommunen. Det var noe av det første som det nye kommunestyret fattet vedtak om.

Etter at pandemien var over, har fokuset i skolene i stadig sterkere grad dreid seg om økonomi, innsparinger og eventuelle skolenedleggelse. Mobbing og krenkelser, ungdomskriminalitet, psykisk uhelse og digitalisering har danket ut fysisk inaktivitet som prioritert utfordring i skolen. Aktive Lokalsamfunn sto ikke lenger på dagsordenen når rektorer møtes.

Rektorenes fortelling er at de ønsker å bidra inn i Aktive Lokalsamfunn, som når de utdanner elever som aktivitetsledere gjennom valgfag på ungdomsskolen. Men de færreste klarer å bidra økonomisk inn i programmet – slik de gjorde for noen år siden. Siden rektorer og de daglige ledere i idrettslagene stadig snakker sammen, er

dette noe som rektorene har formidlet til idretten. Og det er også noe idrettslagenes daglige ledere uttrykker forståelse for. De oppfatter ikke skolene som uvillige, men at dette er noe de ikke får til. Samarbeidsklimaet mellom skoler og idrettslag oppfattes derfor fortsatt som godt.

10.6 Jakten på økonomisk bærekraft.

Etter at det økonomiske bidraget fra skolene ble redusert i flere av kommunedelene, har idretten selv funnet alternative finansieringskilder – delvis kommunale, delvis fra idretten selv og delvis filantropiske – som har blitt satt inn i aktivitetene. At Drammen kommune har økt sitt bidrag inn i «grunnbevilgningen» som fordeles ut til idrettslagene via Drammen Idrettsråd, har hatt stor betydning. Hvis dette ikke hadde skjedd, hadde Aktive Lokalsamfunn opphørt som program – og da hadde en betydelig del av de aktiviteter som er samskapt – blitt oppløst.

Idrettsrådets programleder bruker her gjerne et «båtbilde». Idrettsrådet går inn og tetter de økonomiske hullene i skroget slik at skuta holder seg flytende. I de tre «nye» kommunedelene fra Nedre Eiker, har idrettsrådet gått inn og tatt så og si alle kostnadene til en aktivitetsleder på hel- eller deltid i idrettslagene. Dette fordi skolene har kommet inn i Aktive Lokalsamfunn i en tid hvor de oppgir ikke å ha handlingsrom til å bidra. De kom inn i programmet i en økonomisk nedtursperiode.

Vi ser også at enkelte idrettslag velger å finansiere aktiviteter for barnehager og skoler med midler de har fått fra andre kilder i håp om at idrettslaget slipper å si opp ansatte. Dette er klare tegn på at «dette vil idretten». Denne viljen har også sammenheng med at idrettslaget har et ansvar for ansatte det gjerne vil beholde. Og så håper både idrettsråd og idrettslag at dette er midlertidig og at skolene igjen kan få et større handlingsrom for å bidra selv, eller at Drammen kommune bidrar inn med mer midler gjennom sin «grunnbevilgning». Dette har da også faktisk skjedd. Den tverrpolitiske støtten som programmet nyter godt av, har spilt en viktig rolle i at engasjementet både i Drammen idrettsråd og i de involverte idrettslagene har blitt opprettholdt.

Ulempen med denne hull-tettingspraksisen er at det skjer ad-hoc og uten noen særlig prinsipielle vurderinger av om det er riktig å bruke midler som idrettsrådet har fått fra andre kilder på denne måten. Eksempler på det er når idrettsrådet nå finansierer en hel stilling som aktivitetsleder på Gulskogen som bidrar med like mye innsats som tidligere i skolene, men hvor skolene ikke lenger betaler for det. Eller i Mjøndalen og Krokstadelva hvor midler fra idrettsrådet direkte finansierer fysak-timer i skolen. Selv om dette ikke dreier seg om store beløp, bør det være et tankekors for både kommune og idrettsråd: Er dette «rett og rimelig»? Ifølge Drammen idrettsråd er dette en kjent utfordring som har vært tatt opp med Drammen kommune over flere år.

En mulig konsekvens av denne «hulltettingen» er at skoler som faktisk klarer å finansiere Aktive Lokalsamfunns-aktiviteter i en krevende økonomisk situasjon, ser at det trenger de faktisk ikke gjøre fordi man har et idrettsråd som «finner midler» og går inn med disse når skolene trekker seg tilbake.

Endringen i skolenes økonomiske rammebetingelser – sammen med den økonomiske logikken som nå preger Aktive Lokalsamfunn - innebærer at mye av den interne finansiering som faktisk kom fra skolene selv, er i ferd med å tørke inn. Dette er motivert gjennom at Drammen kommune i 2024 gikk inn med en ekstra million kroner til dette «hulltettingsarbeidet», noe som allikevel ikke er tilstrekkelig hvis skolenes bidrag rakner helt. Da vil en gå tom for «tettemasse»

Et scenario som er nevnt er at hvis de økonomiske rammebetingelsene blir enda strammere, vil skolene måtte ta tilbake driften av Fysakaktiviteter og gjennomføre dem med egne pedagogiske medarbeidere. Dette for at de skal slippe å si opp ansatte som jobber kombinert i SFO/skole.

«Når det blir trangere økonomisk, kan en risikere å måtte si opp folk. Da vil man heller velge bort (navn på idrettslag) og Fysak. Jeg må derfor tenke: Kan jeg betale (idrettslaget) eller må jeg bruke mine folk til det. Da vil økonomi trumfe kvalitet» (Rektor)

Poenget er at hvis skolene skal slippe å si opp ansatte i en krevende økonomisk situasjon, skyves dette over på idrettslaget som må si opp en eller flere av sine ansatte. Noen vil synes dette «er greit» fordi det faktisk er slik kommunen er skrudd sammen og fungerer. Kommunalt ansatte har tradisjonelt hatt en sterkere ansettelsestrygghet enn ansatte i frivillige organisasjoner.

Andre vil nok synes at en slik «municipal first»-praksis er ugreit – hvertfall hvis en er opptatt av et likeverdig samarbeid mellom kommune og frivillighet i et såpass tett forhold som i Aktive Lokalsamfunn.

En viktig oppgave for evalueringer som denne, er også å reise problemstillinger. Svaret på denne problemstillingen om hva som er «rett og rimelig» når den kommunale institusjonelle logikk møter den sivile organisasjonslogikken, er politisk i sin natur.

Vil større frihet for skolene selv til å bestemme timetallet i fysik for mellomtrinnet vanskeliggjøre finanseringen av Aktive Lokalsamfunn?

Fra 2009 fram til høsten 2024 var antallet timer i fysik for mellomtrinnet lov/forskriftbestemt til 76 timer. Et slikt fast timetall har gjort det enkelt å avstemme hvor mange instruktørtimer pr. år skolen skal kjøpe fra idrettslaget. Fra høsten 2024 er forskrift til opplæringsloven under § 1-7 - *Fysisk aktivitet på 5. til 7. trinn endret til at «Elevar på 5. til 7. trinn skal ha jamleg fysisk aktivitet i tillegg til kroppsøvfingsfaget.»*

For skoleåret 2024-25 betydde dette ikke noen endringer i antallet fysiktimer ved den enkelte skole. Timekravets bortfall vil først evt. slå ut fra skoleåret 2025/26.

Den nye forskriften åpner utvilsomt for at timetallet i fysik kan reduseres fra det som var forskriftbestemt fram til høsten 2024. Siden de utfordringer skolene møter vil kunne variere fra sted til sted og fra skole til skole, framstår det som rasjonelt i et problemløsningsperspektiv at skolene har stor frihet til å styre innsatsen. Mens fysisk inaktivitet ble definert som en særdeles viktig utfordring for Drammensskolene midt på 2010-tallet, har andre utfordringer som skolen utfra sin samfunnsrolle forventes å adressere, blitt tydeligere på problemhimmelen. Det er trangt om plassen i norsk skole, og fysisk aktivitet og Aktive Lokalsamfunn står ikke lenger så høyt på dagsordenen når skoleledere i Drammen møtes. Om dette faktisk vil føre til at Drammensskolene faktisk reduserer på fysikaktivitetene, gjenstår å se. For det enkelte idrettslagene vil en evt. reduksjon i fysiktimetallet gjøre det vanskeligere å finansiere en hel stilling som idrettspedagog/aktivitetsleder i idrettslaget – noe som har vært det viktigste virkemidlet i programmet. En større reduksjon i skolenes kjøp av idrettslagenes tjenester i fysik for mellomtrinnet, må da evt. erstattes med andre oppgaver som idrettslagets kan betales for – fortrinnsvis i fritiden.

Samskaping dreier seg også om å produsere aktiviteter over tid – noe som forutsetter økonomisk bærekraft

Samskaping er i utgangspunktet ganske så synonymt med samarbeid, samvirke, samspill, partnerskap og brobygging. Slikt sett er dette et begrep som ikke som ikke tilfører oss noe nytt. Men den andre delen i ordet – som dreier seg om å skape - peker i retning av noe dynamisk og innovativt. Aktive Lokalsamfunn i Drammen er samskapt. Det dreier seg om et likeverdig samarbeid gjennom en mer enn 10-års programperiode hvor aktører fra hhv. idrettslag og kommune har definert utfordringer sammen, de har drøftet hvordan dette best kan løses – og da har kommet fram til en rekke aktiviteter hvorav flere kan karakteriseres som nyskapende og innovative. Og så er aktivitetene produsert – «co-produced» - gjennom flere år. Poenget med å skape slike aktiviteter er jo at de skal drives videre. De må gjøres bærekraftige over tid når det gjelder tilførsel av de nødvendige ressurser. Her er en ikke i mål når det gjelder videreføring av Aktive Lokalsamfunn – selv om Drammen kommunen har bidratt mye med å tette igjen flere av «hullene i skroget».

Eimhjellen og Loga (2017) understreker med referanse til en større EU-undersøkelse at den mest utbredte barrieren i samskappingsprosjekter mellom kommuner og frivillige aktører er manglende økonomisk stabilitet og bærekraft.

«En mindre stabil og forutseelig finansiering av samskappingsprosjektene førte til usikkerhet om varigheten til prosjektene og til frustrasjon blant initiativtakerne. Manglende stabilitet i finansieringsgrunnlag handlet enten om tilbaketrekning av kommunale midler, avhengighet av veldedighet eller manglende finansieringsplan for prosjektet. For at et samskappingsprosjekt skal overleve og være økonomisk bærekraftig vil økonomisk uavhengighet og selvstendighet være helt essensielt. Samtidig er slike økonomiske rammebetingelser en stor utfordring i de fleste samskappingsprosjekt.» (s. 33)

Aktive Lokalsamfunn er også avhengig av «veldedighet» - selv om det ikke er noe godt ord på bidraget fra Sparebankstiftelsen. Men dette er en form for bidrag som forutsetter at det finnes et økonomisk bærekraftig fundament. Forsviner dette økonomiske fundamentet, er det også sannsynlig at mye av bl.a. Sparebankstiftelsens

bidrag forsvinner – som i 2024 utgjorde nær 25% av finansieringen av programmet. Det er kun Drammen kommune som kan sørge for denne grunnleggende bærekraften.

Det kan selvsagt også være et alternativ for Drammen kommune som har store levekårsutfordringer, relativt lave inntekter og påfølgende stram økonomi, å kutte ut bevilgningene til Aktive Lokalsamfunn. Da må en huske at av de 6,3 millioner kroner som kommunen tilførte programmet i 2024, dreide trolig halvparten av beløpet seg om lovpålagte aktiviteter i skolene som kommunen uansett må finansiere hvis skolene tar dette tilbake til egen drift. De omlag tre millioner kroner kommunen tilførte programmet i «friske midler» utgjør et økonomisk fundament som genererer flergangen så mye midler fra andre aktører. Hvor stor den kommunale grunnbevilgning må være for å sikre denne økonomiske bærekraften, må partene selv finne ut av.

De siste ordene i denne rapporten - fra en av dem som har sett mest av lokalt nærmiljøarbeid og lokale oppvekstprosjekter i Norge de siste 40 årene - formuleres som to påstander: **Knapt noen kommune har fått igjen så mye oppvekstmiljø pr. krone som Drammen har fått gjennom sitt bidrag til Aktive Lokalsamfunn. Knapt noen kommune har opplevd så mye innovasjon gjennom samskapte aktiviteter mellom skoler og den organiserte idrett som Drammen.**

Litteratur

- Agenda Kaupang. (2019).** Evaluering av «Læringsløp Drammen. Å lykkes i hele læringsløpet. 2016–2020.
- Bakken, A. (2019).** Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten? NOVA Rapport 2/19. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Bakken, A. og Strandbu, Å., (2023).** Idrettsdeltakelse blant ungdom – før, under og etter koronapandemien. NOVA Rapport;4:
- Baklien, B. (2018).** Veileder i egenevaluering. Kommunesektorens organisasjon KS.
- Baklien, B. (2022).** Veileder i egenevaluering. Leve hele livet. Kommunesektorens organisasjon KS.
- Barne- og likestillingsdepartementet 2009:** Ungdoms fritidsmiljø/Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse. Utredning fra en ekspertgruppe nedsatt i januar 2008.
- Brunsson, Nils, 1990.** Reformen som rutin. I Brunsson og Olsen (red.): Makten att reformera. Stockholm: Carlssons Bokförlag
- Carlsson, Y og Haaland, T. (2004).** Barn og unge som står utenfor – aktivisering gjennom idrett. NIBR-rapport 2004:11
- Carlsson, Y., og Haaland, T. (2006).** Foreldredeltakelse i flerkulturelle idrettslag. NIBR-notat 2006:132
- Drammen kommune. (2023).** Drammenstrender 2023
- Eimhjellen, I., og Loga J., (2017).** Nye samarbeidsrelasjoner mellom kommuner og frivillige aktører. Samskaping i nye samarbeidsforhold. Rapport 2017-9. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Evenshaug, C., (2020).** Drømmen om trimtiden i Drammen. Utdanningsnytt 11/11-2020
- Furrebø, S. T. (2011).** Allmenyttige stiftelser – hvor nyttige er de? Stat & Styring. Vol 20. Utg. 4
- Gausel, N. (2024).** Her er tre enkle grep for å bekjempe utenforskap i skolen. Kronikk Aftenposten. 24/1-25
- Hanstad, D.V., og Oslo Economics (2020).** Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse – kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten. Rapport Oslo Economics 2020:12
- Helgesen, T., og Aaserud, L., (2009).** Drammen Ballklubb 100 år 2009-1909. Jubileumsbok.
- Kaarhus, R. (1990).** Ungdom og fritidsklubb i idrettsmiljø. Kirke- og kulturdepartementet, Ungdoms- og idrettsavdelingen.
- Kårhus, S. (2020).** Det haster med en kritisk debatt om kunnskapsnasjonen Norge. Markedsorientert høyere utdanning og kunnskapspolitiske dilemmaer: Tid for strammere regulering? Khrono 29/3-2020.
- Larsen, S. E., Ottesen, L.S., og Hansen, H., F. (2020).** Implementering af brobygning. – fra kommunalt træningsforløb til idrætsforeninger eller idrætsfællesskaber. Købehavn Universitet – Det naturvidenskabelige fakultet
- Mjelva, S. U. (2014).** Skolen kan utjevne sosiale helseforskjeller. Tidsskrift for Den norske legeforening. Utgave 17
- Medietilsynet. (2020).** Nesten ni av ti barn og unge spiller dataspill.
- Medietilsynet. (2022).** Spillfrelste tenåringsgutter og jenter som faller fra. Slik gamer barn og unge. Barn og medier 2022
- Nødland, S. I og Vassenden, A., (2011).** Inkludering i idrettslag: Gjennomgang av en tilskuddsordning. IRIS, Stavanger.
- Repstad, P. (1998).** Den lokale velferdsblanding: Kombinertløpere og livssynskompromisser. Repstad, P. (red). Den lokale velferdsblanding. Når offentlige og frivillige skal samarbeide Universitetsforlaget

Strandbu Å., Guløy E., Andersen P.L., Seipel Ø. og Dalen H.B. 2017: Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. Norsk sosiologisk tidsskrift nr. 2 2017.

Säfvenbom, R., Gjerskaug, A og Moland Larsen, S. A., (2003). IL@skolen 2002/2003: En evaluering av effekt og prosess. Norges idrettshøgskole: Senter for oppdragsforskning og kunnskapsbaserte tjenester

Aktive

LOKALSAMFUNN

Drammen idrettsråd

Organisasjonsledd i
NORGES
IDRETTSFORBUND

**DRAMMEN
KOMMUNE**

